V. I. Ciuikov

Sfîrșitul Reichului hitlerist

editura politică

V. I. Ciuikov

mareşal al Uniunii Sovietice,
de două ori Erou al Uniunii Sovietice

Sfîrşitul Reichului hitlerist

Ediția a II-a

Editura politică 1976

КОНЕЦ ТРЕТЬЕГО РЕЙХА 1973

Prefaţă

Celebrarea, în acest an, a trei decenii de la victoria asupra Germaniei naziste oferă un prilej de reflecţii cu privire la trecut, dar şi la viitor. Lucru firesc, deoarece al doilea război mondial, care a cuprins 61 de state, însumînd trei pătrimi din populaţia globului, prin amploarea şi efectele distrugătoare fără precedent, a constituit cea mai grea perioadă din istoria lumii, ceea ce pune în faţa generaţiilor actuale comandamentul de a face totul pentru ca urmaşii noştri să fie apăraţi de o nouă urgie, ale cărei consecinţe ar fi catastrofale.

Pentru ca umanitatea să trăiască momentul solemn şi grav de la 9 mai 1945 a fost nevoie de uriaşe eforturi, sacrificii şi jertfe. Primejdia pe care o reprezenta fascismul a sensibilizat toate valorile autentice ale conştiinţei universale, a determinat ridicarea popoarelor cotropite şi ameninţate la o luptă generală, totală pentru supravieţuire, pentru salvgardarea libertăţii şi neatîrnării, a fiinţei lor naţionale. Şi această îndîrjită ofensivă a omenirii a fost încununată de biruinţă. Aşa cum subliniază secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „victoria epocală asupra fascismului în cel de-al doilea război mondial a demonstrat încă o dată, la scara celei mai ample încleştări din cîte a cunoscut istoria, forţa cu care popoarele se ridică în apărarea unei cauze drepte, adevărul incontestabil că rolul hotărîtor în făurirea istoriei, în apărarea libertăţii şi independenţei naţionale îl au masele populare, milioanele şi milioanele de oameni ai muncii de pretutindeni. Războiul antifascist a relevat că, oricît de mare ar fi potenţialul aruncat în luptă de forţele reacţiunii, oricît de puternice ar fi armatele imperialiste invadatoare, ele nu pot înfrînge voinţa de libertate a popoarelor, dorinţa acestora de a-şi hotărî singure soarta” [1].

Postulatul că victoria a fost rodul acţiunii unite a forţelor progresiste, a popoarelor şi concluzia că aceasta incumbă mari

responsabilități cu privire la asigurarea păcii şi securității pe planeta noastră sînt prezente şi în acele lucrări de istorie şi memorialistice care abordează cu sinceritate, obiectivitate şi luciditate războiul încheiat acum treizeci de ani şi învățămintele lui. „Prin eforturile comune ale popoarelor din țările coaliției antihitleriste, flacăra războiului a fost stinsă acolo unde ea s-a înălțat. Cine se gîndeşte la trecut, acela are în vedere şi viitorul. Cine vorbeşte despre viitor nu are dreptul să uite trecutul. Ca unul care m-am avîntat în vîltoarea multor bătălii ştiu ce înseamnă povara războiului şi nu vreau ca această amenințare să întunece iarăşi viitorul popoarelor" – conchide mareşalul Uniunii Sovietice V. *I. Ciuikov în volumul „Sfîrşitul Reichului hitlerist", care apare în traducere românească.*

„Sfîrşitul Reichului hitlerist" cuprinde observațiile, aprecierile şi judecățile unui eminent comandant, al cărui nume are o puternică rezonanță în istoria militară contemporană sovietică şi internațională, asupra marii conflagrații a secolului al XX-lea, eveniment complex, care a angajat toți factorii posibili – politic, economic, militar, moral, ideologic. Încă acum 13 ani, prin intermediul Editurii militare, publicul român a făcut cunoştință cu prima carte de memorii a mareşalului Ciuikov – „Început de drum" –, înmănunchind însemnările şi gîndurile sale asupra crîncenelor lupte de la Stalingrad, care au marcat începutul unei cotituri în desfăşurarea războiului. În volumul pe care ni-l pune acum la îndemînă Editura politică luăm contact cu amintirile referitoare la acțiunile la care a participat în toamna anului 1944 şi iarna anului 1945 pe direcția principală a confruntării sovieto-germane – operația dintre Vistula şi Oder şi bătălia Berlinului, actul final al războiului în Europa.

Lectura celor 300 de pagini ale acestor interesante memorii degajă unul din aspectele esențiale urmărite de autor, şi anume evidențierea faptului că, în înfruntarea pe viață şi pe moarte cu fascismul german, greul a fost purtat de Uniunea Sovietică, forța fundamentală a coaliției antihitleriste, concluzie care întruneşte recunoaşterea unanimă a tuturor celor ce manifestă respectul cuvenit față de adevărul istoric. După cum

se ştie, tăvălugul fascist s-a lovit de dîrzenia şi eroismul poporului sovietic şi armatei sale, care au răspuns la unison chemării partidului lui Lenin, măcinînd pas cu pas grosul trupelor mobilizate de căpeteniile hitleriste, consimțind la cele mai mari sacrificii umane şi materiale pentru cauza apărării patriei şi salvării omenirii de pericolul înrobirii fasciste. Principalul front a fost permanent cel din răsărit: aici au fost masate de-a lungul campaniei 65-7O% din efectivele aruncate în luptă de Hitler; din cele 13,6 milioane de hitlerişti care au pierit pe toate teatrele de operații, aproximativ 10 milioane şi-au găsit sfîrşitul pe frontul de est. Cele 20 de milioane de jertfe umane date de popoarele sovietice în 1 418 zile de război, imensele sacrificii materiale ilustrează în chip grăitor contribuția hotărîtoare a Uniunii Sovietice la victorie.

Deşi memoriile mareşalului Ciuikov se ocupă de acțiunile Armatei 8 de gardă sovietice pe teritoriul Poloniei şi în nord-estul Germaniei, el consemnează sumar şi problematica celorlalte teatre de operații pe care luptau pentru aceeaşi victorie militarii armatelor Statelor Unite ale America, Angliei, Franței şi celorlalte state din coaliția antifascistă. Ne sînt relatate momente emoționante ale cooperării dintre frontul din răsărit şi frontul din apus, ca acela de la începutul anului 1945, cînd ofensiva germană din Ardeni şi Alsacia a reclamat ca Estul să vină în sprijinul Vestului cu declanşarea mult mai devreme a operației cunoscute sub denumirea de Vistula-Oder.

Bilanțul luptei antihitleriste situează, de asemenea, la loc de onoare eroismul patrioților din numeroase țări, al participanților la Mişcarea de rezistență, în frunte cu comuniştii.

Oprindu-se succint asupra situației create în Europa de est şi sud-est ca urmare a evenimentelor din vara şi toamna anului 1944, V. I. Ciuikov subliniază că în România, Bulgaria, Iugoslavia, Albania aveau loc transformări în direcția revoluției democrat-populare care trebuiau să hotărască soarta acestor țări. În vremea vizată de referința de mai sus, la ofensiva dintre Vistula şi Oder, dusă de fronturile 1 şi 2 bielorus şi Frontul 1 ucrainean, se asociase şi aripa dreaptă a Frontului 2

ucrainean, alături de forțele căruia, pe pămîntul cehoslovac, lupta şi armata română, înnobilînd cu noi fapte de glorie cronica eroică deschisă cu evenimentul crucial din istoria patriei noastre – insurecția națională armată antifascistă şi antiimperialistă din august 1944, al cărei arhitect a fost Partidul Comunist Român. Poporul român, care a nutrit dintotdeauna o ură organică față de fascism, încearcă un sentiment de profundă şi legitimă mîndrie că şi-a adus partea sa de contribuție la marea luptă pentru înfrîngerea Germaniei naziste. De la 23 August 1944 la 12 mai 1945, România a angajat în lupta cu armatele hitleriste peste o jumătate de milion de oameni, pămîntul patriei, al Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei fiind stropit cu sîngele a 170 000 de soldați, subofițeri şi ofițeri români. Sîngele vărsat de vitejii ostaşi români şi sovietici au pus sigiliul frăției de arme româno-sovietice, a cimentat prietenia dintre popoarele noastre, ridicată pe o treaptă superioară în anii socialismului.

Considerațiile militaro-politice de ansamblu formează cadrul în care mareşalul Ciuikov dezvoltă elementele care constituie substanța volumului „Sfîrşitul Reichului hitlerist". Locul prioritar este deținut de acțiunile militare în operația dintre Vistula şi Oder şi bătălia Berlinului. Întîlnim înfățişate concepția şi directivele Comandamentului Suprem sovietic, concretizarea lor în ordinele Frontului 1 bielorus, din care făcea parte Armata 8 de gardă, pe care o comanda, materializarea acestora în acțiunile marilor unități şi unități, ale comandanților, cadrelor şi trupei de toate categoriile. Din felul în care sînt relatate şi comentate situațiile se detaşează bogata experiență acumulată de autor de-a lungul unei vaste cariere militare, începînd cu calitatea de voluntar în Armata Roşie în timpul războiului civil şi pînă la aceea de comandant de armată în Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei. Ofensiva şi apărarea, cooperarea între arme, ritmul, viteza, manevra, specificul luptei în localități puternic fortificate, problemele puse de aprovizionări, asigurare medicală etc. sînt analizate de pe poziția unui specialist militar de înaltă

competență, dublat de calitățile proprii unui activist politic. În uriaşa concentrare de unități şi mijloace tehnice, în multitudinea actelor de organizare şi conducere, autorul caută, găseşte şi reliefează omul, înaripat de conştiința dreptății cauzei, personalitatea comandanților şi ajutoarelor lor, iscusința ostaşilor. Generali vestiți sau soldați simpli sînt zugrăviți cu înțelegere, firesc, omenesc, descifrînd resorturile intime care au făcut să fie învinse imensele greutăți în calea spre biruință. Sub acest aspect sînt relevante numeroasele pasaje care vorbesc despre munca organelor politice, organizațiilor de partid, a celor de Comsomol pentru pregătirea multilaterală a personalului armatei în vederea executării misiunilor, pentru forjarea calităților morale şi de luptă, pentru dezvoltarea responsabilității, hotărîrii şi fermității, a cutezanței şi neînfricării în înfruntarea cu dușmanul.

Şi soldatul german este surprins în chip realist, obiectiv. Era un inamic puternic, iscusit, îndrăzneț, notează mareşalul sovietic. De aceea, marşul spre Berlin nu era o călătorie de plăcere. Ultimele capitole ale cărții, care descriu războiul dus pe pămîntul german, în Berlin, sînt consacrate tocmai marilor eforturi solicitate de înfrîngerea unui inamic care se bătea cu înverşunare pentru fiecare metru de pămînt, pentru fiecare colț de stradă, pentru fiecare casă.

În aceste momente de agonie pentru Reich, factorul militar însă nu mai avea cuvîntul. Ultimele zvîrcoliri ale căpeteniilor naziste au fost îndreptate spre a se salva de la catastrofă pe plan politic, scontînd încă pe posibilitatea unei sciziuni în sînul coaliției antihitleriste. Cititorul este invitat să se oprească asupra acelor pagini în care este redată convorbirea din 1 mai 1945 dintre Ciuikov şi Krebs, şeful Statului Major General al trupelor de uscat ale Germaniei. Generalul fascist se adresa comandantului sovietic cerînd legături de pace între puterile care au suferit cele mai mari pierderi, în timp ce Himmler încerca acelaşi lucru cu forțele engleze şi americane. Răspunsul a fost categoric şi în Est şi în Vest: capitularea necondiționată a Germaniei în fața aliaților.

Finalul războiului constituie şi finalul cărții mareşalului Ciuikov, pe care, în preajma jubileului de 30 de ani de la istorica victorie a luptei unite a tuturor forțelor antifasciste ale lumii, o propunem cititorilor români cu convingerea că va fi primită cu interes.

General-maior CONSTANTIN ANTIP

Pe direcţia principală

1

La 5 iunie 1944 trupele Armatei 8 de gardă au fost scoase din capul de pod de pe Nistru şi trecute în rezerva Frontului 3 ucrainean.

Armata nu avea de îndeplinit în acel moment vreo misiune de luptă; ea îşi făcea în grabă completările în personal şi armament, se pregătea în vederea redislocării. Bănuiam eu ceva, dar nu mă puteam bizui în întregime pe această presupunere. La început se zvonise că vom fi trimişi mai spre nord, apoi ni s-a adus şi în mod oficial la cunoştință că Armata 8 de gardă urma să intre în compunerea Frontului 1 bielorus, pentru a acționa pe direcția loviturii principale a trupelor noastre.

Ni se făcea o mare cinste. Dar printre cei de la armată erau puțini care să fi cunoscut ceva, iar noi nu aveam dreptul să vorbim despre asta. Era un important secret militar. Trebuia ca redislocarea întregii armate să se înfăptuiască pe neobservate pentru inamic şi prin surprindere.

Statului major al armatei îi revenea o sarcină imensă: să pregătească şi să înfăptuiască această redislocare, să stabilească căi, itinerare, raioane de concentrare, să

repartizeze mijloacele de transport, să ia măsuri pentru dispunerea în noile locuri a unităților, a depozitelor de muniție şi de alimente.

La statul nostru major s-au petrecut între timp unele schimbări. În locul generalului Vladimirov a fost numit Vitali Andreevici Beleavski, care pînă atunci lucrase în statul major al armatei ca şef al secției operații. Era cel mai tînăr general din armata noastră. Nu împlinise nici 40 de ani. I se spunea în glumă „generalul-junior". Plin de energie, zelos şi meticulos, rezolva totul repede, precis şi corect.

La 10 iunie Beleavski a fost chemat la Moscova pentru a prezenta un raport detaliat cu privire la starea armatei. În aceeaşi zi, imediat după plecarea lui, s-a primit ordinul pentru redislocarea armatei, pe calea ferată, de la flancul stîng în sectorul central al frontului sovieto-german. Intrau în vigoare planurile pentru transportul trupelor.

Îmbarcarea fusese fixată pentru ziua de 12 iunie, la orele 6 dimineața. Pentru executarea redislocării a fost creată o grupă operativă specială sub conducerea locțiitorului meu, generalul-locotenent M. P. Duhanov.

După ce m-am convins că îmbarcarea şi expedierea eşaloanelor se desfăşoară conform planului, am hotărît ca, împreună cu generalul-maior Pronin Aleksei Mihailovici, membru în consiliul militar, şi general-locotenent Pojarski Nikolai Mitrofanovici, comandantul artileriei, să plecăm cu maşinile la statul major al Frontului 1 bielorus.

Plecarea fusese fixată pentru ziua de 14 iunie. L-am chemat pe şoferul Kaium Kalimulin şi i-am dat ordin să pregătească maşina pentru o cursă lungă, să ia benzină pentru o mie de kilometri.

— Pentru o mie? – m-a întrebat nedumerit Kalimulin.

— Pentru o mie! – i-am confirmat eu.

Kalimulin a dat din cap.

— Eu, desigur, voi executa ordinul… Numai că n-are rost, tovarăşe comandant! Putem face alimentarea şi pe drum… La Berdicev, la Vinnița şi chiar la Jitomir.

Vă puteți imagina mirarea care m-a cuprins, dar parcă numai mirarea? Eram foarte îngrijorat. Taina-tainelor, sfînta-sfintelor fusese atît de simplu dezvăluită de şoferul meu. El indicase în întregime drumul pe care urma să-l parcurgă armata pe timpul redislocării.

M-am grăbit să-l pun la încercare pentru a-mi da seama cît de sigur era pe informațiile pe care le deținea.

— Nu mai născoci itinerare! – i-am spus eu. – Execută ordinul…

Kaium zîmbi îngăduitor.

— Mergem unde dați ordin, tovarăşe comandant… Numai că noi ştim unde mergem!

Mai avusesem şi altă dată prilejul să dau de „curierul soldățesc". Uneori pur şi simplu mă uimea cu bogăția informației. Dar există informații şi informații. De data aceasta eram neliniştit la culme. Dacă datele cu privire la redislocarea pe calea ferată ar fi căzut în mîinile duşmanului, armata noastră ar fi putut să aibă mari neplăceri, să sufere pierderi importante, absolut nejustificate. Dar unde se afla limita de acțiune a „curierului soldățesc", va putea el oare păstra de astă dată secretul fără a depăşi această limită? Iată ce mă îngrijora pe mine şi pe şeful secției speciale a armatei. Dar degeaba eram îngrijorați. „Curierul soldățesc" n-a ajuns la duşman. Undeva, în apropierea unei linii invizibile, el a amuțit; totdeauna amuțea dacă nu avea încredere în cel cu care stătea de vorbă. Inamicul n-a aflat nimic despre redislocarea Armatei 8 de gardă.

Aşadar, plecam de pe Nistru…

Se încheiase încă o etapă din viața Armatei 8 de gardă. Anul de lupte duse în Ucraina părea că cuprinde o viață întreagă.

Ne aminteam de bătăliile sîngeroase, înverşunate de la începutul drumului nostru pe pămîntul ucrainean, luptele pentru localitatea Golaia Dolina, necunoscută pînă atunci. Această localitate a intrat acum pentru totdeauna în istoria armatei.

Abia acolo am început să învățăm cum se duc luptele ofensive, adăugînd la experiența obținută în acțiunile de apărare pe cea a executării asaltului, manevrei impetuoase şi loviturii decisive.

Mi-a rămas viu întipărit în memorie asaltul de noapte de la Zaporojie. Plină de îndrăzneală a fost această operație, dar, tocmai datorită cutezanței, ea a fost încununată de succes şi s-a soldat cu pierderi minime. Pînă la adînci bătrînețe, participanții nu vor uita canonada nocturnă a artileriei, incendiile care luminau cu flacăra lor roşie, tremurîndă căile grupurilor de asalt, ale companiilor şi ale unor divizii întregi. Un revărsat de zori sumbru, învăluit în negură, cu miros de ars se lăsa deasupra oraşului... De jur împrejur, totul ardea, fumega, se prăbuşea. Luptele de stradă s-au desfăşurat cu atîta impetuozitate, încît fasciştii nu au reuşit să arunce în aer oraşul şi barajul de pe Nipru. O grenadă aruncată în față, o rafală de automat trimisă prin spărtura produsă de explozie, încă o grenadă-două prin colțuri, şi soldatul nostru pătrundea într-o cazemată, într-un adăpost sau într-o casă transformată în fortăreață. Prin fum şi ceață, el devenea aproape invulnerabil. Între timp, în față şi pe laturi se avîntau în ajutor, zăngănind din şenile, tancurile noastre, erau împinse tunuri şi aruncătoare. Cooperarea totală şi precisă dădea rezultate uimitoare. Iar apoi... Apoi a urmat o perioadă grea... Începuse iarna anului 43-44. Ştiam că în iarna aceea se pregăteau forțe pentru încleştarea finală cu inamicul, că industria noastră trimitea pe front mii de tancuri şi de avioane, că prin înaintarea noastră împingem mult înainte capetele de pod necesare declanşării acestei ofensive, pregătim terenul pentru destrămarea coaliției hitleriste, pentru ieşirea din război a sateliților ei... Luptam vitejeşte cu mijloacele de care dispuneam; uneori aveam mai multe, alteori mai puține, dar totdeauna mai puțin decît ar fi trebuit să avem... Am început prin lupte dîrze la porțile Donbassului, dar spre sfîrşitul drumului nostru întrezăream deja posibilitatea de a ajunge la frontiera de stat. Ceea ce doream

cu atîta ardoare, ceea ce abia ne încumetam să visăm, ceea ce costase viețile a milioane de tovarăşi de-ai noştri, în timp ce alte milioane înduraseră suferințe neînchipuite... se înfăptuia. Pămîntul țării noastre era pe cale de a fi eliberat de sub cotropitori, de a fi curățat de îngrozitoarea pacoste...

Care era situația pe frontul sovieto-german în momentul în care Armata 8 de gardă primise ordinul de a intra în compunerea Frontului 1 bielorus?

Se scurtase lungimea totală a liniei frontului. Trupele noastre aveau acum posibilitatea ca pe timpul ofensivei să realizeze o mai mare densitate de forțe, dar şi apărarea era mai adînc organizată, primea din abundență importante cantități de mijloace de foc, de rezerve umane. Ofensiva devenea mai concentrată, iar apărarea, mai densă. De aceea, trupele aflate în ofensivă simțeau tot mai mult nevoia de a fi înzestrate cu cantități de tehnică sporite, iar cele care acționau pe poziții de apărare se bucurau de unele avantaje tactice.

În această situație fiecare nouă ofensivă ne obliga să sporim maniabilitatea, să concentrăm repede şi în ascuns forțe mult superioare într-un anumit sector, atît de repede, încît inamicul să nu poată executa manevra de răspuns. Prin urmare, creştea considerabil şi rolul serviciilor de informații şi contrainformații ale frontului.

Patria a dat frontului tot ce a putut. Este vorba atît de rezervele umane, cît şi de înzestrarea cu tehnică. Industria lucra cu întreaga sa capacitate, începuseră să fie puse în funcțiune întreprinderile industriale de pe teritoriul eliberat. Urmările luptelor desfăşurate cu un an în urmă nu se lăsaseră aşteptate. Erau folosiți şi cărbunii din bazinul Donețului, şi manganul de la Nikopol, şi multe altele.

Înainte de începerea campaniei din anul 1944 linia frontului avea o lungime de 4 450 km; ea se mai întindea încă de la Marea Barenț pînă la Marea Neagră. Pe această linie a frontului stăteau față în față armate ce numărau multe

milioane de oameni şi care erau înzestrate cu tehnică de luptă cum nu mai fuseseră în bătăliile anterioare.

Armata Roşie operativă număra în rîndurile sale circa şase milioane şi jumătate de oameni. Puterea sa de foc căpătase o forță colosală. Curățind drumul ofensivei, erau pregătite să deschidă focul 83 200 de tunuri şi aruncătoare.

Îmi amintesc de aplicațiile ce se desfăşurau înainte de război în regiunile militare Kiev şi Bielorusia. Pe atunci, nimeni, şi afirm acest lucru cu tărie, nimeni nu putea presupune că în război ar fi posibilă întrebuințarea unei cantități atît de mari de artilerie.

Armata Roşie avea circa 8 000 de tancuri şi autotunuri, forțele aeriene depăşeau 11 800 de avioane.

Deşi cotropitorii fascişti reuşiseră să anexeze vremelnic teritorii întinse, deşi pentru Hitler lucra de fapt întreaga industrie europeană, în pofida tuturor pierderilor noastre, a strămutării industriei în condiții de război, clasa muncitoare sovietică, sub conducerea partidului comunist, a reuşit să făurească armele victoriei, asigurînd superioritatea Armatei Roşii sub raportul înzestrării tehnice față de armatele blocului germano-fascist. Aceasta a fost cea mai importantă victorie a poporului sovietic. La asaltul fortificațiilor duşmane, cele mai puternice fortificații cunoscute pînă atunci, noi nu am venit cu mîinile goale.

Astăzi, mulți istorici militari din Occident, precum şi generalii hitlerişti înfrînți în război afirmă la unison că ofensiva sovietică din anul 1944 s-a desfăşurat în condițiile uriaşei superiorități a Armatei Roşii în tehnică şi în rezerve umane...

Nu a existat însă o superioritate uriaşă, ci doar o anumită superioritate, iar Armata Roşie l-a bătut pe duşman nu prin numărul efectivelor, ci prin iscusință. Aş dori să reamintesc unele lucruri foştilor mei inamici, care şi în prezent îmi sînt adversari în interpretarea unor fapte din istoria războiului mondial.

Oare ofensiva din 1941, declanşată prin surprindere şi cu perfidie, prin care au fost încălcate toate normele dreptului internațional, nu s-a desfăşurat în condițiile superiorității considerabile a armatei de invazie față de Armata Roşie?

În anul 1941 Hitler îşi asigurase o superioritate considerabilă în artilerie, în tancuri şi avioane pe direcțiile loviturilor principale ale trupelor sale. Armata germano-fascistă avea o practică de doi ani în ducerea războiului manevrier.

De data aceasta însă nu-i mai auzim pe teoreticienii militari din Occident şi pe generalii hitlerişti lamentîndu-se că au luptat în condițiile unei asemenea superiorități. Ei pun acest lucru pe seama artei lor militare, iscusinței de a realiza manevra de trupe, dibăciei de a concentra forțele şi mijloacele pentru ofensivă.

De multe ori Goebbels declarase că Armata Roşie nu mai există, în presa germană erau înşiruite marile unități sovietice ce fuseseră zdrobite complet, se făceau pregătiri pentru parada trupelor hitleriste în Piața Roşie, ruinele fumegînde ale Stalingradului erau considerate ca fiind zorile unei noi ere în istoria Germaniei. Toate acestea s-au spulberat! De unde au mai născocit acum aceşti istorici militari asemenea vorbe despre superioritatea noastră? Ea a fost realizată în condiții extrem de grele, prin eforturile eroice extraordinare ale întregului popor şi ale partidului său comunist. Mulți au fost aceia care în anii 1941-1942 prevestiseră falimentul orînduirii sovietice. Dar aceasta a rezistat, s-a întărit, nu s-a destrămat, aşa cum s-au destrămat unele puteri occidentale. Tocmai în aceasta constă tăria orînduirii sovietice, genialitatea strategiei şi a politicii sovietice.

Coaliția hitleristă nu mai putea opune celor şase milioane şi jumătate de ostaşi sovietici decît patru milioane. Celelalte forțe fuseseră zdrobite în bătăliile de pe frontul sovieto-german. Totul fusese mobilizat în Europa. Dar, cu toată mobilizarea tuturor capacităților industriale, comandamentul hitlerist nu a putut să concentreze pe frontul sovieto-german

decît 49 000 de tunuri şi aruncătoare, peste 5 200 de tancuri şi tunuri de asalt, circa 2 800 de avioane de luptă.

Evident, cu asemenea forțe, armata hitleristă nu mai era în stare să întreprindă o ofensivă cît de cît serioasă. Istoria a împins-o fără pic de milă în postura unei armate defensive. Dar şi cu aceste forțe încă se putea organiza o apărare temeinică.

Aş vrea să spun cîteva cuvinte despre soldatul german şi despre ofițerii inferiori ai armatei germane sub raport pur profesional. Am avut prilejul să-i văd în ofensivă doar pentru puțin timp, numai la Stalingrad, dar la Stalingrad luptele aveau un caracter specific. În schimb, am avut posibilitatea să le cunosc meritele în apărare. Aveam de-a face cu un inamic puternic, iscusit, dîrz. Autoritatea lui Hitler şi a partidului fascist slăbise mult în armata germană. Dar rămînea credința în jurămînt, precum şi sentimentul că deasupra Germaniei plana acum un pericol de moarte. Nu-mi închipui ca cineva din armata germană să mai fi crezut în mod serios, în anul 1944, în geniul lui Hitler şi în minunea promisă de el. Nu mai erau necesare trucurile propagandistice ale lui Goebbels pentru a-i „îmbărbăta" pe soldații germani. Soldatul german cunoştea prea bine atrocitățile comise de el pe pămîntul sovietic şi, fiindu-i teamă de răfuială, lupta din răsputeri, dînd tot ce putea. Apărarea prezintă anumite particularități. Ea poate fi dusă cu efective mai puțin numeroase, numai pricepere să fie. De aceea a trebuit să depunem eforturi uriaşe pentru a realiza superioritatea de care aveam nevoie.

Acum ne sînt cunoscute planurile Marelui Cartier General privind campania din vara şi toamna anului 1944. Dar pe atunci nu puteam decît să bănuim că ar exista asemenea planuri, judecînd după multitudinea indiciilor, care pot dezvălui multe lucruri unui militar.

Dar mai întîi despre linia frontului. Tocmai de la traseul liniei frontului a pornit, în planurile sale, Marele Cartier General cînd şi-a propus ca în vara şi în toamna anului 1944

să curețe de cotropitori întregul teritoriu sovietic şi să păşească pe teritoriul inamicului.

Pe atunci, la nord de rîul Pripet, linia frontului forma un intrînd înspre noi. La sud de acest curs de apă trupele noastre pătrunseseră adînc în dispozitivul duşmanului. Germanii dăduseră intrîndului astfel format denumirea de „balcon bielorus”. Acesta acoperea căile de acces spre Varşovia şi Berlin.

Comandamentul german ar fi putut concentra numeroase forțe în acest „balcon” pentru a lovi trupele sovietice ce se îndreptau spre Prusia Orientală. Tot de aici, inamicul avea posibilitatea să lovească în flancul şi în spatele trupelor noastre ce acționau pe direcția sud-vest în cazul dezlănțuirii ofensivei asupra Lvovului şi în Ungaria. Aici se aflau şi aerodromurile de pe care aviația hitleristă putea executa atacuri asupra Moscovei. Ultimele aerodromuri care mai puteau fi folosite în acest scop.

Potrivit directivelor Marelui Cartier General, au încetat acțiunile ofensive şi au trecut la apărare: la 17 aprilie Frontul 1 bielorus şi Frontul 1 ucrainean; la 18 aprilie – Frontul 2 baltic; la 19 aprilie – Frontul Leningrad, Frontul 3 baltic, fronturile 3 şi 2 bieloruse, iar la 6 mai au trecut la apărare fronturile 2 şi 3 ucrainene. Luptele duse de Armata 8 de gardă pe malul de vest al Nistrului pentru capul de pod de la Pogăceni-Şerpeni au fost propriu-zis ultimele lupte înainte de pauza care a survenit pe tot frontul sovieto-german, ce se întindea pe mai bine de 4 000 km, de la Marea Barenț pînă pe litoralul Mării Negre, la gurile Nistrului.

De data aceasta comandamentul fascist nu a mai avut posibilitatea pe care o avusese cu un an în urmă, la Kursk, de a lupta pentru cîştigarea inițiativei strategice. Ca urmare a victoriilor obținute de Armata Roşie la Stalingrad şi la Kursk se produsese o cotitură radicală în desfăşurarea războiului; ofensiva noastră din toamna şi iarna anului 1943 şi din iarna şi primăvara anului 1944 avea ca obiectiv zdrobirea completă

a inamicului. Războiul se precipita spre deznodămîntul său logic.

În anul 1941 trupele fasciste se aflau în ofensivă pe toată întinderea frontului, dar în vara anului 1942 fîşia operațiilor ofensive s-a îngustat considerabil. Comandamentul hitlerist n-a mai reuşit să acționeze ofensiv decît în sudul țării, spre Stalingrad şi Caucaz. În anul 1943, fîşia de acțiune s-a îngustat şi mai mult, inamicul fiind respins la Kursk. Pentru campania din vara anului 1944 nu se întrevedea vreo ofensivă din partea trupelor fasciste. Armata agresorului, armata de invazie, armata care acționase pe baza unor planuri de cotropire pe teritoriul parțial ocupat, trecea acum la apărare. Istoria războaielor nu cunoaşte exemple în care apărarea pe un teritoriu parțial ocupat să fi dus la victorie armata cuceritorilor. În prezent numeroase documente atestă că în anul 1944 comandamentul militar hitlerist nu mai spera să evite înfrîngerea prin mijloace militare. Toate speranțele lui Hitler şi ale celor din anturajul său se reduceau la posibilitatea de a prelungi războiul şi a găsi o soluție politică pentru evitarea catastrofei. În acest sens prezintă interes unele răspunsuri date de feldmareşalul W. Keitel în cursul interogatoriului luat de grupul de ofițeri sovietici în ziua de 17 iunie 1945, la Nürnberg.

Feldmareşalul W. Keitel ocupase unul dintre cele mai importante posturi în Wehrmacht; el fusese şeful statului major al Înaltului Comandament german.

Întrebare. Cînd v-ați format convingerea, în calitatea dumneavoastră de şef al statului major al Înaltului Comandament, că războiul este pierdut pentru Germania?

Răspuns. Analizînd situația la modul cel mai general, pot afirma că acest fapt a devenit evident pentru mine în vara anului 1944…

W. Keitel adaugă: „Din vara anului 1944 am înțeles că militarii îşi spuseseră cuvîntul şi că nu mai puteau exercita vreo influență hotărîtoare. Sosise rîndul politicii…”

Exprimîndu-ne în termeni mai simpli, comandamentul hitlerist miza pe posibilitatea unui conflict în interiorul coaliției antifasciste, pe eventuala sciziune a acesteia sub influența anumitor împrejurări, fie chiar neprevăzute.

După cum se ştie, un grup de generali germani au încercat chiar să-l înlăture pe Hitler pentru a înlesni anumitor cercuri din guvernele aliaților noştri posibilitatea de a începe tratative privind încheierea unei păci separate. Detaliile acestui complot au devenit cunoscute după război, dar despre atentatul propriu-zis asupra lui Hitler am aflat nu mult timp după ce a explodat bomba în adăpostul său. Nici unul dintre noi nu considera pe atunci că înlăturarea lui Hitler ne-ar fi adus vreo uşurare. Nu ne puteam baza decît pe propriile noastre forțe. Tocmai ținînd seama de aceste forțe a fost planificată şi campania din vara şi toamna anului 1944. Misiunea era clară: eliberarea cît mai grabnică a întregului teritoriu sovietic de sub stăpînirea cotropitorilor, salvarea din robia fascistă a milioane de oameni sovietici, zdrobirea totală a agresorului. Era evident că orice tărăgănare ar fi putut, într-adevăr, să facă jocul lui Hitler şi al acoliților săi.

În ordinul din 1 mai al Comandamentului Suprem au fost formulate destul de complet scopurile generale ale campaniei din vara şi toamna anului 1944. Iată ce prevedea acest ordin: „Alungarea cotropitorilor fascişti de pe întregul nostru teritoriu şi restabilirea frontierelor de stat ale Uniunii Sovietice pe toată întinderea lor, de la Marea Neagră pînă la Marea Barenț... eliberarea din robia fascistă a fraților noştri polonezi, cehoslovaci şi a altor popoare aliate cu noi din Europa occidentală care se află sub călcîiul Germaniei hitleriste".

Concretizînd aceste misiuni, transpunîndu-le în domeniul militar, Marele Cartier General a elaborat planurile operațiilor ofensive.

Pe direcția Smolensk-Minsk linia frontului căpătase încă din primăvară un traseu care ne dezavantaja. În partea noastră se afla intrîndul de la nord de rîul Pripet. Tocmai aici

duşmanul era mai aproape de Moscova. Primul loc în campania din vara şi toamna anului 1944 revenea misiunii de a zdrobi importanta grupare de trupe fasciste din „balconul bielorus", grupurile de armate „Centru" şi „Ucraina de Nord".

Nu-mi propun să descriu toate etapele bătăliei pentru Bielorusia. Aş dori numai să subliniez o trăsătură caracteristică a noii noastre ofensive de mare amploare. Loviturile erau executate simultan de cîteva fronturi, pentru a nu da posibilitate comandamentului hitlerist să manevreze nici rezervele, nici trupele aflate în apărare. Seria de lovituri executate de fronturi diferite prin valuri succesive nu a permis comandamentului hitlerist să deducă din primul moment direcția pe care Armata Roşie urma să execute lovitura principală.

Pauza de la sfîrşitul lunii aprilie şi începutul lunii mai a fost folosită în mod efectiv de comandamentul nostru pentru pregătirea ofensivei.

Grandioasele bătălii din vara anului 1944 au început în ziua de 10 iunie prin ofensiva Frontului Leningrad. La 21 iunie a trecut la ofensivă Frontul din Karelia, iar la 23 iunie a început bătălia pentru Bielorusia. Cu fiecare oră erau introduse în bătălie forțe tot mai numeroase. Din cauza densității sale scăzute, apărarea duşmanului a fost ruptă pe toate direcțiile.

A intrat în acțiune mai întîi Frontul 1 baltic, de sub comanda generalului I. H. Bagramean. Imediat după aceea au fost puse în mişcare trupele Frontului 3 bielorus, comandate de generalul I. D. Cerneahovski, şi cele ale Frontului 2 bielorus, comandate de generalul G. F. Zaharov. Acțiunile trupelor de uscat ale celor trei fronturi erau sprijinite de trei armate aeriene, aflate sub comanda generalilor N. F. Papivin, T. T. Hriukin şi K. A. Verşinin. În aprige bătălii aeriene aviatorii noştri au cucerit supremația în aer.

La 24 iunie a trecut la ofensivă Frontul 1 bielorus, sub comanda generalului K. K. Rokossovski. La 29 iunie

Rokossovski a fost avansat la gradul de mareşal al Uniunii Sovietice.

Lupte înverşunate se desfăşurau în zonele Vitebsk, Orşa şi Bobruisk, în sectoarele de trecere peste Berezina. Porniseră la ofensivă trupele a patru fronturi, care erau sprijinite de cîteva armate aeriene. Numai în bătălia din zona Bobruisk, în sectoarele de trecere peste Berezina, comandantul Armatei 16 aeriene, generalul S. I. Rudenko, a ridicat în aer 400 de avioane de bombardament sub acoperirea a 126 de avioane de vînătoare. Se revărsau zorile victoriei totale şi categorice asupra Germaniei hitleriste.

Cît de mult se schimbase totul!... În aceleaşi luni ale anului 1941, profitînd de avantajele pe care le oferea dezlănțuirea agresiunii perfide, de superioritatea vremelnică în personal şi tehnică, hitleriştii se deplasau pe aceleaşi pămînturi. De data aceasta, noi eram aceia care înaintam împotriva unui inamic puternic şi îl zdrobeam, îl alungam, îl nimiceam...

La 4 iulie s-a încheiat prima etapă a grandioaselor bătălii din Bielorusia. În sectorul central al frontului sovieto-german trupele noastre pătrunseseră pe o adîncime de 400 km. Ni se oferea posibilitatea de a ne avînta spre granițele patriei noastre.

Aşa se prezenta, în linii generale, situația în zilele în care Armata 8 de gardă a intrat în compunerea Frontului 1 bielorus în vederea intensificării loviturii ce urma să înceapă în jurul datei de 20 iunie.

2

Distanța de 800 km a fost străbătută cu maşina în mai puțin de două zile şi două nopți. La 15 iunie am sosit, împreună cu membrul în consiliul militar al armatei, A. M. Pronin, şi cu comandantul artileriei, N. M. Pojarski, la statul

major al frontului, ce se afla în pădurea de la vest de oraşul Korosten.

După cum am mai spus, comandantul frontului era pe atunci K. K. Rokossovski, iar şeful statului major al frontului – generalul M. S. Malinin. Nu l-am găsit în ziua aceea pe Rokossovski la statul major, plecase în sectorul de la flancul drept, ce se întindea la nord de rîul Pripet. Ne-a primit generalul M. S. Malinin. Un om scund, cu fața rotundă, în vîrstă. După ce ne-a orientat asupra misiunii imediate, ne-a sfătuit să plecăm în raionul de concentrare al armatei, fără a-l mai aştepta pe comandant.

Creionul îi aluneca pe hartă, indicînd drumul; apoi Malinin a ezitat o clipă.

— Fireşte, bandele lui Bandera nu pot prezenta nici un pericol pentru armată... Dar în cazul deplasării prin aceste păduri a unor comandanți de vază, ele pot deveni periculoase! Fiți cu băgare de seamă – ne-a prevenit el. – Pădurile se întind pe suprafețe mari, bandiții au unde să se ascundă!

Malinin a indicat pe hartă chiar pădurile în care urmau să se concentreze trupele armatei.

Am plecat de-a lungul căii ferate Korosten, Sarnî. Păduri dese, aproape de nepătruns. O schimbare bruscă după stepele nemărginite ale Ucrainei. Aceste locuri îmi erau cunoscute încă dinainte de război. Fiecare gară fusese transformată de hitlerişti într-un centru fortificat. Ei curățaseră pădurile din jurul stațiilor, tăiaseră poteci, ridicaseră cazemate din lemn şi pămînt, cazemate din beton. Nădăjduiau să rămînă aici pentru mult timp, dar, vădit, se simțeau în nesiguranță. Ni s-a explicat că fortificațiile din jurul gărilor fuseseră ridicate împotriva partizanilor. Posibil... Dar aceste raioane fortificate aveau, totodată, menirea de a fi folosite pentru organizarea apărării în cazul ofensivei trupelor sovietice. Un astfel de sistem de apărare pe puncte de sprijin mai întîlnisem şi în Ucraina.

Am ajuns cu bine la stația Rafaluvka, în apropierea căreia urma să se dispună statul major al armatei, deşi am înghițit

destul praf, stîrnit pe drumul ce se strecura printre nisipuri. În scurt timp am găsit eşalonul întîi al statului major al armatei. După debarcare statul major se instalase de îndată în pădure şi începuse să-şi desfăşoare activitatea.

Am executat imediat cercetarea de aviaţie a raionului de concentrare a armatei. Era important ca trupele să rămînă cît mai puţin în staţiile de debarcare şi să fie luate, totodată, măsuri pentru acoperirea lor temeinică.

Eşaloanele au debarcat în staţiile Rafaluvka, Gallî, Antonuvka, Tutovici, Sarnî. Comandanţii marilor unităţi şi ai unităţilor au primit ordin ca deplasările de trupe şi tehnică să fie executate numai pe timp de noapte, respectîndu-se cu strictețe măsurile de mascare. Statul major şi şeful serviciilor trebuiau să organizeze cu precizie îndrumarea circulaţiei. La intersecţiile drumurilor au fost instalate posturi de control sub comanda unor ofiţeri din statul major al armatei, cărora le revenea misiunea de a veghea la faţa locului asupra respectării disciplinei marşului pe timpul nopţii. Trupele au fost dispuse în pădure, fiind bine mascate. Nu era permis scăldatul şi nici spălatul lenjeriei pe malurile lipsite de acoperire ale rîurilor şi ale lacurilor. Au fost şterse cu multă migală urmele de şenile de pe tot traseul şi din raionul de concentrare. Pînă la noi dispoziţiuni s-a interzis orice convorbire radio. Staţiile radio au fost sigilate. Convorbirile prin mijloace cu fir erau cifrate şi codificate.

Ţinînd minte avertismentul dat de Malinin cu privire la bandiţi, am scotocit mai întîi cu băgare de seamă pădurile şi am verificat populaţia din sate. În această acţiune am fost ajutaţi de organele locale ale N.K.V.D.-ului. Trebuia să ne punem la adăpost şi împotriva iscoadelor, şi împotriva diversioniştilor, căci altfel toate măsurile de mascare luate de armată ar fi fost lipsite de sens. Nimeni nu se gîndea la un trai liniştit. În aceste zile se desfăşurau ultimele pregătiri în vederea bătăliei pentru Bielorusia, iar armata noastră trebuia să-şi facă şi completările şi să se instruiască înaintea noii

ofensive, ce urma să se desfăşoare în condiţii mult deosebite de cele pe care le întîlnirăm în sudul ţării.

Consiliul militar al armatei a organizat activitatea de pregătire cu lucrătorii politici. Acestora le revenea marea răspundere de a pregăti sub toate aspectele personalul armatei în vederea îndeplinirii noilor sarcini.

Lucrătorul politic era dator să se gîndească înainte de toate la om, la soldat, la pregătirea sa morală şi politică pentru noile lupte.

Comandanţii şi lucrătorii politici explicau ostaşilor situaţia ce se crease pe frontul sovieto-german, organizau schimburi de experienţă de luptă, desfăşurau activităţi cultural-educative.

Înscrierea armatei noastre pe direcţia loviturii principale a coincis cu deschiderea celui de-al doilea front în Europa. La 6 iunie trupele aliaţilor au debarcat în Normandia. Trebuie să spun că acest eveniment nu a produs o impresie prea puternică asupra luptătorilor de pe front. Greul trecuse. Fiecare înţelegea acest lucru. Mi-amintesc cum ostaşii noştri aşteptaseră deschiderea celui de-al doilea front în toamna anului 1942, cînd trupele fasciste se avîntau spre Caucaz, cînd armata lui Paulus ducea lupte pe străzile Stalingradului, cînd la nord de Stalingrad luptătorii noştri asaltau direct, după un marş de 50 km, fortificaţiile hitleriştilor. Ei aşteptaseră deschiderea celui de-al doilea front şi în toiul verii anului 1943, cînd se desfăşura bătălia de la Kursk, iar Hitler arunca în luptă noi şi noi divizii. În vara aceea Armata 8 de gardă asalta fortificaţiile hitleriştilor din partea de nord a Donețului, bătea la porţile Donbassului. Vedeam cum comandamentul hitlerist introducea în luptă noi rezerve şi aşteptam... Doar-doar vor intra în acţiune tunurile pe ţărmurile Europei occidentale.

Fără doar şi poate, mai bine mai tîrziu decît niciodată. De bună seamă, încă din primele zile ale debarcării trupelor anglo-americane în Franţa situaţia Germaniei hitleriste s-a complicat. Dar nu trebuia să uităm că în rîndurile aliaţilor

noştri acționau şi forțe ce ne erau ostile. Între unii reprezentanți ai cercurilor conducătoare ale puterilor occidentale şi hitlerişti fuseseră stabilite legături diplomatice secrete. Ne puteam aştepta la organizarea unui complot mişelesc în spatele nostru.

Fiecare îşi dădea perfect seama că acum duşmanul ar fi fost indiscutabil izgonit de pe teritoriul nostru şi că oricum am fi terminat victorioşi războiul, chiar în lipsa celui de-al doilea front. Dar noi nu am confundat niciodată lucrurile. Una reprezintă cercurile conducătoare din diferite țări şi alta soldații. Combatanții urmăreau cu interes şi simpatie luptele ce se încinseseră pe coastele Normandiei. Fiecare îşi dădea seama că desfăşurarea cu succes a ofensivei trupelor sovietice ar fi contribuit la ameliorarea situației aliaților noştri.

O activitate deosebit de intensă a fost desfăşurată de lucrătorii politici pentru pregătirea completărilor ce soseau în armată. Se organizau întîlniri ale tineretului cu eroii ce se acoperiseră de glorie, cu puşcaşii-lunetişti, artileriştii, mitraliorii şi tanchiştii cărora li se dusese vestea. Tineretul asculta cu mare interes povestirile veteranilor despre lupte şi despre fapte eroice, despre bătălia pentru Stalingrad, despre luptele din Ucraina, despre năravurile şi şiretlicurile duşmanului, despre tactica acestuia, despre părțile lui slabe şi tari, îşi însuşea procedeele apărute şi verificate în focul luptelor.

La activitatea politică de masă participau toți ofițerii, toți militarii cu experiență – de la soldat pînă la general.

O atenție deosebită în instruirea trupelor era acordată iscusinței de a lupta în teren împădurit, de a executa în această situație cercetarea, de a înlătura de pe drumuri şi de pe poteci abatizele, gropile de lup, minele instalate în cele mai neaşteptate locuri. În această perioadă comandamentul german trecuse la folosirea pe scară largă a minelor.

Minele sînt, fireşte, o armă defensivă. Ele fuseseră folosite şi mai înainte de germani. Dar acum, simțind că li se apropie inevitabil sfîrşitul, pionierii germani plantau mine nu numai

acolo unde ar fi putut întîrzia ofensiva. Mine-cursă pentru nimicirea personalului erau plantate şi din considerente ce țînteau mult mai departe... Cu intenția de a produce şi după război pierderi în rîndurile populației paşnice...

În Ucraina am întîmpinat multe greutăți. Veteranilor Armatei 8 de gardă le-au rămas îndeosebi întipărite în minte drumurile impracticabile din iarna aspră a anului 1943-1944, limanurile de pe litoralul Mării Negre, pe care au trebuit să le forțeze pe timpul viiturilor de primăvară. Dar acolo nu au avut de-a face cu mlaştini întinse, îndeosebi cu mlaştini de turbă. Sînt necesare deprinderi deosebite pentru desfăşurarea acțiunilor militare în păduri mlăştinoase, brăzdate în plus şi de nenumărate pîrîiaşe cu maluri mocirloase. Trebuia să ştii cum se aşază podinele peste smîrcuri, cum se maschează minuțios locaşurile amenajate în copaci pentru observatorii-cercetaşi. Aici mi-a prins bine în parte experiența pe care o dobîndisem în timpul războiului împotriva finlandezilor albi.

În acelaşi timp, şi cercetarea armatei trebuia să lucreze din plin, fără nici un răgaz, în noile condiții. Era necesar să cunoaştem cît mai multe lucruri despre inamic.

Astfel, comandamentul frontului aflase că pe la mijlocul lunii iulie hitleriştii aduseseră în Bielorusia, din alte sectoare, peste douăzeci de divizii. Cu toate acestea, trupele noastre, după ce au nimicit gruparea de la Minsk a inamicului, au dezvoltat cu succes ofensiva şi au ajuns pe aliniamentul Vilnius, Grodno, Volkovîsk. E adevărat că o înaintare atît de impetuoasă şi de adîncă a lungit considerabil comunicațiile, aprovizionările se efectuau cu dificultate, trupele obosiseră, era necesar un răgaz. Dar, oprind temporar ofensiva la flancul drept, comandamentul frontului pregătea ofensiva la flancul stîng. În acest scop, la sud de Polesie, pe direcția Lublin, a fost creată o grupare de izbire formată din cîteva armate de arme întrunite şi mari unități mobile. În această grupare intrau armatele 47 şi 8 de gardă şi Armata 69. În eşalonul doi se afla Armata 1 poloneză. În raionul Kovel au fost concentrate, de asemenea, Armata 2 tancuri, Corpul 11

tancuri şi corpurile 2 şi 17 cavalerie de gardă. Acțiunile grupării de izbire erau asigurate din aer de Armata 6 aeriană.

Armata 47, sub comanda generalului-locotenent N. I. Gusev, Armata 8 de gardă şi Armata 69, sub comanda generalului-locotenent V. I. Kolpakci, au primit misiunea de a rupe apărarea inamicului la vest de Kovel. După realizarea pătrunderii, armatele de arme întrunite trebuiau să asigure introducerea în luptă a Armatei 2 tancuri a generalului S. I. Bogdanov şi a corpurilor 2 şi 7 cavalerie de gardă, aflate sub comanda generalilor V. V. Kriukov şi respectiv M. P. Konstantinov, după care, în cooperare cu acestea, să dezvolte ofensiva pe direcțiile Siedlce şi Lublin, pentru a ajunge ulterior pe Vistula.

În fața grupării de izbire acționa Armata 4 tancuri din Grupul de armate „Ucraina de Nord“, care era alcătuit din corpurile 8 şi 42 armată şi din Corpul 56 tancuri. La începutul lunii iulie, fără nici un fel de presiune din partea trupelor sovietice, fasciştii au părăsit intrîndul de la Kovel, care era împlîntat în adîncimea apărării noastre. Ca urmare, în acest sector al frontului a crescut densitatea trupelor germane.

Duşmanul a reuşit să organizeze trei fîşii de apărare. Prima, a cărei adîncime nu depăşea 6 km, cuprindea tranşee cu profil normal, legate între ele prin şanțuri de comunicație. Limita dinainte a apărării era protejată de cîmpuri de mine şi baraje de sîrmă pe două-trei rînduri de pari. Inamicul deținea cîteva înălțimi, dintre care unele dominau terenul înconjurător şi permiteau ca pozițiile noastre să fie observate pe o mare adîncime. Înălțimile erau pregătite pentru apărare circulară şi transformate în puncte de sprijin legate între ele prin sistemul de foc. La flancurile sectorului de rupere pe care îl organizasem, duşmanul transformase, de asemenea, localitățile Mațeiuv şi Torgovişce în puternice puncte de sprijin. Focul de flanc executat din aceste localități acoperea căile de acces către limita dinainte a apărării inamicului.

A doua fîşie de apărare a fost organizată de hitlerişti de-a lungul malului de vest al rîului Plîska, la o depărtare de aproximativ 12 km de limita dinainte a primei fîşii. Aici ei săpaseră o singură tranşee, iar în unele locuri – două tranşee. Dar obstacolul principal îl constituia pentru noi rîul propriu-zis, care, deşi era mic, avea lunca foarte mlăştinoasă.

Cea de-a treia, fîşia de apărare de armată, se întindea de-a lungul malului apusean al Bugului de Vest, la 35 km de fîşia a doua. Ea cuprindea noduri de rezistență şi puncte de sprijin, în interiorul cărora fuseseră săpate tranşee. Între cazematele din lemn şi pămînt exista o legătură de foc reciprocă. Multe puncte de sprijin erau acoperite de front şi la flancuri cu baraje.

Prin urmare, adîncimea totală a apărării inamicului, amenajată genistic, atingea 50-60 km. În afară de aceasta, inamicul organiza în grabă încă un aliniament de apărare pe rîul Vistula. Dar fasciştii nu mai puteau ocupa cu trupe toate aceste aliniamente, cu atît mai mult cel de pe Vistula, care se afla la peste 200 km de limita dinainte. Trupele fasciste ocupau numai fîşia principală şi, parțial, fîşia a doua. Fîşia de apărare de armată era pustie, presupunîndu-se că va fi ocupată de trupele care se vor retrage sau de rezervele ce vor reuşi să afluiască la timp.

Scopurile comandamentului germano-fascist erau evidente: să istovească şi să decimeze trupele sovietice aflate în ofensivă, pentru a le opri pe fîşia a treia de apărare sau, în cel mai rău caz, pe aliniamentul rîului Vistula. Mai mult hitleriştii nu-şi puteau propune: datorită regrupării judicioase a trupelor sovietice, raportul de forțe ne era favorabil. Gruparea de izbire depăşea trupele germane în oameni de trei ori, iar în artilerie şi tancuri de cinci ori. Armata 6 aeriană, sub comanda generalului-locotenent de aviație F. P. Polînin, dispunea de 1 465 de avioane. Nu a fost uşor să obținem o asemenea superioritate în forțe. Peste o mie de tunuri şi aruncătoare, împreună cu muniția necesară, au fost aduse de urgență şi în ascuns din alte sectoare ale frontului, uneori de

la depărtări de sute de kilometri. Comandamentul sovietic se străduia să folosească la maximum mobilitatea şi maniabilitatea artileriei, forța loviturilor sale, pentru a cruța astfel viețile soldaților noştri.

Am studiat minuțios şi raionul acțiunilor de luptă destinat Armatei 8 de gardă, un raion dificil pentru ofensivă. Depresiunea mlăştinoasă-împădurită, brăzdată de nenumărate pîraie şi canale de drenare, îngreuia manevra. Apoi trebuia să forțăm Bugul de Vest, un rîu cu albie sinuoasă, a cărui lățime ajungea pînă la 80 m, iar adîncimea pînă la 2-4 m. Erau greutăți la fiecare pas. Chiar un pîrîu atît de neînsemnat ca Plîska putea să ne dea multă bătaie de cap cu malurile sale mlăştinoase. Drumuri erau puține la număr, dar şi acelea mai cu seamă de pămînt, cu poduri distruse, cu podine şi terasamente de mult învechite.

Trupele armatei se aflau la 120 km de limita dinainte, unde aşteptau să primească ordinul de ofensivă. Aici se desfăşura pregătirea de luptă şi se făceau completările.

În sfîrşit, a sosit şi directiva operativă a comandantului frontului. Armatei 8 de gardă îi revenea misiunea să rupă apărarea inamicului în sectorul Paridubî, Torgovişce şi, nimicind unitățile duşmane aflate în apărare, să cucerească pînă la sfîrşitul primei zile a operației aliniamentul Poceapî, Hvorostov, Hvorostov Iujnîi. A doua zi trebuia să ajungem pe aliniamentul Kusnişce, Liuboml, Podstave. A treia zi, să ocupăm localitățile Gorohovistko, Opalin, Golendrî. A patra zi, să forțăm Bugul de Vest pentru a înainta ulterior pe direcția Parczew, Lukow.

După atingerea aliniamentului Gorodno, Maşev (aproximativ în cea de-a doua zi a operației), era prevăzută introducerea în bătălie a Armatei 2 tancuri, sub comanda generalului-colonel de tancuri S. I. Bogdanov.

Ofensiva era asigurată de aviația Armatei 6 aeriene. În dreapta noastră acționa Armata 47, care trebuia să rupă apărarea inamicului într-un sector de 5 km. În stînga, într-un

sector de 4 km, apărarea urma să fie ruptă de trupele Armatei 69.

Armata 8 de gardă acționa în centrul dispozitivului operativ al trupelor de la aripa stîngă a Frontului 1 bielorus şi asigura introducerea în ruptură a grupării mobile a frontului – Armata 2 tancuri.

Pentru pregătirea ofensivei erau afectate opt zile.

Împreună cu şefii de arme, cu comandanții corpurilor de armată şi ai diviziilor, am executat recunoaşterea sectorului de rupere. Multe lucruri trebuiau luate în considerație, cîntărite, verificate înainte de a adopta o hotărîre. Această hotărîre s-a conturat ca urmare a eforturilor depuse de un colectiv numeros şi competent.

Ce ne aştepta nou în tactica inamicului? Pe atunci propaganda lui Goebbels făcea multă zarvă în legătură cu aşa-numita „apărare elastică", în care comandamentul hitlerist exploata din plin marea mobilitate şi maniabilitate a trupelor sale.

La baza apărării elastice se afla principiul schimbării prin surprindere a caracterului acțiunilor. La început, o retragere după plan, apoi o contralovitură prin surprindere, intensificată cu rezerve şi unități mobile aduse în grabă din alt sector al frontului. Cu acest procedeu ne mai întîlnisem şi în capul de pod de pe Nistru. Nici la statul major al armatei, nici la cel al frontului, nimeni nu se aşteptase ca trupele hitleriste, puternic hărțuite şi înfrînte, să fie capabile să organizeze pe Nistru o contralovitură puternică. Luptele pentru capul de pod de pe Nistru, din raionul Pogăceni, Şerpeni, au fost pline de învățăminte pentru noi.

A doua oară m-am întîlnit cu „apărarea elastică" aici, la Kovel, în sectorul Armatei 47 vecine.

La 6 iulie duşmanul a părăsit intrîndul de la Kovel şi s-a retras pe o distanță de 20 km. La statul major al Armatei 47 s-a considerat că hitlerişti începuseră retragerea generală, dar nu s-a executat o cercetare temeinică pentru a verifica acest lucru.

O asemenea apreciere privind acțiunile inamicului nu era lipsită de temei. La nord de Polesie trupele noastre repurtaseră o importantă victorie. La 3 iulie a fost eliberat oraşul Minsk. Ca urmare a înfrîngerii suferite în acest sector, comandamentul german ar fi putut lua foarte bine hotărîrea de a se retrage şi de pe direcția Kovel, ceea ce ar fi dus la creşterea densității apărării sale. Ce putea face în acest caz comandamentul nostru? Să nu permită hitleriştilor să rupă lupta, să urmărească inamicul aflat în retragere, să pătrundă în dispozitivele sale, să izoleze unitățile aflate în retragere sau chiar să încerce să încercuiască o parte din forțe. Întrucît inamicul părăsea pozițiile fortificate, se părea că s-a creat posibilitatea introducerii unor mari unități mobile cu misiunea de a ieşi în spațiul liber din adîncimea operativă. Pe urmele inamicului aflat în retragere a pornit la 8 iulie Corpul 11 tancuri. Incontestabil, ar fi trebuit să se execute mai întîi o cercetare minuțioasă, să se urmărească din aer deplasările trupelor inamicului. Dar pentru aceasta era nevoie de timp. Iar timpul, în asemenea cazuri, este prețios. Retrăgîndu-se, inamicul ar fi reuşit poate să ocupe următoarea linie de apărare, ceea ce ar fi contravenit concepției executării loviturii cu tancuri, care consta în a ajunge înaintea inamicului la aceste poziții fortificate, depăşind unitățile sale aflate în retragere. Corpul de tancuri a fost alarmat şi împins înainte.

Unitățile înaintate ale acestuia se deplasau cu toată viteza. Ele au depăşit infanteria germană ce se retrăgea şi au ajuns la pozițiile de apărare, care însă fuseseră pregătite din timp tocmai pentru o asemenea situație. Înainte de a începe retragerea, comandamentul german a regrupat pe poziția a doua mari unități de artilerie antitanc, pe care le-a amplasat astfel încît să poată executa foc de flanc şi încrucişat. Tancurile noastre au nimerit sub iureşul nimicitor al focului, într-un teren în care tirul fusese reglat... Corpul a suferit pierderi grele. Pe scurt, tanchiştii au nimerit într-o ambuscadă. O ambuscadă judicios plănuită.

…Era limpede că în noile condiţii duşmanul nu se agăţa de teritoriu. Probabil că, dacă hitleriştii ar fi simţit că ofensiva declanşată de noi prezintă pericol, s-ar fi grăbit să se retragă din nou pe aliniamentul următor, numai ca să-şi menajeze forţele. Pădurile şi mlaştinile i-ar fi ajutat să execute în ascuns această manevră, să organizeze apărarea şi să întîmpine cu lovituri prin surprindere trupele noastre aflate în ofensivă.

Nu, nu puteam admite ca inamicul să ne înşele prin retrageri viclene şi prin contralovituri perfide. Trebuia să sfărîmăm această „apărare elastică" fără a suferi pierderi cît de cît importante. Dar cum?

Căci de data aceasta inamicul ar putea contempla mai întîi în linişte concentrarea trupelor noastre, pentru ca înainte de începerea pregătirii de artilerie să-şi părăsească pe neobservate poziţiile. Noi am consuma eşaloane de muniţie întorcînd pe dos tranşeele părăsite, iar după ce infanteria ar înainta puţin, inamicul ar revărsa asupra ei, de pe noul aliniament, tot focul pregătit din timp. Ca urmare, ar trebui să reluăm totul din nou, să pierdem timp şi sute de mii de proiectile pentru o nouă pregătire de artilerie, să modificăm dispozitivul de luptă etc.

Unde se afla cheia rezolvării acestei probleme?

Trebuia găsit un procedeu tactic-operativ care să ne permită să aplicăm inamicului o lovitură puternică şi neaşteptată, o lovitură atît de uluitoare şi de nimicitoare, încît să fie zdrobit dintr-o dată, fără a-şi putea retrage forţele pe noi aliniamente.

Pentru precizarea grupării şi forţelor inamicului se executa cercetarea prin luptă. Dar uneori aceasta era în defavoarea noastră. Duşmanul îşi dădea seama că, după executarea cercetării prin luptă, peste o zi sau cel mult peste două zile va urma ofensiva. În acest timp el reuşea să-şi modifice dispozitivul de luptă, să aducă rezerve pe direcţia ameninţată sau se retrăgea din primele tranşee şi evita astfel lovitura.

După ce am chibzuit intens şi am analizat informaţiile despre inamic, a început să se contureze hotărîrea. Ea se baza pe experienţa dobîndită anterior. În sud, în luptele din Ucraina, foloseam procedeul trecerii de la cercetare la ofensivă. Esenţa acestui procedeu consta în următoarele: începeam cercetarea prin luptă nu cu o zi sau două, ci cu două-trei ore înainte de declanşarea ofensivei, pentru ca hitleriştii să nu reuşească să-şi modifice dispozitivul de luptă.

O asemenea cercetare – precedată de o pregătire de artilerie de scurtă durată, dar puternică – se executa nu într-un singur sector, ci pe tot frontul viitoarei ofensive. Lanţurile subunităţilor de puşcaşi – cîte două-trei companii de la fiecare regiment –, însoţite de tancuri şi avînd sprijinul de foc al artileriei şi aruncătoarelor, atacau limita dinainte a apărării inamicului. Dacă inamicul s-ar fi aflat în poziţiile de bază, eşalonul de cercetare ar fi fost oprit – în cazul cel mai rău pentru el – în faţa limitei dinainte a apărării duşmane. În schimb, în cursul luptei, artileriştii noştri ar fi precizat sistemul de foc al inamicului pentru ca peste aproximativ două ore să execute fără greş pregătirea de artilerie, distrugînd obiectivele descoperite.

Dar dacă inamicul, încercînd să ne înşele, ar fi menţinut pe primele poziţii numai subunităţi de acoperire, în timp ce forţele principale ar fi fost retrase în adîncimea apărării, eşalonul nostru de cercetare ar fi pus stăpînire pe primele tranşee şi ar fi continuat apoi înaintarea pînă la poziţiile de bază ale duşmanului.

Şi într-un caz şi în altul muniţia noastră ar fi fost consumată pentru lovirea unor obiective reale, iar unităţile de infanterie şi tancurile nu ar fi avut surprize din partea inamicului pe timpul înaintării.

Odată cu eşalonul de cercetare şi în spatele acestuia s-ar fi deplasat toate mijloacele de cercetare şi de observare, stabilind cu precizie poziţiile infanteriei, bateriilor de artilerie şi aruncătoare, raioanele de concentrare ale rezervelor. Executînd observarea, comandanţii de toate treptele s-ar fi

deplasat, împreună cu mijloacele de transmisiuni, în spatele eşalonului de cercetare şi ar fi fost gata să organizeze, la nevoie, în timp scurt, pregătirea de artilerie şi atacul asupra poziţiilor de bază ale inamicului. La semnalele transmise de comandanţi, forţele principale ale trupelor aflate în ofensivă ar fi început deplasarea, fiind gata să se desfăşoare în dispozitive de luptă şi să atace duşmanul pe direcţiile stabilite. Exprimîndu-ne plastic, pumnul ridicat al forţelor principale ale armatei s-ar fi aflat imediat în spatele subunităţilor angajate în executarea cercetării prin luptă, putînd izbi în orice moment în capul duşmanului.

O asemenea tactică presupune intensificarea continuă a loviturii prin aducerea unor noi forţe din adîncime şi prin lărgirea permanentă a fîşiei de ofensivă. În acest scop este necesar ca dispozitivul de luptă care se deplasează la o anumită distanţă în spatele eşalonului de cercetare să aibă o structură aparte, fiind în permanenţă gata de luptă.

În aplicaţiile practice executate în teren sau folosind planuri în relief, comandanţii de corpuri şi divizii au efectuat, sub conducerea comandamentului armatei, antrenamente în constituirea dispozitivelor de luptă tactice şi operative, organizînd cooperarea cu toate celelalte arme.

Mărturisesc că eram preocupat în cel mai înalt grad de modul în care se vor comporta ostaşii de gardă de la Stalingrad în cadrul noului front. Armata se acoperise de glorie nepieritoare în luptele pentru Stalingrad, ea purtase cu cinste drapelul de gardă pe pămîntul Ucrainei, lăsase în urmă luptele pentru eliberarea Donbassului, asaltul de noapte asupra oraşului Zaporojie, luptele pentru manganul de la Nikopol şi pentru minereul de la Krivoirog; ea participase la eliberarea Odessei, luptase pe Nistru. Aici, în compunerea Frontului 1 bielorus, armata trebuia să-şi ocupe locul ce i se cuvenea, fără a se prevala însă de meritele trecute. Nu aveam dreptul să ştirbim gloria luptătorilor de la Stalingrad.

Este firesc ca în fiecare om, într-o situaţie inedită, înaintea rezolvării unor misiuni noi, să crească nu numai simţul de

răspundere, ci şi sentimentul demnității personale. Eu nu dau crezare oamenilor care, făcînd paradă de modestie, afirmă că în asemenea momente nu se gîndesc la ei, la amorul lor propriu. Lipsa sentimentului demnității şi mîndriei în meseria armelor îl face pe om nepăsător şi inert. M-ar fi putut oare lăsa indiferent în noua situație gloria de luptă a regimentelor mele? Fireşte că nu. În caz contrar nu-mi rămînea decît să predau altuia comanda armatei şi să mă retrag. Dar eu ştiam, eram convins că o vom scoate la capăt, că vom face în aşa fel, încît regimentele şi diviziile Armatei 8 de gardă să sporească şi de astă dată gloria drapelelor pe care le purtau, pentru a servi ca exemplu celorlalte mari unități. Deşi nu era atît de simplu aici, la Frontul 1 bielorus, ale cărui trupe acumulaseră multă experiență atît în luptele de apărare, cît şi în cele ofensive. Statul major al frontului, care se numise anterior Frontul Don, îşi însuşise o practică remarcabilă în conducerea operațiilor de amploare. El a organizat zdrobirea grupării încercuite a lui Paulus, a desfăşurat cu succes bătălia de la Kursk, s-a acoperit de glorie în multe operații strălucite…

Pregătirile pentru ofensivă sînt pe terminate, se scurg ultimele zile, ultimele ore. Între timp, trupele Frontului 1 ucrainean, vecin cu noi, porniseră la o ofensivă de mare amploare şi forță pe direcția Rava Russkaia. Detaşamentele sale înaintate ajunseseră la Bugul de Vest. Prindea viață cooperarea dintre fronturi, aşa cum fusese stabilită de Comandamentul Suprem sovietic. Şi iată că soseşte şi rîndul nostru…

În cadrul corpurilor şi diviziilor au fost executate recunoaşterile, au fost precizate ultimele date despre inamic. Pentru consiliul militar al armatei şi pentru mine, în calitate de comandant, sosise timpul să luăm hotărîrea.

La baza acestei hotărîri se aflau următoarele considerente:

Inamicul, fără a fi presat, îşi retrăsese o dată trupele pe o distanță de 20 km. Nu era exclus ca, în cazul în care ar fi intuit iminența loviturii, să ia imediat hotărîrea – în scopul

menajării forțelor sale – de a se retrage din nou pe următorul aliniament de apărare. Terenul mlăştinos-împădurit favorizează pe deplin o asemenea tactică de apărare.

Pentru noi, cei din ofensivă, această tactică a inamicului ar fi putut însemna manevre şi lupte de durată, pe poziții necunoscute, desfăşurări frecvente şi inutile ale forțelor proprii, îndeosebi ale artileriei.

Era important pentru noi să-l capturăm pe inamic sau să-l „surprindem" pe o asemenea poziție şi într-un asemenea moment, încît el să nu se poată retrage fără a angaja lupta cu forțele noastre superioare.

Prin acțiunile întreprinse de trupele noastre, îndeosebi executînd cercetarea prin luptă, nu trebuia să-l obligăm pe inamic să părăsească pozițiile ocupate. În acelaşi timp era necesar ca lovitura trupelor noastre să fie decisivă, intensificarea acesteia asigurîndu-se prin introducerea continuă a forțelor sosite din adîncime şi folosind avantajele pe care le prezentau limitele tot mai largi ale fîşiei de ofensivă a armatei după realizarea pătrunderii. Totodată se impunea ca armata să adopte un dispozitiv operativ corespunzător.

Se hotărîse ca ruperea apărării inamicului să fie realizată, în cooperare cu unitățile armatelor 47 şi 69, în sectorul Paridubî, Torgovişce şi, nimicind unitățile sale care vor opune rezistență, să se pună stăpînire pe aliniamentul Voleanşcina, Okunin, Novoselki, de pe care să fie introdus în ruptură Corpul 11 tancuri şi diviziile de infanterie din eşalonul doi. Apoi, fără a opri ofensiva pe timpul nopții, să fie nimicite rezervele inamicului, să se cucerească raionul Liuboml şi să se asigure introducerea în ruptură a Armatei 2 tancuri.

Ulterior se preconiza să fie cucerite trecerile peste Bugul de Vest, să se procedeze la forțarea acestuia şi să se dezvolte ofensiva pe direcția generală spre Parczew, Luków.

Armata îşi constituise dispozitivul operativ pe un singur eşalon, cu toate cele trei corpuri în linie. În rezerva armatei rămăseseră trei divizii, cîte una de la fiecare corp. Corpurile de armată îşi constituiseră dispozitivele de luptă pe două

eşaloane, o divizie în eşalonul întîi, iar cealaltă în eşalonul doi.

Existența unui aliniament de apărare pregătit pe rîul Bugul de Vest făcea necesară cucerirea lui în cel mai scurt timp. De aceea se prevedea ca în prima zi de ofensivă să fie introdus în luptă Corpul 11 tancuri, iar marile unități de arme întrunite să-şi intensifice lovitura pentru a forța din mişcare Bugul de Vest, în contact strîns cu inamicul sau chiar prin devansarea acestuia, pentru a rupe aliniamentul de armată al apărării inamicului.

În scopul menținerii unui ritm înalt al ruperii şi ofensivei, diviziile din eşalonul doi al corpului trebuiau introduse în luptă în dimineața zilei a doua, adică după introducerea în luptă a Corpului 11 tancuri.

Întrucît comandamentul frontului planificase ca Armata 2 tancuri să fie introdusă în ruptură în sectorul de rupere al Armatei 8 de gardă, s-a ajuns la concluzia că cea mai bună asigurare a acestei operații o va constitui ofensiva rapidă, fără oprire a armatei de arme întrunite. În acest scop dispozitivele de luptă ale marilor unități ale armatei au fost adînc eşalonate.

Pe baza hotărîrii luate a fost elaborat planul operației, cuprinzînd în detaliu toate acțiunile trupelor, şi au fost efectuate calculele necesare.

În procesul luării hotărîrii pentru rupere s-a ținut seama de posibilitatea retragerii inamicului pe Bugul de Vest. De aceea s-a hotărît ca înainte de începerea atacului general, adică a atacului cu forțele principale, să se execute cercetarea prin luptă. În acest scop, divizia de la flancul drept şi cea din centru au destinat cîte două batalioane de infanterie, iar divizia de la flancul stîng, un batalion de infanterie. Cercetarea s-a desfăşurat pe tot frontul de ofensivă al armatei.

Unitățile repartizate au primit misiunea să pună stăpînire pe înălțimile de pe limita dinainte a poziției întîi şi, dezvoltînd ofensiva, să cucerească înălțimile de pe aliniamentul Trubli,

Vidiuti, ce se aflau la 3 km în adîncimea apărării. Împreună cu batalioanele de cercetare se deplasau şi tancurile de sprijin nemijlocit al infanteriei, precum şi tancurile-dragoare. Pentru asigurarea acțiunilor acestui puternic eşalon de cercetare a fost planificată o pregătire de artilerie de 30 de minute.

În hotărîre se prevedea ca, în cazul desfăşurării cu succes a acțiunilor eşalonului de cercetare, să se treacă la ofensivă cu forțele principale fără a se executa pregătirea de artilerie şi să se rupă pozițiile inamicului pe toată adîncimea fîşiei sale de apărare. Dacă eşalonul de cercetare nu ar fi îndeplinit misiunea primită, adică ar fi fost oprit pe limita dinainte a apărării inamicului, atunci s-ar fi executat o pregătire de artilerie cu durata de 1 oră şi 50 de minute, după care ar fi urmat atacul forțelor principale din eşalonul întîi al armatei.

În această hotărîre se prevedea ca prin executarea unei cercetări intense să se determine nu numai limita dinainte a apărării şi forțele inamicului, ci şi posibilitatea transformării acțiunilor eşalonului de cercetare şi ale forțelor principale într-o ofensivă generală, fără a efectua pregătirea de artilerie.

În prima zi a operației trei divizii din eşalonul întîi trebuiau să atace limita dinainte a apărării inamicului, să o rupă şi, deplasîndu-se în urma valului de foc, să cucerească aliniamentul Vîsokoe, Okunin, Novoselki şi să asigure introducerea în luptă a Corpului 11 tancuri. Ulterior se preconiza să se dezvolte ofensiva pentru a pune stăpînire pe aliniamentul de apărare al inamicului de pe rîul Plîska şi a ajunge la sfîrşitul zilei pe aliniamentul Kusnişce, Liuboml, Radzehuv.

Diviziile din eşaloanele doi ale corpurilor de armată trebuiau să ajungă în dimineața zilei a doua pe acest aliniament şi să dezvolte ofensiva împreună cu diviziile din eşalonul întîi şi cu Corpul 11 tancuri.

Diviziile din rezerva armatei urmau să se deplaseze înapoia diviziilor din eşaloanele doi ale corpurilor de armată pentru a ajunge la sfîrşitul zilei pe aliniamentul rîului Plîska.

A doua zi a operației, diviziile din eşalonul întîi, dezvoltînd ofensiva, trebuiau să ajungă pînă la sfîrşitul zilei pe aliniamentul Gorohowisko, Opalin, Swierze, să pună stăpînire pe trecerile din raioanele Zabujie, Opalin, Swierze şi să cucerească un cap de pod pe malul apusean al rîului Bugul de Vest.

Odată cu introducerea în ruptură a Armatei 2 tancuri, diviziile din eşalonul întîi al corpurilor de armată trebuiau să înainteze imediat în spatele acesteia. Pînă la sfîrşitul zilei a doua a operației, diviziile din rezerva armatei urmau să ajungă pe aliniamentul Perekorka, Rovno.

Celelalte mari unități ale armatei trebuiau să forțeze Bugul de Vest şi să continue ofensiva potrivit misiunilor primite şi care urmau să fie precizate pînă în momentul ajungerii lor la acest rîu.

Aşa au fost planificate acțiunile trupelor în această operație ofensivă.

Mă simt dator să spun cîteva cuvinte şi despre forțele de care dispunea în acel timp armata. După cum s-a mai arătat, în luna iunie au fost efectuate completările în personal. Efectivele diviziilor au ajuns pînă la 6 700 de oameni. La începutul operației armata avea nouă divizii de infanterie. În afară de aceasta, ea a fost întărită cu cîteva unități de tancuri. I-au fost afectate Brigada 11 tancuri de gardă (53 de tancuri T-34), regimentele 34 şi 36 tancuri grele de gardă (42 de tancuri IS-122), Regimentul 166 tehnic de tancuri (21 de tancuri-dragoare), regimentele 1 061, 1 087, 1 200 autotunuri (63 de autotunuri SU-76), în total 179 de maşini blindate.

La dispoziția comandantului artileriei armatei, N. M. Pojarski, se aflau 2 231 de tunuri şi aruncătoare, 501 instalații aparținînd unităților de aruncătoare de gardă.

A fost bine chibzuită şi asigurarea genistică, fiindu-ne afectate Brigada 41 geniu motorizată din rezerva Comandamentului Suprem (cinci batalioane), Brigada 64 pionieri (patru batalioane), Batalionul 85 pontonieri motorizat independent.

Pentru a prelucra problemele cooperării dintre marile unități şi unitățile armatei, am organizat, cu 24 de ore înainte de declanşarea ofensivei, jucarea operației pe care urma să o desfăşurăm. În acest scop am pregătit o machetă exactă a terenului, pe care au fost trecute întreaga apărare a inamicului, locurile de dispunere ale rezervelor artileriei, precum şi cele ale tancurilor. La această activitate au participat comandanții corpurilor şi ai diviziilor, şefii de arme şi servicii. Au fost prezenți, de asemenea, mareşalii Uniunii Sovietice G. K. Jukov şi K. K. Rokossovski, mareşalul principal de aviație A. A. Novikov, mareşalul trupelor de transmisiuni I. T. Peresîpkin, comandantul Armatei 2 tancuri, generalul-colonel S. I. Bogdanov.

Comandanții au înțeles bine concepția şi planul operației. S-a făcut simțită unitatea de opinii la care se ajunsese încă în luptele de pe Volga, iar mai tîrziu în luptele din Ucraina. Nu exista nici un dubiu că oamenii vor depune tot sufletul, vor manifesta inițiativă, hotărîre şi perseverență.

Nu am fost scutiți nici de necesitatea de a apăra planul operației elaborat de noi. Cîțiva dintre ofițerii de la statul major al frontului erau nedumeriți de ce ritmul de ofensivă al armatei era superior celui stabilit de comandamentul frontului. S-au împotrivit şi artileriştii, întrebîndu-ne de ce pe timpul cercetării prin luptă trebuia să se consume atîta muniție, şi încă de calibru mare? Nu toți puteau înțelege intenția noastră de a îmbina cercetarea prin luptă cu ruperea întregii apărări a inamicului. Încercam să aplicăm în viață ceea ce era nou, ne ridicam împotriva unor tradiții statornicite, împotriva şabloanelor. Şi, evident, nu toată lumea înțelegea şi accepta aceasta dintr-o dată.

Am încercat să demonstrez superioritatea procedeului propus de noi. Discuțiile au luat treptat forma unor controverse. Iar militarii ştiu că a-i contrazice pe şefi nu este o treabă dintre cele mai plăcute. Dar am fost ajutat chiar de comandantul frontului, K. K. Rokossovski. El a spus în prezența tuturor:

— Dumneavoastră sînteți comandantul armatei, dumneavoastră hotărîți şi veți răspunde şi la bine şi la rău…

Aceasta îmi convenea de minune.

Aviatorii erau nedumeriți că îi îndreptam nu împotriva limitei dinainte a apărării inamicului, ci asupra pozițiilor de artilerie dispuse în adîncime.

A trebuit să explic că limita dinainte a apărării inamicului este bine cunoscută de artileriști, că, datorită puterii noastre de foc, aici totul va fi distrus şi neutralizat. În adîncimea apărării inamicului artileria nu putea fi însă tot atît de eficace ca aviația. Aviatorii au înțeles ce li se cerea.

Consiliul militar, comandanții şi lucrătorii politici au trecut la pregătirea armatei în vederea desfăşurării acțiunilor ulterioare. Au avut loc consfătuiri cu militarii încercați în lupte. Veteranii din armată s-au adunat în pădure, sub cerul liber. Fără a ține discursuri lungi, ei au examinat sumar, în mod practic, misiunile ce reveneau soldaților şi sergenților, înapoindu-se apoi la grupe şi printre servanți pentru a sta de vorbă cu fiecare ostaş…

O nouă misiune

1

În noaptea de 13 spre 14 iulie 1944, diviziile din eşalonul întîi al armatei au ajuns pe pozițiile de plecare din sectorul de rupere. În fața diviziilor noastre ocupa poziții Divizia 60 infanterie din armata 47 care apărase anterior acest sector. Artileriştii executau cu mare băgare de seamă reglajul asupra punctelor de foc descoperite ale duşmanului. Se părea că vom reuşi să intrăm prin surprindere în contact cu inamicul.

Aveau loc, după cum se spune, operațiile de finisare. Ne aşteptam ca lupta să se dezlănțuie dintr-o clipă în alta…

Cine ridică sabia, de sabie va pieri! Nu noi am început acest război pustiitor. Pe undeva pe-aici, pe aceste meleaguri, cotropitorii triumfători pătrunseseră odinioară printre dispozitivele noastre de luptă rare, considerînd că începuseră un război victorios. Iar astăzi… Astăzi ne străduiam să nu-l speriem pe inamic pentru ca el să nu părăsească pozițiile fără a accepta lupta.

Cu cîteva zile înainte de declanşarea ofensivei mi s-a comunicat că, după introducerea în ruptură a Armatei 2 tancuri, alături de noi va acționa şi Armata 1 poloneză. Aflasem că, la 17 iulie, la punctul de comandă al Armatei 8 de gardă va sosi conducerea acestei armate pentru a examina modul de organizare a operației de rupere a apărării inamicului. Îi aşteptam pe oaspeți, sperînd că vor avea ce vedea, ce învăța.

Angajarea armatei poloneze pe cîmpurile de bătălie în compunerea frontului nostru era apreciată ca un eveniment de mare importanță militaro-politică.

În anii premergători celui de-al doilea război mondial, în ultimele zile de pace în Europa, pericolul hitlerist ar fi putut fi stăvilit prin eforturile comune ale popoarelor continentului nostru. Se punea problema Cehoslovaciei. Se punea problema apărării ei împotriva agresorului fascist. Guvernul burghez polonez a refuzat să permită Armatei Roşii să se deplaseze pe teritoriul Poloniei… Cum ar fi putut Uniunea Sovietică să-şi îndeplinească fără acest consimțămînt obligațiile de aliat față de popoarele ceh şi slovac? Trădîndu-şi vecinul din vest, conducătorii polonezi şi-au trădat propriul lor popor, permițînd hitleriştilor să-l sfîşie în bucăți.

Pilsudski, Rydz-Smigly, Sikorski… Fiecare încerca să joace un anumit rol politic independent, dar toți nu erau altceva decît marionete ale imperialismului. Interesele poporului polonez le erau străine. Oare guvernul burghez al Poloniei nu-şi dădea seama că invazia hoardelor hitleriste constituia un

pericol pentru statul polonez, pentru poporul polonez? Doar nu erau orbi! Însă fascismul îi îngrozea mai puțin decît clasa muncitoare revoluționară poloneză, decît țărănimea poloneză, sugrumată de nevoi.

Cînd în luna septembrie 1939 trupele fasciste au năvălit în Polonia, am avut sentimentul că nenorocirea s-a abătut asupra propriei noastre țări. Poporul polonez era amenințat cu exterminarea fizică... Dar numai Partidul Comunist Polonez nu a depus în acele zile armele, partidul aruncat în ilegalitate adîncă de obscurantiştii autohtoni. Forțele erau inegale. În măsura în care era posibil în acele timpuri, în măsura permisă de situația politică din Europa, poporul nostru a venit în ajutorul poporului polonez.

Din inițiativa comuniştilor polonezi care emigraseră în Uniunea Sovietică, în primăvara anului 1943 a fost creată Uniunea patrioților polonezi. În luna aprilie 1943 această uniune a adresat guvernului sovietic rugămintea de a permite înființarea pe teritoriul Uniunii Sovietice a unei mari unități militare poloneze care să poată participa la lupta împotriva hitleriştilor. Cererea a fost satisfăcută. La început patrioții polonezi au înființat Divizia „Kościuszko“, transformată ulterior în armată. Aceasta a fost excelent înzestrată, a primit armament modern, a fost instruită. Sosise şi ora intrării ei în luptă.

Comandantul armatei, generalul-locotenent Zygmunt Berling, şi Aleksander Zawadzki, membru în consiliul militar al armatei, însoțiți de cîțiva ofițeri din statul major, au sosit la punctul nostru de comandă în noaptea de 17 spre 18 iulie, cu cîteva ore înainte de începerea ofensivei. Ei au venit pe un drum de țară care era bătut metodic cu foc de artileria germană. Am fost foarte neliniştiți pînă cînd i-am văzut pe prietenii noştri polonezi. Din fericire, totul s-a terminat cu bine.

Nu-i greu de imaginat bucuria ce ne-a cuprins. I-am întîmpinat pe scumpii noştri oaspeți frățeşte, în mod festiv,

dar şi într-un moment întotdeauna solemn pentru viața combatanților: în ultimele ore înainte de începerea ofensivei.

Era tîrziu noaptea şi linişte cum nu mai fusese de mult. Deasupra mlaştinilor plutea o ceață joasă, dar deasă, care estompa orice zgomot. Din cînd în cînd, pe undeva în depărtări, dincolo de masivele împădurite, cufundate complet în întuneric, izbucneau străfulgerări şi răzbătea pînă la noi zgomotul exploziilor. Erau avioanele noastre de bombardament care executau lovituri în adîncimea spatelui inamicului.

Tovarăşii polonezi ne-au copleşit cu întrebările. Era evident că şi singuri s-ar fi avîntat în luptă. Un lucru firesc: în față, nu chiar atît de departe, se întindea granița cu Polonia. În apropiere se afla oraşul Lublin, colinele Lublinului, de pe care, exprimîndu-ne plastic, se întrezărea viitoarea Polonie liberă. Dincolo de Lublin se aflau satele şi oraşele poloneze îndrăgite. Iar puțin mai departe, capitala țării, Varşovia. Copleşit de suferințe, poporul polonez îi aştepta pe eliberatori.

Se apropia momentul de cotitură în istoria poporului polonez, se apropia momentul intrării sale într-o nouă eră. Deasupra Poloniei se aprindeau zorile socialismului. Acest lucru îl înțelegeam atît noi, cît şi prietenii noştri polonezi.

Între timp, la adăpostul nopții se desfăşura o activitate intensă. Unitățile diviziilor din eşalonul întîi înlocuiau ultimele unități ale Diviziei 60 infanterie. Regimentele şi batalioanele se instalau pe pozițiile de plecare.

Revărsat de zori în luna iulie. În pădure, aurora s-a înstăpînit cu încetineală, parcă fără nici un chef. Mai întîi au ieşit din întuneric vîrfurile pinilor puternici, apoi s-au conturat creştetele zimțuite ale pădurilor de brazi, bezna a părăsit desişurile, au început să scînteieze poienele înrourate, s-a risipit ceața albăstruie...

Punctul de comandă a fost amplasat pe înălțimea cu cota 202. Către acesta duceau cablurile de la punctele de observare înaintate ale corpurilor de armată şi ale diviziilor. Legătura prin fir trecea, ca un nerv, pe axa şi pe direcțiile

loviturilor proiectate. Stațiile radio tăceau încă, nu le venise vremea să intre în funcțiune.

Împreună cu Pojarski, ne-am confruntat ceasurile încă de cu seară. M-am uitat mai întîi la minutar, iar după aceea la secundar, era ora 5.30…

Dintr-o dată au bubuit tunurile de toate calibrele. În sectorul de rupere erau concentrate pe-alocuri, pe un singur kilometru, peste 200 de piese. Aveai impresia că pămîntul începuse să se clatine sub picioare.

Mai întîi s-a auzit bubuitul exploziilor. Vuietul creştea pe măsură ce deschideau focul piesele de calibru mare. În față, în pozițiile inamicului, totul era una cu pămîntul. Praful, focul, fumul, trombele de pămînt şi de noroi au acoperit soarele, l-au întunecat. Lumina matinală pălise. Se dezlănțuise uraganul de artilerie al răzbunării…

Mai tîrziu am aflat că în 30 de minute, cît a durat tăvălugul de foc, artileria armatei consumase 77 300 de proiectile.

— Ți se umple sufletul de bucurie! – a exclamat Pojarski. – Felicitări, sincere felicitări muncitorilor noştri… Ăsta-i un foc adevărat!

După valul de foc s-au ridicat la atac detaşamentele înaintate. La ora 6 şi cîteva minute a început să se transmită prin cabluri că detaşamentele înaintate, deplasîndu-se înapoia tancurilor din sprijinul nemijlocit al infanteriei şi tancurilor-dragoare, au pătruns în primele tranşee, au pus stăpînire pe limita dinainte a apărării şi pe înălțimile dominante. Am dat ordin forțelor principale ale armatei să treacă la ofensivă.

La punctul meu de observare înaintat au sosit comandantul frontului, mareşalul Uniunii Sovietice K. K. Rokossovski, şi mareşalul Uniunii Sovietice G. K. Jukov. Împreună cu ei sosise şi comandantul artileriei frontului, generalul-colonel de artilerie V. I. Kazakov, precum şi comandantul Armatei 1 poloneze, generalul-locotenent

Berling, generalul Aleksander Zawadzki, membru în consiliul militar al armatei, şi alţi ofiţeri.

Generalul-colonel de artilerie V. I. Kazakov l-a întrebat pe Pojarski:

— Ce-i cu hărmălaia asta la voi? Aşa executaţi cercetarea prin luptă?

Nikolai Mitrofanovici îşi dădea seama că planul nostru se dovedise a fi întemeiat. El i-a răspuns liniştit lui Kazakov:

— Adresaţi-vă comandantului armatei! El vă va explica de ce este necesar un asemenea foc…

Dar Rokossovski a pus capăt disputei pe cale de a se încinge:

— Lor le-am încredinţat operaţia… O să-i întrebăm de rezultate, nu de felul cum au executat focul!

Era încă prea devreme să se vorbească despre rezultate. Soseau rapoarte cu privire la încleştările corp la corp ce aveau loc în punctele de sprijin reînviate ale apărării inamicului. Dar ceea ce era mai important, principalul, fusese obţinut. Inamicul a fost „reţinut“ pe loc, el nu se retrăsese de pe poziţii în timpul nopţii, ceea ce însemna că din moment în moment vor începe să sosească rapoarte privind ruperea poziţiei întîi.

La ora 7 şi cîteva minute eram în măsură să raportez comandantului frontului şi reprezentantului Marelui Cartier General că prima poziţie a fîşiei principale a apărării inamicului fusese ruptă pretutindeni. Forţele principale ale armatei au fost introduse în luptă fără a se executa obişnuita pregătire de artilerie, fără a se executa valul de foc. Această metodă de rupere a apărării inamicului a adus statului economii de multe sute de mii de proiectile, de sute de tone de bombe de aviaţie şi de carburanţi.

Forţele principale ale diviziei din eşalonul întîi au intrat în luptă. Inamicul a încercat să oprească înaintarea lor trăgînd cu artileria. Dar asupra bateriilor sale a deschis imediat foc artileria sovietică, iar după aceea şi-a lansat bombele şi aviaţia noastră. În cîteva minute artileria germană a fost

neutralizată. Ceea ce nu putuseră realiza artileriştii au desăvîrşit aviatorii.

Din primul salt trupele noastre au pătruns pe o adîncime de cîțiva kilometri. Pînă la ora 17 unitățile noastre s-au apropiat de rîul Plîska. Pe aici trecea fîşia a doua de apărare a inamicului. Comandamentul german a întreprins încă o încercare de a stăvili înaintarea noastră pe acest aliniament. Dar ostaşii de gardă nu s-au oprit. Divizia 47 infanterie de gardă, comandată de colonelul V. M. Şugaev, a forțat din mişcare rîul mlăştinos şi a angajat lupta pe malul opus. În urma ei a intrat în luptă, în sectorul de trecere, Divizia 88 infanterie de gardă, comandată de generalul B. N. Pankov, care a forțat cursul de apă, cu un regiment, în raionul Hvorostov. Între timp se apropiase de rîu şi Divizia 27 infanterie de gardă a generalului V. S. Glebov.

Spre sfîrşitul zilei trupele noastre au pătruns în fîşia a doua de apărare a inamicului.

În acest timp Corpul 11 tancuri a ocupat o poziție de plecare în raionul Okunin şi Novoselki, trimițîndu-şi cercetarea pe malul de vest al rîului Plîska.

Marile unități de aviație ale Armatei 6 aeriene au continuat să lovească dispozitivele de luptă şi punctele de comandă ale inamicului din adîncimea apărării acestuia. Aviatorii au efectuat în total 855 de ieşiri-avion.

Tovarăşii polonezi erau entuziasmați de tot ce văzuseră. Ei considerau, ca şi noi, că aceasta nu era decît o răzbunare dreaptă. Cu greu i-am putut opri să nu pornească spre unitățile ce luptau în sectorul de rupere.

Lupta nu a încetat nici noaptea. Cercetaşii şi artileriştii descopereau mijloacele de foc ale inamicului. Unitățile de geniu construiau poduri şi amenajau treceri pentru tancuri şi artilerie. La adăpostul întunericului Divizia 88 infanterie a trecut în întregime pe malul de vest al rîului Plîska.

În dimineața zilei de 19 iulie s-a făcut din nou auzită artileria armatei. De data aceasta infernul ce s-a lăsat peste pozițiile inamicului a durat douăzeci de minute. Trupele au

pornit din nou la atac. Pe la ora 11.30 ele au ajuns pe aliniamentul Gorodno, Maşev.

În a doua jumătate a zilei s-au pus în mişcare şi tancurile. Trecînd pe malul opus al rîului Plîska, Corpul 11 tancuri a intrat de astă dată în ruptura propriu-zisă de pe aliniamentul Skibî, Maşev. El a despicat în două unitățile inamicului care se retrăgeau şi, ocolind oraşul Liuboml pe la nord, a pătruns în spatele duşmanului. Corpul, împreună cu unitățile sale de întărire, înainta pe două itinerare, avînd dispozitivul de luptă pe două eşaloane.

Cînd brigăzile 36 şi 65 tancuri au fost oprite de inamic pe aliniamentul Kusnişce, Liuboml, a intrat imediat în luptă Brigada 20 tancuri, care se deplasase pînă în acel moment în eşalonul doi. Aceasta a executat o manevră de întoarcere a oraşului Liuboml pe la nord, îndreptîndu-se apoi spre vest, ceea ce a pecetluit soarta localității. În scurt timp Divizia 47 infanterie de gardă, în cooperare cu brigăzile 65 tancuri şi 12 infanterie moto, a cucerit oraşul.

După desfăşurarea luptei ne puteam da seama că pe aliniamentele principale rezistența inamicului fusese înfrîntă. Executarea prin surprindere a loviturii şi asigurarea superiorității în forțe şi-au spus cuvîntul pe întregul front al ruperii, iar în sectoarele de ofensivă ale armatelor 47 şi 69 s-a obținut, de asemenea, un succes deplin.

Deplasîndu-mă prin pădure, treceam de la un punct de observare la altul. Pe unul din drumurile ce străbăteau pădurea m-am întîlnit cu o „procesiune” obişnuită pentru acele zile. Cîțiva pistolari de-ai noştri însoțeau un grup de prizonieri de război germani. S-ar fi cuvenit ca fețele lor să fie posomorîte. Fireşte, pe figurile prizonierilor nu se citea bucurie, dar erau evident stăpînite de un sentiment de uşurare. Se terminase… S-a sfîrşit campania lipsită de glorie care începuse cu trei ani în urmă prin aceste locuri. Nu m-am putut abține să nu mă opresc lîngă coloană. Din întîmplare, am găsit şi un translator prin apropiere. Chiar printre

germani. El vorbea incorect, cu un pronunțat accent nemțesc, dar înțelegea bine ce-i spuneam.

Prizonierii au luat o ținută mai militărească şi s-au aşezat în ordine, pe cît era posibil. Nu cred că prizonierii noştri ar fi făcut acelaşi lucru în fața unui general german. M-am adresat translatorului.

— Întreabă-i pe-ai tăi – i-am spus eu – dacă poate cineva dintre voi să-mi explice ce se întîmplă?

Întrebarea a fost tradusă întocmai. Cîțiva mai în vîrstă au strigat drept răspuns:

— Hitler kaput! Kaput!

Soldații şi ofițerii mai tineri păstrau tăcere. Pentru ei întrebarea avea o semnificație mai profundă.

— Ce se întîmplă? – am repetat eu întrebarea.

După ce s-au consultat între ei, translatorul a tradus răspunsul:

— Ne retragem, domnule general! Ofițerii noştri n-au ştiut că asupra noastră se vor dezlănțui asemenea forțe…

— Ştim noi că vă retrageți… Vedem doar! Dar asta încă nu explică totul…

Nişte soldați mai în vîrstă şi-au croit drum spre mine… Mi-au spus că de mult îi chinuia nedumerirea de unde aveau ruşii atîta tehnică, de unde apăruse o artilerie atît de puternică… Ei consideraseră că industria noastră fusese distrusă. Printre soldați se aflau şi muncitori metalurgişti. Industria sovietică s-a dovedit a fi considerabil mai puternică decît li se spusese la începutul războiului… „Războiul a fost pierdut“. Tocmai acestea erau cuvintele pe care le aşteptam de la ei.

— Ați venit – le-am spus eu – ca să ne cotropiți țara… Ăsta a fost scopul războiului… Au rămas doar cîțiva kilometri şi pămîntul nostru va fi eliberat în întregime… Într-adevăr, ați pierdut războiul… Ce ar trebui să urmeze acum într-o societate civilizată?

— Tratative de pace, mi-a răspuns unul dintre prizonierii de război.

— Asta numai dacă deznodămîntul războiului nu ar fi clar… Astăzi însă el este evident!

— Hitler spune că posedă o armă secretă!

— Şi noi avem una tot atît de secretă! Şi altceva?

Nici un răspuns…

Cu ochii plini de ură se uita la mine un locotenent tinerel. Avea mîna bandajată, era zgîriat, murdar, plin de păcură. După uniformă, părea tanchist.

— Germania nu va capitula! – spuse el. – Soldatul german ştie să lupte pînă la ultimul om…

După mulți ani, în timp ce mă aflam la comanda trupelor sovietice din Germania, am avut prilejul să mă întîlnesc cu acest locotenent. Devenise ofițer de frunte în armata Republicii Democrate Germane.

La ce mi-a folosit această discuție cu prizonierii de război?

În primul rînd, mi-a confirmat că forța loviturii noastre constituise o surpriză pentru comandamentul german. În al doilea rînd, m-am convins că duşmanul este înfrînt din punct de vedere psihologic, că prin aceasta au fost create premisele principale pentru dezvoltarea ofensivei în ritm ascendent. Am considerat întotdeauna că moralul trupelor joacă rolul principal în orice bătălie. Ostaşii noştri intrau în luptă cu avînt, în timp ce inamicul intra în luptă conştient că va fi înfrînt.

Potrivit datelor procurate de cercetarea aeriană, unitățile zdrobite se retrăgeau dincolo de Bugul de Vest, încercînd să se agațe de o nouă linie de apărare.

Ne revenea misiunea ca, urmărind inamicul, să forțăm din mişcare şi acest curs de apă, să-l scoatem pe duşman din pozițiile de pe malul de vest pe care se apărau trupele sale.

Pe aliniamentul Kusnişce, Liuboml, Vişnev au intrat în luptă eşaloanele doi ale corpurilor de armată. Ele primiseră misiunea să ajungă în timpul cel mai scurt posibil la Bugul de Vest, pe un front larg, şi să forțeze din mişcare acest curs de apă. Corpurile noastre de armată acționau în dispozitive constituite pe două eşaloane.

Urmăream cu satisfacție acțiunile vecinilor. Şi ei dezvoltau ofensiva cu succes, înaintînd la acelaşi nivel cu noi.

Luptele n-au încetat nici noaptea. În dimineața zilei de 20 iulie, Brigada 65 tancuri şi unitățile Diviziei 57 infanterie de gardă au ajuns, printr-un salt impetuos, pe Bugul de Vest, în raionul Guşcea. Folosind vadurile existente, ele au forțat cursul de apă. La ora 10 dimineața a trecut pe malul de vest şi Divizia 47 infanterie de gardă. În acelaşi timp s-au apropiat de Bug şi diviziile 39 şi 88 ale Corpului 28 de gardă. După ce au forțat cursul de apă în raionul Hniszow, Swierze, acestea au lărgit treptat capetele de pod cucerite.

Prin urmare, în ziua de 20 iulie, către prînz, armata a forțat cu două corpuri Bugul de Vest pe un front de 15 km. Continuînd să dezvolte ofensiva spre vest, trupele au amenajat, totodată, treceri pe portițe peste cursul de apă.

Armata 2 tancuri – principala forță de izbire şi mobilă a grupării noastre – nu fusese încă introdusă în bătălie, deşi acest lucru fusese planificat pentru ziua a doua a operației. Ea nu reuşise să se desfăşoare înapoia armatelor de arme întrunite şi să le depăşească înainte de a ajunge la rîul Bug. Deocamdată ne-am descurcat cu forțele Corpului 11 tancuri.

În dimineața zilei de 20 iulie am plecat împreună cu şeful statului major, V. A. Beleavski, la Corpul 4 de gardă al generalului-locotenent V. A. Glazunov. Statul major al corpului era dispus nu departe de Opalin. În acest sector, Glazunov, în cooperare cu Corpul 11 tancuri, începuse să treacă pe malul opus al Bugului de Vest. Cu noi se afla şi comandantul Armatei 2 tancuri, generalul-colonel de tancuri S. I. Bogdanov. El nu se despărțise de mine din prima zi a ofensivei. Nerăbdarea sa era de înțeles, dar de înțeles era şi stăpînirea sa de sine. Armata de tancuri se menținuse ca un ciocan ridicat deasupra nicovalei. Trebuia făcut totul pentru ca lovitura unei mari unități atît de puternice să cadă asupra dispozitivelor de luptă descoperite ale inamicului.

De pe malul de est al Bugului artileria noastră lovea punctele de foc, pozițiile de tragere ale artileriei inamicului.

Pojarski reuşise să aducă mai aproape şi tunurile de calibru mare. Sub acoperirea artileriei şi cu sprijin din aer ostaşii de gardă ai lui Glazunov şi tanchiştii au organizat trecerea şi au lărgit capul de pod de pe malul de vest.

Sosise momentul solemn, deşi situaţia părea obişnuită, ca în toate zilele. Am trecut frontiera de stat, alungînd duşmanul ce o încălcase cu perfidie cu trei ani în urmă. Simţeam că nu ne vom opri aici nici chiar pentru pauza operativă, ci îl vom fugări pe inamic şi mai departe spre vest. Nu mai aveam nevoie de binoclu, pentru că pămîntul polonez se vedea cu ochiul liber. Cît de firească era pentru mine emoţia tovarăşilor noştri polonezi!

Între timp evenimentele se precipitau. Eram neliniştiţi din cauza flancului drept, unde acţiona Corpul 29 de gardă al generalului I. S. Fokanov. Am străbătut împreună cu Fokanov un lung drum de luptă. Acţionînd în compunerea Armatei 8 de gardă, corpul său participase la cele mai grele lupte din sudul Ucrainei. Generalul avea o experienţă bogată, era un comandant cu multă voinţă. Dar în fiecare ofensivă apar greutăţi caracteristice. În timpul nopţii am primit ştirea potrivit căreia corpul său de armată rămăsese în urmă. Dar, urmărind cum organizaseră trecerea corpul generalului Glazunov şi tanchiştii, eram ferm convinşi că şi Corpul 29 de gardă ajunsese la Bugul de Vest. Am pornit spre flancul drept, deplasîndu-ne de-a lungul malului. Trebuie să recunosc că a fost o mare nechibzuinţă. Cu noi se afla şi generalul Bogdanov.

Drumul fie că străbătea pădurea, fie că urma traseul malului descoperit. Parcurseserăm vreo 8 km. Nicăieri, nici măcar într-un singur loc, n-am întîlnit vreun militar de-al nostru. La intrarea în localitatea Zablujie am zărit deodată soldaţi germani ce se îndreptau în grupuri spre malul rîului. Doar nu era să ne angajăm noi, comandanţi de armate, într-un schimb de focuri cu soldaţii germani. Am luat-o imediat spre est. Aceeaşi poveste. Nicăieri nu se zăreau ai noştri. Era şi regretabil şi de neînţeles. E adevărat că în timpul nopţii

Fokanov raportase că duce lupte grele. Cu cine ar fi putut duce el lupte înverşunate, ce îl împiedica acum să ajungă la Bug?

Pe drumul de pădure era cît pe-aci să nimerim sub focul propriilor noştri cercetaşi din Divizia 27 infanterie de gardă a generalului V. S. Glebov. Am avut noroc că luptătorii mă cunoşteau. Am dat ordin cercetaşilor să se deplaseze pe malul Bugului, iar noi am pornit spre satul Gorohovişce, unde, după cum ne informaseră aceştia, se instalase statul major al corpului.

Sincer vorbind, am surprins un tablou înduioşător.

În pridvorul unei izbe țărăneşti stăteau de vorbă în linişte generalul Fokanov, şeful statului major al corpului, colonelul Kozlovski, şi doi reprezentanți ai comandamentului frontului.

Noi picasem nu dinspre est, cum era de aşteptat, ci dinspre vest…

Pe Fokanov îl cunoşteam de mult. Lucrurile puteau fi lămurite şi mai tîrziu, dar reprezentanților frontului le-am dat un avertisment. Împreună cu Bogdanov i-am condus la Zablujie pe comandanții „odihniți” spre a le da posibilitatea să-şi comande trupele pe malul Bugului de Vest…

Comandamentul german depunea toate eforturile pentru a întîrzia înaintarea noastră. Pozițiile sale de apărare se întindeau de-a lungul malului Bugului de Vest. Acolo se adunau unitățile fasciste care se retrăgeau de pe malul de est. Comandamentul german s-a grăbit să le întărească, aducînd din alte sectoare ale frontului unități din Divizia 213 infanterie, Batalionul 489 pază şi Batalionul 609 moto. Inamicul şi-a intensificat contraatacurile împotriva capetelor noastre de pod de pe malul de vest. Lupte deosebit de înverşunate s-au încins în jurul localităților Dobrylew şi Rudki. Infanteria şi tancurile inamicului s-au avîntat în cîteva rînduri la contraatac.

Dar noi aveam acum o bogată experiență în ceea ce priveşte îmbinarea luptelor ofensive cu apărarea. Acolo unde ostaşul de gardă reuşea să se consolideze, el nu mai putea fi

dat înapoi prin contraatac. De data aceasta dispuneam şi de un puternic sprijin de tancuri. În cursul contraatacurilor executate de germani cu tancuri acționau cu mult efect tancurile noastre grele IS, echipate cu tunuri de 122 mm, care puteau executa trageri directe la distanțe apreciabile. Avînd o viteză inițială considerabilă, proiectilele folosite de aceste tunuri puteau străpunge blindajul tancurilor germane, chiar şi blindajul „tigrului regal".

La început, tanchiştii germani, bazîndu-se pe tăria blindajului „tigrului regal", se apropiau mult de tancurile IS şi se expuneau focului nimicitor al acestora. Acum însă, ei erau cu băgare de seamă. În schimb, tanchiştii noştri se apropiau cu curaj de inamic, croind drum unităților de infanterie.

Pe malul de vest, de data aceasta pe pămînt polonez, s-au remarcat în ziua aceea şi artileriştii. Mi s-a raportat despre fapta eroică a echipei de servanți pe care o comanda sergentul major de gardă Piotr Şvîreaev din Divizia 88 infanterie de gardă.

Hitleriştii se consolidaseră la marginea pădurii. Într-un tufăriş erau mascate trei tancuri şi cîteva mitraliere care băteau cu foc terenul din față. Echipa de servanți a lui Piotr Şvîreaev a primit ordin să-i scoată de acolo pe hitlerişti. Învăluit în praf, „Dodge"-ul, remorcînd un tun de 76 mm, s-a îndreptat în goană chiar spre pozițiile duşmane.

Fasciştii nu trăgeau. Probabil că aşteptau ca maşina să pătrundă în pădure şi să cadă astfel intactă în mîinile lor, dar s-au înşelat. Şoferul, sergentul Igor Bakerkin, a țîşnit în viteza cea mai mare spre flancul poziției germane şi a întors maşina din mers, iar artileriştii au desperecheat tunul. Nu trecuseră decît cîteva secunde şi ochitorul Mironenko a şi început să execute foc ochit. Pînă la hitlerişti nu erau mai mult de 300-400 m. Chiar de la primele proiectile a luat foc un tanc, iar după aceea şi al doilea. Nu a trecut nici un minut pînă ce au amuțit mitralierele duşmane. Doar un singur tanc a reuşit să dispară în pădure.

Strigăte de „ura“, tumultuoase, tot mai puternice ale luptătorilor de gardă pluteau deasupra cîmpului de luptă. Trăgătorii noştri au ţîşnit la atac şi au pătruns în tranşeele duşmanului.

Multe neplăceri ne-au produs lunetiştii ce se ascundeau prin copaci. Ostaşii noştri îi porecliseră „cuci“. Camuflaţi în frunzişul ramurilor, ei îi doborau pe ostaşii noştri unul după altul. Mi-a rămas adînc întipărită în memorie relatarea renumitului lunetist stalingrădean, Erou al Uniunii Sovietice, Victor Medvedev despre un duel al său cu un astfel de „cuc“:

„Compania noastră înainta spre o poiană din pădure. Din spate au răsunat cîteva rafale de mitralieră. Doar scotocisem bine pădurea şi eram siguri că nu mai rămăsese nimeni în ea. Cine ar fi putut să tragă? Deodată am dezlegat enigma: trăgea un hitlerist cocoţat într-un copac. Dar de ce avea puşcă-mitralieră? Mi se mai întîmplase şi altă dată să mă întîlnesc cu astfel de «cuci», dar erau dotaţi fie cu pistoale-mitralieră, fie cu puşti cu lunetă.

Am ales un loc comod pentru observare, într-un tufăriş. O rafală de mitralieră a scormonit din nou pămîntul în mijlocul lanţului nostru de trăgători. Am reuşit să stabilesc direcţia din care se trăgea. Chiar la marginea poienii se ridica un stejar rămuros. L-am examinat atent. Printre ramuri am zărit ceva negricios. M-am apropiat de stejar tiptil, fără a ieşi din tufăriş, şi am tras. A căzut la pămînt o puşcă-mitralieră, iar pe ramuri a rămas agăţat un hitlerist. Ţinea ceva strîns în mînă. Am mai tras o dată. Prudenţa nu a fost inutilă: glonţul a străpuns mîna hitleristului, care a lăsat să-i scape jos pistolul.

M-am apropiat în fugă de copac. Lîngă tulpină zăcea o puşcă-mitralieră. Dar nu una obişnuită, ci o puşcă-mitralieră cu aparat de ochire optic.

Am examinat cu atenţie stejarul. De-a lungul tulpinei se întindea un cablu subţire, înfăşurat în mătase. Prin urmare, «cucul» executa în acelaşi timp şi reglajul tragerii. Nu degeaba

compania noastră nimerise de cîteva ori în acest loc sub focul aruncătoarelor.

Ştiam că lunetiştii hitlerişti acționau de obicei în perechi. Şi cu toate că al doilea hitlerist nu deschisese focul asupra mea, eram, totuşi, convins că se ascundea pe undeva pe aproape. Într-adevăr, în frunzişul unuia dintre copaci am zărit o pată de culoare închisă. Am ochit cu grijă şi am apăsat pe trăgaci. Hitleristul a căzut, izbindu-se cu putere de pămînt. Lîngă el am găsit tot o puşcă-mitralieră cu lunetă. De astă dată «cucul» nu fusese legat de vreo cracă, de aceea căzuse imediat la pămînt. Examinînd tulpina copacului, am descoperit din nou un cablu telefonic de culoare neagră. Un capăt al său urca în copac, iar celălalt ducea undeva în desişul pădurii.

În ziua aceea am reuşit să dobor cinci «cuci». În toate «cuiburile» lor erau instalate telefoane. De cîteva ori am zărit prin iarbă fire subțiri înfăşurate în mătase. Erau foarte uşoare; de aceea, lunetiştii germani puteau întinde linii telefonice pe mari distanțe. Nu m-am putut depărta prea mult de companie pentru a merge de-a lungul cablurilor, m-am mulțumit doar să le rup.

În ultimul timp fasciştii au recurs la un procedeu nou: şi-au dotat «cucii» cu scuturi speciale prevăzute cu un crenel pentru observare şi tragere. Blindajul îl proteja pe lunetist împotriva gloanțelor. Asemenea scuturi voluminoase puteau fi însă cu greu ascunse printre ramuri, iar noi ne obişnuisem să le descoperim fără întîrziere. Cînd observi un astfel de «cuc» cu scut, trebuie să încerci să ajungi mai întîi în coasta sa şi numai după aceea să tragi. Nu trebuie să-l loveşti la mir; glonțul tău poate fi deviat de scut. Nici pe duşman nu-l dobori, nici pe tine nu te păzeşti. Dar cu iscusință şi precauție poate fi nimicit orice «cuc»...“

În acele zile am avut ocazia să mă întîlnesc cu unul dintre eroii ofensivei – instructorul comsomoliştilor dintr-un batalion de infanterie, Maksim Țîrkin. Tînărul luptător primise botezul focului cu un an în urmă. Împreună cu alți tovarăşi de-ai săi,

el a trecut Niprul cu o luntre de pescari, a pătruns în poziția germană şi cu cîteva rafale de automat a răpus vreo zece fascişti. Acesta a fost începutul drumului de luptă al comsomolistului Țîrkin. El era îndrăgit de batalion pentru îndrăzneală şi vitejie în luptă, pentru vioiciune şi pentru firea sa comunicativă. Îşi oferea serviciile primul cînd era vorba de o misiune grea. Odată, împreună cu cîțiva luptători curajoşi, a zdrobit garnizoana duşmană care asigura paza unei halte de cale ferată. Altă dată, în viitoarea luptei, Țîrkin s-a strecurat în podul unei case şi i-a nimicit pe mitraliorii duşmani care barau cu foc calea infanteriei noastre.

Bravul luptător comsomolist a fost ales secretar al organizației de bază comsomoliste a batalionului. În acest domeniu au ieşit la iveală cu toată forța capacitatea sa organizatorică, talentul său de educator al tineretului. Zeci de luptători tineri au devenit ostaşi iscusiți după ce s-a ocupat de ei Țîrkin, care fusese între timp avansat la gradul de sublocotenent. Ca şi mai înainte, el putea fi văzut acolo unde era mai greu, pericolul mai mare.

Aşa s-a întîmplat şi de data aceasta. Abia mijise de ziuă, cînd sublocotenentul de gardă Țîrkin se şi afla în mijlocul companiei de pistolari. A citit în fața ostaşilor sinteza Biroului de informații sovietic, le-a povestit despre ofensiva trupelor noastre în Bielorusia şi Lituania, le-a reamintit cum trebuie să se comporte în luptă.

Cînd s-a dat semnalul de atac, întreaga companie s-a năpustit asupra înălțimii. Țîrkin se afla în primul lanț de trăgători, antrenîndu-i după sine pe ceilalți luptători. În acest timp a căzut, fiind grav rănit, comandantul companiei. I-a luat locul Țîrkin (aşa suna ordinul consiliului militar al armatei: dacă comandantul este scos din luptă, locțiitorul politic este obligat să ia comanda şi să ducă la îndeplinire pînă la capăt misiunea primită).

Compania de pistolari înainta cu impetuozitate. Şi iat-o ajunsă în tranşeele duşmane, pe care le-a curățat în timpul cel mai scurt şi a pus stăpînire pe aliniamentul ordonat.

Cînd ne-am întîlnit, i-am mulțumit din suflet secretarului organizației de bază comsomoliste pentru dîrzenia şi curajul lui. Am stat de vorbă într-un cerc de ostaşi, încă agitați şi înfierbîntați de luptă. Am împărtăşit soldaților gîndurile ce mă frămîntaseră în aceste zile:

„Nu-i uşor să înaintezi. Inamicul nu va sta cu mîinile încrucişate. El va încerca prin toate mijloacele să oprească înaintarea. Dar, oricît ar fi de greu, nu slăbi presiunea, fii dîrz, curajos şi hotărît, continuă să-ți îndeplineşti neabătut misiunea. Să ştii că, dacă ție îți este greu, duşmanului îi este de cîteva ori mai greu. Tu înaintezi, prin urmare, inițiativa îți aparține. Iar de partea cui este inițiativa, de partea aceluia este şi victoria.

Dacă inamicul a trecut la contraatac, nu te intimida. Ai la îndemînă o puşcă, o grenadă, un pistol-mitralieră sau o puşcă-mitralieră. Foloseşte întreaga forță de foc a acestui armament puternic, nu te gîndi la apărare, ci mergi înainte cu curaj la atac şi hitleristul va pieri sau se va preda.

Dacă inamicul contraatacă cu tancuri, fii şi mai curajos, luptă cu şi mai multă înverşunare. Îndreaptă-ți focul împotriva infanteriei duşmanului, desprinde-o de tancuri şi culc-o la pămînt. Să ştii că respingi contraatacul nu de unul singur. Cot la cot cu tine acționează tanchişti, artilerişti şi vînători de tancuri. Ei se vor răfui cu tancurile, iar treaba ta este să dobori infanteria inamicului.

Se poate întîmpla ca tancurile duşmane să reuşească să se apropie foarte mult de pozițiile infanteriştilor. Ai la îndemînă grenade, sticle incendiare sau faustpatroane capturate. Năpusteşte-te asupra duşmanului blindat, dă lupta pieptiş şi vei învinge. Cînd peste şanțul de tragere în care te afli trece un tanc, lipeşte-te de fundul şanțului. De îndată ce tancul te-a depăşit, aruncă în el cu grenade.

Dacă inamicul contraatacă una din grupele alăturate, ajută-ți vecinul cu foc. Înaintarea hotărîtă şi focul armamentului tău constituie cel mai bun ajutor pentru vecin.

Cînd inamicul care a contraatacat este istovit, sleit de puteri, porneşte din nou mai repede înainte. Prin atacuri îndrăznețe şi hotărîte vei nimici duşmanul într-un timp mai scurt“.

În timp ce vorbesc, îi scrutez cu privirea pe cei ce mă ascultă şi îi observ cum urmăresc fiecare cuvînt. Ochii le strălucesc, au uitat de oboseală...

Respingînd contraatacurile inamicului şi înfrîngîndu-i rezistența, trupele armatei au continuat să forțeze cursul de apă. În dimineața zilei de 21 iulie pe malul opus al Bugului de Vest au trecut şi unitățile Corpului 29 de gardă. Aşadar, cursul de apă fusese forțat în întreaga fîşie de ofensivă şi de către toate forțele armatei. Nici vecinii nu s-au lăsat mai prejos: şi ei duceau lupte pe malul de vest.

Fîşia a treia a apărării inamicului, cea mai pregătită dintre toate, fusese ruptă, de fapt, pe întreaga sa adîncime.

Ofensiva noastră devansase cu 36 de ore ritmul planificat de front.

Ținînd seama de situația creată, comandamentul frontului ne-a schimbat direcția de ofensivă. Acum înaintam nu spre Parczew şi Lukow, ci spre Lublin, Deblin, Garwolin. La joncțiunea dintre armata noastră şi vecinul din dreapta au fost trimise, pe direcția Parczew, Corpul 11 tancuri şi Corpul 2 cavalerie de gardă, sub comanda generalului-locotenent V. V. Kriukov.

2

Frontiera de stat dintre U.R.S.S. şi Polonia fusese trecută în întreaga fîşie a grupării de izbire de la aripa stîngă a Frontului bielorus.

Acest eveniment a fost marcat printr-o serie de hotărîri istorice.

La 21 iulie Krajowa Rada Narodowa [2], organul suprem al puterii de stat în Polonia, a emis un decret care a fost

publicat la Chelm, la 23 iulie, în primul număr al ziarului *Rzecz Pospolita*, apărut în mod legal pe pământ polonez. Decretul făcea cunoscută crearea Comitetului polonez de eliberare națională. Membrii comitetului erau Edward Boleslaw Osobka-Morawski (preşedinte), Andrzei Witos (vicepreşedinte şi conducător al secției agricole şi reformei agrare), Wanda Wasilewska (vicepreşedinte). Conducătorul secției apărării naționale a fost numit generalul-colonel Michal Rola-Zymierski. În funcția de locțiitor al acestuia a fost numit Zygmunt Berling.

Comitetul a editat un manifest în care se făcea o apreciere a momentului politic şi a evenimentelor trăite de poporul polonez, se explica importanța hotărîrilor adoptate de Consiliul Național al Țării. În manifest se arăta că acesta este organul în compunerea căruia au intrat reprezentanții celor mai largi cercuri ale poporului polonez, ai partidului țărănesc, ai altor organizații democratice şi care au recunoscut organizațiile polonezilor din străinătate – Uniunea patrioților polonezi şi armata poloneză înființată în Uniunea Sovietică. Manifestul demasca guvernul emigranților de la Londra, făcînd o apreciere exactă a activității politice prin care acesta urmărea să scindeze poporul polonez. Printr-un decret special a fost creată Wojsko Polskie (Armata poloneză), care cuprindea Armata 1 poloneză, ce acționa în compunerea aripii stîngi a Frontului 1 bielorus, şi Armia Ludowa (Armata populară), ce întrunea toate forțele partizanilor de pe teritoriul Poloniei…

Marele Cartier General cerea ca ofensiva să fie dezvoltată cu impetuozitate. Acest fapt era dictat de situația politică şi de interesele poporului polonez.

În dimineața zilei de 21 iulie la punctul nostru de comandă a sosit comandantul Frontului 1 bielorus, mareşalul Uniunii Sovietice K. K. Rokossovski. Înainte de a ajunge aici, se cam rătăcise, întrucît punctul de comandă al armatei reuşise în tot acest răstimp să se deplaseze mult înainte.

Informîndu-se despre desfăşurarea ofensivei mareşalul a apreciat acțiunile ostaşilor de gardă ca fiind foarte reuşite şi a luat pe loc hotărîrea de a introduce imediat în ruptură Armata 2 tancuri. Aceasta a primit misiunea de a înainta pe direcția Lublin, Deblin, Praga (suburbie a Varşoviei), cu scopul de a întoarce gruparea duşmană şi a-i tăia căile de retragere spre vest.

Pentru trecerea tancurilor peste cursul de apă au fost întinse trei poduri de 60 de tone (pînă atunci avusesem două poduri de 30 de tone şi două poduri de 16 tone). Aceste poduri au putut fi întinse într-un timp record, deoarece, cu toate că drumurile erau aglomerate, parcurile de pontoane se țineau aproape de dispozitivele de luptă ale trupelor.

În timp ce unitățile noastre de infanterie continuau să-şi croiască drum prin lupte spre vest, tanchiştii au trecut pe malul opus al Bugului de Vest şi în dimineața zilei de 22 iulie au depăşit infanteria, înaintînd impetuos spre Lublin. I-am strîns cu putere mîna lui S. I. Bogdanov, care radia, i-am urat succes şi l-am asigurat că infanteriştii Armatei 8 nu vor rămîne în urma tancurilor. A doua zi, Armata 2 tancuri, împreună cu Corpul 28 de gardă, a încercuit oraşul şi a început lupta împotriva garnizoanei acestuia.

La 23 iulie, cînd m-am apropiat de oraşul încercuit, am aflat de la comandantul Corpului 28 de gardă, generalul A. I. Rîjov, că Bogdanov este rănit. În timp ce se afla într-un transportor blindat, înapoia tancurilor, deplasîndu-se pe marginea de nord a oraşului, a fost lovit de un glonț tras de un puşcaş-lunetist german. Îi fusese zdrobit umărul.

Că Bogdanov se avînta în infernul luptei nu mai constituia pentru mine o surpriză. Asta-i era firea: să vadă totul cu propriii săi ochi şi să conducă personal trupele pe cîmpul de luptă, şi nu din adîncimea spatelui.

Nu-l condamnam pe Bogdanov. Un comandant analizează bine situația, mai ales în condițiile luptei moderne, deosebit de manevriere, numai atunci cînd simte pulsul luptei. E adevărat că uneori trebuie să mai rişti, în schimb, protejezi

viețile multor soldați, iar succesul se obține cu mai puțină vărsare de sînge. Trebuie să se țină seama şi de importanța morală considerabilă a comportării comandantului în luptă. Zărindu-l printre ei în momentele cele mai încordate, ostaşii capătă mai multă încredere în victorie. Un asemenea comandant este iubit de soldați, care sînt gata să-l ocrotească cu pieptul lor şi să-l urmeze în focul cel mai înverşunat, întrucît îşi dau seama că împărtăşeşte cu ei toate greutățile.

L-am căutat pe Semion Ilici la spitalul armatei, care se instalase la nord de Lublin. Era pe punctul de a fi evacuat. L-am întrebat:

— Cum te simți, Semion?

Stăpînindu-şi durerea cumplită, el răspunse vesel:

— Binişor, Vasea, mă întorc curînd ca să plecăm neapărat împreună la Berlin.

Într-adevăr, el s-a înapoiat peste vreo două luni şi din nou am înaintat împreună spre Oder, iar apoi spre Berlin.

…Aş vrea să rețin acum atenția relatînd nişte evenimente îngrozitoare. Consideram că fizionomia fascismului îmi era cunoscută în cele mai mici detalii. Văzusem totul! Şi luptele de la Stalingrad, şi satele şi oraşele pîrjolite şi distruse ale Ucrainei, de curînd eliberate de sub stăpînirea cotropitorilor fascişti; văzusem mormane de cadavre ale soldaților germani, trădați de generalii lor şi tîrîți într-un măcel absurd. Zdrobisem o armată sortită pieirii de către conducătorii ei şi de către diriguitorii fascişti ai țării. Soldatul, agățîndu-se de fiecare metru de pămînt străin, executa, în ultimă instanță, un ordin, el era legat într-un anumit fel prin jurămîntul depus şi prin simțul datoriei, chiar dacă vedea absurditatea continuării rezistenței.

Ce poate fi mai îngrozitor decît crima împotriva propriului popor, împotriva propriei armate? S-a dovedit, totuşi, că acest fapt nu era cel mai îngrozitor. Iată ce mi s-a povestit, cu toate că la început nici nu-mi venea să cred…

La marginea de sud-est a Lublinului unitățile noastre au pus stăpînire pe lagărul de concentrare fascist de la

Maidanek.

Acum cuvîntul „Maidanek” este cunoscut tuturor acelora care s-au interesat într-o măsură sau alta de istoria celui de-al doilea război mondial. Pe atunci însă Maidanekul era una din denumirile comune. Nu răsunase încă în întreaga lume această denumire, ea urma să mai fie auzită şi la procesul de la Nürnberg. Lagărul morții… Nu lagăr! Fabrica morții! Organizată şi construită după ultimul cuvînt al tehnicii, cu ajutorul căreia fasciştii se perfecționau în îndeletnicirea de exterminare a oamenilor. Las la o parte toate detaliile care au fost înfățişate în multe scrieri documentare. Dar, sincer vorbind, cînd mi s-a povestit, cînd am mai văzut şi fotografiile făcute de ofițerii noştri, am renunțat să mă duc acolo… Mi s-a strîns inima. Milioane de oameni arşi în cuptoare. Milioane! Bărbați, femei, copii, bătrîni… Nici unul n-a fost cruțat! Erau agățați de vii în cîrlige, erau omorîți cu bîtele sau asfixiați cu gaze…

Cum ar mai fi putut fi salvată acum națiunea germană de mînia învingătorilor? Ce forță ar mai fi putut reține brațul ostaşului sovietic cînd avea să păşească pe pămîntul german? Consiliul militar, comandanții şi lucrătorii politici, pe baza ordinului din 19 iulie 1944 al şefului Direcției politice superioare, trebuiau să-şi reorganizeze activitatea, ținînd seama de noua situație. Poporul nu trebuia să răspundă pentru nelegiuirile cîrmuitorilor săi. Poporul şi națiunea germană aduseseră o contribuție însemnată la dezvoltarea civilizației umane.

Aş dori să citez cîteva cuvinte din cartea ziaristului englez Alexander Werth, care a vizitat Maidanekul în august 1944. Nu, nu voi repeta relatările sale în calitate de martor ocular al organizării acestui lagăr. Cine doreşte să afle mai multe detalii poate viziona filme documentare. Însă Werth are cîteva rînduri… Iată-le: „Cu cîteva zile în urmă au fost duşi prin lagăr o mulțime de prizonieri germani. În jurul lor se strînseseră polonezi – femei şi copii –, care-i înjurau; în mulțime se afla şi un evreu bătrîn, pe jumătate nebun, care

urla frenetic cu o voce răguşită: «Ucigaşi de copii, ucigaşi de copii!» La început germanii treceau prin lagăr în pas obişnuit, apoi tot mai repede, pînă ce au început să alerge în dezordine, cuprinşi de o panică nebună; erau livizi de groază, mîinile le tremurau, dinții le clănțăneau…”

Da, misiunea cadrelor de comandă ale armatei, dar mai ales aceea a lucrătorilor politici, era foarte complicată. Iată unde era necesar să se desfăşoare o muncă politică intensă. Să înveți, să explici… Dar cum? Cum să explici, cînd familiile multora dintre luptătorii noştri fuseseră exterminate, iar unele, probabil, arseseră în aceste cuptoare! Ne exprimam temerea că de-acum încolo nimeni nu-i va mai lua prizonieri pe soldații germani…

Dar adevărații eroi ştiu să-şi stăpînească mînia, oamenii cu moralul ridicat nu sînt răzbunători, ci drepți!

A doua zi după eliberarea Maidanekului a fost adus în fața mea un ofițer german. Fusese făcut prizonier şi era însoțit de comandantul unei grupe de mitraliere din Divizia 88 infanterie de gardă, sergentul major Iuhim Remeniuk.

Uluitoare fusese soarta acestui ostaş.

În anul 1941, imediat după începerea războiului, Iuhim plecase pe front. Cu durere în suflet părăsise el locurile natale. A luptat pe Volga, a luat parte la numeroase lupte. Din simplu soldat a ajuns sergent-major, a primit pentru eroism şi vitejie patru înalte distincții de stat – Ordinul Steaua Roşie şi Ordinul Gloriei, medaliile „Pentru vitejie” şi „Pentru apărarea Stalingradului”.

Adeseori, în orele de răgaz, le spunea prietenilor săi:

— Cînd vom ajunge prin locurile noastre, o să vă poftesc pe la mine. Mă aşteaptă nevastă-mea, Iarinka, fii-mea, Oksana, şi bătrînii, tata şi mama. Bine mai e pe la noi – prisacă, pădure, de jur-împrejur… cît vezi cu ochii.

Şi s-a întîmplat ca unitatea în care îşi făcea serviciul Iuhim să ajungă, într-adevăr, prin locurile sale natale, iar compania din care făcea parte s-a avîntat la luptă pentru eliberarea satului. Iuhim a pătruns primul în sat, îndreptîndu-se spre

curtea sa. Dar curtea nu mai era, iar casa numai ruine. Grădina arsese. Mai rămăsese doar un măr bătrîn, de care atîrna spînzurat tatăl său, iar lîngă măr zăcea ucisă mama sa. Pe Iarinka şi Oksana fasciştii le luaseră cu ei, povestea o vecină care reuşise să se ascundă într-un beci.

Soldaţii au aflat despre durerea lui Iuhim şi au jurat să-i răzbune familia. Din ziua aceea Iuhim a devenit alt om. Era aspru şi nu putea suferi cuvîntul „fascist”…

Şi iată că tot el l-a adus pe prizonier. Viu. Nu l-a atins nici cu un deget.

Odată cu forţarea Bugului şi eliberarea oraşului Lublin s-a încheiat prima etapă a operaţiei.

Ea începuse la 18 iulie. În şase zile Armata 8 de gardă a străbătut prin lupte 180 km, a forţat Bugul de Vest, rîul Wieprz, iar în dimineaţa zilei de 24 iulie a ajuns pe aliniamentul Parczew, Firlej, Kmenka, Pietrowce, Stasin, Glusk, Piaski.

Unităţile înaintate ale Corpului 4 de gardă, deplasîndu-se înapoia Armatei 2 tancuri, ajunseseră la Vistula, unde puseseră stăpînire pe Pulawy şi Deblin.

Corpul 28 de gardă a ocupat poziţii de apărare în jurul Lublinului.

Şi vecinii noştri înaintau cu succes: Armata 47 ajunsese pe aliniamentul Lomazy, Komarowka, Wohyn, iar Armata 69 eliberase oraşul Chelm.

Armata 8 de gardă a fost oprită, din ordinul frontului, timp de 24 de ore pe aliniamentul ocupat pentru a aduce mai aproape artileria şi serviciile, pentru a-şi completa rezervele de carburanţi şi muniţie.

Odată cu ajungerea pe Vistula a armatelor 2 tancuri şi 8 de gardă au fost întrerupte legăturile şi dezorganizată cooperarea dintre grupurile de armate germane „Centru“ şi „Ucraina de Nord“.

Acţiunile desfăşurate de vecinii noştri de la nord, care au dus la cucerirea localităţilor Parczew şi Radzyn de către corpurile 11 tancuri şi 2 cavalerie de gardă, au deteriorat

considerabil situația operativă a grupării inamicului de la Brest.

În fața noastră se contura o nouă misiune – forțarea Vistulei!

Vistula

1

Înainte de a vorbi despre forțarea Vistulei, a celui mai important curs de apă de pe teritoriul Poloniei, mă simt dator să spun cîteva cuvinte despre situația ce se crease la aripa dreaptă a Frontului 1 bielorus, pentru că altfel evenimentele care au urmat după ce aripa stîngă a frontului a ajuns pe Vistula ar fi de neînțeles sau chiar greşit interpretate de cititor.

În aceeaşi perioadă în care trupele de la aripa stîngă ajunseseră la Vistula, se precipita şi criza de pe direcția Brest, unde gruparea inamicului era pe cale de a fi încercuită complet. Armatele 65 şi 28 se apropiau de Bugul de Vest înaintînd pe la nord de Brest.

Perspectiva pierderii Brestului incomoda foarte mult comandamentul german. Pierderea acestui oraş ar fi însemnat angajarea trupelor noastre în direcția Varşoviei şi ar fi permis executarea unei manevre de întoarcere pe la sud a Prusiei Orientale. Comandamentul german a încercat să întîrzie dezvoltarea ofensivei noastre de la Brest. El a concentrat aici resturi din armatele 2 şi 9. Într-un cuvînt, la Brest, comandamentul frontului se aştepta, şi nu fără temei, la neplăceri mult mai mari decît acelea pe care inamicul a reuşit să ni le producă în mod real.

Germanii au adus şi unități pentru întărirea apărării Pragăi, suburbia Varşoviei, spre care îşi croia drum prin lupte Armata 2 tancuri.

În locul comandantului de armată rănit, Bogdanov, la comanda Armatei 2 tancuri fusese numit temporar generalul-maior de tancuri A. I. Radzievski.

Aşadar, era vorba, pe de o parte, despre ofensiva de importanță colosală pe care o declanşase Armata 2 tancuri şi despre introducerea în bătălie a Armatei 1 poloneze, iar pe de altă parte, despre contraatacurile germanilor la nord şi nord-vest de Brest, precum şi despre pericolul pe care l-ar fi prezentat încercarea comandamentului german de a uni grupările sale izolate „Centru" şi „Ucraina de Nord".

Comandamentul frontului a dat dovadă în această situație de foarte multă prudență. În decurs de trei zile, începînd de la 24 iulie, Armata 8 de gardă a primit patru ordine, dar nici unul dintre ele nu conținea misiunea de a forța Vistula.

La 24 iulie, în ordinul primit de la front era stabilită şi misiunea armatei noastre.

La 25 iulie a sosit un alt ordin de la front, în care se arăta: „Misiunea generală a Armatei 8 de gardă constă în ieşirea pe rîul Vistula în sectorul Garwolin, Deblin. Armata se va deplasa compact, fiind în permanență gata să ducă lupte înverşunate. Detaşamentele mobile şi înaintate pot fi împinse cît mai mult în fața armatei".

Tocmai în ziua aceea comandamentul frontului se aştepta, după cît se pare, ca inamicul să întreprindă unele acțiuni de amploare.

La 26 iulie a urmat un nou ordin al frontului: „Armata 8 de gardă (mai puțin C. 28 A. de gardă) va continua ofensiva cu misiunea de a pune stăpînire la 27.07.1944 pe aliniamentul Wesolowka, Okrzeja, stația de cale ferată Ryki. Ulterior va fi în măsură să dezvolte ofensiva pe direcția generală Zelechow, Laskarzew". Şi imediat a urmat un alt ordin: „Armata 8 de gardă să nu se răzlețească în spațiu, să execute întocmai ordinele mele, pe zile şi pe aliniamente. Gruparea principală a armatei să fie ținută la flancul drept, avînd în vedere că inamicul va deveni, probabil, mai activ pe direcția Siedlce, Lukow. Regruparea forțelor la flancul drept al

armatei se va realiza în cursul ofensivei. Odată cu ajungerea Armatei 1 poloneze şi A. 69 în raionul oraşului Lublin, Corpul 28 de gardă va trece în rezervă şi va fi concentrat înapoia flancului drept".

Nu-mi rămînea decît să admir stăpînirea de sine şi prudența lui K. K. Rokossovski. Ne deplasam tot timpul pe malul de est al Vistulei, forțele armatei erau strînse ca într-un pumn, artileria era gata de luptă. Îți trebuiau multe eforturi ca să te poți abține de la tentația de a trimite cercetarea pe malul de vest şi de a începe forțarea Vistulei.

Se părea că armata este ținută în frîu, nefiind lăsată să înainteze din cauza pericolului pe care-l prezentau loviturile inamicului dinspre nord. Dar pentru mine era limpede că mai devreme sau mai tîrziu tot va trebui să forțăm Vistula. Cu cît mai devreme, cu atît ar fi fost, evident, mai bine.

Pe atunci nu ştiam că abia la 27 iulie a fost trimisă directiva Marelui Cartier General în care se dădea ordin trupelor de la aripa stîngă a Frontului 1 bielorus să forțeze Vistula în raionul Deblin, Zwolen, Solec.

Capetele de pod cucerite urmau să fie folosite pentru executarea unei lovituri în direcția nord-vest, în scopul întoarcerii apărării inamicului pe rîul Narew şi pe rîul Vistula. În acest fel era înlesnită forțarea rîului Narew de către aripa stîngă a Frontului 2 bielorus şi a rîului Vistula de către armatele din sectorul central al Frontului 1 bielorus.

La 29 iulie au fost primite instrucțiuni din partea Marelui Cartier General către comandanții fronturilor 1 bielorus şi 1 ucrainean în care se sublinia că „ordinul Marelui Cartier General privind forțarea rîului Vistula şi cucerirea capetelor de pod de către armatele specificate în acesta nu poate fi interpretat în sensul că celelalte armate trebuie să stea cu mîinile încrucişate, fără a încerca să forțeze Vistula".

Studiind terenul pe hartă, am ajuns la concluzia că rîul trebuie forțat în dreptul localităților Tatarczysko, Skurcza, Damirow, Domaszew. Aici, flancurile armatei erau protejate dinspre nord de rîul Pilica, iar dinspre sud de rîul Radomka.

La adăpostul acestor rîuri, lovitura principală putea fi executată prin Magnuszew, cu misiunea imediată de a cuceri pe malul opus un cap de pod pînă la calea ferată Warka, Radom.

În dimineața zilei de 29 iulie am luat legătura telefonică cu K. K. Rokossovski. După ce a ascultat liniştit propunerile mele, a aprobat să se execute recunoaşterea Vistulei. Am dat imediat ordin comandantului Corpului 4 de gardă, V. A. Glazunov, ca în zorii zilei de 30 iulie să trimită unități de acoperire pe malul rîului în scopul asigurării recunoaşterii. Statul major al armatei a primit sarcina de a elabora planul recunoaşterii, la care să participe comandanții corpurilor de armată şi ai diviziilor, precum şi comandanții marilor unități şi unităților de întărire.

În zorii zilei, unitățile Corpului 4 de gardă au ajuns pe malul cursului de apă în sectorul Tatarczysko, Wilga, Marzewice, respectînd cu strictețe măsurile de mascare pe timpul marşului şi în staționare.

Nu-mi mai aduc aminte dacă în ziua aceea era vreo festivitate sau dacă țăranii polonezi sărbătoreau eliberarea lor de sub stăpînirea cotropitorilor germani. În sate era mare petrecere, cu toate că inamicul se afla chiar dincolo de rîu.

Ne-am apropiat de satul Skurcza. Am lăsat maşinile în pădure şi ne-am împărțit în trei grupuri. În fruntea grupurilor se aflau comandanții corpurilor de armată: comandantul Corpului 4 de gardă, generalul-locotenent V. A. Glazunov, comandantul Corpului 29 de gardă, generalul-locotenent I. S. Fokanov, şi comandantul Corpului 28 de gardă, generalul-locotenent A. I. Rîjov.

Ne-am schimbat îmbrăcămintea şi, luînd înfățişarea locuitorilor paşnici aflați la petrecere, ne-am strecurat spre rîu pentru a studia albia şi malurile.

Malul de vest părea pustiu. Ici-colo puteam distinge cîte o lopată care arunca pămînt. Probabil că se săpau tranşee. Era greu de spus cine lucra: germanii sau localnicii sub amenințarea pistoalelor-mitralieră nemțeşti.

Se aştepta oare inamicul ca noi să luăm hotărîrea de a forța Vistula? Greu de spus. Nu am observat pregătiri de apărare deosebit de intense. Digul de pămînt ce se întindea de-a lungul malului de vest al Vistulei ne închidea cîmpul de vedere în adîncime. Nu se observau nici fortificații puternice. Ofensiva din iunie şi iulie se desfăşurase cu atîta impetuozitate, încît comandamentul german, evident, nu reuşise să se pregătească pentru a întîmpina trupele noastre pe Vistula. Dacă hitleriştii şi-ar fi închipuit că vom ajunge atît de repede la Lublin, ei ar fi şters, indiscutabil, urmele crimelor barbare de la Maidanek. Totul demonstra că lovitura noastră va întruni elementele necesare surprinderii.

La prînz ne-am adunat în pădurea de la nord de satul Skurcza, unde am făcut un schimb reciproc de informații privind rezultatele observării. Am hotărît să forțez Vistula în sectorul cuprins între gurile rîurilor Pilica şi Radomka, cu misiunea imediată de a cuceri un cap de pod în raionul localităților Mniszow, Zagroby, Boguszkow, Wilcza-Wola, Debowla, Ryczywol.

Am fixat imediat sectoare şi limite pentru corpurile de armată şi am repartizat mijloacele de întărire. Comandanții corpurilor de armată au primit ordin să organizeze observarea malului de vest, să determine forțele şi lucrările de apărare ale inamicului. S-a hotărît ca pe malul de vest să nu fie trimis nimeni, ca toate deplasările să se execute în ascuns, fără a trăda cîtuşi de puțin prezența trupelor noastre în acest sector. Şeful trupelor de geniu, generalul V. M. Tkacenko, a primit misiunea să cerceteze posibilitățile de acces spre rîu dinspre est şi să aleagă căile de apropiere cele mai ascunse.

După ce m-am înapoiat la statul major al armatei, care se afla în acel timp în tîrguşorul Zelechów, am raportat prin telefon comandantului frontului rezultatele recunoaşterii şi propunerile personale privind forțarea Vistulei. K. K. Rokossovski a fost de acord cu propunerile, dar nu mi-a permis să execut forțarea, făgăduindu-mi că va medita la

această problemă şi că îmi va da răspunsul în ziua următoare.

Întrucît statul major al frontului continua să canalizeze armata înspre nord, iar trupele afluiau tot timpul către aliniamentul Lukow, Garwolin, în seara zilei următoare cinci divizii din cele nouă se aflau la nord de rîul Wilga. Comandantul frontului şi-a dat, în sfîrşit, consimțămîntul pentru forțare, dar m-a prevenit ca, pînă în momentul cînd Armata 47 va ajunge pe aliniamentul Siedlce, Stoczek, două dintre diviziile noastre să rămînă pe aliniamentele pe care se află, adică să fie orientate, ca şi mai înainte, spre nord, şi nu spre Vistula. Din această cauză nu aveam decît patru divizii în eşalonul întîi. La 31 iulie am repetat recunoaşterea: trebuia conturată organizarea conducerii forțării. Împreună cu mine se afla grupa operativă a statului major, în frunte cu V. A. Beleavski. Pe malul rîului erau şi comandanții corpurilor de armată şi cei ai diviziilor. Împreună cu artileriştii şi cu geniştii ei precizau în teren misiunile trupelor, punctele de trecere, căile de acces către acestea şi locurile de îmbarcare.

Tocmai examinam sectoarele viitoarelor treceri peste cursul de apă, cînd am fost chemat la statul major al armatei pentru a purta o convorbire urgentă cu comandantul frontului. Între noi a avut loc următoarea discuție prin telefon (pe care o reproduc din memorie):

Rokossovski. Trebuie să vă pregătiți ca peste vreo trei zile să începeți forțarea Vistulei pe aliniamentul Maciejewice, Stezyca, pentru a cuceri un cap de pod. Vreau să primesc de la dumneavoastră, prin cifru, planul sumar al forțării la 1 august orele 14.

— Misiunea îmi este clară, dar vă rog să aprobați să forțez în sectorul cuprins între gura rîului Wilga şi Podwierzbie, pentru ca la flancurile capului de pod să se afle rîurile Pilica şi Radomka. Pot începe forțarea nu peste trei zile, ci mîine dimineață, întrucît am făcut toate pregătirile. Cu cît vom începe mai curînd, cu atît şi garanția succesului va fi mai mare.

Rokossovski. Aveți puțină artilerie şi mijloace de trecere. Frontul vă poate trimite ceva, dar nu mai devreme de trei zile. Marele Cartier General acordă o mare atenție forțării Vistulei şi ne cere să asigurăm la maximum îndeplinirea acestei misiuni complexe.

— Înțeleg. Dar contez, în primul rînd, pe surprindere. În ceea ce priveşte mijloacele de întărire, dacă realizez surprinderea, cred că o să mă descurc cu ce am. Vă rog să-mi permiteți să încep mîine dimineață.

Rokossovski. Bine, de acord. Dar meditați, cîntăriți totul încă o dată şi raportați definitiv planul dumneavoastră. Aduceți la cunoştința comandanților de toate treptele că luptătorii şi comandanții care se vor distinge pe timpul forțării Vistulei vor fi propuşi pentru decorare, inclusiv pentru decernarea titlului de Erou al Uniunii Sovietice.

— Am înțeles, încep mîine dimineață. Voi raporta imediat planul sumar.

Cu aceasta am încheiat discuția. Am transmis imediat la statul major al frontului planul de acțiune. „Reglarea tragerii se va face între 5.00 şi 8.00. În acelaşi timp se va executa cercetarea prin luptă, la care va participa cîte un batalion din fiecare divizie. Dacă acțiunile cercetării vor fi încununate de succes, se va trece imediat la ofensivă, aşa cum s-a procedat pe timpul ruperii apărării inamicului la vest de Kovel. Dacă succesul se va lăsa aşteptat (inamicul nu va permite cercetării să debarce sau să înainteze pe malul de vest), se va face o pauză de o oră pentru precizarea obiectivelor şi coordonarea cooperării. Aviația de asalt va lovi limita dinainte a apărării inamicului. La ora 9.00 va începe pregătirea de artilerie, precum şi trecerea cu toate forțele".

Nu constituia oare un şablon primejdios pentru noi repetarea procedeului de executare a cercetării prin luptă, urmată imediat de ofensiva forțelor principale? Ar fi fost oare posibil ca inamicul să-şi dea seama de intențiile noastre? Se părea că comandamentul german nu înțelesese încă acest

procedeu, că trecerea de la cercetarea prin luptă la ofensivă va constitui din nou o surpriză pentru el.

Acest procedeu mai fusese folosit doar o singură dată, în Ucraina, iar lîngă Kovel unitățile inamicului au fost bătute atît de rău, încît era puțin probabil ca vreunul dintre ofițeri să fi ajuns la Vistula. Dar toate acestea nu erau, fireşte, decît o slabă consolare. Forța procedeului de transformare a cercetării prin luptă în ofensivă consta în cu totul altceva. Eu nu subapreciam cîtuşi de puțin capacitatea comandamentului german şi înțelegeam că el ar fi putut sesiza acest procedeu. Dar nu avea importanță. Chiar în cazul în care acest procedeu ar fi fost sesizat, nu era uşor ca inamicul să întreprindă ceva împotriva lui. Există asemenea procedee tactice care nu dau greş. Să presupunem că inamicul ar fi înțeles că cercetarea noastră prin luptă urma să se transforme într-o ofensivă generală. Ce ar fi putut face? Dețineam superioritatea în toate tipurile de armament… Detaşamentele de cercetare ar fi pornit la atac. Cum ar fi reacționat inamicul? Ar fi părăsit primele tranşee şi s-ar fi retras. Foarte bine. Cu un consum mic de proiectile, noi am fi ocupat primele sale tranşee şi am fi întărit imediat detaşamentele de cercetare, alăturîndu-le forțele principale ale armatei. Suferind pierderi neînsemnate, am fi rupt poziția întîi de apărare. Inamicul ar fi angajat lupta cu detaşamentele noastre de cercetare. Aşa şi trebuia. El se afla în tranşeele poziției întîi. L-am fi supus focului de artilerie, l-am fi „reținut” pe loc şi am fi executat asupra sa o lovitură de ciocan, o lovitură cu toate forțele noastre. Şi iarăşi pozițiile sale ar fi fost pierdute…

Nu, nici de data aceasta nu avea rost să renunțăm la un asemenea procedeu. Tocmai aici, pe malurile Vistulei, ostaşii noştri au denumit acest procedeu „eşalon de cercetare”.

Seara şi noaptea le-am folosit pentru regruparea şi transportul mijloacelor de trecere. Cu toate că timpul de pregătire fusese scurt, la orele 4 dimineața unitățile se aflau pe poziția de plecare.

În această acțiune aveam de două ori mai puțină artilerie decît în ofensiva de la vest de Kovel, deoarece din compunerea armatei fusese scos Corpul 4 artilerie de rupere. Dar noi ne propuneam să rezolvăm situația prin întrebuințarea masivă a pieselor de artilerie pentru executarea tragerilor prin ochire directă. Majoritatea artileriei divizionare, toată artileria regimentară, o parte din tunurile-obuziere de 152 mm ale Brigăzii 43 tunuri de gardă şi toate cele trei regimente de autotunuri au fost instalate pe malul de est pentru a executa trageri prin ochire directă.

Mijloacele de trecere pe care le aveam la dispoziție – 83 de autoamfibii şi circa 300 de diferite ambarcații – puteau transporta în total pînă la 3 700 de oameni. Nu mai vorbesc despre parcurile de pontoane: erau atît de puține, încît nu ajungeau nici pentru întinderea unui pod peste Vistula. Dar asta nu ne deranja. Toate speranțele noastre se întemeiau pe impetuozitatea şi executarea prin surprindere a loviturii.

2

Eram în noaptea dinaintea luptei... A cîta la număr în viața ostaşilor şi ofițerilor Armatei 8 de gardă? O noapte de iulie caldă, chiar înăbuşitoare. Era o linişte desăvîrşită pe malul nostru, însă înşelătoare.

Se înfăptuieşte o muncă invizibilă, dar încordată. Şi nu este vorba doar de ultimele deplasări de trupe. Sufletul tuturor acelora care vor porni mîine la luptă este plin de trăiri interioare. Se pregătesc pentru asalt... Pentru a cîta oară şi, totuşi, de fiecare dată parcă ar fi ceva nou.

Ofițerii statului major se răspîndesc pe la punctele de observare. Lucrătorii politici sînt încă de-aseară în mijlocul trupelor. Au loc adunări-fulger de partid şi de Comsomol. Aceste adunări se desfăşoară fără a se întocmi procese-verbale. Se poartă discuții prieteneşti. Importanța luptei de a doua zi, a trecerii peste Vistula era cunoscută de fiecare.

Secția politică a armatei reuşise pînă atunci să desfăşoare o vastă muncă de lămurire.

Dar înainte de luptă pot apărea anumite probleme noi. Uneori, pur personale. Lucrătorul politic este la post. Se completează cereri de primire în partid. Primirea în partid trebuie încheiată înainte de începerea luptei…

Se apropie dimineața zilei de 1 august.

Vistula îşi poartă liniştită undele. Deasupra apei, deasupra malurilor, o ceață albicioasă. Într-o tăcere severă, într-o linişte desăvîrşită au înmărmurit pinii maiestuoşi. Indicatoarele ceasurilor se apropie încet de clipa mult aşteptată. Telefoanele au amuțit, a amuțit şi legătura radio. La început, totul va decurge în linişte.

În fața batalioanelor se vor deplasa mici grupuri de cercetaşi încercați. Primii vor trece rîul cercetaşii Diviziei 79 de gardă, sub comanda căpitanului Vasili Grafcikov. Îndrăgostit de profesiunea sa periculoasă şi dificilă, ofițerul purta pe umeri o bogată experiență. De multe ori plecase el împreună cu prietenii săi în incursiuni de noapte, capturase „limbi“, procurase informații prețioase despre inamic.

Dar acum, cercetarea are în ea ceva neobişnuit. În față se întinde pînza de apă, iar în depărtări se zăreşte fîşia îngustă a malului stîng. Ce se află acolo, pe malul celălalt al rîului, de ce forțe dispune inamicul, cum se pregăteşte el să ne întîmpine?

…Luntrele de pescari s-au pierdut în pîcla dimineții. Grafcikov se urcase în prima. Alături de el se aflau tovarăşii săi credincioşi şi încercați în lupte. Cercetaşii au ajuns la mal şi au început să înainteze prin salturi spre tranşeele duşmane. Hitleriştii au pus în funcțiune mitralierele, dar nu i-au putut opri pe ostaşii sovietici. Grafcikov s-a apropiat în fugă de o cazemată din lemn şi pămînt, aruncînd cîteva grenade, una după alta. Între timp au sosit şi alți luptători. Executînd foc automat şi folosind grenade, ei au scos din luptă două mitraliere împreună cu servanții acestora. În scurt timp, cercetaşii l-au scos pe inamic din tranşee.

— Tranşeea a fost cucerită! – transmit cercetaşii prin radio.

Într-un alt sector, primii care au debarcat pe malul de vest au fost cercetaşii aflați sub comanda căpitanului Ivan Iakovlevici Dunaev. Hitleriştii instalați în tranşeele de pe mal se apărau cu desperare.

Dar, datorită manevrei iscusite, cercetaşii au rupt apărarea duşmană fără a suferi pierderi. Ofițerul comunist nu a scăpat din mînă nici un moment conducerea luptei, însuflețindu-i pe ceilalți prin propria-i bărbăție.

În spatele cercetaților, iar pe alocuri chiar împreună cu ei au început să treacă subunitățile de infanterie. Însoțite de zgomotul infernal al canonadei de artilerie, sute de bărci înțesate cu oameni se precipitau spre malul de vest. Observatorii germani i-au zărit pe ostaşii de gardă din batalionul căpitanului E. G. Țitovski în timp ce aceştia se deplasau prin vad pe un banc de nisip. Au început să țăcăne mitralierele. Gloanțele ridicau o pînză de apă şi nămol în calea luptătorilor noştri. Batalionul s-a apropiat prin salturi de pozițiile duşmane. În acest timp, Țitovski a observat o mitralieră care trăgea dinapoia unei coline acoperite de răchitiş. Căpitanul i-a atras după sine pe tovarăşii săi de luptă în direcția mitralierei. Cîțiva luptători s-au apropiat tiptil de colină pe la unul din flancuri şi au distrus mitraliera. Ceilalți au pătruns în tranşee, i-au scos pe hitlerişti de-acolo şi, fără a întîrzia nici un moment, au pornit mai departe.

Lupte aprige s-au angajat pentru satul Maly Magnusz. Cînd batalionul a ajuns la marginea acestuia, hitleriştii au executat un contraatac. Luptătorii de gardă s-au culcat la pămînt şi se pregăteau să respingă contraatacul. Comsomolistul Goriunov a țîşnit înainte cu puşca-mitralieră în mînă. După ce hitleriştii s-au apropiat, Goriunov i-a împroşcat cu o rafală lungă în flanc. Apoi s-a ridicat întregul batalion şi, printr-o lovitură bine coordonată, a respins duşmanul.

În contraatacul următor, hitleriştii au folosit tancuri. Dar Țitovski instalase la timp în poziții vînători de tancuri. De îndată ce tancurile duşmarie s-au apropiat de pozițiile noastre, au intrat în funcțiune armele antitanc. Trăgînd cu precizie, vînătorii de tancuri au incendiat două maşini de luptă. Celelalte au întors spatele.

Optsprezece ostaşi şi ofițeri ai batalionului care s-au remarcat în această luptă au fost distinşi cu Ordinul Steagul Roşu, iar căpitanul de gardă Efim Grigorievici Țitovski a primit, la propunerea comandamentului armatei, titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

Mi s-a povestit despre secretarul organizației de bază comsomoliste a unui batalion din Regimentul 217, despre sublocotenentul de gardă Anatoli Baiandin. El a trecut rîul printre primii. Pe malul opus, secretarul organizației de bază a condus în atac un grup de ostaşi. Lupta a fost crîncenă. Comsomolistul Goriunov, trăgător Ia puşca-mitralieră, a nimicit în această încleştare 16 hitlerişti. Baiandin a transmis imediat din om în om vestea privind fapta eroică a acestui trăgător. Secretarul organizației de bază îşi cunoştea locul în luptă – el se afla totdeauna acolo unde situația era mai grea. Cînd hitleriştii au trecut la contraatac, el era lîngă trăgătorii de la puştile-mitralieră. Secretarul organizației de bază a comsomoliştilor a văzut cu propriii săi ochi care dintre ostaşi se bate mai aprig şi a chemat tineretul să fie la înălțimea celor curajoşi. Douăzeci de tineri ostaşi de gardă au intrat după această luptă în rîndurile Comsomolului. Mulți comsomolişti din batalion au fost decorați.

Anatoli Baiandin se remarca printr-un veritabil talent de educator. În munca sa cu oamenii dădea dovadă de multă răbdare şi afecțiune. Pentru el devenise o necesitate vitală să se afle totdeauna în vîltoarea evenimentelor. A rămas acelaşi şi după război. Totodată, el a dovedit posibilități literare ieşite din comun. Într-un limbaj expresiv, atrăgător, Baiandin a scris despre cele trăite, despre tovarăşii săi de lupte. Lucrarea sa cea mai importantă – nuvela O *sută de zile, o sută de nopți*,

apărută în Editura din Perm – relatează despre eroii bastionului de pe Volga. Din păcate, n-am avut prilejul să-l întîlnesc pe autorul acestei cărți; cu durere în suflet am aflat că Baiandin pierise în mod tragic. Iar cartea mi-a fost trimisă de prietenii celui dispărut.

În capul de pod de pe Vistula, ostaşii de gardă au dat din nou dovadă de vitejie şi de forță ieşite din comun. Sergentul Vagan Baghirov şi soldatul Timofei Leaşenko îşi desfăşurau activitatea la punctul de trecere. Cei doi reuşiseră să facă trei curse. Cînd au pornit pentru a patra oară, un avion ce se rotise tot timpul deasupra rîului s-a năpustit asupra bărcii. Baghirov a fost rănit în brațul drept, iar Leaşenko în spate. Rafala de mitralieră a găurit fundul bărcii; apa a năvălit înăuntru, gata-gata s-o scufunde. Ostaşii de gardă au uitat de rănile lor. Folosind cepuri şi cîlți pregătiți din timp, ei au astupat găurile, iar barca şi-a continuat drumul. Baghirov nu putea vîsli decît cu brațul stîng, dar nu a lăsat să-i scape vîslele pînă cînd grupul de ostaşi nu a fost transportat pe malul opus.

În a doua jumătate a zilei, inamicul, venindu-şi în fire de pe urma loviturii neaşteptate, a trecut la contraatac, s-a năpustit asupra noastră cu aviația, dar în acel moment diviziile din eşalonul întîi erau de partea cealaltă a rîului.

Au început lupte înverşunate pentru capul de pod.

Ostaşii din toate armele au dat dovadă de o înaltă măiestrie şi curaj. Mi s-a raportat despre comandantul plutonului de comandă al uneia din baterii, locotenentul Markov. Împreună cu cercetaşii de artilerie, cu sergentul Gluhoi şi cu soldații Mihailov, Kovaliov şi Lejskin el a trecut pe malul opus în acelaşi timp cu infanteria. Aflîndu-se în bătaia focului inamicului, locotenentul Markov a reglat cu precizie tirul propriilor tunuri. Ca urmare a executării unei lovituri precise, a sărit în aer un depozit german cu carburanți şi muniție.

Maiorul Aleksei Eraksin, ofițer în statul major al Diviziei 35 infanterie de gardă, povestea cu admirație despre pionieri.

Aceştia ajunseseră la rîu înfruntînd ploaia de gloanțe. În față, ca totdeauna, se afla caporalul Mihail Belenkov. El intrase în armata noastră încă de la începutul războiului şi fusese decorat cu Medalia „Pentru vitejie”. În partid a intrat aici, pe front, iar acum era deja organizator de partid al unei companii.

Plutonul trebuia să construiască rampe de acostare pe ambele maluri şi să întindă un pod peste rîul Starica. Duşmanul plantase numeroase mine şi executa trageri, stînjenind munca. Belenkov îşi încuraja tovarăşii, apucîndu-se el însuşi de treaba cea mai dificilă. A fost primul care s-a oferit să bată piloți. S-a dezbrăcat repede şi a intrat în apă. În curînd, un pilot se şi afla la locul său, după aceea al doilea, al treilea. Altă dată, cu toată străduința, un pilot era bătut într-o jumătate de oră. Acum au scos-o la capăt în douăzeci de minute. Şi iată că a început montarea podinei. Ostaşii se grăbeau: rampele erau necesare pentru trecerea trupelor.

Spre seară, cînd trecerea era gata, comandantul companiei a făcut bilanțul, i-a evidențiat pe cei mai buni. Printre ei se afla organizatorul de partid şi alți comunişti. Iar Belenkov pregătise deja o foaie volantă consacrată celor care munciseră cu mai multă abnegație.

Ca rezultat al luptelor desfăşurate, la 1 august a fost cucerit un cap de pod cu dezvoltarea frontală de circa 10 km şi cu adîncimea de circa 5 km.

La 2 şi 3 august am continuat să lărgim capul de pod, să trecem pe malul opus trupe şi mijloace de întărire. Era o treabă foarte dificilă, întrucît stăteam prost cu podurile: avioanele duşmane le distrugeau imediat.

Şi, cu toate acestea, capul de pod exista, se lărgea. Comandanții corpurilor de armată au primit ordin să-şi amenajeze puncte de comandă pe malul de vest al Vistulei.

Trei divizii din rezerva armatei rămăseseră pe malul de est.

Aviația inamicului ne sîcîia mereu. Avioanele duşmane atacau fără răgaz trupele noastre angajate în executarea trecerilor. Întrucît inamicul avea puțină infanterie în acest

sector, el îşi punea toate speranţele în aviaţie, canalizîndu-şi, în acelaşi timp, rezervele către capul de pod cucerit. Avioanele fasciste, acţionînd în patrule sau izolat, se năpusteau în zbor razant, ieşind din spatele pădurii, spre locurile de trecere şi lansau casete cu bombe mici. Zeci de luntre şi bărci au fost avariate. Dar luptătorii noştri le reparau repede şi le lăsau din nou la apă.

Cu mult eroism au acţionat tunarii din artileria antiaeriană. Dar oare un singur regiment de artilerie antiaeriană de armată, care făcea acoperirea trupelor noastre pe un front de 25 km, se putea achita de o sarcină atît de dificilă? Mai tîrziu a sosit divizia de artilerie antiaeriană poloneză. Dar situaţia nu s-a schimbat prea mult: frontul se lărgea, iar acoperirea sa din aer devenea tot mai complexă. Aviaţia de vînătoare nu ne putea ajuta: ea acţiona cu toate efectivele în regiunea Varşoviei, unde se desfăşurau lupte deosebit de înverşunate. În afară de aceasta, avioanele duceau lipsă de benzină. În război nu există niciodată totul din abundenţă, îndeosebi spre sfîrşitul unei operaţii, după ce trupele au străbătut 500-600 km, ducînd lupte înverşunate şi neîntrerupte. Dar nu trebuia să ne lăsăm copleşiţi de greutăţi. Era mai greu să rezolvăm alte probleme.

3

După cum am mai amintit, armata era orientată tot timpul spre nord, de unde se aştepta ca inamicul să acţioneze mai intens. De aceea, trei dintre diviziile armatei rămăseseră pe malul de est, pe poziţiile anterioare. În toiul luptelor din capul de pod, la 3 august, armata a primit un ordin din partea comandantului frontului. Redau acest ordin în întregime:

„Pe frontul Wegrow, Stanislawow (excl.), Woloszyn acţionează patru divizii de tancuri: Divizia de tancuri SS «Viking», Divizia de tancuri «Cap de mort» şi Divizia 19

tancuri, iar la est şi sud-est de Praga, Divizia «Hermann Göring».

Nu este exclusă posibilitatea ca inamicul să încerce să pătrundă cu diviziile de tancuri spre sud. În acest caz, sectorul de rupere cel mai probabil trebuie considerat Kaluszyn, Minsk-Mazowiecki.

Armata 47 execută cu toate forțele ofensiva de pe aliniamentul: Trzebuka, Wisniew, Ujazcow, Zalesie spre nord.

Armata 2 tancuri duce lupta cu două corpuri de tancuri pe aliniamentul: Okuniew, Medzylesie, iar cu un corp de tancuri ocupă raionul Radzymin, Marki, Osujew, Woloszyn.

În scopul măririi adîncimii dispozitivelor de luptă ale Armatei 47 ordon:

Comandantul Armatei 8 de gardă va înainta cu un corp de armată (trei divizii de infanterie), întărit cu cel puțin trei brigăzi din Divizia 6 artilerie, cu misiunea ca în dimineața zilei de 04.08.44 să ocupe cu două divizii, în vederea apărării, aliniamentul Turki, Osieck, iar o divizie va fi menținută în eşalonul doi al corpului, în raionul Pilawa".

După primirea acestui ordin mă aflam într-o situație extrem de dificilă. Pe de o parte, trebuia să dezvolt ofensiva pe malul de vest al Vistulei şi să lărgesc capul de pod, unde fuseseră angajate pînă atunci şase divizii de infanterie, iar pe de alta, mi se cerea să orientez frontul a trei divizii spre nord şi să mențin pozițiile de apărare, ce se întindeau la 30-40 km de locul de trecere. Acest ordin nu putea decît să ducă la slăbirea armatei în capul de pod cucerit şi să o condamne la pasivitate.

Trebuie să recunosc că eram nedumerit: cum se explica o asemenea intensificare a acțiunilor inamicului, de unde avea el atîtea forțe la est de Vistula şi ce scop urmărea prin crearea unei grupări de tancuri aşa de puternice în acest raion? După ce pierduse într-o perioadă scurtă teritoriul uriaş al Bielorusiei şi al Poloniei răsăritene şi suferise o înfrîngere cruntă, aveam impresia că duşmanul nici nu se putea gîndi la executarea unei contraofensive sau contralovituri spre sud.

Dar statul major al frontului avea pesemne temeiuri de a fi neliniştit şi de aceea ne-am grăbit să executăm ordinul primit. Este adevărat că a trebuit să înduplecăm statul major al frontului să treacă pe malul de vest încă o mare unitate, Divizia 47 de gardă. Celelalte două divizii au trecut la organizarea apărării la nord de Garwolin.

Unitățile de tancuri ale inamicului, asupra cărora ni se atrăsese mai de mult atenția, şi-au făcut, într-adevăr, apariția în fața frontului Armatei 8 de gardă. La 5 şi 6 august, capul de pod pe care-l ocupasem a fost atacat de două divizii de tancuri, Divizia 19 şi Divizia „Hermann Göring“. Acestea au executat lovitura asupra trupelor noastre nu pe malul de est al Vistulei, ci pe malul de vest. Au sosit zile de lupte grele şi, în afară de cele două divizii de tancuri, comandamentul hitlerist a ridicat împotriva capului nostru de pod diviziile 17 şi 45 infanterie. Iar noi nu am mai putut trece în aceste zile pe malul de vest decît Brigada 11 tancuri de gardă şi trei regimente de autotunuri cu efective incomplete. Potrivit ordinului frontului, două divizii de gardă trebuiau să organizeze apărarea cu frontul către nord, spre Praga.

Prin forțarea Vistulei şi prin cucerirea de către Armata 8 de gardă a capului de pod în raionul Magnuszew, întreaga grupare inamică de la Varşovia era amenințată să fie lovită dinspre sud, ceea ce a şi obligat comandamentul hitlerist să părăsească malul drept al Vistulei şi să folosească forțele principale împotriva capului de pod de la Magnuszew.

Superioritatea în forțe, şi îndeosebi în tancuri, trecuse acum de partea inamicului, care depunea toate eforturile pentru a ne împinge în rîu. Situația se complicase şi mai mult pentru că nu reuşisem încă să construim un pod peste cursul de apă. În raionul satului Skurcza, aviația inamicului, care avea, probabil, o misiune specială, şi anume aceea de a nu ne permite să construim podul, zbura fără întrerupere pe deasupra pontonierilor. În seara zilei de 5 august am reuşit, în sfîrşit, să montăm un pod şi să trecem artileria şi muniția. Dar acesta a existat numai vreo două ore: el a fost distrus de

aviația inamicului. Divizia de artilerie antiaeriană poloneză, care apăra trecerile, luptînd cu fermitate şi abnegație, a suferit importante pierderi.

Hitlerişti îşi intensificau contraatacurile. De-a lungul rîului Pilica executa lovitura Divizia 19 tancuri, iar de-a lungul rîului Radomka, Divizia de tancuri „Hermann Göring". Între ele acționau diviziile 17 şi 45 infanterie. Inamicul contraataca în valuri succesive. Imediat ce unul era respins, se ridica altul. Şi se părea că nu se vor mai termina niciodată. O situație grea s-a creat în sectorul Corpului 4 de gardă. Sub loviturile Diviziei de tancuri „Hermann Göring" şi ale Diviziei 45 infanterie, unitățile sale au fost obligate să dea puțin înapoi. Localitățile Chodkow şi Studzianski au trecut de cîteva ori dintr-o mînă în alta.

În seara zilei de 5 august am reuşit să trecem în capul de pod trei regimente din Divizia 47 infanterie de gardă. Împreună cu brigada de tancuri, ele au barat calea tancurilor duşmane.

Pe timpul nopții, pe malul de vest, în pădurea de la sud-vest de Magnuszew, a fost instalat şi punctul de comandă al armatei. Ofițerii de la statul major şi din secția politică au plecat pe la companii şi batalioane pentru a organiza distrugerea tancurilor – principala forță de izbire a inamicului care contraataca. Tuturor ostaşilor li s-a explicat că retragerea dincolo de Vistula ar fi echivalat cu o catastrofă. Trebuia să rezistăm. Era necesar să fie zdrobită în prima urgență Divizia „Hermann Göring". Ostaşii noştri detestau acest nume. În locaşurile de tragere au apărut afişe desenate de mîinile soldaților: „Distrugeți tancurile burtosului Hermann Göring!"

Dimineața s-a încins lupta.

Regimentele Diviziei 47 infanterie de gardă abia reuşiseră să-şi ocupe pozițiile, cînd asupra lor s-au năpustit tancurile duşmane. 19 tancuri înaintau spre flancul pozițiilor ocupate de infanterie. Acolo se afla tunul antitanc bine mascat al sergentului-major Dmitri Zabarov. Lăsîndu-le să se apropie la

300 m, servanții au deschis focul şi chiar din prima lovitură au incendiat un tanc. Fasciştii au schimbat direcția pentru a intra în poziții din partea cealaltă. Ochitorul Țaren Kasparean nu a scăpat prilejul ce i se oferea. Două lovituri şi a încremenit pe loc încă un tanc greu, iar peste încă un minut a luat foc al treilea. Hitleriştii au încercat să pătrundă în pozițiile noastre executînd o lovitură frontală, dar artileriştii nu s-au pierdut cu firea. Ei au distrus încă două tancuri.

În timpul luptei, ochitorul Kasparean, încărcătorul Kuțenko şi mînuitorul închizătorului, Maşenkin, au fost răniți, dar ei nu s-au îndepărtat de tun.

Şi infanteriştii au luptat cu curaj împotriva tancurilor. Cînd maşinile de luptă au început să se apropie de tranşee, vînătorul de tancuri Aleksandr Zuev a spus tovarăşilor săi:

— Nu-i nimic! Duşmanul este puternic, dar noi sîntem şi mai puternici!

Erau opt tancuri. În urma lor se deplasau pistolarii. Ostaşii de gardă nu s-au grăbit să deschidă focul; voiau să meargă la sigur. Cînd pînă la tancuri mai rămăseseră o sută de metri, asupra lor s-a revărsat un val de foc. Trăgeau vînătorii de tancuri, mitraliorii, pistolarii, puşcaşii.

Ochind cu atenție, a tras şi Aleksandr Zuev. Glonțul său a blocat turela. Tancul nu mai putea executa trageri în toate direcțiile. Cu al doilea glonț Zuev a nimerit în rezervorul de benzină şi maşina inamicului a fost cuprinsă de flăcări. Hitleriştii au sărit prin gura de acces, dar au fost ajunşi din urmă de gloanțele trase cu precizie de mitraliori.

Cu aceeaşi iscusință a făcut Zuev față şi celui de-al doilea tanc. El a trimis primul glonț în placa frontală a maşinii. Tancul a continuat să se tîrască chiar în direcția viteazului luptător. Zuev a luat arma de pe parapet şi s-a adăpostit pe fundul locaşului de tragere. De îndată ce tancul a trecut de locaş, Zuev s-a săltat puțin, a tras şi a trecut în fugă în poziția de rezervă. Tancul a virat şi s-a îndreptat din nou spre locaşul de tragere. În acest moment, neînfricatul luptător de gardă a trimis din poziția de rezervă al treilea glonț în maşina

inamicului şi a incendiat-o. Şi vecinii lui Zuev executau foc precis. Duşmanul a luat-o la fugă. Lîngă tancurile în flăcări zăceau zeci de hitlerişti ucişi.

O încleştare aprigă a avut loc în sectorul de apărare al Regimentului 220 infanterie de gardă din Divizia 79 infanterie de gardă. Compania de infanterie comandată de locotenentul Vladimir Trifonovici Burba ocupa o poziție de apărare într-un lan de secară. De-abia în cursul luptei s-a văzut că acesta era cel mai important sector al apărării diviziei: aici şi-a îndreptat inamicul lovitura principală.

Comunistul Burba a organizat apărarea cu multă iscusință. Tancurile au fost întîmpinate cu grenade şi cu focul armelor antitanc. Puşcaşii executau foc cu puştile şi cu puştile-mitralieră asupra fantelor de observare, orbindu-i pe mecanicii-conductori de pe maşinile de luptă ale inamicului.

Şase atacuri unul după altul au întreprins hitleriştii, dar nu şi-au putut croi drum peste aliniamentul pe care-l ocupau luptătorii de gardă.

A început cel de-al şaptelea atac. Tancurile s-au apropiat foarte mult de pozițiile infanteriştilor noştri. Locotenentul s-a avîntat în întîmpinarea tancului din cap şi l-a distrus cu o legătură de grenade. S-a apropiat însă imediat un al doilea tanc. Burba, neavînd cum să-l oprească pe duşman, s-a aruncat cu cealaltă legătură de grenade sub tanc şi l-a distrus.

Ofițerul comunist şi-a respectat jurămîntul pînă la ultima suflare. El a oprit duşmanul cu prețul vieții sale. Însuflețiți de fapta nepieritoare a comandantului, luptătorii de gardă au rămas neclintiți. Nimeni nu şi-a cruțat viața, toți aveau un singur gînd: să reziste şi să învingă, să se răzbune pe duşman pentru moartea comandantului îndrăgit. Soldatul Piotr Hliustin era un flăcău de optsprezece ani, de statură mică, modest şi tăcut, originar din Smolensk. Cînd tancul duşmanului s-a apropiat mult, el a ieşit cu două legături de grenade din lanul de secară care ardea şi s-a aruncat în fața colosului blindat. Prima legătură a nimerit în partea laterală a

tancului. Dar imediat o rafală de mitralieră a ciuruit pieptul eroului. Căzînd, el a aruncat cea de-a doua legătură sub şenile. Tancul nu a mai trecut.

Isprava lui Vladimir Burba şi cea a lui Piotr Hliustin au devenit cunoscute în aceeaşi zi în întreaga armată, iar mai tîrziu acestora li s-a decernat titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Vestea a ajuns pînă în Papirnea, ce se pierdea în stepa imensă a Ucrainei. Acolo se născuse şi crescuse Vladimir Burba, acolo trăia mama sa, colhoznica Matriona Grigorievna Burba. Tovarăşii de regiment ai eroului au primit de la ea următoarea scrisoare:

„Dragii mei!

Vă mulţumesc mult că nu m-aţi uitat în aceste clipe grele pentru mine. Din scrisoarea dumneavoastră am aflat cu cîtă vitejie s-a bătut cu duşmanul iubitul meu fiu Volodea, căzînd ca un erou. Este greu pentru o inimă de mamă să suporte această amărăciune. Lacrimile îmi curg din ochi fără încetare. Dar sînt mîndră că am crescut un asemenea ostaş erou.

Încă trei băieţi de-ai mei luptă pe front. O să le scriu: bateţi-l pe duşman aşa cum l-a bătut fratele vostru Vladimir! Fiţi tot atît de dîrzi şi de neînfricaţi ca şi el! Răzbunaţi-vă pe fascişti pentru moartea lui Volodea!

Răzbunaţi-l pe Volodea şi dumneavoastră, dragi ostaşi, feciorii mei! Daţi-mi voie să vă spun aşa. Doar aţi împărtăşit cu Volodea al meu bucuriile victoriilor, toate poverile vieţii pe front, aţi rezistat cu el pînă la victorie în lupta înverşunată şi grea care a fost pentru el ultima.

Dragii mei feciori! Am 65 de ani. Dar lucrez în colhoz. Anul acesta am strîns de pe pămîntul eliberat o recoltă bogată. Noi, colhoznicii, depunem toate eforturile pentru a ajuta Armata Roşie glorioasă să-l zdrobească mai repede pe duşman.

Scrieţi-mi pe adresa: satul Papirnea, raionul Radomîşl, regiunea Jitomir.

Vă sărut cu drag,

Matriona Grigorievna Burba“.

Ziua de 6 august a fost extrem de încordată. Vasili Afanasievici Glazunov nu avea obiceiul să se plîngă de greutăți, dar acum mi-a dat un telefon:

— Tovarăşe comandant! Nu-i chip să opresc tancurile. Vă rog să mă ajutați…

Ajutorul a fost acordat. Pînă la prînz au reuşit să treacă în capul de pod un regiment de tancuri grele IS şi brigada de tancuri poloneză. Ele au intrat imediat în luptă.

Cu stimă şi recunoştință îmi aduc aminte de prietenii noştri polonezi, care au luptat cu vitejie umăr la umăr cu ostaşii sovietici. Încă înainte de forțarea Vistulei, ei ne-au fost de un mare ajutor, înlocuind corpul de armată care apărase Lublinul. Am mai amintit despre tunarii polonezi din artileria antiaeriană, care au sosit la Vistula în clipele cele mai grele pentru noi. Divizia antiaeriană poloneză era comandată de colonelul Prokopowicz, iar şef de stat major era maiorul Sokolowski. Această divizie a asigurat cu abnegație acoperirea trecerii trupelor noastre peste Vistula. Sub focul mitralierelor, sub ploaia de schije a bombelor, ostaşii polonezi din artileria antiaeriană au angajat adeseori lupte grele cu aviația duşmanului.

În cursul forțării Vistulei şi pe timpul luptelor pentru lărgirea capului de pod de la Magnuszew a acționat în mod excepțional şi prima brigadă poloneză de pionieri, care era comandată de colonelul Lubanski, avînd ca locțiitor politic pe locotenent-colonelul Zelginski. În bătaia focului artileriei şi a aviației inamicului, această brigadă a întins în 48 de ore un pod peste Vistula cu lungimea de 900 m. Şi, deşi podul a ființat doar două ore, pe el au trecut multe încărcături prețioase.

Brigada de tancuri poloneză, sub comanda generalului Mierzycan, a ajuns la cursul de apă cînd în capul de pod se desfăşurau lupte înverşunate. După cîteva zile şi nopți, timp în care au fost ținta unor bombardamente neîntrerupte, tancurile brigăzii au trecut pe portiță pe malul de vest al rîului. Tanchiştii polonezi au dat dovadă de un curaj

excepțional. Oricît de violent era bombardamentul, ei rămîneau pe portiță. Iar cînd portița a fost distrusă, tanchiştii au pornit să caute mijloace de trecere. În curînd, ei au raportat că lîngă Deblin dăduseră peste un şlep în bună stare, pe care puteau fi îmbarcate dintr-o dată 7-10 tancuri. Pe timpul nopții, şlepul a fost adus în raionul Przewoz, Tarnowski, ceea ce a permis tancurilor să continue să treacă pe celălalt mal.

Ajunse pe malul opus, tancurile s-au concentrat lîngă Magnuszew. Comandantul brigăzii a organizat aici imediat o apărare puternică. Chiar prima încercare a trupelor fasciste de a pătrunde spre Vistula pe această direcție a suferit un eşec. Toate atacurile au fost respinse cu mari pierderi pentru inamic.

De un excepțional eroism au dat dovadă tanchiştii polonezi în sectorul Lekawica, Trzebien. În toiul luptei, generalul Mierzycan a intrat în tanc şi a ocupat un loc în formație...

Bătălia nu a încetat toată ziua. Cîmpul de luptă era presărat cu tancuri germane cuprinse de flăcări. Această pătrundere în apărarea noastră s-a soldat cu pierderi considerabile pentru inamic, dar altceva el n-a mai fost în stare să realizeze. În ajutorul tanchiştilor polonezi au sosit tanchiştii din regimentul de tancuri grele al locotenent-colonelului Ogloblin şi artileriştii colonelului Kobrin. Ca urmare a eforturilor comune, inamicul a fost respins pe timpul nopții. El a lăsat multe cadavre pe cîmpul de luptă şi vreo 40 de tancuri şi maşini blindate.

După terminarea luptei, o sută de tanchişti din brigada de tancuri poloneză au primit, chiar pe cîmpul de luptă, ordine şi medalii sovietice. Dintre cei decorați am reținut echipajul tancului nr.212: comandant sublocotenentul Pawlicki, mecanic-conductor Jakowlenko, caporalul Lewik, soldații Zabnicki şi Sweatek. Grupul celor cinci viteji a fost de cîteva ori cu maşina de luptă în cercetare, a strivit cu şenilele pozițiile de tragere a două baterii, a distrus trei tancuri germane.

Comandantul brigăzii, generalul Mierzycan, şeful statului major, colonelul Poliszczuk, şi alți ofițeri au fost propuşi, la solicitarea Consiliului militar al armatei, pentru decorare.

Cu mult curaj au luptat pentru capul de pod de la Magnuszew, la flancul drept al acestuia, ostaşii Diviziei 3 infanterie a Armatei poloneze. La comanda diviziei se afla colonelul Stanislaw Galicki. Am avut prilejul să mă întîlnesc de cîteva ori cu el în capul de pod. Un comandant viteaz şi chibzuit. Tovarăşilor polonezi le-a revenit o misiune dificilă. Ei se apărau în sectorul Zaleskie, Zagrew, pe care nu se ştie din ce motiv îl prefera în mod deosebit aviația fascistă. „Junkers“-urile se lăsau încontinuu în picaj asupra dispozitivelor de luptă ale regimentelor. Numai într-o singură dimineață au fost înregistrate aici peste 400 de ieşiri-avion. După ce aviația a executat o lovitură masată, au pornit la ofensivă tancurile şi infanteria germanilor. În această luptă au pierit mulți tovarăşi polonezi. Dar divizia n-a dat înapoi şi a respins toate atacurile.

Cînd situația dincolo de Vistula s-a mai îmbunătățit, Divizia 3 infanterie şi Brigada 1 tancuri din armata poloneză au fost rechemate din capul de pod pentru a participa la ofensiva de la Varşovia. Ne-am luat un călduros rămas-bun. Prietenia dintre noi fusese cimentată prin sîngele vărsat pe acelaşi cîmp de luptă. O asemenea prietenie dăinuie în veci!

La fiecare două-trei ore raportam la statul major al frontului despre desfăşurarea luptelor din capul de pod. Comandamentul urmărea cu atenție luptele de pe malul de vest.

Armata 69 a generalului-locotenent V. I. Kolpakci, ca şi noi, a trecut din mişcare pe malul opus al Vistulei şi a cucerit un cap de pod la vest de Deblin şi Pulawy.

Între timp au fost puse la dispoziția noastră trei divizii de artilerie antiaeriană pentru a asigura acoperirea trecerilor. În sfîrşit, au revenit la armată şi cele două divizii care fuseseră lăsate în apărare pe malul de est al Vistulei: s-a aprobat ca ele să fie luate de acolo şi trecute în capul de pod.

De îndată ce diviziile de artilerie antiaeriană şi-au ocupat poziţiile de tragere, aviaţia inamicului a renunţat la atacurile sale asupra trecerilor. De la punctul de comandă al armatei se putea observa cum avioanele de bombardament, în formaţii de cîte nouă, iar avioanele de vînătoare, în celule, încercau să pătrundă prin focul de baraj. Fiind însă întîmpinate de numeroase explozii de proiectile, ele se abateau din cale. Era în seara zilei de 7 august. Iar pînă în dimineaţa zilei următoare, unităţile noastre de geniu au reuşit să întindă două poduri peste Vistula, ceea ce a permis ca în capul de pod să treacă în flux continuu noi forţe – artilerie, tancuri, unităţi de infanterie. Tot aici a fost introdus şi un corp de tancuri din compunerea Armatei 2 tancuri.

Acum nu mai puteam fi urniţi de pe malul de vest.

Noile contraatacuri ale inamicului erau respinse cu fermitate de trupele armatei. La 10 august inamicul a aruncat în luptă Divizia 25 tancuri. Chiar în prima oră de luptă ea a suferit mari pierderi şi a fost temporar stăvilită.

În după-amiaza acelei zile mi-a telefonat K.K. Rokossovski:

— Cum merg treburile?

I-am raportat că încercarea inamicului de a ataca unităţile noastre cu noi forţe nu a fost încununată de succes. Duşmanul fusese oprit în toate sectoarele de luptă din capul de pod.

În microreceptor s-a auzit un răsuflat de uşurare. Konstantin Konstantinovici Rokossovski se pare că aştepta cu nerăbdare momentul cînd inamicul va fi epuizat. Şi, în sfîrşit, acest moment sosise. Judecînd bine, comandantul frontului era mulţumit de raportul meu.

După o clipă de tăcere, m-a întrebat:

— Cum se ajunge la tine?

Am înţeles că intenţionează să vină în capul de pod. Doream să-l întîlnesc. Dar puteam eu oare să pun în pericol viaţa comandantului frontului? Punctul meu de comandă nu era departe de limita dinainte, inamicul ar fi putut observa mişcarea maşinilor şi ar fi deschis focul cu artileria. Nu pot

suporta neadevărul, dar de data aceasta a trebuit să recurg la înşelăciune. Cunoscînd atenţia pe care K.K. Rokossovski o acorda oamenilor, i-am spus:

— Tovarăşe comandant, am dat ordin să mi se pregătească baia. Vreau să mă spăl. Peste vreo două ore voi fi pe malul celălalt.

— Cu alte cuvinte, nu vrei să mă laşi în capul de pod? – a ghicit el.

— Nu, serios, vreau să mă spăl. Baia a şi fost comandată! – am repetat eu.

— Bine! – s-a învoit Konstantin Konstantinovici.

Seara ne-am întîlnit pe malul de est al Vistulei, în locul unde se afla eşalonul doi al statului major al armatei. Revederea a fost caldă, apropiată, frăţească. Am plecat împreună la baie, apoi am luat o cină copioasă. Discuţia – sinceră, confidenţială – a durat aproape pînă dimineaţa. După ce am relatat despre desfăşurarea forţării Vistulei şi despre luptele pentru cucerirea capului de pod, ne-am adus aminte de întîlnirea de pe Volga, de bătălia de la Stalingrad. Am stat de vorbă şi despre treburile curente, şi despre planurile de viitor. Ideile noastre privind desfăşurarea ulterioară a operaţiilor ofensive coincideau.

Konstantin Konstantinovici este un interlocutor excelent. În noaptea aceea ne-am cunoscut mai bine unul pe altul şi de atunci am rămas pentru totdeauna buni prieteni. Întîlnirea aceasta mi-a lăsat urme adînci în memorie şi m-a ajutat să înţeleg mai bine caracterul, concepţiile şi gîndurile acestui om de inimă şi minunat comandant. La plecare, Konstantin Konstantinovici nu mi-a îngăduit să-l conduc. Aşa îi era firea. Nu-i plăcea să sublinieze înaltul său grad, se purta cu toată lumea de la egal la egal. Frumoasă, admirabilă trăsătură a acestui om inteligent, de o mare noblеţe sufletească.

Luîndu-mi rămas bun de la comandantul frontului, l-am asigurat că în zona capului de pod inamicul nu va înainta nici un pas spre Vistula. Aşa s-a şi întîmplat. Au mai trecut cîteva

zile şi hitleriştii, primind o ripostă fermă, au renunțat definitiv la încercarea de a ne împinge în Vistula.

Între 18 iulie şi 10 august, trupele Armatei 8 de gardă au parcurs prin lupte circa 250 km, au forțat Vistula şi au cucerit capul de pod de la Magnuszew, care măsura peste 50 km de front şi pînă la 20 km în adîncime.

Acesta era primul pas al Armatei 8 de gardă pe direcția principală spre Berlin, pas care ne apropia de bătălia finală ce a pus capăt celui de-al treilea Reich.

4

După ce a analizat importanța capului de pod cucerit, comandantul frontului a dat ordin armatei noastre să treacă la o apărare rigidă. În scopul întăririi pozițiilor, a trecut în subordonarea noastră operativă Corpul 16 tancuri din compunerea Armatei 2 tancuri.

Pînă la 6 septembrie, trupele armatei au terminat lucrările de amenajare genistică a poziției întîi a fîşiei de apărare. În fața celor două linii de tranşee continue, cu profil normal, aflate la 200-300 m una de alta, şi a şanțurilor de comunicație care le uneau fuseseră plantate cîmpuri compacte de mine antitanc şi antiinfanterie, baraje din sîrmă ghimpată. După ce au amenajat platformele de tragere pentru mitraliere şi pentru tunurile antitanc, trupele au trecut la construirea adăposturilor blindate şi a poziției a doua de apărare (aceasta era amenajată de diviziile din eşalonul doi).

S-a planificat să se execute foc de artilerie şi aruncătoare asupra raioanelor probabile de concentrare a tancurilor şi infanteriei inamicului. Artileriştii se antrenau să deschidă cu precizie foc concentrat chiar de la primul semnal. O atenție deosebită în organizarea sistemului de foc se acorda asigurării manevrei unităților mobile ale rezervei. Pe direcțiile cele mai expuse se aflau pînă la 30 de tunuri pe kilometru de front. În toate localitățile importante se organiza apărarea circulară.

Locțiitorul meu, generalul-locotenent M. P. Duhanov, şi şeful trupelor de geniu, generalul-maior V. M. Tkacenko, au primit ordin să execute cercetarea fîşiei de apărare de rezervă a armatei, a cărei limită dinainte trecea pe malul de est al Vistulei. Cu fiecare zi ne consolidam tot mai trainic pe pozițiile cucerite. Soseau completările. Acestea erau primite în raioanele serviciilor armatei, unde li se distribuia echipament militar, fiind trimise apoi la diviziile ce se pregăteau succesiv să intre în rezervă.

Acum, cînd ne consolidaserăm în capul de pod şi devenise limpede că inamicul nu mai era în stare să ne împingă în Vistula, puteam medita mai cumpănit cum se desfăşurase operația, cum acționaseră unitățile şi marile unități din compunerea armatei, cum se achitaseră de sarcinile primite comandanții acestora.

Cine erau ei, aceşti oameni admirabili?

Generalul-locotenent Mihail Pavlovici Duhanov, despre care s-ar putea povesti foarte multe lucruri. Capacitatea sa de comandant s-a manifestat cu toată strălucirea în numeroase operații. El se găsea totdeauna acolo unde era mai greu. Liniştit şi cumpănit, Duhanov insufla trupelor încredere în reuşita acțiunilor, dovedindu-se omul cel mai util şi pentru comandant şi pentru ostaş.

Dar să-l luăm pe comandantul Corpului 4 de gardă, generalul-locotenent Vasili Afanasievici Glazunov. Luptînd pe vremuri în cadrul trupelor de desant aerian, el s-a aflat, încă în anul 1941, de mai multe ori în spatele inamicului. Apoi, după transformarea corpurilor de desant aerian în divizii de infanterie de gardă, Glazunov a fost numit locțiitor al comandantului corpului. Locțiitor de comandant este o funcție care nu se pomeneşte totdeauna în relatări şi în ordine. Cînd operațiile sînt încununate de succes, laurii se atribuie, înainte de toate, comandanților. Dar Glazunov nu putea trece neobservat. Energic şi hotărît, el se afla pretutindeni în centrul evenimentelor. Era văzut împreună cu

ostaşii în locaşurile de tragere şi în atac, era de neînlocuit şi la punctul de comandă înaintat.

Peste puțin timp, el a fost numit în funcția de comandant de corp de armată, iar în luptele de pe Vistula, unde se cereau aptitudini organizatorice deosebite, rapiditate în acțiuni şi voință de comandant, el şi-a manifestat din plin talentul. Glazunov a înțeles bine că principalul constă în rapiditatea pregătirii manevrei şi în executarea acțiunilor prin surprindere. Unitățile sale au trecut mai repede şi mai bine decît celelalte la îndeplinirea misiunii, au forțat cu impetuozitate şi hotărîre cursul de apă şi au luptat excelent pe malul opus.

Rolul principal în cadrul corpului de armată pe timpul forțării Vistulei l-a jucat Divizia 57 infanterie de gardă, în frunte cu generalul Afanasi Dmitrievici Şemenkov, care a reuşit să-şi concentreze în ascuns şi la timp regimentele, pentru a executa apoi o lovitură puternică ce a asigurat, de fapt, succesul întregului corp de armată.

La dreapta, în centrul dispozitivului operativ al armatei, Corpul 28 de gardă, sub comanda generalului-locotenent Aleksandr Ivanovici Rîjov, a forțat Vistula. Lui i-a revenit misiunea să execute o lovitură adîncă pentru a despica în două apărarea inamicului. Aleksandr Ivanovici a îndeplinit cu succes această misiune complexă, dînd dovadă de o uriaşă voință şi bărbăție. Divizia 79 de gardă din eşaloriul întîi al acestui corp de armată, comandată de generalul-maior Leonid Ivanovici Vaghin, a început să treacă în acelaşi timp cu diviziile corpului de armată al lui Glazunov. După ce au forțat Vistula, regimentele diviziei au depăşit imediat digul, au respins inamicul spre vest şi l-au lipsit astfel de posibilitatea de a ține sub observare cursul de apă şi căile de acces către acesta.

La flancul drept al armatei a forțat Vistula Divizia 27 infanterie de gardă, sub comanda generalului-maior V. S. Glebov. Regimentele acestei divizii au ajuns cu oarecare

întîrziere la cursul de apă, dar ulterior ele au recuperat rămînerea în urmă şi au trecut la timp în capul de pod.

Dibăcia cu care aceşti comandanți i-au însufleţit şi i-au condus pe oameni la fapte eroice, inițiativa şi cutezanța lor personală au contribuit în mare măsură la reuşita operației. Nu întîmplător V. A. Glazunov, L. I. Vaghin, V. S. Glebov, A. I. Rîjov şi E. G. Țitovski au primit titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

Pe timpul forțării unui curs de apă atît de lat şi de adînc cum este Vistula a fost nevoie ca genişti şi pionierii să muncească din răsputeri. Datorită abnegației şi măiestriei lor, ei au reuşit să treacă peste rîu nu numai oameni, ci şi tancuri, artilerie, muniție, alimente şi alte materiale. Această muncă grea şi periculoasă a fost condusă de secția geniu a armatei. Colectivul strîns unit al acesteia a reuşit ca în timpul cel mai scurt să concentreze în ascuns toate cele necesare pentru forțarea cursului de apă. Ei şi-au desfăşurat activitatea îndeosebi pe timp de noapte, pentru a nu permite inamicului să observe pregătirile noastre. Au organizat trecerea sub ploaia de gloanțe, proiectile şi bombe de aviație. Este greu de redat cu cîtă încordare a forțelor fizice şi morale au muncit unitățile de geniu şi de pionieri pînă cînd cea mai mare parte a trupelor şi tehnicii a fost trecută pe malul de vest.

Această activitate titanică a fost condusă de şeful trupelor de geniu ale armatei, generalul Vladimir Matveevici Tkacenko – un om liniştit, care raționa şi acționa fără grabă, organizînd treburile astfel, încît toate misiunile să fie îndeplinite la timp.

Generalul Tkacenko era înzestrat cu şiretenia unui bun gospodar. Dispunea totdeauna de anumite rezerve proprii, cunoscute numai de el. De aceea, nici un fel de cazuri neprevăzute nu l-ar fi putut lua prin surprindere.

Cuvinte de laudă meritată şi artileriştii armatei, în frunte cu comandantul artileriei, Nikolai Mitrofanovici Pojarski, cu şeful de stat major, Vladimir Fomici Hijneakov, şi cu ceilalți ofițeri, în majoritatea lor participanți la marea bătălie de pe Volga.

Artileriştii executau cu iscusință manevra de foc şi de material, dădeau duşmanului lovituri puternice şi precise.

La început aveam puține tancuri grele în capul de pod care ar fi putut să se măsoare cu tancurile hitleriste „Tiger“ şi „Ferdinand”. Lupta împotriva acestora era dusă de artilerie, în principal de tunurile de calibru mare, care erau împinse înainte, în poziții descoperite, de unde executau trageri prin ochire directă. Divizia „Hermann Göring” şi alte unități de tancuri, aduse din regiunea Varşoviei pentru lichidarea capului nostru de pod, au fost oprite şi zdrobite de artileria de calibru mare şi de vînătorii de tancuri. S-au bătut ca la Stalingrad. Ochirea directă, legătura de grenade de mînă, plus faustpatroanele procurate de la duşman în timpul luptelor; în primul rînd însă patriotismul şi eroismul oamenilor sovietici au barat calea trupelor fasciste de elită.

Infanteriştii şi tanchiştii noştri au cooperat strîns pe cîmpul de luptă, s-au completat reciproc, croindu-şi drum înainte, curățind de duşmani pămîntul eliberat şi devenind pentru totdeauna stăpîni pe el. Ei au folosit judicios rezultatele loviturilor de foc ale artileriei şi aviației, dezvoltînd imediat succesul obținut.

Capul de pod de la Magnuszew, ca şi alte capete de pod de pe Vistula, a devenit o poartă prin care trupele noastre treceau pentru a elibera Polonia.

În zilele în care se trecuse la consolidarea apărării capului de pod am avut prilejul să vizitez multe unități, să mă întîlnesc cu eroii luptelor pentru Vistula şi să le înmînez decorațiile meritate. Am prins Ordinul Gloriei clasa I pe pieptul fostului miner din Donețk, comandant de tun, sergentul-major de gardă Nester Grigorievici Mosin. Era a cincea decorație pe care o primea. Ordinul de aur al Gloriei l-a dobîndit în urma săvîrşirii unor fapte minunate. Împreună cu fratele său, fruntaşul Leonid Mosin, şi cu soldatul Kulinov, încărcător, Nester Grigorievici distrusese în anul precedent 4 tancuri, 3 tunuri autopropulsate, 2 transportoare blindate, 12 tunuri, pînă la 15 mitraliere şi nimicise peste 300 de hitlerişti.

Alături de decorațiile militare, pe pieptul sergentului strălucea Medalia „Pentru eroism în muncă” – mărturie a muncii pline de abnegație în minele Donbassului, unde Nester Grigorievici lucrase în timp de pace. Mosin este un om perseverent, face totul cu migală, fără greş. El ştie să găsească ieşire din cele mai grele situații.

Odată, echipa de servanți a sergentului Mosin, împreună cu un grup de infanterişti, pătrunsese adînc în dispozitivul inamicului. Duşmanul îi strîngea pe temerari ca într-un cleşte. Artileriştii au acționat cu mult curaj. Executînd trageri prin ochire directă, ei au distrus trei tunuri şi două transportoare blindate. Iar cînd hitleriştii s-au apropiat la 300 m, artileriştii au deschis focul. Au fost scoşi din luptă cel puțin 200 de fascişti. Prin eforturi comune, infanteriştii şi artileriştii au rupt inelul încercuirii şi au ajuns la ai lor.

Pe căile de acces către Lublin, echipa de servanți comandată de Mosin a distrus prin trageri directe trei cazemate din lemn şi pămînt, a nimicit cîteva cuiburi de mitraliere ale inamicului. Pas cu pas înainta tunul împreună cu infanteria care ataca.

Pe timpul forțării Vistulei, artileriştii lui Mosin, după ce au urcat tunul într-o barcă, au ajuns printre primii pe malul opus. Agățîndu-se de un petic de pămînt, ostaşii de gardă au dat, prin focul lor, un real ajutor infanteriei pe timpul ofensivei.

Comunistul Nestor Mosin, cavaler a trei Ordine „Gloria”, a participat la multe lupte. El lupta aşa cum îşi învățase feciorii bătrînul miner Grigori Egorovici Mosin: bătea duşmanul fără cruțare, cu dîrzenia caracteristică minerilor.

În aceeaşi baterie am înmînat Ordinul Marelui Război pentru Apărarea Patriei clasa I soldatului Viktor Şerstiukov. El fusese numit conductor de cai, încă pe cînd se afla în regiunea Donețului de nord.

— Oare de ce nu i-am plăcut eu comandantului? – s-a întrebat el cu nedumerire.

Această chestiune îl obseda fără încetare, dar Şerstiukov muncea cu multă rîvnă, îi îngrijea şi îi răsfăța pe cei doi puternici cai de tracțiune, favoriții săi, Puşkar şi Pudik. Era îndemînatic şi atent. Fostului colhoznic îi plăcea să vadă de cai, dar tot timpul visa să ajungă în echipa de servanți ai tunului, să supună unui foc puternic tancurile şi autotunurile duşmanului, să lupte cu adevărat.

Odată în subunitate a avut loc trecerea în revistă a cailor. Bine hrăniți şi țesălați, Puşkar şi Pudik au fost socotiți cei mai buni cai din unitate. Şerstiukov a primit mulțumiri în fața frontului. Cînd comandantul s-a îndreptat spre adăpost, Şerstiukov l-a ajuns din urmă.

— Spuneți-mi, este adevărat că conductorii de cai sînt numiți dintre cei mai slabi luptători?

Comandantul l-a privit cu atenție:

— Da de unde, tu ai fost numit ca fiind cel mai bun. Doar ştii singur cît de mult înseamnă în luptă un călăreț bun şi ager la minte.

În capul de pod de la vest de Vistula, artileriştilor le-a fost sortită o grea încercare. Luptele nu mai conteneau nici ziua, nici noaptea. Odată s-a întîmplat ca tancurile duşmane să apară la unul din flancuri. Trebuiau schimbate pozițiile de tragere pentru a-l lovi pe duşman cu foc executat prin ochire directă. Artileriştii încercau să împingă tunurile cu mîinile, dar nu reuşeau, roțile se afundau în nisip. În acest timp, Şerstiukov transporta proiectile. Aflînd despre necazul tovarăşilor săi, el s-a apropiat de tun în galop, l-a remorcat cu dibăcie şi a pornit-o din loc. Artileriştii au deschis imediat foc din noua lor poziție de tragere, în timp ce Şerstiukov gonea după tunul următor. Aşa a reuşit să scoată toate cele trei tunuri. Focul lor precis a decis rezultatul luptei.

Pentru această faptă vitejească i-am înmînat lui Şerstiukov ordinul.

Minunați oameni avem. În orice post, ei săvîrşesc fapte eroice. Am înmînat cu aceeaşi satisfacție Ordinul Lenin instructorului sanitar Mihail Lobenko. Un om modest, la locul

lui, dar cu cîtă mîndrie mi-au povestit despre el tovarăşii săi! Tuturor le-a rămas întimpărită în minte următoarea întîmplare. După ce au executat un contraatac, ostaşii s-au înapoiat în tranşee, dar şi-au dat seama imediat că lipseşte sublocotenentul Nikolai Strelnikov. Nu peste mult timp l-au zărit: ofițerul zăcea, grav rănit, în zona neutră. În jurul lui, pămîntul era răscolit de mitralierele duşmane. Luptătorii de gardă au deschis un foc puternic asupra hitleriştilor, împiedicîndu-i să ochească în rănit. Dar nu era deajuns. Trebuia întreprins ceva pentru a-l aduce pe ofițer în liniile proprii. Şi deodată, dintr-un locaş de tragere a țîşnit un luptător scund şi vînjos. A alergat cîțiva metri, apoi s-a trîntit la pămînt şi s-a apropiat de ofițer, tîrîndu-se pe burtă. Era Lobenko. Curajosul instructor sanitar l-a luat pe rănit în cîrcă şi a pornit-o tîrîş spre tranşeele noastre. Comandantul era salvat.

Nu puțini răniți a scos de pe cîmpul de luptă plutonierul de gardă Lobenko. Cei salvați de el, ofițerul Strelnikov, soldatul Kovaliov şi mulți alții, îi trimit şi astăzi lui Mihail Alekseevici scrisori pline de recunoştință. Însuşi Lobenko a fost rănit de patru ori în luptă. După ce se vindeca, el se înapoia de fiecare dată în aceeaşi unitate îndrăgită şi din nou îi bandaja şi-i scotea de sub focul inamicului pe ostaşii şi comandanții răniți.

Mai era în armata noastră un instructor sanitar cavaler al Ordinului Lenin… plutonierul Fiodor Ivanovici Sidorenko, participant la bătălia de la Stalingrad. Încă pe atunci, în zilele cînd luptele se duceau în incinta Uzinei „Octombrie Roşu“, plutonierul a scos de sub focul duşmanului 80 de soldați şi comandanți răniți. Era cunoscut în toată armata ca un ostaş neînfricat. Comandantul regimentului, V. A. Turcinski, spunea:

— Unde se află Fiodor Sidorenko, nici un rănit nu va rămîne sub focul duşmanului.

În capul de pod de la Magnuszew el a scos din zona neutră doi răniți deodată: pe comandantul unui divizion de artilerie

şi pe radist. I-a aşezat pe o foaie de cort, unul lîngă altul, şi a început să-i tîrască într-un loc mai ferit.

Sidorenko a pierit la post: a fost strivit de un tanc fascist împreună cu ostaşul rănit pe care încerca să-l scoată de pe cîmpul de luptă.

Ce oameni a educat partidul nostru! Neînfricați, neobosiți, gata să săvîrşească orice faptă de vitejie în numele poporului... Şi erau nu zece, nu douăzeci, ci mii de asemenea oameni! Te uiți la ei, iar inima ți se umple de mîndrie; mulțumescu-ți, patrie scumpă, că pe pămîntul tău trăiesc asemenea luptători curajoşi!

5

Sosise o perioadă de apărare tihnită sau, mai precis, o perioadă de viață de tranşee. În aceste condiții o mare importanță capătă vigilența.

În apărarea de durată oamenii se obişnuiesc cu imobilitatea liniei frontului, se „deprind" cu inamicul şi uneori, fără nici o înțelegere, nu se împiedică unul pe altul să trăiască „omeneşte". De pildă, nu trag asupra bucătăriilor ce se deplasează pe cîmpul de luptă, îi lasă în pace pe cei care vin să ia apă etc.

Aceasta îşi găseşte, se pare, explicația şi în faptul că unitățile din apărare primesc mai puțină muniție decît unitățile aflate în ofensivă, întrucît în acest timp se acumulează forțe şi mijloace în vederea unor acțiuni cu caracter decisiv. Iar ostaşul îşi face următoarea socoteală: „Dacă trag asupra nemților ce se duc cu gamelele la bucătărie după mîncare, o să consum muniția, iar inamicul o să se înfurie şi o să ne răspundă cu aceeaşi monedă sau poate chiar şi mai zdravăn, şi atunci nesuferita viață de tranşee va deveni de zece ori mai nesuferită".

Nu este nevoie să spun prea multe despre viața de tranşee. Pentru cei ce nu au încercat-o este suficient să intre într-un

subsol sau într-un beci umed, cu o ferăstruică îngustă şi să-şi imagineze cum stăteau oamenii în asemenea condiţii cu săptămînile sau chiar cu lunile, aşteptînd în fiecare clipă ca acest subsol sau beci să se surpe în urma exploziei unui proiectil sau unei bombe şi să fie striviţi de grinzile ude şi mucegăite.

În plus, trebuie să stai cu orele în postul de observator, la pîndă, cînd în ploaie torenţială, cînd pe un soare dogoritor, cînd pe un viscol cumplit.

Mulţi dintre noi am fost în adăposturi antiaeriene şi cunoaştem cît de deprimantă este muţenia lor umedă şi rece. Totuşi, într-un adăpost, omul se simte incomparabil mai bine decît în locaşul de tragere sau în adăpostul blindat din poziţia întîi de apărare. Soldatul suferă nu numai din cauza a tot felul de privaţiuni, ci şi din pricina vieţii de o monotonie extenuantă. Tocmai de aceea el se bucură de orice fenomen nou, oricît de neînsemnat. Dacă în fişia nimănui apare un iepure, evenimentul va declanşa o veselie generală. La auzul unei melodii sau al unui cîntec, soldaţii nu mai mişcă şi sînt gata să asculte, uitînd de toate.

Nepăsarea este o boală înspăimîntătoare. Nu trebuia să fie lăsată să progreseze în voie. Nu trebuia să permitem oamenilor să slăbească vigilenţa. Acest lucru îl înţelegeau activiştii noştri politici şi de partid. Ei se străduiau să înconjure cu atenţia lor şi să-i activizeze pe toţi oamenii. M-am interesat de activitatea organelor politice în timp ce vizitam unele subunităţi. Mi-a plăcut în mod deosebit organizatorul de partid al unei companii din Regimentul 220 infanterie de gardă, sublocotenentul Vasili Petrovici Vibornov.

Era bucuros că nopţile se lungiseră: prin urmare, poţi realiza mai multe lucruri, deoarece pe limita dinainte se poate lucra numai la adăpostul întunericului. În amurg, el pleca spre locaşurile de tragere. Soldaţii îl întîmpinau pretutindeni cu bucurie, îl copleşeau cu întrebări. Organizatorul de partid purta discuţii cu grupuri de ostaşi sau chiar cu luptători izolaţi. Pe ei îi interesa totul, dar în primul rînd, fireşte,

ultima sinteză a Biroului sovietic de informații. Tocmai de la aceasta pornea conversația. Iar mai tîrziu, discuția aluneca pe neobservate spre cele ce se întîmplaseră în ziua respectivă în subunitate, către cei care se evidențiaseră, subliniindu-se ce a reuşit să facă într-o zi un ostaş sau altul. Cît de mult înseamnă să stai de vorbă îndeaproape cu luptătorii: omul se simte mai vioi, treaba merge mai bine şi ochii îl urmăresc cu mai multă agerime pe duşman.

Dar organizatorul de partid nu poartă doar discuții, ci controlează şi arma luptătorului. Aşa a verificat el o dată puşca-mitralieră a soldatului Skvorțov şi a observat că portînchizătorul este îmbîcsit de nisip.

— În starea în care se află, puşca-mitralieră ar putea să nu funcționeze pe timpul luptei. Nici ție, nici tovarăşilor tăi nu le-ar conveni acest lucru.

Vibornov i-a făgăduit lui Skvorțov să nu spună deocamdată nimănui despre defecțiunea constatată, dar că peste o oră puşca-mitralieră trebuia să fie în stare perfectă. Asemenea avertismente tovărăşeşti au un efect mai mare decît pedepsele. Mi s-a relatat mai tîrziu că Skvorțov începuse să aibă grijă de puşca-mitralieră ca de lumina ochilor.

Combatanților le place cuvîntul viu. Iar organizatorul de partid nu numai că discuta el însuşi cu ostaşii, dar cerea în acelaşi timp tuturor comuniştilor să se afle în permanență în mijlocul oamenilor, să răspundă cu promptitudine nevoilor lor.

Luptătorii de pe limita dinainte nu-şi puteau aduce aminte să fi existat vreo noapte în care organizatorul de partid să nu fi venit la ei. Simțeau în permanență grija sa. El se interesa de toate. Dacă în bordeie nu erau lămpi de gaz, Vibornov propunea să se improvizeze opaițe şi se străduia ca în fiecare adăpost blindat să fie cîte unul.

— De la noi pînă la inamic – povesteau ostaşii – nu sînt decît 400 m, dar organizatorul de partid a spus că şi aici există posibilitatea să te recreezi bine. Observați ce bordeie

călduroase avem. În ele veți găsi şi ziare, şi broşuri, şi reviste, şi cărți. De asta a avut grijă organizatorul nostru de partid.

Viața a dovedit că „dispoziția de tranşee" nu apare totdeauna şi pretutindeni. Ea poate fi total evitată, aşa cum s-a întîmplat la noi, în capul de pod de la Magnuszew, dacă în companii şi plutoane este temeinic organizată munca politică de partid. Scopul principal al acesteia constă în a menține o înaltă vigilență în apărare, pentru ca oamenii să nu uite că inamicul poate să treacă oricînd la ofensivă şi, profitînd de nepăsarea şi neglijența noastră, să obțină repede şi pe neaşteptate succese importante cu forțe puține. Ostaşilor li se reamintea în permanență că este foarte probabil ca ofensiva sau lovitura să fie executată nu de trupele duşmane ce se aflau de mult timp în apărare, ci de alte trupe, aduse din rezervă. De cele mai multe ori, trupele de apărare îndeplinesc rolul unui scut la adăpostul căruia se concentrează noi forțe ce se pregătesc pentru executarea unor lovituri prin surprindere.

Să nu credeți că în zilele de acalmie din capul de pod de la Magnuszew Armata 8 de gardă îşi petrecea nopțile lungi de toamnă trîndăvind. Cînd amuțesc tunurile, acționează cercetaşii, transpiră din abundență pionierii, iar statele majore uită de odihnă.

Cercetarea actiona continuu, procurînd la timp informații despre trupele duşmane. A cunoaşte ce fel de inamic se află în tranşeea întîi şi care sînt intențiile sale este interesant şi important, dar nici pe departe suficient. Este nevoie de o cercetare adîncă pentru a-ți putea da bine seama ce se petrece în spatele inamicului, la o depărtare de zece, treizeci, cincizeci de kilometri de limita lui dinainte. Nu înseamnă că un comandant de companie sau de batalion trebuie să execute cercetarea pe o adîncime atît de mare. Nici nu dispune de forțele şi mijloacele necesare pentru aceasta. Dar el poate şi trebuie să se străduiască să scruteze cît mai departe pozițiile inamicului şi terenul din față. Numai atunci atacurile duşmanului nu vor mai constitui pentru el o

surpriză. Cercetarea în adîncime era organizată de comandanții de divizii, de corpuri de armată şi de armate. Ei aveau în acest scop mai multe posibilități.

Trupele construiau fortificații. În capul de pod trebuia să ne consolidăm în aşa fel, încît inamicul să nu ne poată împinge înapoi nici chiar cu un metru. Am organizat două poziții, fiecare a cîte două-trei tranşee prevăzute cu adăposturi de diferite tipuri. Pe Vistula aveam opt poduri a căror forță de suport atingea 60 de tone. În fața fiecărui pod au fost construite fortificații. Pentru aceasta au muncit cu încordare toate trupele ce se aflau pe poziții sau în rezervă.

Bănuiam că va sosi timpul cînd din capul de pod de la Magnuszew trupele frontului vor executa lovitura principală. De aceea, şi lucrările de apărare se desfăşurau avîndu-se în vedere acțiunile ofensive, la care urmau să participe forțe importante.

Capul de pod era presărat cu locuri mlăştinoase. Pionierii armatei, comandați de generalul Tkacenko, au trebuit să muncească din răsputeri. Ei au construit circa 200 km de drumuri, inclusiv 130 km de drumuri obişnuite şi 30 km de drumuri din fascine, ce treceau peste mlaştini şi nisipuri mişcătoare.

Pentru a menaja forțele şi a menține starea de pregătire a trupelor la un nivel corespunzător, unitățile de pe limita dinainte erau înlocuite periodic. Prima înlocuire de acest gen a fost efectuată în noaptea de 8 spre 9 septembrie. În eşalonul întîi rămăseseră patru divizii, în eşalonul doi fiind retrase celelalte cinci divizii, care îşi încheiau aici completările, executau şedințe de pregătire de luptă şi se odihneau.

Acum se poate afirma cu certitudine că Armata 8 de gardă, acționînd în compunerea Frontului 1 bielorus în condiții diferite, a susținut cu succes noul examen de luptă şi şi-a cîştigat dreptul moral de a pretinde să i se încredințeze misiuni mai dificile şi de mai mare răspundere. Capul de pod de la Magnuszew a devenit o trambulină pentru executarea unui nou salt impetuos.

În concluzie se poate spune că, la sfîrşitul campaniei din vara şi toamna anului 1944, de pe direcţia strategică din sectorul central trupele sovietice au atins aliniamentul Narew, Vistula, cucerind şi consolidînd capetele de pod în vederea continuării ofensivei. Frontul 2 bielorus ajunsese pe rîul Narew, în raionul Pultusk, Serock; Frontul 1 bielorus, în raionul Magnuszew şi Deblin, Pulawy; Frontul 1 ucrainean, în raionul Sandomierz.

Şi pe celelalte fronturi trupele sovietice au obținut o serie de succese. Toamna anului 1944 s-a caracterizat prin eliberarea aproape totală a teritoriilor sovietice de sub ocupația duşmană.

Arcul se destinde

1

Orologiul Kremlinului a anunțat la Moscova începutul anului 1945.

Am întîmpinat acest An Nou ca pe un an al victoriei iminente... Nimeni n-avea nici cea mai mică îndoială că tocmai în acest an războiul se va încheia prin zdrobirea completă a armatei hitleriste, prin eliberarea totală a popoarelor înrobite ale Europei. Se apropia ora pe care o aşteptau cu nerăbdare de cîțiva ani toți oamenii sovietici, ora intrării trupelor noastre pe teritoriul cotropitorilor.

Țara noastră fusese eliberată în întregime, cu excepția unui mic petic de pămînt în partea de nord-vest a R.S.S. Letone, a Curlandei. Fusese eliberată aproape toată Europa de est şi de sud-est. În România, în Bulgaria, în Iugoslavia, în Albania, pe pămînturile eliberate ale Poloniei şi Ungariei

aveau loc transformări revoluționare, care trebuiau să hotărască soarta popoarelor acestor țări. Se conturau înfăptuiri care aveau să ducă la o nouă ruptură în frontul imperialist, la victoria socialismului într-o serie de țări europene. Arena politică clocotea şi fierbea. Regimul hitlerist se afla între ciocan şi nicovală. Iar ciocanul era ridicat pentru a da lovitura următoare, poate ultima sau poate penultima.

Acum, şi foştii sateliți ai Germaniei hitleriste intraseră în război împotriva acesteia, de partea coaliției antifasciste.

Rămăseseră mult în urmă Teheranul, conferința de la Dumbarton Oaks… Este adevărat că încă nu se ținuse conferința de la Ialta, unde aliații au adoptat hotărîri definitive privind lichidarea fascismului şi a urmărilor sale în întreaga lume.

Revin la problemele care ne preocupau înainte de începerea campaniei din vara şi toamna anului 1944.

Pe ce se puteau bizui Hitler şi generalii săi în anul 1945?

Toate încercările, mai mult sau mai puțin hotărîte, de a-l înlătura pe Hitler din arena politică se încheiaseră în Germania prin tot atîtea insuccese. După eşecul complotului de la 20 iulie 1944 dispăruse orice umbră de opoziție pe linie de comandă sau în sfera guvernamentală. Hitler şi-a reprimat cu cruzime adversarii, asigurîndu-şi din nou supunerea necondiționată a generalilor.

Şi pentru poporul german devenise evidentă esența antiumană, sîngeroasă şi trădătoare a dictaturii fasciste. De dragul menținerii puterii, cîrmuitorii fascişti nu se dădeau în lături de la exterminarea poporului. Numai ca să-şi prelungească existența…

În cursul campaniei din vara şi iarna anului 1944, Armata Roşie a nimicit sau a capturat 96 de divizii şi 24 de brigăzi germane. Au fost zdrobite şi au suferit mari pierderi 219 divizii şi 22 de brigăzi. Ele au pierdut între 50 şi 75% din efective. Pierderile totale ale Germaniei hitleriste într-o singură campanie au atins cifre catastrofale: 1 600 000 de oameni, 6 700 de tancuri, peste 12 000 de avioane. În 1944,

îndeosebi la începutul anului, industria Europei controlată de hitlerişti mai putea încă face față comenzilor militare, producînd toate categoriile de armament şi tehnică de luptă, chiar într-un volum mai mare decît la începutul războiului. Dar, pe măsură ce Armata Roşie înainta pe teritoriul nostru tot mai departe spre apus, una după alta secau sursele celor mai importante materii prime strategice; spre sfîrşitul anului uzinele germane au fost obligate să reducă producția de război.

În acelaşi timp industria sovietică sporea ritmul producției, ceea ce a permis ca Armata Roşie să fie înzestrată cu tehnică excelentă.

Astăzi dispunem de mărturiile multor generali germani, din care rezultă că Hitler ştia să aprecieze importanța tehnicii militare, se amesteca în problemele producției de război şi avea totdeauna la îndemînă informații privind înzestrarea tehnică a armatei sale, completarea diviziilor cu efective. Nu se poate ca Hitler să nu-şi fi dat seama că pe plan militar nu mai avea pe ce să se bizuie. Toate calculele sale vizau sfera politică.

Se sconta pe o sciziune în rîndurile aliaților. Hitlerişti nutreau speranța că noile prefaceri revoluționare ce aveau loc în țările din Europa de sud-est şi de est vor produce o sciziune între Uniunea Sovietică şi cercurile conducătoare anglo-americane. Acum ştim că aceste calcule aveau anumite temeiuri, în măsura în care ele se refereau la cercurile conducătoare. Hitlerişti însă, ca totdeauna, făceau doar socoteli superficiale, fără să țină seama de popoare, prezentînd, ca de obicei, cele dorite de ei drept realitate.

Continuarea războiului în situația în care se afla statul fascist nu însemna decît o aventură nesăbuită. Dar războiul continua. Cu toate pierderile uriaşe, Hitler mai putea arunca încă importante forțe în infernul mistuitor al războiului şi nimeni dintre noi nu considera marşul spre Berlin ca o călătorie de plăcere. În fața noastră inamicul dispunea de aliniamente de apărare foarte puternice, care trebuiau

cucerite. Se scurtase considerabil şi linia frontului. Aceasta permitea comandamentului hitlerist să-şi condenseze dispozitivele de luptă, să satureze fortificațiile cu trupe capabile să opună o rezistență înverşunată. Cu toate înfrîngerile considerabile, soldatul german încă nu-şi pierduse capacitatea de a rezista. Pe frontul sovieto-german, în fața trupelor noastre acționau 3 100 000 de oameni. Armatele lui Hitler foloseau împotriva noastră 28 500 de tunuri şi aruncătoare, 3 950 de tancuri şi tunuri de asalt, 1 960 de avioane de luptă. În spatele acestor trupe se constituiau puternice formații de rezervă. Ele numărau peste 2 000 000 de oameni, 2 700 de tunuri, 1 090 de tancuri, 930 de avioane de luptă. Majoritatea acestor formații de rezervă au fost folosite, după cum au demonstrat-o evenimentele, pe frontul de răsărit.

Armata noastră operativă dispunea la începutul noului an de circa 6 000 000 de oameni. Industria sovietică, clasa muncitoare sovietică creaseră pînă în acel moment o artilerie puternică. Aveam 91 400 de tunuri şi aruncătoare, 2 993 de instalații reactive. Erau gata de luptă circa 11 000 de tancuri şi autotunuri, 14 500 de avioane de luptă.

Deşi țara noastră avusese de suportat în anul 1941 o lovitură de o forță considerabilă, fiind pustiit un teritoriu uriaş, pe care erau dislocate cele mai importante centre industriale şi baze de materii prime, ea a reuşit să creeze către sfîrşitul războiului cele mai puternice forțe armate din lume. Poporul nostru a demonstrat în fața întregii omeniri forța şi tăria orînduirii socialiste.

Problemele militare de la începutul anului 1945 erau dictate de întreaga situație ce se crease în lume. Trebuia să zdrobim puternicele grupări ale duşmanului din Prusia Orientală, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Austria şi să cucerim Berlinul. Situația politică generală, încercările hitleriştilor de a duce cu anumiți reprezentanți ai cercurilor conducătoare anglo-americane tratative pentru încheierea unei păci separate, divergențele ce se conturau între noi şi

aliații noştri cu privire la problemele est-europene ne obligau să ne grăbim.

Din punct de vedere militar, direcția loviturii principale rămînea aceea pe care acționau trupele fronturilor 1 şi 2 bieloruse şi cele ale Frontului 1 ucrainean: Poznan, Breslau, Pomerania, Varşovia, Berlin. Aici ne aşteptau cele mai importante bătălii.

Istoria războaielor cunoaşte suficiente exemple cînd ostilitățile au continuat şi după căderea capitalei statului. Totuşi, nu aveam nici un temei să considerăm că de data aceasta războiul va continua şi după cucerirea Berlinului. De aceea, în planificarea operațiilor se impunea parcă un final logic – asaltul Berlinului.

Dinspre vest înaintau către Berlin, spre inima Germaniei, trupele aliaților noştri. Este adevărat că ofensiva lor progresa mult mai încet decît ne-am fi putut aştepta... Iar în ianuarie aceste trupe au trecut prin momente foarte neplăcute, cu toate că pentru comandamentul hitlerist frontul de vest nu a reprezentat frontul principal nici chiar în primele zile după debarcare. Ziarul fascist *Nazional Zeitung* scria la 8 iulie 1944:

„Oare într-adevăr centrul de greutate s-a mutat din Est în Vest? Putem oare privi cu uşurință evenimentele legate de ofensiva sovietică pe frontul de est, am putea considera că Estul, ca să spunem aşa, a devenit un teatru de război secundar? Niciodată!... Principalul pericol pentru Europa se află, ca şi mai înainte, în Est".

Berliner Zeitung din 13 iulie, întrezărind noile înfrîngeri ale Wehrmachtului, îşi linişteşte cititorii: „Dacă împotriva presiunii trupelor sovietice am avut la dispoziție în ultimele luni şi în cursul întregului an precedent teritoriul ocupat de noi, pe care l-am părăsit pentru a realiza un echilibru, astăzi tactica comandamentului german este probabil alta; dar, chiar dacă comandamentul nostru intenționează să-l oprească şi să-l zdrobească pe inamic, aceasta încă nu înseamnă că părăsirea unei anumite părți a teritoriului ar

putea fi considerată ca un fapt critic de importanță hotărîtoare pentru anul marii bătălii din Vest şi din Est“.

Viața şi-a impus însă fără cruțare propriile sale corective în planurile hitleriste. În literatura de istorie militară, un loc important îl ocupă, în cazul autorilor occidentali, speculațiile privind motivele care l-au determinat pe Hitler să întreprindă în decembrie 1944 o amplă contraofensivă împotriva trupelor anglo-americane. Autorii occidentali se bazează în explicațiile lor pe cuvintele lui Hitler rostite la una din consfătuirile sale cu generalii, care aruncă o anumită lumină asupra istoricului contraofensivei din Ardeni. Hitler declara: „Cel ce urmăreşte cu atenție evoluția evenimentelor nu poate să nu observe cum cresc cu fiecare ceas contradicțiile între duşmanii noştri. Dacă acum vom fi în stare să le mai aplicăm cîteva lovituri puternice, ne putem aştepta în orice moment ca acest mult trîmbițat «front unic» să se prăbuşească sub bubuiturile asurzitoare...”

Istoricul englez Ehrman ajunge la concluzia că lui Hitler i se părea că, „dacă Germania va putea aplica inamicului o lovitură suficient de puternică pe unul din fronturile de bază, vor putea fi create condiții mai mult sau mai puțin acceptabile pentru încheierea păcii cu inamicul respectiv, indiferent de situația de pe celălalt front... Hitler spera că-i va fi mai uşor să se înțeleagă cu puterile occidentale decît cu ruşii“.

Incontestabil că explicația are un oarecare temei, dar ea nu poate dezvălui în întregime toate considerentele care îl călăuzeau pe Hitler. Cu toată infatuarea lor, nici Hitler personal şi nici generalii săi nu puteau să nu-şi dea seama că nu mai erau în stare să organizeze un al doilea Dunkerque... Chiar dacă avem în vedere nepregătirea armatelor aliaților în vederea desfăşurării unor operații manevriere, aşa cum reclama arta militară în acea perioadă, era greu să se sconteze pe succese cît de cît importante. Hitler avea nevoie de un anumit succes, fie el şi relativ, în operațiile militare

pentru a menține în rîndurile armatei şi ale poporului prestigiul său zdruncinat.

Dacă ar fi urmărit într-adevăr să obțină succese militare în Vest, Hitler ar fi depus eforturi mult mai mari pentru a împiedica debarcarea desantului în Normandia în perioada în care aliații nu reuşiseră încă să aducă suficiente forțe pe continent. El ar fi putut realiza aceasta chiar pe seama reducerii efectivelor angajate pe frontul din est. Pentru noi însă, faptele aveau pe atunci o cu totul altă semnificație. Hitler slăbea frontul de vest pentru a încerca să frîneze ofensiva noastră din vara şi toamna anului 1944.

Acum, mulți generali germani se lamentează că Hitler nu le-a ascultat sfaturile, încercînd să explice astfel insuccesele armatei hitleriste. Dorința lor de a se reabilita în fața istoriei este uşor de explicat. Dar ei nu vor să vadă principalul. Nu unele greşeli sau altele au avut importanța decisivă în cursul desfăşurării acțiunilor de luptă pe frontul de est sau pe frontul de vest, ci însăşi concepția generală eronată cu privire la cel de-al doilea război mondial dezlănțuit de Hitler.

Istoria a tratat pînă în prezent destul de complet aspectele politice ale ridicării lui Hitler împotriva țărilor capitaliste occidentale.

Istoria trebuie să recunoască că forțele armate germane nu au obținut niciodată o asemenea victorie ca în Polonia. După un an a urmat seria de lovituri din apus, a căzut Franța, Hitler adîncea conflictul cu țările occidentale, cu popoarele Europei, ridica împotriva sa şi opinia publică de peste ocean. Şi ca om politic, şi ca militar, Hitler se lăsa antrenat într-un conflict desperat cu întreaga lume capitalistă. Dar prin aceste victorii fulgerătoare, regimul fascist reuşea să ridice moralul trupelor sale. Soldatul german era amețit de victoriile facile, dar eficace. În acelaşi timp se perfecționa cooperarea dintre toate armele în bătăliile manevriere de pe cîmpurile Europei occidentale, fără vreun risc deosebit pentru generalii germani de a fi bătuți.

Trupele care au repurtat victorii, trupele puse în mişcare deţin totdeauna superioritatea în faţa părţii care nu s-a angajat încă în război. Putem explica parţial şi prin acest fapt primele succese ale lui Hitler pe frontul de est, în Rusia.

Dar iată că au apărut cele dintîi greutăţi. Termenele faimosului plan „Barbarossa“ erau încălcate unul după altul.

Ba într-o etapă a înaintării sale în adîncimea teritoriului nostru, ba în alta, Hitler se izbea de împotrivirea crescîndă a Armatei Roşii şi a întregului popor sovietic.

Trupele hitleriste au ajuns pe căile de acces spre Moscova într-o perioadă nefavorabilă continuării acţiunilor militare, suferind pierderi considerabile în tehnică. Orice comandant priceput ar fi cumpănit bine dacă era indicat, să pornească cu insistenţă la asaltul capitalei în condiţiile cînd împotrivirea apărătorilor ei creştea, în pragul iernii, cînd trupele nu aveau echipament adecvat. Ştiinţa militară impunea alte hotărîri, politicianul ar fi căutat, de asemenea, noi combinaţii, dar Hitler s-a vîrît singur în bătălia Moscovei, care i-a adus prima înfrîngere importantă pe frontul de est şi din cursul celui de-al doilea război mondial. Se dovedise că „invincibila armată“ a celui de-al treilea Reich poate fi bătută, şi încă crunt.

Hitler-politicianul a avut încă o dată posibilitatea de a cumpăni situaţia creată.

Este adevărat că agentura sa începuse să poarte, pe canale secrete, tratative cu anumiţi conducători occidentali privind încheierea unei înţelegeri separate, dar pericolul celui de-al doilea front în Europa era încă departe…

În primul an de război, Hitler reuşise să organizeze ofensiva pe un front de cîteva mii de kilometri. El cucerise teritorii uriaşe. Niciodată pînă atunci Germania nu ocupase o suprafaţă atît de mare prin forţa armelor. Dar regimul fascist, prin esenţa sa, avea nevoie de noi şi noi afirmări. Orice deviere de la programele şi planurile de cotropire proclamate ameninţa acest regim cu prăbuşirea. Aşa că în anul 1942 Hitler s-a lansat într-o nouă ofensivă. Neavînd nici forţe, nici posibilitatea de a mai înainta pe toată întinderea frontului, el

şi-a concentrat întreaga forță a loviturii într-o fîşie mai îngustă, pentru a putea pătrunde spre Stalingrad şi Caucaz.

Partea în ofensivă, partea care voia să se afişeze în fața întregii lumi, dar îndeosebi în fața propriului popor, în fața propriei armate victorioase, partea care obținuse un oarecare succes, care cucerise teritorii uriaşe a continuat războiul, limitînd amploarea operațiilor. Oare acestea nu reprezintă în sine indicii ale slăbiciunii sale, indicii ale creşterii forței adversarului, ale creşterii forțelor noastre?

Armatele hitleriste au ajuns la zidurile Stalingradului. Hitler anunță căderea Stalingradului... Dar Stalingradul nu a căzut, armata lui Paulus se angajează în lupte de stradă istovitoare şi lipsite de perspectivă. În stăpînirea noastră rămîne o fîşie îngustă pe malul Volgăi...

Anotimpul verii. Există încă anumite posibilități ca armata de invazie să realizeze manevre largi. Dar nu! Cu perseverența unui maniac, Hitler continuă asaltul Stalingradului. Din punct de vedere militar, acest asalt devine, la un moment dat, o absurditate. Pentru regimul fascist, insuccesele de la Stalingrad prezintă pericolul apariției a numeroase consecințe politice. Căile de comunicație ale armatei de invazie se lungesc incredibil, se apropie toamna şi iarna, cînd drumurile sînt desfundate. Creşte pericolul contraloviturii noastre, iar apoi cel al contraofensivei. Hitler se încăpățînează. Cere să fie cucerit Stalingradul! Cum s-au terminat toate acestea, se ştie...

Al treilea an de război. Adunînd tot ce se putea aduna, Hitler plănuieşte o nouă ofensivă, de data aceasta pe un front îngust, cu lungimea nu de mii şi nici de sute, ci doar de zeci de kilometri. El adună într-un pumn blindat forțe nu mai puțin numeroase decît acelea cu care declanşase războiul. Începe bătălia de la Kursk, încep grandioasele bătălii de tancuri. Totul se termină printr-o veritabilă catastrofă pentru armata de invazie... Armata de invazie se retrage precipitat!

Războiul bate la hotarele Germaniei. Se apropie răfuiala... „Puciul generalilor" aparține, de asemenea, trecutului.

Începe ofensiva furibundă din Ardeni.

Să dăm însă comandamentului german ceea ce i se cuvine. Din punct de vedere militar, această ofensivă a fost ireproşabil organizată. Ea a fost pregătită în cea mai mare taină, fiind realizat astfel elementul de surprindere. Trebuie subliniat că tactica anterioară prin care se urmărea întărirea frontului de est în dauna celui de vest a slăbit într-o anumită măsură vigilența comandamentului anglo-american. După cît se pare, comandamentul anglo-american nu se mai aştepta ca inamicul să întreprindă acțiuni hotărîte.

Generalii hitlerişti plănuiau să execute cu 29-32 de divizii o lovitură în regiunea Ardenilor pe direcția generală Anvers. Se preconiza să fie nimicite 25-30 de divizii americane şi engleze la nord-est de linia Anvers, Bruxelles, Bastogne.

Momentul executării loviturii fusese bine ales. Timpul era nefavorabil pentru zbor. Hitleriştii considerau că aliații nu vor putea beneficia de uriaşa lor superioritate aeriană.

Dar comandamentul hitlerist nu mai putea aduna forțele care ar fi fost necesare pentru încheierea cu succes a unei asemenea operații. Pierderile suferite pe frontul de est sleiseră diviziile germane, iar pericolul iminent al trecerii Armatei Roşii la ofensivă pe Vistula făcea imposibilă manevrarea rezervelor.

În zorii zilei de 16 decembrie, trei divizii germane (Divizia 6 SS, Divizia 5 tancuri şi Divizia 7 infanterie) au executat lovitura din Ardeni. În spatele trupelor anglo-americane au fost lansate subunități de desant aerian. În primele zile ale bătăliei în curs de desfăşurare, comandamentul anglo-american nu a acordat atenția cuvenită acestei lovituri. La 17 decembrie infanteria inamică, depăşind linia de apărare a Corpului 8 american la nord-est şi sud-est de Saint-Vith, a curățat drumul pentru diviziile de tancuri, iar acestea s-au avîntat în adîncimea apărării aliaților. La 19 decembrie unitățile de tancuri înaintate ajunseseră la Liège, iar forțele principale ale Armatei 5 tancuri înaintau spre Maas, fără a întîmpina o rezistență prea mare.

În zilele următoare situația s-a complicat şi mai mult. Aviația aliaților era de fapt inactivă, fiind paralizată din cauza timpului nefavorabil pentru zbor. Dar catastrofa mult aşteptată nu a avut şi nici nu putea avea loc…

La 21 decembrie Eisenhower a adresat o scrisoare Comitetului Mixt al Şefilor de State Majore, în care se arăta: „Pentru mine ar avea o importanță extraordinară să ştiu dacă… ruşii intenționează să întreprindă în luna aceasta sau în luna următoare o ofensivă hotărîtă. În funcție de aceasta mi-aş restructura toate planurile. S-ar putea face ceva pentru a realiza o asemenea coordonare?“ Eisenhower propunea să fie trimis la Moscova un ofițer superior din statul său major.

La 24 decembrie preşedintele S.U.A., Roosevelt, i-a trimis lui Stalin un mesaj, în care scria: „Pentru a fi cu toții informați asupra unor lucruri importante în vederea coordonării eforturilor noastre, vreau să dau generalului Eisenhower indicația de a trimite la Moscova un ofițer pe deplin competent de la statul său major pentru a discuta cu dv. situația lui Eisenhower pe frontul de vest şi problema coordonării acțiunilor cu frontul de est“.

Acest ofițer a fost primit fără întîrziere de Moscova.

Pînă la sfîrşitul lunii decembrie toate forțele grupării de izbire germane fuseseră introduse în bătălie. Totuşi, nu a avut loc nici o cotitură decisivă.

A ieşit în evidență caracterul aventurist din punct de vedere militar al ofensivei germane. Tocmai în acele zile se desfăşurau bătălii înverşunate şi pe frontul de est în porțiunea cuprinsă între rîurile Ipel şi Hron, în sectoarele fronturilor 2 şi 3 ucrainene din Ungaria. Respingînd cu succes contraloviturile inamicului, trupele noastre au încercuit o importantă grupare a acestuia.

Hitler ar fi trebuit să ia divizii de pe frontul de est pentru a sprijini pătrunderea din Ardeni, dar el era obligat să-şi trimită în Ungaria şi în Prusia Orientală rezervele, care şi aşa erau pe sfîrşite.

La 1 ianuarie regimul fascist întreprinde o ultimă încercare de a-şi salva cît de cît prestigiul feştelit declanşînd ofensiva din Alsacia.

Folosindu-se din nou de situația favorabilă care reducea posibilitățile de acțiune ale aviației anglo-americane, trupele hitleriste au rupt frontul în Vosgi. Şi aici, trupele americane au dat înapoi. A fost intensificată bombardarea Angliei cu proiectile V-1 şi V-2.

La 5 ianuarie trupele fasciste au forțat Rinul la Strasbourg. Pentru dezvoltarea ofensivei în Alsacia, Hitler a transferat aici Armata 6 tancuri SS din intrîndul Ardenilor.

Dar din nou, în calculele sale, Hitler nu a ținut seama de raportul real de forțe.

La 6 ianuarie Churchill i-a adresat lui Stalin un mesaj în care scria: „În Vest se dau lupte foarte grele şi s-ar putea ca în orice moment Comandamentul Suprem să fie nevoit să ia hotărîri mari. Dv. înşivă ştiți, din proprie experiență, cît de alarmantă este situația atunci cînd trebuie apărat un front foarte larg după ce inițiativa a fost vremelnic pierdută... Vă voi fi recunoscător să-mi comunicați dacă putem conta pe o mare ofensivă rusă pe frontul de pe Vistula sau în oricare altă parte în cursul lunii ianuarie şi în orice alte momente, pe care poate că veți dori să le indicați".

La 10 ianuarie Armata 6 tancuri a primit ordin să intre în Alsacia... Dar nu a ajuns acolo...

Comandamentul Suprem sovietic nu şi-a părăsit aliații în clipele grele.

Armata Roşie a primit ordin să pornească mai devreme o amplă ofensivă pe întregul front, de la Marea Baltică pînă la Carpați. Frontul s-a pus din nou pretutindeni în mişcare, ceea ce l-a obligat pe Hitler să treacă la 16 ianuarie la apărare pe tot frontul de vest.

2

Înainte de a descrie desfăşurarea noii noastre ofensive, consider necesar să mă opresc asupra unor momente ale pregătirii acesteia.

În primul rînd, cîteva cuvinte despre schimbarea comandantului frontului.

La 12 noiembrie a fost semnat ordinul Marelui Cartier General de numire a mareşalului Uniunii Sovietice G. K. Jukov în funcția de comandant al Frontului 1 bielorus. Prin acelaşi ordin mareşalul K. K. Rokossovski era numit în funcția de comandant al Frontului 2 bielorus.

La 19 noiembrie K. K. Rokossovski şi-a luat rămas bun de la cadrele de conducere ale statului major şi ale direcțiilor frontului, iar frontul a fost luat în primire de G. K. Jukov.

Încă din primele zile G. K. Jukov s-a angajat activ în pregătirea noii ofensive. El s-a deplasat mai întîi în capul de pod de la Magnuszew şi în cel de la Pulawy şi a examinat la fața locului condițiile şi posibilitățile de trecere la ofensivă a principalelor forțe ale frontului.

În acest timp în capul de pod de la Magnuszew erau concentrate fără întrerupere trupe, tehnică, armament, muniție. Arcul percutorului se strîngea parcă pentru a lovi. În capul de pod erau instalate spitale mobile de campanie, erau amenajate şi lărgite sectoarele de trecere peste Vistula. Înainte de începerea ofensivei în capul de pod de la Magnuszew se aflau concentrate 23 de divizii şi 5 348 de piese de artilerie. În sectorul de rupere densitatea în artilerie atingea 282 de piese pe un kilometru de front, iar Armatei 8 de gardă i se repartizase o fîşie de rupere cu o dezvoltare frontală de 7 km.

Toate acestea cereau, incontestabil, eforturi uriaşe din partea serviciilor frontului şi armatelor. Pînă la ora stabilită, ele trebuiau să transporte în capul de pod zeci de mii de tone de încărcături dintre cele mai variate.

În decembrie au început să curgă pe Vistula sloiuri de gheață. Trupele armatei, îndeosebi cele de geniu, aveau mult de furcă. Podurile erau amenințate nu numai de sloiurile de

gheață care alunecau la suprafața apei. Vistula este un rîu înşelător: sloiurile sale îşi croiesc drum şi pe sub apă, atingînd aproape fundul rîului. Izbindu-se de suporții podurilor, ele formau zăgazuri invizibile şi atunci vîltoarea şi presiunea curentului creşteau şi mai mult. Apa spăla malurile şi fundul rîului lîngă suporții podurilor. A fost necesară mobilizarea tuturor trupelor de geniu şi de drumuri în scopul protejării acestora. Pentru fiecare pod au fost repartizate cîte trei companii de pionieri-artificieri şi cîte un batalion de drumuri, au fost organizate echipe de avarii. Şefii punctelor de trecere au primit maşini şi tractoare, precum şi cîte o baterie de aruncătoare de 120 mm pentru distrugerea sloiurilor mari.

Oamenii munceau la poduri şi noaptea, reuşind să învingă stihia, să protejeze punctele de trecere, prin care se deplasau coloane nesfîrşite de maşini.

Lovitura masivă care urma a fi executată din capul de pod de la Magnuszew îşi avea particularitățile sale. Aprovizionarea unor efective atît de numeroase – a cîtorva armate de arme întrunite şi de tancuri – depindea de punctele de trecere, de stațiile de transbordare, de construirea podurilor peste Vistula, de refacerea căilor ferate. Toate acestea ridicau în fața serviciilor frontului şi armatelor numeroase probleme dintre cele mai complexe, chiar şi cu caracter politic, deoarece Armata Roşie acționa pe teritoriul Poloniei prietene.

Serviciile frontului aveau propriile lor greutăți, cei de la căile ferate, pe ale lor, iar organizarea ofensivei, logica acțiunilor de luptă solicita cîteodată luarea unor decizii ieşite din comun.

În acest timp armata se ocupa nu numai de asigurarea tehnico-materială a viitoarei ofensive; în fața noastră se afla şi misiunea ca în interesul celorlalte armate şi al frontului să executăm cu minuțiozitate cercetarea în adîncime a forțelor inamicului pe care urma să le înfruntăm în curînd. Ştiam foarte bine ce unități se află pe limita dinainte a apărării duşmanului. Dar nu era suficient. Trebuia să aflăm ce trupe

sînt dislocate în eşaloanele doi pe toată adîncimea apărării inamicului. Era necesar ca cercetaşii noştri să pătrundă în spatele inamicului, să captureze acolo prizonieri, să-i interogheze şi prin ei să precizeze datele procurate prin observare personală.

Şeful cercetării armatei, colonelul Gladki, a elaborat planul organizării cercetării în adîncime. În dispozitivul inamicului au fost strecurate cîteva grupuri de cercetare care, infiltrîndu-se pînă la 25-40 km de limita dinainte, urmăreau deplasările trupelor duşmane şi activitatea serviciilor. Cercetaşii au pătruns în spatele inamicului mai ales pe jos, strecurîndu-se printre poziţiile de luptă. Legătura cu ei era menţinută prin radio şi prin avioane Po-2 pe timpul nopţii.

Primul grup, alcătuit din doi cercetaşi – sergentul Piotr Bacek şi soldatul Vasili Bîcikov, cu care am avut ocazia să discut de cîteva ori –, s-a strecurat în spatele inamicului la începutul lunii octombrie. Ei au primit misiunea să treacă linia frontului pe la nord de Cecylowka, să ajungă la pădurea situată la 12 km sud-vest de tîrguşorul Warka şi să determine ce unităţi se aflau acolo. Cercetaşii trebuiau să noteze toate obiectivele pe care le-ar fi întîlnit în drumul lor. Pentru aceasta ei aveau la dispoziţie trei nopţi şi două zile.

Cercetaşii şi-au îndeplinit cu succes misiunea. Ei ne-au comunicat că în pădure nu există nici un fel de unităţi duşmane. Atunci a fost luată hotărîrea să se organizeze în acest raion un grup de cercetare cu acţiune permanentă. Baza principală a grupului se afla în centrul pădurii. La marginea acesteia au fost amenajate poziţii pentru observarea deplasărilor de trupe pe drumurile ce treceau prin apropierea pădurii.

Noul grup de cercetare era alcătuit din şapte oameni. În fruntea sa se afla experimentatul cercetaş locotenentul Ivan Vasilievici Kistaev, ce primise nu de mult Ordinul Lenin. Grupul său a pătruns pe neobservate şi s-a mascat bine în pădure, acţionînd cu succes mai mult de două luni şi transmiţînd statului major al armatei informaţii foarte

prețioase despre inamic, obținute prin observare şi prin interogarea prizonierilor. Au fost descoperite pozițiile de tragere ale artileriei duşmane, ale aruncătoarelor cu şase țevi, ale unităților de tancuri. O atenție deosebită era acordată vieții cotidiene a trupelor duşmane, programului lor zilnic. Astfel, am aflat cînd se duc la bucătărie soldații fascişti, cum se odihnesc, cînd se schimbă pînda şi siguranța. De toate acestea trebuia să se țină seama pe timpul executării prin surprindere a loviturii.

Pentru confirmarea şi controlul datelor obținute de la cercetarea terestră, foloseam pe scară largă cercetarea de aviație. Datorită acestei dublări, dispuneam de informații veridice despre fortificațiile inamicului, despre dislocarea şi compunerea rezervelor sale, diviziilor de infanterie şi de tancuri din adîncimea apărării. Remarc cu satisfacție că cercetarea noastră s-a achitat în bune condiții de sarcinile primite. Informațiile culese de ea au fost mult apreciate de statul major al frontului şi de statele majore ale armatelor vecine.

După cum scrie generalul de armată S. M. Ştemenko în lucrarea sa *Marele Stat Major în anii războiului* [3]: „Elaborarea planului etapei finale a luptei armate pe frontul sovieto-german a început încă în cursul campaniei din vara şi toamna anului 1944“.

Pe baza acestor date şi a schemei pe care o prezentăm în anexă, Marele Stat Major a întocmit încă în toamna anului 1944 planurile operației pentru cucerirea Berlinului.

„Am considerat că erau suficiente 45 de zile de acțiuni ofensive pe o adîncime de 600-700 km, defalcate în două etape succesive, fără pauză operativă”. Pentru prima etapă, după cum se poate vedea din schemă, se afectau 15 zile, în care trupele trebuiau să ajungă pe aliniamentul Marienburg, Bromberg, Poznan, Breslau, iar pentru etapa a doua erau afectate 30 de zile, în care trupele trebuiau să ajungă pe Elba, cucerind Berlinul.

Forma definitivă a acestui plan pentru etapa finală a războiului, campania din 1945, a fost aprobată la sfîrşitul lunii decembrie 1944. Îndeplinirea acestui plan se întemeia pe cooperarea strînsă între fronturi, sub conducerea Marelui Cartier General.

Lovitura principală era executată de trupele fronturilor 1 şi 2 bieloruse şi de cele ale Frontului 1 ucrainean, pentru ca prin loviturile succesive ale acestora, desfăşurate pe un front larg, să fie ruptă în cîteva sectoare apărarea inamicului, să fie introduse în ruptură mari unități tactice şi operative de tancuri, să se interzică retragerea după plan a forțelor inamicului pe următoarele aliniamente de apărare din adîncime, pentru a putea fi apoi nimicite pe părți. Avînd în vedere că între Vistula şi Oder existau şapte aliniamente de apărare care dispuneau de puternice lucrări de fortificații, în planul operației se prevedea ca unitățile noastre de tancuri şi mecanizate să ajungă pe aceste aliniamente înainte ca ele să fi fost ocupate de trupele inamicului.

În aceste operații ale fronturilor care acționau pe direcția strategică spre Berlin a fost asigurată o superioritate evidentă în forțe şi tehnică de luptă asupra inamicului.

Numai două fronturi, Frontul 1 bielorus şi Frontul 1 ucrainean, însumau peste 2 000 000 de oameni, circa 35 000 de tunuri şi aruncătoare, aproximativ 6 500 de tancuri şi autotunuri şi vreo 4 800 de avioane de luptă.

În fața fronturilor 2 şi 1 bieloruse şi a Frontului 1 ucrainean, pe rîurile Narew şi Vistula, inamicul dispunea, în eşalonul întîi, de patru armate (2, 9, 17 şi Armata 4 tancuri).

În anul 1945 Hitler era în aşteptarea loviturii noastre principale, care să pornească de pe Vistula şi să treacă prin Varşovia şi Poznan spre Berlin.

Dar să revenim, totuşi, la capul de pod de la Magnuszew.

Pe măsură ce se apropia momentul declanşării ofensivei, în capul de pod era o înghesuială tot mai mare. Aici erau concentrate trei armate de arme întrunite: armatele 8 de gardă, 5 de izbire şi 61, două armate de tancuri – armatele 1

şi 2 de gardă, la care se adăuga o armată de arme întrunite din eşalonul doi al frontului. Scopul acestei puternice lovituri de berbec consta în manevrarea Varşoviei pe la sud pentru a ajunge la Rawa Mazowiecka, Skierniewice, Lowicz. Prin executarea acestei lovituri întreaga grupare de la Varşovia ar fi rămas izolată, iar comunicațiile sale ar fi fost interceptate de armatele de tancuri.

Cea de-a doua lovitură a Frontului 1 bielorus urma să fie executată din capul de pod existent în raionul Pulawy, pe direcția Radom, Tomaszow Mazowiecki. Acolo acționau armatele 69 şi 33 întărite cu două corpuri de tancuri şi un corp de cavalerie. La nord de capul de pod de la Magnuszew, pe rîul Vistula, se aflau în dispozitiv Armata 1 poloneză şi Armata 47.

Potrivit concepției, această operație îşi propunea să zdrobească complet forțele inamicului, dar în aşa fel încît să evite distrugerea Varşoviei şi a altor oraşe poloneze.

În scopul elaborării în detaliu a planului operației, mareşalul Uniunii Sovietice G. K. Jukov a organizat o consfătuire la Siedlce la care au participat toți comandanții de armate, membrii consiliilor militare şi şefii statelor majore ale armatelor, precum şi comandanții unor corpuri de armată. Şeful statului major al frontului, generalul M. S. Malinin, a prezentat pe scurt concepția viitoarei operații, mai precis, a primei sale etape. Se preconiza ca ritmul ofensivei să fie următorul: în a 10-12-a zi a ofensivei trupele noastre trebuiau să ajungă pe aliniamentul Piotrkowek, Zychlin, Lodz, iar ulterior era proiectată dezvoltarea succesului pe direcția Poznan.

Acest plan cuprindea numai misiunile pentru 10-12 zile de ofensivă. Ținînd seama că aliniamentele pe care trebuiau să ajungă trupele se aflau la 150-180 km, era necesar ca ritmul înaintării să atingă 15-18 km în 24 de ore.

Acțiunile fronturilor 1 şi 2 bieloruse şi cele ale Frontului 1 ucrainean, care executau lovituri adînci, de despicare, erau întregite de alte operații, nu mai puțin interesante. Astfel, în

dreapta, trupele Frontului 3 bielorus, sub comanda lui I. D. Cerneahovski, executau lovitura dinspre est asupra Grupului de armate „Centru“ din Prusia Orientală. În stînga, Frontul 4 ucrainean executa lovitura în direcția Kosice. Din punctul de vedere al poziției geografice, al situației operative şi al misiunilor părților, operația din Prusia Orientală se aseamănă în mare măsură cu operația din anul 1914. Atunci, Armata 1 rusă a lui Rennenkampf şi Armata 2 a lui Samsonov trebuiau să încercuiască şi să zdrobească trupele germane (Armata 8) aflate sub comanda lui Hindenburg şi a şefului statului său major, Ludendorff. Datorită ofensivei armatelor ruseşti, germanii au fost obligați să aducă aici cîteva corpuri de armată de pe Marna, în momentul în care pe acest curs de apă avea loc bătălia cea mai critică pentru Franța. Exploatînd această situație, francezii au oprit ofensiva germanilor, salvîndu-şi astfel țara. Şi dacă ar fi fost organizată cooperarea dintre armatele ruseşti ale lui Samsonov şi Rennenkampf, germanii ar fi fost zdrobiți şi în Prusia Orientală. Dar acest lucru nu s-a întîmplat. Din cauza lipsei de organizare şi a nulității generalilor țarişti, au fost zdrobiți nu germanii, ci Armata 2 rusă a lui Samsonov, ceea ce le-a conferit lui Hindenburg şi lui Ludendorff o faimă atît de mare, încît au ajuns în fruntea forțelor armate germane.

Noi aveam însă ferma convingere că flancul drept al Frontului 1 bielorus va fi asigurat în mod adecvat prin acțiunile încununate de succes ale trupelor sovietice în Prusia Orientală.

Tot atît de siguri eram şi de flancul stîng. Acolo, în stînga Frontului 1 ucrainean acționau trupele Frontului 4 ucrainean, sub comanda talentatului comandant de oşti I. E. Petrov, care erau angajate în curățirea Carpaților.

După expunerea sumară făcută de şeful statului major al frontului, mareşalul Jukov a început să ne pună întrebări cu privire la situație şi la considerațiile noastre în legătură cu viitoarea operație. A început cu generalii ale căror trupe cuceriseră capete de pod. Am luat cuvîntul primul.

Raportul a durat vreo 30 de minute. Am raportat despre inamic, trupele sale şi lucrările de apărare, despre numărul şi modul de dispunere a rezervelor. Mi-am exprimat părerea că, avînd în vedere modul de dispunere a rezervelor inamicului, trebuia să ne aşteptăm la contraatacuri şi contralovituri puternice executate cu diviziile de tancuri şi de infanterie din adîncimea apărării. În scopul parării acestora ar fi trebuit să dispunem de rezerve antitanc şi de rezerve de arme întrunite şi să folosim aviaţia pentru zădărnicirea manevrei rezervelor operative mobile ale inamicului. Cu toate că ne aflam de mult timp în contact cu apărarea duşmană, nu ştiam, totuşi, cu precizie pe care poziţie va da inamicul lupta decisivă. Mi-am exprimat părerea că duşmanul nu se va bate cu înverşunare pentru poziţia întîi, pe care noi o studiasem temeinic. El cunoştea puterea artileriei noastre. Poziţia întîi era folosită numai pentru acoperirea poziţiei principale de apărare.

Plecînd de la această constatare, am propus aceeaşi variantă de ofensivă care a fost încununată de succes în operaţia de la Kovel. Totul să înceapă de la cercetarea prin luptă, numai că de data aceasta să se dea fiecărui batalion de infanterie din eşalonul de cercetare mijloace de întărire – o companie de tancuri şi o baterie de autotunuri.

Eram încredinţat că eşalonul de cercetare va reuşi să ocupe poziţia întîi, întrucît aceasta era apărată de inamic cu forţe slabe, şi că pe poziţia a doua vom întîmpina principala rezistenţă, fiind necesar să atacăm de astă dată cu eşalonul întîi al forţelor principale.

Am studiat regimul activităţilor desfăşurate de inamic pe poziţia întîi. În cursul nopţii hitleriştii amplasau în tranşeea întîi mai multă forţă vie şi mijloace de foc decît în restul timpului, iar pe la 10 dimineaţa, ora Moscovei, îşi retrăgeau oamenii ce prisoseau, în tranşeea întîi rămînînd doar observatorii şi subunităţile de serviciu. De aceea am propus să începem pregătirea de artilerie de 25 de minute cel tîrziu la ora 9 dimineaţa, pentru ca din primul ciocan de foc să-i surprindem pe soldaţii duşmanului mai înainte ca ei să fi

reuşit să se retragă în spate. Nu ne era teamă să executăm ofensiva pe întuneric. Poziția întîi a inamicului fusese bine studiată de infanterişti şi de artilerişti, de aceea batalioanele de cercetare nu trebuiau să piardă reperele şi să se abată de la direcția de atac. Poziția a doua urma să fie atacată peste o oră şi jumătate sau peste două ore, pe timp de lumină, pentru ca artileria şi aviația să nu comită erori în alegerea obiectivelor, iar unitățile aflate în ofensivă să nu se abată de la direcțiile lor şi să nu se îmbulzească.

În scopul distragerii atenției inamicului de la pregătirile noastre, am propus să se întocmească un plan de aducere progresivă a forțelor şi mijloacelor pe pozițiile de plecare. Deplasările de oameni şi de tehnică trebuiau efectuate numai pe timpul nopții şi în cantitățile necesare pentru ca pînă dimineața totul să fie adăpostit şi mascat. Trupele care se aflau în tranşee, sub privirile inamicului, trebuiau să execute intens pe timpul zilei lucrări de săpătură: duşmanul va crede că nu ne pregătim pentru ofensivă, ci pentru apărare ca urmare a faptului că oamenii noştri erau epuizați, iar mijloacele tehnice pe sfîrşite. Vom folosi cît mai multe instalații de radio-amplificare: să răsune muzica deasupra pozițiilor, înveselindu-i pe luptătorii noştri şi adormind vigilența inamicului.

Toate aceste propuneri au fost aprobate. Statul major al frontului nu a elaborat un ordin scris pentru armate, toate dispozițiile fiind considerate strict secrete. În locul ordinului, comandantul frontului a desfăşurat un joc de război pe hartă, în care au fost prezentate şi însuşite misiunile frontului şi ale armatelor, organizîndu-se, de asemenea, în linii generale, cooperarea dintre armatele de arme întrunite şi de tancuri cu aviația şi cu artileria.

Pe timpul executării acestui antrenament, una din problemele principale care s-au discutat s-a referit la aprovizionarea trupelor frontului cu muniție, carburanți şi alimente. Şeful serviciilor frontului, general-locotenent N. A. Antipenko, a propus ca armatele să primească rezervele

planificate pentru operație, inclusiv rezervele de alimente pentru 30 de zile, de la bazele frontului şi să le concentreze în fîşiile de ofensivă proprii, în capetele de pod, cît mai aproape de limita dinainte.

Potrivit planului operației ofensive, frontul executa lovitura principală cu aripa sa stîngă din capetele de pod de la Magnuszew şi Pulawy cu cinci armate de arme întrunite, două armate de tancuri, două corpuri de tancuri şi două corpuri de cavalerie, precum şi cu toate mijloacele de întărire ale frontului. Acest tăvălug nimicitor era îndreptat spre Lodz şi Poznan, cu scopul de a întoarce pe la sud gruparea inamicului de la Varşovia. La nord, la aripa dreaptă a frontului, în fața grupării inamicului din regiunea Varşoviei rămîneau Armata 47 de arme întrunite şi Armata 1 poloneză, care urmau să treacă la ofensivă cu cîteva zile mai tîrziu, în funcție de succesul aripii stîngi a frontului.

O asemenea grupare de forțe la aripa stîngă (de sud) şi misiunile primite reclamau construirea de căi ferate şi refacerea comunicațiilor, în primul rînd, în partea de sud, prin Deblin, Radom şi Lodz spre Poznan. Dar principalele forțe ale unităților feroviare erau angajate pe ruta din nord, ce trecea prin Varşovia, unde ofensiva se ducea cu forțe mai slabe.

3

Adresînd lui Stalin un mesaj, Churchill sublinia că socoteşte considerațiile expuse în acesta cu privire la ofensiva imediată a trupelor sovietice în sprijinul aliaților ca fiind o „treabă urgentă”.

La 7 ianuarie Stalin i-a răspuns lui Churchill că Armata Roşie este gata să vină în ajutorul aliaților în a doua jumătate a lunii ianuarie prin declanşarea unei ofensive de amploare pe frontul central, pornind de pe Vistula.

S-a stabilit ca ofensiva din capul de pod de la Magnuszew să înceapă la 14 ianuarie.

La 12 ianuarie a trecut la ofensivă gruparea de izbire a Frontului 1 ucrainean.

La 13 ianuarie, atît eu, cît şi ceilalți comandanți de armate am raportat la statul major al frontului că armatele erau gata pentru îndeplinirea misiunii, că marile noastre unități îşi ocupaseră pozițiile de plecare.

Potrivit planului frontului, Armatei 8 de gardă îi revenea misiunea să rupă apărarea inamicului în sectorul Matyldzin, Szmaelnik şi, dezvoltînd lovitura pe direcția Lipa, Wierzchowina, să pună stăpînire pe aliniamentul Kalinow, Franciszków, Burtosy, Goryn. Ulterior, forțele principale ale armatei trebuiau să înainteze pe direcția generală Nowe Miasto, Rawa Mazowiecka, Jezow, Strykow, Ozorkow. În cea de-a douăsprezecea zi de ofensivă trebuia să ieşim pe aliniamentul Astachowice, Dzirzazna, Zgierz.

Pornind de la misiunile primite de la front, statul major, sub conducerea consiliului militar, a elaborat planul de operație al armatei, pe care l-am aprobat la 8 ianuarie. La întocmirea acestui plan s-a ținut seama cu strictețe de toate posibilitățile noastre, fiind determinate cu precizie forțele inamicului.

Era necesar să rupem pozițiile de campanie puternic fortificate ale inamicului. Limita dinainte a fîşiei principale a apărării hitleriştilor trecea prin localitățile Gielenowek; Gielenow, Genrykow, Bronislawow, Lezenice, Mostki, marginea de nord a pădurii Kozienice, Swierze Gorne.

În adîncimea apărării sale inamicul a organizat aliniamentul intermediar Matyldzin, Muszary, Maiskadombrowa, Podmsyce, Brzoza. Poziția a doua de apărare trecea pe linia Ksawerow Nowy, Stanislawice.

Rezervele duşmanului erau dispuse în raioanele Dobieszyn, Franciszkow, Brzoza şi în pădurea de la nord de Kozienice.

Era necesar să ținem seama şi de rezervele lui operative – aproximativ trei divizii, dintre care două de tancuri, ce erau dispuse în adîncime.

Pentru elaborarea planului operației ofensive a armatei a muncit intens colectivul condus de generalul-maior Vitali Andreevici Beleavski, care fusese avansat de foarte puțin timp, fiind acum cel mai tînăr general din armată. Dar el era un om foarte talentat, crescuse sub ochii noştri. Şi dacă în operația de la Kovel, Vistula se făcea simțită prudența sa, pe timpul forțării Vistulei el a dat dovadă şi de fermitate, şi de siguranță în îndeplinirea hotărîrilor consiliului militar. Strălucita sa capacitate operativă, iscusința de a organiza activitatea statului major au contribuit la creşterea popularității sale în rîndurile armatei. El a organizat cu succes cooperarea cu comandanții şi cu şefii de arme şi servicii, cooperarea dintre armată şi statul major al frontului, dintre aceasta şi statul major al serviciilor armatei.

În noaptea de 13 spre 14 ianuarie toate marile unități ale Frontului 1 bielorus îşi încheiaseră pregătirile. Din cele două capete de pod – Magnuszew şi Pulawy – peste 10 000 de tunuri erau îndreptate spre fortificațiile inamicului. Densitatea medie de 200-250 de tunuri şi aruncătoare pe kilometru de front garanta succesul ruperii. Mii de tancuri şi autotunuri s-au concentrat pe poziții, gata să pornească motoarele şi să se avînte în luptă. Mii de avioane, cu bombele acroşate, aşteptau pe aerodromuri semnalul pentru a-şi lua zborul. Instalațiile de amplificare radio transmiteau, ca şi pînă atunci, cîntece, muzică. Pentru duşman, nimic nu se schimbase la noi.

Cu toții aşteptam ca vremea să se îmbunătățească pentru a putea folosi cu eficiență maximă forțele acumulate. Pionierii, împreună cu cercetaşii, au înlăturat barajele de mine chiar din fața şanțurilor de tragere ale inamicului, executînd în prealabil culoare de trecere în fața tranşeelor noastre.

Din a doua jumătate a nopții, cerul, înstelat şi senin pînă atunci, a început să se acopere cu nori, s-a lăsat ceață. Cu cît se apropia mai mult dimineața, cu atît ceața devenea mai densă şi mai apăsătoare, transformîndu-se într-o perdea impenetrabilă. La 7 dimineața, ora Moscovei, au fost aduse bucătăriile şi marmitele cu hrană caldă, s-a servit micul dejun. Moralul oamenilor era excelent, dar ceața se îndesise atît de mult, încît nu puteai distinge nimic nici măcar la o depărtare de 10 m.

La ora 8 dimineața, stînd de vorbă cu comandanții armatelor vecine (armatele 69, 5 de izbire şi 61) şi ajungînd la concluzia că putem acționa, cu toate că era ceață, exact după plan, i-am raportat comandantului frontului că eram gata de ofensivă. Comandantul frontului, G. K. Jukov, a fost de acord. La ora 8 şi 25 de minute artileriştii au primit comanda: „Încărcați!“, iar la ora 8 şi 29 de minute: „Întindeți cordițele!”. La ora 8 şi 30 de minute comandantul artileriei armatei, N. M. Pojarski, a dat comanda: „Foc!“

Şi din acest moment viața trupelor a început să curgă pe un alt făgaş. Dacă pînă atunci fiecare se gîndea la pregătirile pentru luptă, ca orice om care se pregăteşte să facă un drum lung, verifica dacă n-a mai uitat ceva şi putea reveni pentru a cîntări lucrurile încă o dată şi pentru a-şi completa rezervele, acum, după darea comenzii „Foc!“, cînd pămîntul a început să vibreze din cauza salvelor trase de mii de tunuri, nu te mai puteai întoarce şi nici chiar privi înapoi. Gîndurile şi privirile tuturor erau ațintite numai înainte.

Deosebit de grei şi de sîngeroşi sînt primii paşi ai ofensivei. Pentru a răzbi pînă la tranşeea întîi a inamicului şi apoi pentru a rupe pozițiile sale de apărare este necesară o mare încordare a forțelor. De aceasta depinde ieşirea în spațiul liber din adîncimea operativă. A porni de la bun început într-un ritm înalt, a intensifica în permanență forța loviturii, parcă luîndu-ți avînt – iată principala preocupare a generalilor-comandanți pe timpul ofensivei.

Istoria cunoaşte multe exemple cînd pregătirea pentru ofensivă a durat săptămîni şi chiar luni întregi, şi totuşi aceasta a eşuat încă în prima zi, din diferite motive, iar trupele au rămas pe vechile lor locuri.

În ofensiva din 14 ianuarie 1945 dispuneam de o mare superioritate în forțe şi în tehnică. Loveam cu multă precizie, dar, cu toate acestea, fiecare înțelegea că victoria nu se obține numai prin realizarea superiorității în forțe. Înainte de toate este nevoie de iscusință. Ostaşii şi comandanții noştri aveau suficientă experiență şi iscusință, dar nici inamicul nu dormea: studia procedeele noastre, elabora contramăsuri, amenaja diferite capcane şi curse pentru a ademeni în ele unitățile noastre, a le produce pierderi serioase şi a zădărnici îndeplinirea misiunilor.

Mergeam la risc. În locul pregătirii de artilerie cu durata de 2 ore şi 35 de minute, cît fusese planificat, eşalonul nostru de cercetare specială a trecut la atac după executarea unui ciocan de foc de 25 de minute. Ne propusesem să-l uluim pe inamic prin executarea prin surprindere a loviturii. Dar s-ar fi putut întîmpla ca duşmanul, cu toate măsurile noastre de precauție, să ne ghicească intențiile, să facă modificări în dispozitivele sale de luptă şi să opună rezistență acolo unde nu ne aşteptam.

Ceața, care înspre dimineață acoperise cu un strat dens toată valea largă a Vistulei, i-a orbit pe observatorii noştri tereştri şi aerieni, lipsind artileria de posibilitatea de a executa foc ochit pentru a exploata din plin superioritatea pe care o deținea.

La ora 8 şi 55 de minute eşalonul de cercetare al armatei s-a ridicat dintr-o dată şi a pornit la atac. Infanteria şi tancurile trăgeau din mers. După cîteva minute a fost cucerită tranşeea întîi, apoi tranşeea a doua. Cînd s-a luminat de ziuă poziția întîi se afla în întregime în mîinile noastre. Ca urmare a pregătirii de artilerie, punctele de observare şi de comandă ale inamicului au pierdut conducerea. Din cauza ceții ele nu puteau întreprinde nici o

măsură împotriva noastră. Dar cînd s-a luminat, rezistența hitleriştilor a început să crească, iar trupele noastre au simțit în curînd acest lucru.

Pe la ora 11, apropiindu-şi punctele de observare ale artileriei de unitățile înaintate şi după executarea unui puternic ciocan de foc, trupele armatei au atacat din nou inamicul, care se consolidase pe cea de-a doua poziție intermediară. Întroducîndu-şi în luptă rezervele, duşmanul se împotrivea cu înverşunare. Infanteria sa din compunerea diviziilor 6, 45 şi 251, precum şi regimentele Diviziei 19 tancuri, sosite între timp, contraatacau fără întrerupere în flancul stîng al Corpului 4 de gardă, străduindu-se să nu permită armatelor 8 de gardă şi 69 să-şi unească flancurile, ceea ce ar fi dus la încercuirea totală a unei divizii duşmane.

Evident, aviația noastră ar fi putut să se răfuiască mai uşor şi mai bine cu rezervele inamicului care afluiau din adîncime, dar starea vremii nu-i permitea să se ridice în aer; în ziua de 14 ianuarie ea nu a putut executa nici o misiune de luptă. De aceea, lupta cu rezervele inamicului, îndeosebi cu cele de tancuri, i-a revenit artileriei. Dar majoritatea artileriei nu putea lua parte la luptă, deoarece în acest timp ea se deplasa prin ceața densă a dimineții spre noile poziții. Această manevră a consumat cîteva ore de lumină prețioasă. S-a lăsat seara, iar lupta în sectorul Corpului 4 de la flancul stîng s-a încheiat de fapt între poziția a doua şi poziția a treia a inamicului.

La flancul drept trupele Corpului 28 de gardă au rupt pozițiile de apărare ale duşmanului şi au cucerit Stromiec-Podlesie. S-a primit misiunea ca pe timpul nopții eşaloanele doi să fie împinse mai înainte, artileria să fie adusă mai aproape, să se transporte muniția, să li se servească oamenilor hrană caldă şi să li se dea timp pentru odihnă. Iar în zori, după o puternică pregătire de artilerie, să se treacă din nou la atac, pentru ca pînă la sfîrşitul zilei apărarea inamicului să fie ruptă pe toată adîncimea şi să se asigure

introducerea în ruptură a Armatei 1 tancuri de gardă de pe aliniamentul căii ferate Warka, Radom.

Economisind o mare cantitate de muniție, ca urmare a reducerii duratei pregătirii de artilerie, eram în măsură să executăm în ziua a doua a operației lovituri de foc puternice asupra grupărilor descoperite ale inamicului şi să asigurăm astfel ofensiva trupelor.

Prin dispoziții speciale au fost precizate următoarele misiuni: Corpul 28 de gardă să cucerească aliniamentul Bialobrzegi, Siekluki; Corpul 29 armată, aliniamentul Siekluki, Jedlanka; Corpul 4 armată, aliniamentul Jedlanka, M. Jedlinsk; gruparea de tancuri a armatei să acționeze împreună cu Corpul 4 de gardă, iar lîngă Radom să facă joncțiunea cu unitățile Armatei 69.

Ne bucura faptul că vecinii noştri – armatele 5 de izbire şi 69 – îşi îndepliniseră, de asemenea, misiunile zilei şi înaintau la acelaşi nivel cu noi.

Deşi în ianuarie zilele sînt scurte, trupele obosiseră foarte mult, în special din cauza încordării morale pe care totdeauna o aduce prima zi de luptă…

La 15 ianuarie, odată cu revărsatul zorilor a început o puternică pregătire de artilerie cu durata de 40 de minute, iar la ora 9 trupele au pornit din nou înainte. Inamicul a folosit noaptea pentru a-şi aduce rezervele şi a realiza o densitate sporită pe poziția a treia. În sectorul cuprins între rîurile Pilica şi Radomka, el a introdus în luptă diviziile 19 şi 25 tancuri. Cu toate acestea, lovitura puternică executată de artileria noastră şi atacul simultan al infanteriei şi tancurilor au înfrînt rezistența inamicului. El a început să se retragă de pe poziția a treia pe linia căii ferate Warka, Radom. Cu urmărirea inamicului, precum şi cu deplasarea artileriei s-au consumat aproximativ trei ore.

La prînz trupele noastre au executat un atac asupra rambleului de cale ferată ocupat de duşman. Ce bine ne-ar fi prins în acest moment loviturile executate din aer, dar din cauza ceței aviația nu se putea încă ridica de pe aerodromuri.

În dimineața zilei de 15, după ce am discutat prin telefon cu comandanții armatelor 5 de izbire şi 69 (ofensiva lor se dezvolta, de asemenea, cu succes) şi după ce am raportat comandamentului frontului situația şi hotărîrea luată, am plecat împreună cu generalul A. M. Pronin, membru în consiliul militar, însoțiți de un grup de ofițeri, la diviziile Corpului 4 de gardă.

Ne-am deplasat prin ceață, pe drumurile tixite de maşini, răzbind cu greu spre satul Ignacowka, unde se afla punctul de comandă al generalului-locotenent Glazunov. El a raportat că succesul cel mai mare fusese obținut de Divizia 47. Această divizie era comandată de Vasili Minaevici Şugaev – general cu multă voință şi inițiativă, care entuziasma prin bravura de care dădea dovadă. El străbătuse, luptînd, toată Ucraina. Nu o dată a pornit la atac împreună cu luptătorii. Şugaev se afla în sectorul cel mai important, la punctul său de observare de lîngă calea ferată.

Am hotărît să-l vizitez. Pe drum, generalul Glazunov mi-a arătat 12 aruncătoare nemțeşti cu şase țevi, în bună stare de funcționare, care fuseseră capturate în sat. Stăteau pe pozițiile de tragere, fiind orientate spre răsărit. Alături de ele se înălțau mormane de proiectile. Inamicul nu apucase să tragă nici o lovitură cu aceste aruncătoare. Atacul nostru executat prin surprindere le-a încurcat fasciştilor țele în aşa măsură, încît ei au părăsit totul, fără a reuşi să distrugă nici aruncătoarele.

De la punctul de comandă al lui Şugaev urmăream atacul diviziei, ale cărei dispozitive de luptă urcau pe înălțimea de la nord de localitatea Olszowa. După ce ne-am convins că ofensiva se desfăşoară cu succes, am plecat spre nord prin satul Lukawa, iar apoi şi mai departe, spre Czarny Lug. Aici l-am întîlnit pe comandantul trupelor blindate de tancuri şi mecanizate al armatei, generalul M. G. Vainrub. Acesta se afla în fruntea grupării de tancuri şi împreună cu comandanții unităților de infanterie din compunerea Corpului 29 conducea

lupta din spatele terasamentului căii ferate, organiza cooperarea dintre tancuri şi infanterie.

Sprijinindu-se pe clădirea staţiei de cale ferată şi pe masivul împădurit din apropiere, inamicul opunea o rezistenţă îndîrjită. Focul tunurilor antitanc şi al mitralierelor sale bara calea unităţilor noastre. În spatele dispozitivelor de luptă ale rezervelor de infanterie şi ale tancurilor generalului Vainrub se aflau coloanele Armatei 1 tancuri de gardă. Erau avangărzile unităţilor de tancuri ale armatei generalului M. E. Katukov, care aşteptau să fie curăţat terenul. Inamicul trebuia alungat de pe terasamentul căii ferate, după care armata de tancuri, ieşind în spaţiul liber din adîncimea operativă, ar fi despicat frontul acestuia. Să se fi executat acum o puternică lovitură de foc, după care să fi urmat un salt al infanteriei şi tancurilor – şi totul ar fi fost decis în favoarea noastră. Soarele apunea. Mai rămăsese circa o oră de lumină. Era necesar ca în această oră să fie distrus cu orice preţ punctul de sprijin al duşmanului. Spre norocul nostru, la marginea pădurii de la sud-est de satul Czarny Lug a apărut o coloană de maşini. Aţintindu-ne mai atent privirea, am constatat că erau „katiuşele“.

O întreagă brigadă de aruncătoare cu reacţie – 36 de instalaţii de lansare, echipate cu muniţia necesară şi gata de a-şi trimite salva. Comandantul brigăzii a primit imediat misiunea de la mine şi peste 20 de minute a fost lansată o salvă atît de puternică, încît hitleriştii rămaşi în viaţă nu şi-au putut veni în fire mult timp. Unităţile noastre au pornit mai departe. Încă 20 de minute şi, după ce au înfrînt împotrivirea tot mai slabă a inamicului, ele au trecut dincolo de terasamentul căii ferate. În spatele lor au pornit coloanele de avangardă ale Armatei 1 tancuri de gardă.

Ruperea pe toată adîncimea a apărării tactice a fost desăvîrşită. Armata a îndeplinit la timp prima parte a misiunii de luptă. Împreună cu Armata 1 tancuri de gardă ea a ieşit în spaţiul liber din adîncimea operativă.

În asemenea clipe uiți de oboseală, uiți toate discuțiile şi supărările care pînă nu de mult te descumpăneau. Aceasta este adevărata bucurie a victoriei!

Mă grăbesc să ajung mai repede acasă, la punctul de comandă, la tovarăşii de luptă cu care zi şi noapte am pregătit operația. Din partea opusă se deplasează coloanele unităților de rezervă. La lumina lunii zăresc fețe vesele, zîmbitoare. „Curierul soldățesc“ reuşise să transmită că ruptura a fost desăvîrşită, că se mai făcuse un pas mare spre victorie.

De la punctul de comandă iau legătura cu statul major al frontului. Raportez amănuntele şi rezultatele luptei. Surprind în microreceptor voci voioase. Observ ochii transmisioniştilor, care savurează fiecare cuvînt.

Am terminat de raportat. Întrebări nu sînt. Totul este limpede.

Peste cîteva minute zbîrnîie telefonul. Sînt chemat de comandantul Armatei 2 tancuri de gardă, generalul-colonel S. I. Bogdanov. Ne despărțisem la Lublin, unde Semion Ilici fusese grav rănit. Acum se înapoiase pe front.

Bogdanov mă felicită pentru succesul obținut, iar eu îl felicit pe el. Îmi urează să ne întîlnim pe noi aliniamente, spunîndu-mi că acum pleacă de la punctul său de comandă pentru a ajunge cu tancurile în spațiul liber din adîncimea operativă. Treburi avea pînă peste cap, totuşi, n-a uitat să-mi dea un telefon pentru a-şi lua rămas bun şi a-mi ura succes. Mă bucur din suflet de atenția pe care mi-a acordat-o tovarăşul meu de luptă. Îi urez şi eu mult succes.

Comandantul Armatei 1 tancuri de gardă, generalul-colonel Mihail Efimovici Katukov, se afla în acest timp într-un adăpost blindat, nu departe de punctul meu de comandă. L-am găsit în momentul în care se pregătea de drum. Mihail Efimovici îmbrăcase un veston nou, cu toate medaliile şi ordinele, ca şi cum ar fi plecat nu la luptă, ci la paradă. I-am strîns mîna şi i-am urat succes!

Trupelor noastre li se crease posibilitatea de a înainta cu impetuozitate, fără a mai privi înapoi. Era important doar să

organizezi judicios transporturile de carburanți, muniție şi alimente. La consiliul militar au fost chemați şeful serviciilor armatei, generalul-maior Pokaznikov, şeful statului major al serviciilor, colonelul Brodski, şeful înzestrării artileristice, colonelul Bukarev, şeful secției carburanți-lubrifianți, colonelul Akimov, şeful aprovizionării cu alimente, colonelul Spasov, şeful serviciului medical, colonelul Boiko. Ei au fost informați asupra situației create şi caracterului probabil al viitoarelor acțiuni, li s-a dat ordin să elaboreze planul-grafic de aprovizionare a trupelor cu toate cele necesare, în primul rînd cu carburanți, muniție şi medicamente.

Marilor unități le-au fost expediate ordine de luptă speciale, în care se sublinia că în zilele următoare trebuia să parcurgem cîte 25-30 km. După cum bănuiam, în desfăşurarea ofensivei fuseseră devansate considerabil termenele fixate.

După trei zile şi trei nopți atît de bogate în lupte şi în alte diferite evenimente încît nu s-a putut găsi măcar o oră pentru odihnă, noaptea de 15 spre 16 ianuarie s-a dovedit complet liniştită.

Dis-de-dimineață eşalonul întîi al comandamentului armatei s-a deplasat la noul punct de comandă pentru a nu se rupe de trupe. Lîngă calea ferată Warta, Radom, lăsînd coloana statului major să treacă înainte, am intrat împreună cu generalii Pronin şi Beleavski în Jedlinsk, unde se afla statul major al Corpului 4 de gardă.

În acest timp Divizia 45 infanterie a inamicului, care acționase în intervalul dintre armatele 69 şi 8 de gardă, fusese încercuită. Sub loviturile executate de subunitățile noastre în flancuri şi în spate, unitățile acestei divizii au început să se predea.

Doi prizonieri, locotenenți-colonei germani, au fost aduşi la mine. Unul dintre ei era ofițer în Statul Major General.

— Cum apreciați situația? – l-am întrebat eu.

— Actuala dumneavoastră ofensivă va împinge Germania spre catastrofa finală, a răspuns locotenent-colonelul din

Statul Major General.

— Catastrofa va lovi nu Germania, ci fascismul şi pe Hitler! – a precizat A. M. Pronin.

— Tot una e! – au răspuns germanii aproape la unison.

În discuția ce a avut loc în timp ce li s-a servit ceai cu tartine, cînd dispăruse teama că ar putea fi auziți de gestapovişti, ei şi-au exprimat liber gîndurile. Ofițerul din Statul Major General a declarat că, după înfrîngerea de pe Volga, iar apoi după cea de la Kursk, mulți generali şi ofițeri nu mai credeau în deznodămîntul favorabil al războiului. Vinovați sînt Hitler şi Goebbels, care nu au căutat să intre în legătură cu guvernul sovietic pentru a încheia pace în orice condiții.

— De ce considerați că poporul sovietic, care a îndurat atîtea suferințe de pe urma atrocităților hitleriştilor, ar accepta cu uşurință să ducă tratative de pace? – am întrebat eu.

— Pacea este necesară nu numai germanilor, ci şi ruşilor. Aliații dumneavoastră sînt nestatornici. Noi, germanii, ne putem înțelege cu dumneavoastră şi vom fi nişte vecini de nădejde, sau poate chiar şi aliați împotriva aliaților dumneavoastră de acum.

— De ce în anul 1941, încălcînd pactul de neagresiune, germanii au atacat țara noastră paşnică, care nu amenința pe nimeni?

— Dezvoltarea vertiginoasă a Țării Sovietelor ne insufla teama că ne veți ataca primii. Hitler a hotărît să v-o ia înainte, făcînd astfel cea mai mare greşeală. Nu am bănuit că Sovietele sînt aşa de puternice. Statul Major General şi Hitler s-au înşelat.

Din această discuție se putea trage concluzia că ofițerii hitlerişti apreciau just situația: acum îşi dădeau seama de catastrofa inevitabilă şi căutau salvare numai în încheierea păcii.

Din Jedlinsk m-am grăbit să ajung la Bialobrzegi, la flancul nostru drept, la comandantul Corpului 28 armată de

gardă, generalul-locotenent A. I. Rîjov. Şeful statului major, colonelul Mamcin, a raportat situația. Ofensiva se dezvolta cu succes în fîşia corpului. Unitățile diviziilor 79 şi 88 infanterie de gardă ajunseseră pe aliniamentul Przybyszew, Redlin, Kozuchow. Am aflat că comandantul corpului plecase la Divizia 88. Am hotărît să-l ajungem din urmă. Lîngă satul Borki, în apropierea unei mori, am văzut o mulțime de țărani polonezi. Se auzeau strigăte, plînsete de femeie. Am ieşit din maşină. Mulțimea s-a dat la o parte. Înaintea noastră zăceau două cadavre – un bărbat de vreo 45 de ani şi un băiețandru de vreo 16 ani. Ne-am scos căciulile. Urmîndu-ne exemplul, întreaga mulțime s-a descoperit.

Pieptul bărbatului mai în vîrstă era ciuruit de gloanțe. Pe fața tînărului se vedeau trei răni de glonț.

— Cine a făcut asta?

Mulțimea a început să vuiască, au pornit să vorbească toți deodată – nu puteai înțelege nimic. L-am rugat pe un polonez să-mi povestească liniştit ce se întîmplase aici. El mi-a răspuns în ruseşte. Cu vreo două-trei ore mai înainte, fasciştii, retrăgîndu-se, au pătruns cu forța în moară. Au pus mîna pe nişte saci cu făină şi au vrut să-i scoată afară pentru a-i încărca într-o căruță. Doi țărani – tatăl şi fiul – s-au agățat de propriii lor saci. Atunci un hitlerist a ridicat pistolul-mitralieră. A slobozit o rafală în spatele tatălui, iar alta în obrazul băiatului… În acest timp la marginea pădurii au apărut luptătorii sovietici. Hitlerişții au sărit într-o sanie țărănească şi au dispărut.

Deodată dinspre vest a apărut o coloană. Nu reuşisem încă să o disting prea bine, cînd polonezii s-au şi repezit cu toții într-acolo, ocărînd şi blestemînd. Am înțeles imediat: erau prizonieri de război. Trei ostaşi sovietici, în frunte cu un sergent, conduceau cel puțin optzeci de germani care aveau o înfățişare jalnică. Înghețați, îmbrăcați în mantale subțiri de celofibră, abia îşi mai tîrşeau picioarele. Numai doi ofițeri, în față, păşeau plini de orgoliu.

Credeam că mulțimea de polonezi se va arunca asupra prizonierilor şi eram gata să intervenim pentru a preîntîmpina linşajul. Dar temerile noastre s-au dovedit neîntemeiate. Bărbații, femeile şi adolescenții nu-i amenințau decît cu pumnii şi îi copleşeau pe fascişti cu ocări.

— Psia krew! Psia krew! [4] – a răsunat în mulțime.

Am pornit mai departe. Prin fața ochilor ni s-au perindat mult timp cei doi polonezi împuşcați, sîngele de pe obrazul tînărului. Mă gîndeam la sutele de mii, la milioanele de ruşi, polonezi şi francezi, tineri şi bătrîni, bărbați şi femei, care căzuseră victimă hitleriştilor.

La prînz ne aflam la noul punct de comandă al armatei, în localitatea Sucha Szlachecka, la 3 km de Bialobrzegi. Deasupra noastră, de la est la vest şi invers, treceau grupuri de avioane. În sfîrşit, se făcuse vreme de zbor şi şoimii noştri se ridicaseră în aer.

După ce am dejunat, am întins hărțile, ne-am înarmat cu compasuri şi rigle şi am început să calculăm. Ofensiva se dezvolta tot mai impetuos. La aceasta contribuiau armatele de tancuri care pătrunseseră în spațiul liber din adîncimea operativă şi ca nişte pene despicau grupările de trupe duşmane. Astăzi vom parcurge vreo 30 km. Iar pentru mîine, 17 ianuarie, vom planifica un salt de vreo 40 km. Aveam absolută nevoie de un astfel de salt. Aflasem că inamicul, căutînd să evite încercuirea, se retrage din regiunea Varşoviei spre Rawa Mazowiecka. Cucerirea localității Rawa Mazowiecka – important nod de şosele – ar fi zădărnicit retragerea duşmanului după plan şi ne-ar fi permis să-l zdrobim pe părți.

Era limpede că acum accentul trebuia pus pe impetuozitatea înaintării. Ofensiva îmbrăcase deja forma urmăririi în coloane. Aceasta reclama din partea noastră vigilență sporită. Majoritatea forțelor şi mijloacelor trebuiau păstrate în eşaloanele doi, pentru ca, în cazul întîlnirii cu rezerve ale inamicului, să avem posibilitatea să intensificăm

lovitura în adîncime. Am dat ordin diviziilor din eşalonul întîi să trimită detaşamente înaintate puternice, care trebuiau să se deplaseze la o depărtare de 20-30 km, în timp ce la 10-15 km în fața coloanelor forțelor principale urmau să se deplaseze avangărzile. Nu era necesar ca trupelor să li se afecteze prea multă artilerie; aceasta trebuia să meargă împreună cu coloanele eşaloanelor doi, fiind în permanență gata să se deplaseze acolo unde va fi necesar să se execute o lovitură de foc puternică.

Seara am primit vizita celor de la servicii, în frunte cu generalul-maior Pokaznikov. Ei au propus să se creeze două coloane, fiecare alcătuită din cîte o sută de maşini cu carburanți şi muniție. Acestea urmau să se deplaseze pe direcțiile principale, iar rezervele de materiale puteau fi consumate numai pe baza ordinului personal al comandantului armatei.

Generalul D. P. Semionov, membru în consiliul militar, a plecat la punctul de comandă al serviciilor frontului, pentru a rediscuta această problemă şi pentru a insista ca de transportul muniției din capul de pod de la Magnuszew să se ocupe frontul, care avea mai multe posibilități în acest sens.

În dimineața zilei de 17 ianuarie, împreună cu A. M. Pronin, membru în consiliul militar, cu generalul N. M. Pojarski, comandantul artileriei, şi cu ofițerii din statul major, am plecat la diviziile din eşalonul întîi, la unitățile înaintate. Lîngă trecerile peste rîul Pilica am ajuns din urmă unitățile Diviziei 39 infanterie de gardă, care se aflau în eşalonul doi al Corpului 28 armată. Regimentul 120 al acestei divizii împreună cu divizionul de artilerie ce-i fusese afectat treceau tocmai în acel moment peste cursul de apă. În acest timp, din satul Grzmiaca a apărut o coloană de tancuri. Erau vreo douăzeci la număr şi se îndreptau spre punctul de trecere. Şi deodată am observat pe blindajul lor crucile fasciste. Artileriştii noştri s-au desfăşurat repede în dispozitiv de luptă. Lăsînd tancurile duşmane să se apropie la vreo 400 m, ei au deschis focul. Chiar de la primele lovituri, aproape jumătate

din tancuri au fost scoase din luptă şi au luat foc, iar celelalte, trăgînd pentru a se apăra, au început să se retragă către sat. Dar aici intrase deja Regimentul 117 din aceeaşi divizie, Divizia 39. Observînd tancurile inamicului, artileriştii regimentului şi-au instalat tunurile, întîmpinîndu-le cu foc. Ca urmare, din coloana duşmană au scăpat numai două tancuri. Tanchiştii căzuți prizonieri au declarat că fac parte din Divizia 25 tancuri, care după trei zile de lupte a pierdut legătura cu statul major superior şi a hotărît să răzbată pe malul de nord al rîului Pilica. Întrucît trecerea de la Nowe Miasto se afla în mîinile trupelor sovietice, fasciştii au hotărît să pătrundă pe un alt drum, dar au nimerit într-o pungă de foc.

După ce am traversat rîul Pilica, am luat-o în lungul digului. După vreo 3 km, în satul Widno l-am întîlnit pe comandantul Regimentului 220 din Divizia 79 de gardă, colonelul M. S. Şeikin, care îşi conducea spre Sadkowice regimentul, ce se aflase în eşalonul doi al diviziei. Colonelul a raportat că statul major al Diviziei 79 de gardă şi-a continuat deplasarea, aflîndu-se în acel moment pe şoseaua Mogielnica, Nowe Miasto. Depăşind coloana, ne-am apropiat în grabă de staţiunea viticolă de lîngă satul Strykow. Ni s-a părut că muncitorii staţiunii viticole şi locuitorii satului se comportă cam straniu: se ascund înapoia zidurilor şi se uită speriaţi în aceeaşi parte. Privind mai atent, am văzut acolo o coloană de germani care se desfăşura în dispozitiv de luptă la o depărtare de jumătate de kilometru de noi. De unde apăruseră hitlerişti în spatele nostru? Dar nu era timp de gîndit şi de ghicit. Dinspre inamic începuseră să ţăcăne mitralierele. Înfruntînd focul inamicului, ne-am strecurat spre regimentul lui Şeikin. Luptătorii s-au desfăşurat în trăgători. Asupra fasciştilor s-au revărsat rafalele mitralierelor noastre. Iar apoi regimentul a făcut un salt impetuos şi a tăiat germanilor căile de retragere spre sud-vest. În acest timp, maşinile de luptă ale Armatei 1 tancuri de gardă îşi făceau plinul prin apropiere, în pădure. Tanchiştii au îndreptat imediat tunurile împotriva hitleriştilor

şi prin focul lor i-au obligat să depună armele şi să se predea. Au fost luaţi aproximativ 1 500 de prizonieri. Toţi făceau parte din diferite unităţi şi se retrăgeau spre vest, după ce pierduseră legătura cu comandamentul. Mergeau la întîmplare, fără vreun ţel precis.

În timp ce ne aflam în drum spre Nowe Miasto, l-am întîlnit pe comandantul Corpului 11 tancuri de gardă din compunerea Armatei 1 tancuri de gardă, colonelul A. H. Babadjanean (în prezent mareşal al trupelor de tancuri). Tanchiştii săi traversaseră pe timpul nopţii rîul Pilica, iar în ziua următoare participaseră la zdrobirea unităţilor inamicului care se retrăgeau de lîngă Varşovia. Acum, corpul de tancuri, împreună cu Divizia 79 infanterie de gardă, înainta spre Sadkowice. Curînd ne-am întîlnit şi cu comandantul acestei divizii, generalul Leonid Ivanovici Vaghin. El a raportat că unităţile sale înaintează cu succes, iar detaşamentele de cercetare ajunseseră pe aliniamentul Sadkowice, Trebaczew, Lubania.

Pe timpul deplasării am văzut cum ostaşii şi ofiţerii noştri, în special cei din subunităţile de servicii, adunau de prin sate şi cătune prizonieri hitlerişti. Retrăgîndu-se de pe Vistula, soldaţii şi ofiţerii germani intenţionau să se odihnească puţin în raioanele serviciilor propriilor lor divizii, dar aici se aflau deja serviciile unităţilor sovietice – coloane de transport, bucătării, state majore de intendenţă. Descurajaţi, hitleriştii se răzleţeau în grupuri mici, unii cu armamentul asupra lor, iar alţii chiar cu mîinile goale. Se ascundeau prin grajdurile vitelor, prin stoguri, prin lăstărişuri. Înţelegînd însă că situaţia lor este desperată, ei au început să se predea.

Într-o căsuţă de la marginea de est a localităţii Nowe Miasto l-am întîlnit pe comandantul Armatei 1 tancuri de gardă, generalul-colonel Katukov. După ce am făcut un schimb de păreri asupra situaţiei, am hotărît să pornim împreună pe şoseaua ce ducea spre Rawa Mazowiecka, la unităţile Corpului 29 de gardă, care acţionau împreună cu tanchiştii lui Katukov. Într-un cătun, nu departe de şosea,

am zărit nişte maşini de stat major. Am luat-o înspre ele. Lîngă o clădire cu etaj se aflau multe căruțe, faetoane, furgoane şi maşini ruseşti şi poloneze. Am intrat în casă. În sufragerie am dat peste un mare grup de polonezi, care se ospătau împreună cu opt ostaşi de-ai noştri. Pe masă se aflau conserve soldățeşti, pîine, slănină, salam polonez, murături, două bidoane şi două sticle de votcă „Wyborowa“.

— Bună ziua! – i-am salutat noi pe cei de față.

Ostaşii noştri au sărit în picioare. Luînd o înfățişare severă, am întrebat:

— Ce-i asta, le dați de băut ostaşilor noştri?

Tăcere. Polonezii s-au intimidat complet. Doar o tinerică, observînd, probabil, zîmbetele noastre nedibaci mascate, a răspuns:

— Nu, pane general, i-am invitat pe soldații dumneavoastră la noi ca să guste cîte ceva, iar ei au adus atîta mîncare, încît nu noi îi hrănim pe ei, ci ei pe noi.

— Şi cum, asta-i o singură familie?

— Nu – a răspuns femeia –, noi am venit aici de prin cătunele vecine pentru a-i vedea pe soldații dumneavoastră.

Nu i-am mai deranjat: în asemenea situații soldatul nostru găseşte teme de discuție şi fără ajutorul unui general. Polonezii insistau să stăm puțin la masă, să gustăm ciorbă țărănească, salam, vodcă de fabricație proprie, dar eram foarte grăbiți.

De-abia în satul Pukinin am reuşit să ajungem din urmă statul major al Corpului 29 de gardă şi cel al corpului mecanizat din compunerea Armatei 1 tancuri de gardă. Mai la sud, în Rawa Mazowiecka, se duceau lupte. Acolo, trupele noastre izgoneau nişte grupuri răzlețe ale inamicului. Lupta slăbea în intensitate; duşmanul se retrăgea pe tot frontul.

După ce am dat comandantului Corpului 29 de gardă, generalul-maior A. D. Şemenkov, dispoziții preliminare privind ofensiva pe direcția Brzeziny, m-am îndreptat spre Nowe Miasto, unde se mutase punctul nostru de comandă. Aici fusese deja organizată legătura cu trupele, dar nu

funcționa încă legătura prin fir cu statul major al frontului. I-am dat un telefon vecinului din dreapta – comandantului Armatei 5 de izbire. Trupele sale mergeau bine. Cuceriseră Biala Rawska şi erau gata să înainteze mai departe. Dar iată că vecinul din stînga – Armata 69 – a început să rămînă în urmă, iar acum unitățile sale înaintate se aflau mult înapoia noastră; acest lucru însă nu ne incomoda.

În ansamblu situația era favorabilă. Către sfîrşitul zilei de 17 ianuarie gruparea de izbire din centrul frontului (armatele 5 de izbire, 8 de gardă, 1 şi 2 tancuri de gardă), dezvoltînd cu succes ofensiva, se apropia deja de comunicațiile principale şi şoselele magistrale care legau Varşovia de Berlin. Trupele noastre nu întîmpinau o rezistență deosebită.

Forțele principale ale inamicului de pe această direcție fuseseră zdrobite şi nu mai existau alte rezerve importante. După cucerirea Varşoviei, gruparea de la flancul drept al frontului (Armata 1 poloneză şi Armata 47) urmărea cu succes unitățile zdrobite ale inamicului, în timp ce gruparea de la flancul stîng al frontului rămăsese puțin în urmă, mai precis, înainta eşalonat în spatele grupării din sectorul central al frontului, dar această rămînere în urmă nu avea nici o importanță; inamicul nu dispunea de rezerve pentru a amenința flancul nostru stîng.

Ofensiva Frontului 1 ucrainean, sub comanda mareşalului Uniunii Sovietice I. S. Konev, şi a Frontului 2 bielorus, sub comanda mareşalului Uniunii Sovietice K. K. Rokossovski, se dezvolta, de asemenea, cu succes. La sfîrşitul zilei de 16 ianuarie trupele mareşalului Konev cuceriseră oraşele Radomsko, Czestochow, Zawiercie şi executaseră o manevră de întoarcere pe la nord a regiunii industriale Silezia. Trupele mareşalului Rokossovski cuceriseră la 19 ianuarie oraşele Przasnysz, Mlawa, Plonsk, Modlin şi dezvoltau ofensiva în direcția generală Torun, Danzig, izolînd gruparea trupelor hitleriste care se afla în Țările Baltice şi în Prusia Orientală.

Puteam continua ofensiva cu impetuozitate, fără a ne sinchisi prea mult de flancuri. După ce a fost stabilită

legătura telefonică cu statul major al frontului, am primit următoarea misiune: să interceptăm la 18 ianuarie calea ferată Varşovia, Czestochow şi să cucerim cu detaşamentele înaintate localităţile Glowno, Brzeziny. În scopul întăririi armatei a sosit la Rawa Mazowiecka Brigada 11 tancuri de gardă.

Pentru a nu fărîmiţa forţele armatei şi a avea la îndemînă un pumn puternic în vederea executării manevrei, am hotărît să trec Corpul 4 de gardă în eşalonul doi, menţinîndu-l la flancul stîng al armatei.

Am început ofensiva la 18 ianuarie, dis-de-dimineaţă. Ne străduiam să folosim cît mai bine timpul de lumină. Punctul de comandă al armatei, mai precis, tot eşalonul întîi al statului major s-a transformat într-un punct mobil de conducere a trupelor. El se deplasa pe şoseaua principală Nowe Miasto, Rowa Mazowiecka, Brzeziny.

Accelerînd ritmul ofensivei, tanchiştii armatelor 1 şi 2 tancuri de gardă ajunseseră deja la autostrada ce ducea spre Berlin. Eşalonul doi al statului major al armatei rămăsese la Nowe Miasto cu misiunea de a menţine legătura cu statul major al frontului şi cu punctul nostru de comandă. Cei mai mulţi ofiţeri şi generali din statul major al armatei se aflau împreună cu coloanele înaintate, acordînd la faţa locului ajutor comandanţilor şi informîndu-mă imediat despre rezultatele obţinute. De aceea eram în permanenţă la curent cu evenimentele.

Moralul ostaşilor şi al comandanţilor era ridicat, nimeni nu se plîngea de viteza marşurilor, dimpotrivă, toţi doreau să ajungă cît mai repede în Germania. La ora 13 coloanele unităţilor corpurilor 28 şi 29 de gardă ajunseseră la calea ferată Varşovia, Piotrkow, iar cercetarea se apropiase de aliniamentul Dmosin, Brzeziny, Galkow.

La orizont apăruse un oraş mare. Prin binoclu se vedeau coşurile fabricilor din Lodz, important centru industrial al Poloniei, al doilea după Varşovia ca număr de locuitori. Armata 1 tancuri de gardă a executat o manevră de învăluire

pe la nord a oraşului Lodz. Vecinul din dreapta – Armata 5 de izbire – cucerise oraşul Lowicz. În acest timp nu aveam nici o legătură cu statul major al frontului. Trebuia să iau singur hotărîrea: să merg mai departe, lăsînd în spatele meu oraşul, în care duşmanul dispunea de o garnizoană numeroasă, sau să mă opresc la zidurile sale şi să aştept ordine? Nici una, nici alta nu ne convenea. Am luat hotărîrea să atac oraşul. De îndată a fost elaborat planul de asalt.

O să oprim trupele pe aliniamentul Dmosin, Brzeziny, Galkow, o să hrănim oamenii şi o să-i lăsăm să se odihnească cel mult 24 de ore. Pînă la ora 2 noaptea detaşamentele de cercetare ale diviziei vor cerceta forțele inamicului aflate în oraş şi în suburbiile sale. După aceea, diviziile din eşalonul întîi al corpurilor 28 şi 29 armată de gardă (toate cele patru divizii) se vor apropia de oraş, pentru a ocupa pînă în zori pozițiile de plecare la ofensivă. La asalt vor participa forțele principale ale corpurilor 28 şi 29, executînd lovituri concomitent dinspre est, nord-est şi vest prin Zgierz spre Konstantynow. Divizia 88 infanterie de gardă, înaintînd pe un front larg, va ieşi pe aliniamentul Piatek, Ozorkow. Gruparea de tancuri, compusă din Brigada 11 tancuri şi trei regimente de tancuri independente şi aflată sub comanda generalului Vainrub, va executa o manevră impetuoasă pentru a ajunge la marginea de vest a oraşului şi a închide căile de retragere a inamicului. Corpul 4 armată de gardă, în rezervă, va executa o manevră de rocadă către flancul drept al armatei. Ofițerii din statul major al armatei plecaseră cu maşinile la statele majore ale corpurilor şi ale diviziilor, avînd asupra lor ordine preliminare, orientative. Nu voiam să ducem lupta în oraş, care, fără îndoială, ar fi avut de suferit; de aceea, în concepția asaltului era prevăzută executarea unei manevre de întoarcere pe la nord şi vest, adică în spate. În acest timp statul major elabora în grabă documentele de luptă.

Şi deodată, iată că soseşte de la statul major al frontului o dispoziție care ne pune în încurcătură. Ni se dădea ordin ca la

19 ianuarie să ieşim pe aliniamentul pe care de fapt îl ocupasem în ajun.

Nu am reuşit să ne dumirim dacă statul major al frontului încurcase treburile sau dispoziția fusese denaturată în cursul transmiterii ei prin cîteva centre de transmisiuni. Un lucru era clar: trebuia acționat pe cont propriu. Trupelor li s-a transmis ordinul aprobat de consiliul militar al armatei privind asaltul oraşului Lodz. La miezul nopții corpurile de armată şi diviziile au trecut la executarea acestuia.

Dimineața eşalonul întîi al statului major al armatei s-a pus în mişcare pentru a se instala nu departe de forțele principale ale trupelor proprii, în localitatea Biezyce. Consiliul militar al armatei, împreună cu un grup de ofițeri şi generali din statul major, s-a deplasat la marginea de est, nu de mult eliberată, a oraşului.

Era o dimineață însorită, cu cer senin. Stăteam lîngă bariera de cale ferată. La nord avea loc un schimb de foc de infanterie. Din cînd în cînd se auzeau bubuituri de artilerie. Cercetarea noastră nu dispunea de informații complete despre forțele garnizoanei duşmane din Lodz, dar, judecînd după schimbul de focuri, se putea deduce că inamicul nu intenționează să se bată cu înverşunare pentru oraş. Cu toate că artileria noastră se şi desfăşurase, am dat ordin să nu deschidă focul pînă cînd nu va primi dispoziții speciale.

În acest timp, dinspre est şi-au făcut apariția Il-urile noastre, în formații de cîte nouă, fiind însoțite de avioane de vînătoare. Apropiindu-se de oraş, ele au început să se desfăşoare deasupra eşaloanelor doi ale trupelor noastre în dispozitive de luptă pentru bombardament şi asalt. De ce fuseseră trimise? Cum vor asalta ele oraşul fără a cunoaşte dispozitivul trupelor proprii şi cel al forțelor inamicului? Nu aveam legătură radio cu aviația. Am făcut imediat apel la corturi şi cearşafuri, care au fost întinse la sol pentru a semnaliza avioanelor. Şi-au luat zborul rachetele de semnalizare de culoare verde – „ai noştri“, „ai noştri”! N-a fost în zadar. Avioanele de asalt au făcut cale întoarsă. Era

evident că ritmul ofensivei noastre a constituit o surpriză pentru statele majore ale aviației proprii.

Sub acoperirea subunităților de cercetare am avansat puțin şi ne-am oprit în parcul de lîngă capelă, pe o colină mai înaltă. De aici se putea vedea aproape întregul oraş. Observam cum locuitorii polonezi îi ajutau pe cercetaşii noştri să-i prindă şi să-i dezarmeze pe hitlerişti.

Către prînz, focul s-a deplasat din centrul oraşului spre sud. Am înțeles că unitățile Corpului 28 de gardă şi gruparea de tancuri a lui Vainrub începuseră ofensiva şi că izgonesc duşmanul în direcția sud-vest. Deodată, artileria germană a deschis focul asupra punctului nostru de observare. Treizeci de proiectile au explodat lîngă cercetaşii de artilerie. Doi ofițeri au fost omorîți, iar trei, răniți. Pentru a evita pierderile inutile am dat ordin ca acest raion să fie părăsit.

Lîngă bariera de cale ferată transmisionişti noştri au restabilit legătura cu eşalonul întîi al statului major al armatei.

L-am chemat la telefon pe şeful statului major al armatei, generalul Beleavski. El mi-a raportat că gruparea de tancuri a generalului Vainrub ajunsese la marginea de vest a oraşului Lodz, că unitățile Corpului 28 ocupaseră localitățile Ozorkow, Aleksandrow, Radogoszcz şi că subunitățile noastre de cercetare se află pe şoseaua Lodz, Konstantynow. Inamicul se retrăgea în grabă spre sud-vest. Fuseseră capturați prizonieri şi foarte multe trofee. Beleavski a tăcut şi apoi a adăugat cu întristare:

— Matvei Grigorievici Vainrub a fost rănit în piept. Trebuie să-l aducă imediat.

Ştirea privind rănirea generalului Vainrub ne-a întristat foarte mult. Cu toții apreciam mult vitejia, cinstea şi omenia lui Matvei Grigorievici. Pentru a treia oară era rănit în război. Ultimele două răni fuseseră deosebit de periculoase şi de grave – în cap şi în piept. Totdeauna te cuprinde tristețea cînd este rănit un tovarăş de luptă. Dar îți vine şi mai greu cînd este rănit un om care a parcurs un drum de luptă din

regiunile de vest ale Bielorusiei pînă la Volga, care a rezistat încercărilor Stalingradului, iar după aceea a străbătut împreună cu tine toată Ucraina şi Polonia. Din fericire, ni s-a comunicat curînd că Matvei Grigorievici era în afară de pericol...

Oraşul Lodz a fost eliberat de Armata 8 de gardă şi de marile unități ale armatelor 16 şi 18 aeriene. Am străbătut străzile. Fasciştii încercaseră să transforme totul după placul lor. Piața principală, care se numise mai înainte Piața Libertății, căpătase denumirea de Piața Germaniei. Prin aceasta, hitleriştii voiau să sublinieze că Polonia nu va mai fi niciodată liberă, că de acum încolo aici este stăpînă Germania, iar polonezii nu sînt decît nişte robi lipsiți de drepturi. Pe clădirile de la colțurile străzilor fuseseră agățate tăblițe cu denumirile noi, nemțeşti, ale acestora. Toate firmele magazinelor erau în limba germană. Pe uşile cafenelelor şi restaurantelor se putea citi: „Numai pentru germani. Intrarea polonezilor interzisă". În ultima vreme polonezii nu mai primeau pîine – ei trebuiau să piară de foame pentru a face loc colonizatorilor. Ca nişte lăcuste se năpustiseră asupra oraşului cotropitorii lacomi după avutul altuia. Ei au ocupat locuințele cele mai bune din oraş, strămutîndu-i pe proprietarii acestora în lagăre de concentrare. Peste una din străzile principale fusese amenajat un podeț – numai pe el puteau trece evreii dintr-o parte a ghetoului în cealaltă. Ei nu aveau dreptul să se arate pe străzi.

Mai mult de cinci ani a gemut oraşul Lodz sub călcîiul călăilor hitlerişti. Dar nu s-a supus, nu a dat uitării grevele din anul 1905, şi-a păstrat cu mîndrie spiritul libertății. Şi nu rareori patrulele germane găseau pe străzi cadavre ale cuceritorilor: patrioții polonezi erau aceia care îi judecau fără cruțare, dar cu dreptate.

Atrocitățile ocupanților nu cunoscuseră limite. Localnicii ne povesteau că odată tînărul Michal Wolonski a văzut cadavrul unui jandarm neamț şi a zîmbit. Fiind zărit de un ofițer german care tocmai trecea pe acolo, tînărul polonez a

fost împuşcat pe loc. Jozef Panczewski a fost împuşcat numai pentru că arătase greşit drumul unui neamț. Stefan Pribycki a fost torturat la Gestapo numai pentru că pronunțase pe stradă cuvîntul interzis „Rusia“.

Polonezii erau convinşi, îmi spunea un muncitor de la depoul din Lodz, că numai Rusia poate să-i elibereze, să-i salveze de la moartea din camerele de tortură ale fasciştilor. Tot oraşul auzise despre lagărul înspăimîntător dintr-o suburbie a Lodz-ului. Acesta fusese împărțit în cvartale şi împrejmuit cu sîrmă ghimpată. Aici a fost omorît Stanislaw Potocki după patru luni de torturi groaznice. Aici a fost înjunghiat Jozef Wiezinski pentru că se arătase seara pe stradă. Circulația prin oraş era permisă oficial pînă la ora 9, dar hitlerişti îi înhățau încă de la ora 8 şi îi omorau pe toți aceia care le cădeau în mînă.

Soția muncitorului a adăugat:

— Şi tot aşa cinci ani încheiați. Se părea că nu va mai fi nici o licărire de lumină în viața noastră…

— Dar iată că a sosit Armata Roşie – a continuat muncitorul – şi călăii fascişti au fugit atît de repede, încît au părăsit totul – şi locuințele ticsite cu bunurile altora, şi valizele cu tot felul de lucruri furate…

Cînd au intrat în oraş subunitățile noastre, pe acoperişuri, pe balcoane, la ferestre au început să fîlfîie drapele sovietice şi poloneze. Fuseseră cusute de femei în nopțile lungi de iarnă, punîndu-şi în pericol viața. Şi acum, bucurîndu-se că fuseseră eliberate, ele împodobeau cu aceste drapele drumul de glorie al eliberatorilor.

Presiunea puternică exercitată de trupele noastre nu le permisese ocupanților să distrugă oraşul. Nu fusese aruncată în aer nici o clădire, continua să funcționeze şi uzina electrică, şi conducta de apă.

O mulțime de locuitori ovaționau tancurile, tunurile şi maşinile înțesate cu infanterie care treceau pe străzi. Era sărbătoarea tuturor. Se terminase bezna în care trăiseră cinci ani. Deasupra Lodzului se ridica soarele libertății…

În coloana nesfîrşită a maşinilor se afla şi un camion cu cîțiva ostaşi. Iată fețele zîmbitoare ale sergentului Usenko şi caporalului Vertileţki. Ca toți ceilalți, ei sînt prăfuiți, obosiți, dar plini de bucurie. Şi nimeni nu bănuieşte că aceştia sînt eroi. Eu însă ştiam cum luptaseră ei...

Puşcaşii nu puteau înainta din cauza unor mitraliere pe care duşmanul le instalase la ferestrele a două clădiri învecinate. Ivan Usenko, comandantul unei mitraliere, a apreciat într-o clipă situația. Împreună cu ajutorul său, caporalul Vertileţki, el a împins mitraliera cu vreo sută de metri în fața lanțului nostru de trăgători care ataca şi a instalat-o pe o mică înălțime. Chiar din prima rafală el a redus la tăcere mitraliera de calibru mare a duşmanului, iar apoi cu alte două rafale a nimicit pistolarii care se aciuiseră în subsolul clădirii. Curajoşii mitraliori au neutralizat încă trei puncte de foc ale adversarului. Prinzînd curaj, puşcaşii s-au ridicat la atac, curățînd de hitlerişti casă după casă.

Dar duşmanul a adus noi forțe. Spre grupul de viteji, în frunte cu sergentul Usenko, înainta un întreg batalion de germani. Lăsîndu-i pe hitlerişti să se apropie pînă la două sute de metri, Usenko a deschis foc de mitralieră. Fasciştii s-au culcat la pămînt. Neîndrăznind să se ridice, ei se apropiau tîrîş de soldații noştri cu intenția de a-i încercui. Usenko şi tovarăşii săi au făcut uz de grenade. Au sosit la timp şi tancurile noastre. Încleştarea s-a încheiat cu zdrobirea completă a batalionului de germani. Mitraliorul Ivan Usenko a adus la statul major 34 de prizonieri hitlerişti, în frunte cu un locotenent.

Şi cîți asemenea eroi nu erau în coloanele noastre!

Luptătorii răspund prin zîmbete la ovațiile locuitorilor. Tancuri, tunuri, maşini trec pe străzi, fără a reduce viteza. Se grăbesc mai departe, spre apus. Îi aşteaptă alte oraşe care trebuie eliberate.

Seara am aflat că în onoarea trupelor care eliberaseră oraşul Lodz fuseseră trase salve de tun.

Condamnaţii

1

Ofensiva din ianuarie a fronturilor 1 bielorus şi 1 ucrainean, începută pe Vistula, a intrat în istorie sub denumirea de operația Vistula-Oder. Trupele noastre au parcurs fără oprire distanța dintre Vistula şi Oder, mai bine de 500 km. O operație de o asemenea amploare ar fi trebuit să aibă, incontestabil, unele praguri pe parcurs, să se împartă în anumite etape. Dacă mi-ar reveni mie sarcina să împart operația Vistula-Oder în cîteva etape, ținînd seama de drumul parcurs de Armata 8 de gardă, aş fi pus în dificultate. Înaintarea noastră începută din capul de pod de la Magnuszew, de pe Vistula, nu a încetat nici o clipă.

Am străpuns aliniamentele de apărare ale inamicului fără pauză operativă şi fără eforturi deosebite pînă la rîul Warta (Poznan). Totodată, în această ofensivă am avut de-a face şi cu surprize, şi cu o apărare ce se deosebea foarte mult de lucrările defensive pe care le întîlnisem pînă atunci. Aş spune că pînă la Poznan fortificațiile inamicului nu au fost atît de puternice, ele nu puteau fi numite cetăți. La Poznan armata noastră s-a izbit pentru prima oară de forturi de cetate, de lucrări de fortificații care puteau fi considerate în acele vremuri ca fiind cele mai puternice. Poznan este un nod de căi ferate şi de şosele.

Să ne reamintim planurile care au stat la baza acțiunilor noastre în operația Vistula-Oder. Marele Cartier General a aprobat planul operației, calculat pentru o perioadă de 10-12 zile. În acest plan se prevedea să se ajungă la Lodz în ziua a

10-12-a a operației. Dar armatele 8 de gardă şi 5 de izbire au ajuns pe acest aliniament în ziua a 6-a a operației. Fusese planificat un ritm de înaintare de 10-12 km în 24 de ore, dar noi am parcurs cîte 25-30 km şi mai mult.

Un asemenea ritm de înaintare nu putea să nu influențeze aprovizionarea trupelor. Cea mai mică eroare în planificarea activității serviciilor se putea transforma acum într-o mare nenorocire. Ele nu reuşeau să mențină în apropierea trupelor nici muniția, nici carburanții, nici alimentele în cantitățile necesare; pe deasupra, şi posibilitățile serviciilor erau limitate. Totodată, după eliberarea oraşului Lodz, comandamentul frontului ne-a impus să înaintăm într-un ritm mai rapid decît la începutul operației, cînd toate bazele de aprovizionare erau la îndemînă.

La 23 ianuarie trupele armatei au atins aliniamentul Powidz, Slupca, Cienzen. Detaşamentele înaintate ajunseseră la Gniezno şi Wrzesnia. Cercetarea a raportat la comandamentul armatei că unitățile de tancuri ale Armatei 1 tancuri de gardă au posibilitatea să pătrundă în pozițiile inamicului de pe rîul Warta înainte ca acestea să fie ocupate de forțele sale. Era necesar să intensificăm ritmul ofensivei pentru a nu rămîne în urma tanchiştilor. Şi iată că, la un moment dat, a fost transmis prin telefon ordinul frontului, un ordin care ne-a surprins.

Din cauza rămînerii în urmă a trupelor Armatei 69 şi a prelungirii probabile a luptelor pentru oraşul Poznan, comandantul frontului mi-a ordonat să îmbin acțiunile Armatei 1 de gardă cu cele ale unităților Armatei 69 în curs de afluire şi prin eforturile comune ale acestor trupe să pun neapărat stăpînire pe oraşul Poznan pînă la 25.01.45.

Pînă atunci Poznanul nu era cuprins în limitele de acțiune ale Armatei 8 de gardă. Pe direcția acestui oraş trebuia să înainteze Armata 69. Nu ne aşteptam nicidecum ca ea să rămînă în urmă atît de mult încît noi să fim obligați să luăm măsuri de protecție a flancului împotriva pericolului unei

lovituri din direcția Poznan, unde inamicul concentrase o garnizoană puternică.

Se impunea schimbarea imediată a direcției de înaintare a armatei, ceea ce nu era nicidecum simplu dacă ținem seama de inerția pe care aceasta o căpătase în mişcarea sa spre vest pe direcții stabilite din timp. A schimba direcția unei armate, chiar foarte puțin, reprezintă o problemă deosebit de complexă. Dar cum să realizezi acest lucru cînd armata era angajată în lupte sau se afla în marş, cînd, desfăşurîndu-se ca un evantai, ea nimicea punctele de sprijin ale inamicului? Pentru aceasta e nevoie de timp.

Trebuiau orientate din nou serviciile, aprovizionarea, era necesar să se caute noi drumuri pentru transportul încărcăturilor, să se construiască din nou poduri şi podețe, să fie înlăturate abatizele…

Am luat fără întîrziere legătura cu statul major al Armatei 1 tancuri de gardă. Am aflat că tanchiştii se şi apropiaseră de rîul Warta şi cuceriseră chiar un cap de pod pe malul de vest. Prin urmare, ei străpunseseră deja printr-o lovitură, ca de lance, aliniamentul de apărare de pe Warta. Încercaseră chiar să pătrundă din mişcare şi spre Poznan, dar au fost opriți în partea de est a oraşului.

Cercetarea tanchiştilor a confirmat că nu va fi uşor de cucerit Poznanul. Oare nu cumva acelaşi criteriu a stat şi la baza directivei frontului? Eliberarea oraşului Poznan devenise o problemă importantă sub raport militar.

Datele cercetării şi interogarea prizonierilor au demonstrat că în Poznan fuseseră pregătite pentru apărare toate forturile oraşului şi centrul întregii apărări a fortăreței – Citadela.

Poznanul era considerat în arta militară ca fiind o cetate clasică, construită după aceeaşi schemă după care fuseseră înălțate cetățile renumitului constructor de fortificații Vauban. Forturile se aflau în centru, iar în nodul principal al apărării se înălța Citadela. Atît forturile, cît şi Citadela erau în întregime lucrări subterane. Sub pămînt mai erau amenajate

adăposturi uriaşe, în care putea fi instalată o garnizoană foarte numeroasă...

Pe atunci nu ştiam încă în ce măsură erau folosite de către fascişti construcțiile vechi, nu cunoşteam nici ce mijloace şi lucrări se mai aflau în cetate. Totuşi, era evident că o asemenea cetate nu poate fi cucerită în 24 de ore.

Şi detaşamentele noastre de cercetare ajunseseră la Warta, în sectorul Oborniki, Poznan. Statul major al armatei le fixase o misiune urgentă – să stabilească ce forțe apără cetatea şi malul de vest al rîului Warta. Cercetaşii au raportat în curînd că pozițiile de apărare pregătite de-a lungul rîului sînt ocupate de inamic numai în cîteva sectoare, dar şi acolo cu forțe slabe. Totuşi, oraşul şi cetatea erau saturate cu mijloace de foc puternice şi cu efective numeroase. Încercările de a pătrunde în oraş nu au fost încununate de succes.

Toate acestea dovedeau că ne-am fi putut împotmoli în Poznan, dînd astfel inamicului posibilitatea de a cîştiga timp. El ar fi retras unitățile zdrobite pentru a ocupa raioanele fortificate de la granița Germaniei cu Polonia, iar noi ar fi trebuit să rupem din nou aliniamentele sale de apărare.

Vecinul din dreapta, comandantul Armatei 5 de izbire, generalul-colonel N. E. Berzarin, mi-a comunicat că, potrivit informațiilor culese de cercetarea sa, inamicul organizează temeinic apărarea circulară a oraşului Schneidemühl. La sud era, de asemenea, pregătită pentru apărare cetatea Wroclaw (Breslau).

După discuția purtată cu Berzarin m-am convins definitiv că inamicul hotărîse să mențină nodurile de căi ferate şi de şosele, unde va lăsa garnizoane puternice, pe care le va condamna la încercuire sau chiar la nimicire, numai să întîrzie forțele noastre principale şi să cîştige timp pentru a-şi pune în ordine unitățile zdrobite şi a ocupa aliniamente de apărare favorabile.

Luptele înverşunate din regiunea de nord a Donețului, asaltul fortificațiilor de la Zaporojie, transformat de comandamentul german în cel mai puternic cap de pod al

apărării de pe Nipru, bătălia în sistemul de lucrări de apărare din raionul Nikopol, primele lupte pe pământ polonez – toate acestea nu puteau fi, evident, comparate cu misiunea pe care trebuia să o îndeplinim la Poznan. Pe de o parte, lucrări de apărare dintre cele mai puternice, iar pe de altă parte, desperarea celor condamnați la moarte… Lor le era sortită moartea, indiferent de deznodământul luptei… Pentru că fiecare apărător al cetății ştia că, dacă va ridica mîinile, hitleriştii aflați în țară îi vor extermina familia.

De aceea am hotărît să nu-mi antrenez forțele principale şi nici Armata 1 tancuri de gardă în lupta pentru Poznan. Se cristalizase planul să forțez rîul Warta cu toate cele trei corpuri şi, ocolind Poznanul pe la sud şi pe la nord, să înaintez spre vest, către Oder. Dacă garnizoanele fortificațiilor din Poznan vor rămîne pe loc, nu se vor retrage sau nu vor încerca să se salveze, le vom bloca, acționînd ulterior în funcție de situație.

Am plecat la statul major al Armatei 1 tancuri de gardă, unde l-am întîlnit pe şeful statului major al armatei, generalul M. A. Şalin, iar după aceea şi pe M. E. Katukov. Am analizat împreună situația. A fost luată hotărîrea de a nu introduce forțele principale ale armatelor 8 de gardă şi 1 tancuri de gardă în lupta pentru cucerirea Poznanului, ci de a ocoli oraşul şi a continua cu aceste forțe ofensiva spre Oder. Am raportat telefonic comandantului frontului această hotărîre.

La 25 ianuarie eşalonul întîi al statului major al armatei s-a desfăşurat la 12 km est de oraş, în localitatea Swarzedz. Pe la ora 12 am aflat că în mai multe sectoare la sud şi la nord de Poznan unitățile noastre forțaseră rîul Warta, cuceriseră cîteva capete de pod, pe care le lărgeau, înaintînd spre vest. Noile încercări de a pune stăpînire pe centurile ce apărau forturile de est ale Poznanului nu au dus la nici un rezultat; aşa cum raportaseră cercetaşii, acolo se aflau în apărare garnizoane foarte puternice.

Nu puteam însă lăsa cetatea Poznanului fără a o bloca puternic: duşmanul ar fi ieşit din încercuire şi ar fi lovit în

spatele unităților aflate în ofensivă. Dar o asemenea blocare ne-ar fi consumat multe forțe. Cel mai bun lucru ar fi fost să zdrobim garnizoana inamicului. De aceea am luat imediat următoarea hotărîre: să execut o lovitură cu forțele Diviziei 39 infanterie de gardă, care cucerise un cap de pod la nord de oraş, şi să pun stăpînire pe forturile de la nord. Comandantul Corpului 29 de gardă, care menținea un cap de pod la sud de Poznan, să atace forturile cetății cu două divizii acționînd dinspre sud şi sud-vest. Gruparea de tancuri a armatei va traversa rîul Warta la sud de Poznan şi va ieşi în raional Junikowo, fiind gata să zdrobească inamicul în cazul în care acesta s-ar retrage din oraş spre vest. Forțele principale ale corpurilor 4 şi 28 de gardă continuau să înainteze spre apus de-a lungul malului de sud al rîului Warta, cu misiunea imediată de a cuceri din mişcare raionul fortificat Meseritz şi a ajunge la Oder. Armata 1 tancuri de gardă trebuia să treacă cu toate forțele principale pe malul opus al rîului Warta, pe la sud de Poznan, şi, înaintînd în ritm înalt, să nu permită inamicului să se consolideze pe un alt aliniament pregătit.

Împotriva forturilor şi lucrărilor de fortificație ale Poznanului dinspre est s-a desfăşurat pe un front larg numai Divizia 82 infanterie de gardă. Unitățile Armatei 69 nu se aflau încă în apropierea oraşului.

Ducînd la îndeplinire această hotărîre, unitățile Corpului 4 de gardă au ajuns la sfîrşitul zilei de 25 ianuarie cu unitățile înaintate la Oborniki, Corpul 28 de gardă a atins aliniamentul Chmotowo, Zolotkowo, iar Divizia 39 infanterie de gardă s-a desfăşurat pe frontul Samochowice, Petkowo şi s-a apropiat foarte mult de forturile cetății. Diviziile Corpului 29 de gardă se desfăşuraseră între timp pe frontul Winiary, Janikowo, Antonin, Franowo, Lubon, Junikowo, asigurînd forțarea cursului de apă de către armata de tancuri şi ofensiva acesteia spre vest.

Artileria din rezerva Comandamentului Suprem, care se deplasa în coloane înapoia trupelor, a fost împărțită în două grupări puternice: de nord şi de sud. Sute de tunuri şi-au

îndreptat țevile spre cetate. Ofensiva generală a fost fixată pentru dimineața zilei de 26 ianuarie.

În timp ce ne pregăteam pentru asalt, trupele vecinului nostru – Armata 69 – au rămas în urmă cu două etape de marş. Nu se cuvenea să i se facă reproşuri: orice se poate întîmpla cînd inamicul opune rezistență îndîrjită. Aceste trupe ne erau foarte necesare, le aşteptam, dar nu puteam stabili legătura cu ele, nici chiar prin radio. Am întrebat la statul major al frontului. Întrebarea noastră a provocat uimire. Am primit asigurări că unitățile Armatei 69 duc lupte în centrul oraşului. Dar nu aveam timp să ne lămurim în toate aceste probleme…

Marile noastre unități de tancuri şi de infanterie erau angajate în executarea unor manevre complexe. O parte din trupe se pregătea să asalteze fortificațiile cetății, iar cealaltă parte urma să execute un salt impetuos în direcția Oderului. Trebuia devansat inamicul cu orice preț. Toți înțelegeau cît de prețioasă este fiecare oră cîştigată ca urmare a imprimării unui ritm înalt ofensivei la începutul operației.

La 26 ianuarie, după ce detaşamentele noastre de asalt au angajat lupte în oraş, unitățile corpurilor 4 şi 28 de gardă, ocolind oraşul Poznan pe la nord, s-au avîntat cu impetuozitate şi în două zile au parcurs peste 60 km. Pînă în seara zilei de 28 ianuarie ele au ajuns pe aliniamentul Sierakow (Tiernbaum), Lewice. Trupele Armatei 1 tancuri de gardă, care trecuseră cu bine rîul Warta pe la sud de Poznan (operațiile de trecere au fost conduse de locțiitorul comandantului armatei, generalul A. L. Ghetman), dezvoltau cu succes ofensiva spre Buk, Miedzyrzecz.

În aceeaşi zi am aflat că inamicul îşi deplasează în grabă unitățile de pe frontul de vest şi din adîncimea teritoriului în raionul fortificat Meseritz. Tot într-acolo, spre Oder, se îndreptau şi trupele ce se retrăgeau ca urmare a loviturilor la care fuseseră supuse de armatele noastre aflate în ofensivă. La 27 ianuarie comandantul frontului a atras atenția printr-

un ordin asupra acestui lucru, cerîndu-ne să înaintăm cît mai repede spre Oder şi să punem stăpînire pe malul său de vest.

Tocmai aici, în aceste zile, a apărut pentru prima dată în documentele operative, intrînd ca parte componentă într-o misiune de luptă reală, cuvîntul Berlin. În ordinul din 27.01.45 al comandantului frontului se sublinia: „Dacă vom pune stăpînire pe malul de vest al Oderului, atunci operația de cucerire a Berlinului va fi pe deplin asigurată".

Gheorghi Konstantinovici Jukov era cunoscut în armata noastră ca un om absolut realist, ce nu se lasă legănat de visuri deşarte. Cuvîntul „Berlin" din ordinul său răsuna pentru noi ca o misiune de actualitate. Vă puteți imagina cît de emoționați am fost citind în acele zile ordinul respectiv. Străbătînd spații imense, de mii de kilometri, înfruntînd focul, gerurile, forțînd cursuri de apă şi cucerind cetăți, ajunsesem atît de aproape de scopul final al războiului...

S-a dat dispoziție ca din fiecare armată să fie destinate cîte un corp întărit cu tancuri, artilerie autopropulsată, unități de aruncătoare care să fie împinse imediat înainte în vederea sprijinirii acțiunilor trupelor de tancuri care se apropiau în acest timp de Oder.

Era evident că, dacă inamicul ar fi reuşit să ocupe poziții de apărare pe căile de acces spre Oder mai înainte ca trupele noastre să fi depăşit raionul fortificat Meseritz, am fi pierdut acolo multe forțe. Totul depindea deci de timp.

Vecinul din dreapta – Armata 5 de izbire – înainta cu impetuozitate.

În sfîrşit, au apărut şi unitățile Armatei 69. Unul din corpurile sale – Corpul 91, compus din două divizii slab completate, sub comanda generalului-locotenent F. A. Volkov – s-a apropiat de Poznan în seara zilei de 27 ianuarie, subordonîndu-mi-se în vederea executării atacului şi asaltului asupra lucrărilor de fortificații.

Pînă în acel moment aflasem că efectivele garnizoanei oraşului împreună cu un batalion de Volksturm se ridicau pînă la 60 000 de oameni. Mai tîrziu, comandantul

Poznanului, generalul Mattern, a declarat că garnizoana oraşului se compunea din două şcoli de iunkeri, un divizion de instrucție de rezervă de tunuri de asalt, unsprezece batalioane de pază interioară, unități de deservire aerodrom, un regiment aviație şcoală, două şcoli de ofițeri, două batalioane de pionieri, un grup de luptă SS, şaptesprezece companii alcătuite din soldați aflați în concediu şi din soldați din diviziile 10 motorizată, 251, 6 şi 45 infanterie, ce fuseseră zdrobite în luptele anterioare. Toată această grupare era comandată de colonelul Konnel. El luase în primire garnizoana de la generalul-maior de poliție Mattern, îndepărtat din această funcție din lipsă de experiență în luptă. Mattern a rămas în Poznan, ajutîndu-l pe noul comandant al cetății. În preajma ieşirii trupelor noastre pe căile de acces spre Poznan, Konnel a fost avansat la gradul de general.

Apărarea circulară a oraşului era împărțită în patru sectoare – „Est", „Sud", „Vest" şi „Nord". Sectorul de est era comandat chiar de Konnel, cel de sud – de maiorul Holdfeld, cel de vest – de maiorul Ewerest, fost locțiitor al şefului Şcolii de ofițeri nr.5, iar cel de nord – de maiorul Schretz.

Din harta operativă capturată de la germani şi din declarațiile prizonierilor am stabilit că fiecare sector era împărțit în patru-cinci semisectoare, ce aveau în centrul poziției de apărare unu-două forturi.

Îndeplinind voința lui Hitler, comandamentul garnizoanei a hotărît să mențină oraşul pînă la ultimul soldat. În afară de forturi, de cazematele din beton şi de cazematele din lemn şi pămînt, pentru ducerea luptelor de stradă au fost amenajate casele de locuit şi alte construcții.

În oraş se aflau multe depozite cu armament, muniție diferită şi alimente, ceea ce permitea garnizoanei să ducă lupte îndelungate în condițiile încercuirii totale.

Cartierul General al lui Hitler acorda o mare importanță menținerii localităților Poznan, Schneidemühl şi Breslau, ca

puncte strategice care acopereau direcțiile de operații în adîncimea Germaniei.

Adaptînd cetatea la tactica războiului modern, specialiştii militari germani au săpat şanțuri pe direcțiile expuse atacurilor cu tancuri, au creat poziții de tragere de campanie pentru a putea bate cu foc drumurile şi căile de acces spre şanțurile antitanc. De-a lungul drumurilor inamicul amenajase puncte de foc dispuse ca pătrățelele unei table de şah. În ele erau instalate tunuri antitanc şi mitraliere grele. Astfel, pe şoseaua Kornik, Poznan, pe o distanță de 4 km, am descoperit pînă la 40 de locaşuri de tragere pentru mitraliere. În spatele acestora se aflau poziții de tragere pentru tunurile antitanc, avînd cîmp de tragere circular.

Toate lucrările de campanie erau legate prin sistemul general de foc cu forturile cetății, dispuse în jurul oraşului. Fortul era o lucrare subterană care nu se înălța aproape deloc peste nivelul terenului înconjurător. Fiecare fort era înconjurat de un şanț cu lățimea de 10 m şi adîncimea pînă la 3 m, avînd pereții din cărămidă, în care se aflau creneluri pentru executarea focului de front şi de flanc.

Planşeul forturilor se prezenta sub forma unei bolte cu grosimea de 0,8-1,0 m, peste care se ridica o umplutură de pămînt, care ajungea pînă la 4 m. În pereți erau ambrazuri şi creneluri, iar în umplutura de pămînt fuseseră amenajate cazemate din beton armat şi cupole blindate. În interiorul forturilor se aflau cămine pentru garnizoane, avînd efective de la un pluton pînă la un batalion, nişe boltite cu locaşuri pentru dispunerea muniției, alimentelor şi altor materiale. Toate forturile aveau puțuri arteziene şi mijloace de încălzire şi iluminare.

Judecînd după construcția forturilor pe care trupele noastre le ocupaseră la marginea de sud şi de vest a oraşului Poznan, inamicul putea folosi împotriva noastră toate mijloacele de foc atît pe căile de acces, cît şi în interiorul lucrărilor. Cel mai mare dintre forturile Poznanului – Citadela,

un pentagon neregulat – se afla în partea de nord-est a oraşului. Garnizoana sa ar fi putut ajunge pînă la o divizie.

Zidurile şi planşeele Citadelei aveau grosimea de 1,8-2 m. Ea era înconjurată cu un şanț şi cu un val de pămînt. În fiecare colț fuseseră construite lucrări de fortificații – redute şi metereze. În interiorul cetății se aflau încăperi subterane şi galerii, clădiri simple şi cu etaj pentru depozite şi adăposturi.

Secțiunea transversală a şanțului în diferite sectoare nu era aceeaşi. Lățimea sa oscila între 8 şi 20 m, iar adîncimea ajungea pînă la 7 m. Taluzurile şanțului erau consolidate printr-un zid de cărămidă cu grosimea de 0,5 m.

Din numeroasele creneluri şi ambrazuri amenajate în zidurile clădirilor, turnurilor, redutelor şi meterezelor puteau fi bătute cu foc ambele taluzuri ale şanțului şi căile de acces către acesta atît de front, cît şi de flanc.

În interiorul părții centrale a acestui fort exista o curte liberă (la adîncimea de 5-6 m), folosită pentru comunicații, ce nu putea fi observată din terenul înconjurător. O trăsătură caracteristică a acestui fort consta în posibilitatea instalării tunurilor deasupra sa; pentru tractarea acestora se foloseau estacade speciale. Energia electrică era furnizată de motoare speciale. Garnizoanele dispuneau de stații radio puternice.

Pe timpul apropierii de fort a trupelor din ofensivă, la o distanță de 700-800 m, intervalele libere dintre pozițiile de tragere ale tunurilor puteau fi ocupate de subunități de mitraliere. În apropierea fortului erau amenajate multe puncte de foc protejate prin cupole blindate. În timpul războiului germanii au construit acolo un sistem de două cazemate din beton unite printr-un zid de cărămidă cu lungimea de 160 m. În acest zid se aflau 24 de ambrazuri pentru mitraliere, pistoale-mitralieră şi puşti.

Pentru apărarea antiaeriană a oraşului existau 18 platforme din beton armat pe care erau instalate tunurile antiaeriene şi care dispuneau de adăposturi sigure pentru servanți şi muniție.

Inamicul adaptase pentru apărare şi unele clădiri de cărămidă din care se putea executa observarea circulară. Ferestrele încăperilor de la demisol şi ale celor de la parter erau astupate cu saci de nisip, fiind lăsate numai nişte creneluri pentru tragere şi observare. În încăperile de la etajele superioare erau amplasați servanții mitralierelor, pistolarii şi militarii care mînuiau faustpatroanele.

Aproape toate piețele şi parcurile oraşului erau folosite de hitlerişti pentru amplasarea pozițiilor de tragere ale artileriei.

Am reținut atenția cititorului asupra acestor detalii pentru a-şi putea da seama de obstacolele ce stăteau în fața trupelor care asaltau oraşul.

2

Şi iată că la 26 ianuarie a început o luptă sîngeroasă şi înverşunată pentru această cetate, pentru fiecare punct de foc amplasat pe căile de acces spre oraş.

Cercetarea noastră a depus mari eforturi pentru a afla totul despre inamic: organizarea lucrărilor de fortificații, dispunerea mijloacelor de foc şi direcția de tragere, căile de acces ascunse spre nodurile de rezistență, natura barajelor genistice, starea trecerilor peste rîul Warta, starea de spirit a garnizoanei asediate.

Diviziile şi regimentele participante la asalt au organizat posturi de observare conduse de ofițeri. Pentru îndeplinirea anumitor misiuni speciale erau trimise grupuri de cercetaşi şi de pionieri.

Pionierii comandați de caporalul Eremenko au executat cercetarea şanțului periferic al cetății şi a valurilor de pămînt, au determinat dimensiunile şi configurația lor, grosimea zidurilor de cărămidă. Ei au observat că una din deschiderile podului din beton armat ce se întindea peste canal la intrarea principală în Citadelă (şi pe care noi ne pregăteam să-l folosim) fusese aruncată în aer de inamic.

Pe baza informațiilor procurate de cercetare a fost elaborat planul asaltului. Atacul general a început în dimineața zilei de 26 ianuarie. Lovitura principală a fost executată dinspre sud de către diviziile 27 şi 74 infanterie de gardă. După cum au declarat prizonierii, această lovitură a constituit o surpriză pentru inamic. Ca urmare, două forturi din partea de sud, de pe malul de vest al rîului Warta, au căzut în mîinile noastre, ceea ce ne-a permis să introducem trupe însoțite de tancuri în interiorul centurii forturilor şi să atacăm inamicul din spate, mai precis dinspre latura interioară a forturilor sale. Succesul obținut în sectorul de sud asigura trecerea armatei de tancuri peste rîul Warta şi acoperea căile de comunicație ale Corpului 29 de gardă.

Atacul executat dinspre nord de către unitățile Diviziei 39 infanterie de gardă nu a fost încununat de succese deosebite.

Dinspre vest noi nu am executat atacuri. Lăsasem în mod intenționat aici un culoar, sperînd că el va fi folosit de inamic pentru a părăsi cetatea. Dar calculele noastre nu s-au adeverit: duşmanul nu avea de gînd să părăsească oraşul. Am înțeles atunci că va trebui să ne batem mult timp pentru Poznan. Era necesar să restructurăm dispozitivele de luptă, să reconstituim grupurile şi detaşamentele de asalt ce acționaseră cîndva la Stalingrad.

Puşcaşii, pionierii, servanții aruncătoarelor, cercetaşii, tanchiştii şi artileriştii, incluşi în grupuri de asalt, primeau misiuni specifice şi, acționînd în strînsă cooperare, nimiceau diferite cuiburi de rezistență duşmane.

La 28 ianuarie am reluat asaltul. În afara celor patru divizii şi mijloacelor de întărire ale Armatei 8 de gardă, la acest asalt au luat parte şi două divizii din compunerea Armatei 69 care mi-au fost puse la dispoziție.

Pentru a evita pierderile inutile, hitleriştilor le-a fost prezentat un ultimatum cu următorul conținut:

„Către ofițerii şi soldații garnizoanei încercuite a oraşului Poznan. Oraşul Poznan este încercuit şi nu puteți ieşi din el.

Eu, generalul Ciuikov, vă propun să depuneți imediat armele şi să vă predați. Vă garantez viața şi întoarcerea în patrie după război. În caz contrar, veți fi nimiciți şi din vina voastră împreună cu voi vor pieri mulți locuitori ai oraşului Poznan.

Ridicați steaguri albe şi înaintați cu curaj în direcția trupelor noastre.

General Ciuikov".

Steaguri albe însă nu am văzut. A trebuit să-l convingem pe inamic prin forța armelor. Artileria şi aviația au executat lovituri asupra lucrărilor de fortificații (nu ne-am atins însă de clădirile oraşului). Tancurile au acționat împreună cu subunitățile de puşcaşi. Nu făceam economie la proiectile, pe care le capturasem de la inamic. Toate lucrările de la suprafața solului au fost complet distruse. Garnizoanele forturilor s-au ascuns în cazematele subterane.

Grupurile şi detaşamentele noastre de asalt au fost întărite cu baterii de tunuri grele de 152 şi 203 mm.

Cei mai mulți luptători, îndeosebi pionieri, au capturat faustpatroane, care erau folosite cu succes atît în luptele de stradă, cît şi pentru lichidarea focarelor de rezistență. Pe timpul asaltului unuia dintre forturi, pionierii noştri au tras cu faustpatroane în orificiile instalației de ventilare, după care au turnat în ele lichid incendiar. Incendiile declanşate astfel au obligat fortul să capituleze.

În lupta pentru fortul Bonin a fost organizat un grup de asalt compus dintr-o companie de puşcaşi cu efectivele incomplete, o companie de aruncătoare de 82 mm, o grupă chimică de fumizare, două tancuri T-34 şi o baterie de tunuri de 152 mm.

După ce fortul a fost supus tirului de artilerie, grupul de asalt, acționînd la adăpostul unei perdele de fum, a pătruns prin intrarea principală. El a reuşit să pună stăpînire pe două porți centrale şi pe o cazemată care acoperea căile de acces spre aceste porți. Deschizînd foc puternic cu armamentul de infanterie instalat în celelalte cazemate şi folosind, de

asemenea, faustpatroane şi grenade, inamicul a respins atacul.

Am sesizat imediat cauzele insuccesului. S-a constatat că fortul fusese asaltat numai pe la intrarea principală, fără ca inamicul să fie imobilizat pe celelalte direcţii. Acest lucru i-a permis să-şi concentreze toate forţele şi tot focul într-un singur loc. În afară de aceasta, practica a demonstrat că tunurile de 152 mm nu sînt deloc adecvate, sub raportul calibrului, pentru asaltul forturilor.

Al doilea atac a început după ce fortul fusese supus tirului tunurilor grele, care au tras cu proiectile de ruptură beton. Grupul de asalt s-a apropiat de inamic din trei direcţii. Nici pe timpul asaltului artileria nu a încetat focul asupra ambrazurilor şi punctelor de foc reînviate. După o scurtă luptă, inamicul a capitulat.

Înaintarea trupelor noastre era serios împiedicată de o puternică cazemată de beton. Pentru lichidarea acesteia a fost destinat un grup de pionieri sub comanda locotenentului-major Proskurin. Înarmîndu-se cu grenade şi exploziv, pionierii s-au apropiat de cazemată tîrîş. Ei erau sprijiniţi de o companie de infanterie, care executa asupra ambrazurilor foc cu armele antitanc şi cu puştile-mitralieră.

Proskurin şi subordonaţii săi au ajuns repede la cazemată, dar garnizoana acesteia a îndreptat asupra lor focul artileriei şi al aruncătoarelor. Luptătorii noştri nu şi-au pierdut curajul. Sub ploaia de schije, pionierii au răzbit spre punctul de foc şi au aşezat 50 kg de exploziv lîngă ambrazură. Şocul exploziei i-a asurzit pe fascişti. Pionierii au pătruns în cazemată. După o încleştare de scurtă durată, garnizoana duşmanului a fost nimicită.

Asaltul clădirilor din oraş adaptate pentru apărare era organizat în cursul luptei în mod diferit. Procedeul de asalt cel mai tipic poate fi considerat asaltul clădirii Gestapoului, care era puternic consolidată, fiind apărată cu o deosebită îndîrjire de ucigaşii hitlerişti. Grupul de asalt, sub comanda locotenentului Bîliev, ducînd lupte de stradă, s-a apropiat în

ascuns de clădirea Gestapoului şi printr-un asalt executat prin surprindere a pus stăpînire pe o parte a acesteia. S-a încins lupta în interiorul clădirii. Garnizoana inamicului opunea o rezistență desperată şi toate încercările de a pune stăpînire pe întreaga clădire nu au fost încununate de succes.

Comandantul detaşamentului de asalt – comandantul batalionului – a dat ordin să fie aruncată în aer această clădire. Şase pionieri din compunerea grupului de asalt au confecționat din explozivul pe care-l aveau asupra lor o încărcătură concentrată de 75 kg şi au explodat-o la parterul clădirii. Explozia a distrus plafonul subsolului şi pereții despărțitori ai parterului. Dar, cu toate aceste distrugeri, inamicul, care se aciuise la subsol şi la etajele superioare, continua să opună o rezistență desperată. Atunci s-a luat hotărîrea de a repeta operația. Sub focul inamicului, pionierii au transportat în imediata apropiere a clădirii 175 kg de exploziv, din care au pregătit două încărcături concentrate plasate în două camere ale parterului şi acționate simultan. Această explozie a distrus clădirea şi a nimicit în întregime garnizoana călăilor SS-işti.

Acțiunile acestui grup au fost încununate de succes datorită cooperării bine organizate între puşcaşi şi pionieri, precum şi cu subunitățile de alte arme.

Iată un alt exemplu. Un grup de asalt din Regimentul 83 infanterie de gardă trebuia să execute o trecere prin zidul unei clădiri ocupate de inamic. Căile de acces spre uşile şi ferestrele acestei clădiri erau bătute cu foc dintr-o casă învecinată.

Grupul de asalt, în compunerea căruia intrau şi pionieri, a pătruns prin subsol într-o casă alăturată care nu era ocupată de inamic. Cu o încărcătură de exploziv în greutate de 35 kg pionierii au executat o trecere prin peretele din spatele clădirii, care se afla în afara cîmpului de tragere al inamicului. Prin această spărtură şi la adăpostul unei perdele de fum, grupul de asalt s-a apropiat de peretele din spatele clădirii ocupate de inamic şi cu ajutorul unei încărcături de

40 kg a făcut o spărtură în perete. Prin ea s-au avîntat imediat infanteriştii, care, folosind grenade, l-au izgonit pe inamic din casă, capturînd 41 de soldați şi ofițeri.

Ca urmare a acestor acțiuni a fost dezorganizată cooperarea de foc a inamicului, iar trupelor noastre li s-a oferit posibilitatea de a pătrunde în clădirile vecine şi de a curăța de inamic într-un timp scurt întregul cvartal.

Pînă la 5 februarie grupurile de asalt au curățat complet de inamic cartierele de locuit ale oraşului. Citadela, partea de est a raionului (Schuling), Chwaliszczewo şi Glowno erau încă asediate. În această zi am scos Divizia 39 infanterie de gardă din luptele pentru Poznan şi am trimis-o spre Oder, la Corpul 28, care ducea deja lupte pentru capul de pod de pe malul de vest al rîului.

În acelaşi timp, la vecinul din dreapta – Armata 61 –, în raionul cetății Schneidemühl, garnizoana încercuită a inamicului a atacat prin surprindere, pe timpul nopții, cu toate forțele, trupele care o blocau. Pentru lichidarea acestui atac, Brigada 11 tancuri din compunerea Armatei 8 de gardă a fost pusă la dispoziția vecinului din dreapta. În scopul preîntîmpinării unor încercări similare ale inamicului din garnizoana Poznan, am trecut la intensificarea acțiunilor de noapte ale grupurilor de asalt, iar ieşirile din forturi şi din metereze au fost acoperite cu foc dens de artilerie.

După 12 februarie atenția principală a fost ațintită asupra Citadelei – centrul apărării garnizoanei din Poznan. Pe măsura apropierii trupelor noastre de acest centru, îndîrjirea cu care inamicul opunea rezistență creştea. Unii cititori s-ar putea întreba: de ce trebuia să ne batem cu înverşunare pentru Citadelă, nu ar fi fost mai bine să o blocăm şi să o cucerim prin înfometare? Nu departe de Citadelă se afla nodul de căi ferate, care era extrem de necesar pentru aprovizionarea tuturor trupelor frontului. De aceea, asaltul Citadelei a continuat pînă la lichidarea completă a inamicului care o apăra. Pînă în acel moment, trupele noastre avuseseră în general de-a face cu subunități şi unități care, retrăgîndu-

se de pe malurile Vistulei, s-au oprit în lucrările de fortificații din Poznan. Cu toate că aceste fortificații erau solide, ele nu puteau rezista loviturilor executate de grupurile de asalt. Dar cînd unitățile noastre s-au apropiat de Citadelă, după cucerirea forturilor exterioare, înverşunarea cu care inamicul opunea rezistență a atins limita maximă. Garnizoana asediată a unităților de fortificații se împotrivea cu desperarea unor condamnați.

În Citadela propriu-zisă se adăposteau aproximativ 12 000 de soldați şi ofițeri, în frunte cu doi şefi – fostul comandant, generalul Mattern, şi generalul Konnel, nazist notoriu.

Citadela era cocoțată pe o colină, dominînd oraşul. Forturile şi meterezele erau protejate de un strat de pămînt cu grosimea de 3 m.

Căile de acces spre forturile şi meterezele interioare erau barate printr-un şanț lat şi adînc. Acest şanț era bătut din cazemate cu foc de flanc prin creneluri ce nu puteau fi observate din direcția trupelor care atacau.

Taluzurile şanțului, cu înălțimea de 5-8 m, erau căptuşite cu cărămidă. Tancurile nu puteau trece peste acest obstacol. În ajutorul lor au fost aduse tunuri grele. De la distanța de 300 m ele trăgeau asupra Citadelei. Dar chiar proiectilele de 203 mm, lovind în ziduri, nu produceau distrugeri prea mari, iar cînd nimereau în umplutura de pămînt de pe planşeul forturilor şi al cazematelor, ele lăsau numai nişte pîlnii, boronind parcă un sol ce fusese arat.

Am mai spus că pe condamnați îi aştepta moartea în toate cazurile. Am fost martori ai modului în care naziştii se răfuiau cu cei ce încercau să dea ascultare rațiunii. M-a zguduit îndeosebi un episod peste care nu aş putea trece fără a-l relata.

Lucrurile s-au petrecut astfel. Pentru a observa rezultatele tragerilor asupra Citadelei şi acțiunile grupurilor de asalt, am apropiat punctul de observare cît mai mult de locul de desfăşurare a luptei, la etajul teatrului orăşenesc. Împreună cu mine se aflau generalul-locotenent Şemenkov şi locțiitorul

meu, generalul-locotenent Duhanov. Am observat că pe valul de pămînt din interiorul cetății, în spatele şanțului, a apărut un numeros grup de germani cu steaguri albe. Aruncînd armamentul, ei voiau să arate că se predau. După ce şi-au dat seama despre ce este vorba, trupele noastre au încetat focul. Şi imediat am observat cum grupul de soldați germani ce se ridicase pe valul de pămînt a început să se răărească. Germanii cădeau şi se rostogoleau în şanț – cîte unul, cîte doi, cîte trei. În curînd, pe valul de pămînt n-a mai rămas nimeni.

Presupunerea mea a fost confirmată. Într-adevăr, soldații care doreau să se predea erau împuşcați prin crenelurile cazematelor chiar de ofițerii lor.

Acest caz a demonstrat că în garnizoana cetății se aflau fascişti înveterați, care vor opune o rezistență îndelungată şi înverşunată. I-am adunat pe comandanții de unități şi le-am dat ordin să se pregătească pentru asaltul final al Citadelei.

Trupele noastre care înaintau spre vest duceau în acel moment lupte pe Oder. Nu puteam lăsa în spate un punct de sprijin atît de puternic al inamicului. Situația reclama zdrobirea definitivă a garnizoanei din Poznan. Rămînînd timp îndelungat în mîinile inamicului, oraşul Poznan – nod de căi ferate şi şosele – ar fi putut îngreuia în mare măsură transportul muniției şi al carburanților spre Oder. Dar şi conducerea trupelor devenea dificilă. De două-trei ori pe săptămînă a trebuit să călătoresc – eu şi alți lucrători ai statului major al armatei – pe itinerarul Poznan, Oder, Poznan.

Trecuseră multe zile de cînd trupele noastre duceau lupte de stradă. Hitleriştii trebuiau scoşi din fiecare casă. În această situație ne-a prins foarte bine experiența acumulată în luptele de pe Volga.

Cu cît unitățile şi subunitățile de asalt pătrundeau mai adînc în oraş şi se apropiau mai mult de Citadelă, cu atît mai aprig se apărau trupele inamicului, cu atît mai înverşunate erau luptele. Ostaşii noştri se băteau eroic. Cu un sentiment

de recunoştinţă îmi amintesc de unităţile de tancuri afectate Armatei 8 de gardă, îndeosebi de Regimentul 259 tancuri independent, aflat sub comanda maiorului I. S. Ivanov. Chiar din momentul începerii asaltului, tanchiştii au cooperat strîns cu infanteria şi cu artileria, dînd dovadă de bărbăţie, dîrzenie şi inventivitate. Ei au elaborat şi au aplicat noi procedee de luptă. De exemplu, pe timpul ducerii luptelor de stradă, tancurile înaintau două cîte două. Tancul care se deplasa pe partea dreaptă a străzii executa focul asupra obiectivelor dispuse pe partea stîngă şi invers.

Cînd subunităţile noastre de infanterie trebuiau să se deplaseze dintr-un loc în altul sub focul inamicului, tancurile formau cu cutiile lor blindate un coridor prin care înaintau infanteriştii. Prin urmare, blindajul şi artileria tancurilor ajutau infanteria să înainteze sub focul inamicului fără a suferi pierderi însemnate.

Asemenea procedee nu sînt prevăzute în nici un regulament. Ele au fost rodul iscusinţei soldaţilor şi ofiţerilor noştri manifestate nemijlocit în luptă. Comandanţii, lucrătorii politici şi de stat major prelucrau imediat aceste roade ale agerimii soldăţeşti şi generalizau noile procedee de luptă în rîndul tuturor subunităţilor. Acestui scop îi serveau şi discuţiile purtate de agitatori, şi foile volante, şi ziarul.

Potrivit informaţiilor existente, garnizoana Citadelei dispunea de rezerve de apă, alimente şi medicamente pentru o perioadă de 1,5-2 luni. Atacurile frecvente asupra fortului nu puteau duce decît la jertfe inutile. De aceea s-a hotărît să se dea răgaz trupelor, să se aducă muniţie pentru artilerie şi aviaţie, să se instaleze artileria şi tancurile grele pentru a executa trageri prin ochire directă asupra crenelurilor.

Au fost pregătite scări de asalt, podeţe şi maşini pentru trecerea şanţului. Artileriştii au executat un ciocan de foc puternic, folosind proiectile de calibru mare de producţie sovietică. Ei au reuşit să facă o breşă în zidul de cărămidă al cetăţii. A urmat imediat comanda de a lărgi breşa, executînd trageri prin ochire directă asupra marginilor spărturii. În

curînd, aici s-a format o trecere de 5 m. În acelaşi loc, la partea exterioară a şanțului, genieştii au instalat fugase puternice pentru ca prin explozie să dărîme zidul în şanț şi să permită astfel tancurilor şi autotunurilor să intre în Citadelă.

Asaltul general a fost fixat pentru ziua de 18 februarie.

Pentru ca cititorul să-şi poată imagina cel puțin parțial greutățile pe care au trebuit să le înfrunte trupele noastre, voi da cîteva exemple.

O grupă de pionieri în frunte cu sublocotenentul Gujevoi primise ordin să asigure trecerea infanteriei peste şanț între turnul din vest al intrării principale şi reduta nr.1. Sub focul ucigător al inamicului, pionierii au tîrît după ei scările de asalt. Soldații Voznîi, Kazora, Mastavenko, Akulinicev, Dobricev, Smirnov şi Zubkov, dînd foc amorselor, au început să arunce în şanț încărcături de cîte 5 kg. După şase explozii, ambrazurile din zid au amuțit. Au fost lăsate repede în şanț scările. Cu ajutorul acestora, pionierii au trecut peste obstacol. În urma lor a trecut şi infanteria. Primii noştri luptători au pătruns în Citadelă...

Inamicul a deschis foc de vijelie asupra scărilor de asalt, distrugînd multe din ele. Pionierii au reparat scările deteriorate, au adus scări noi. Trecerea continua. Infanteria se strîngea fără întrerupere pe valul fortului, deşi focul inamicului nu slăbea. Luptătorii noştri sufereau pierderi. Deosebit de periculos era focul de flanc executat din redutele nr.1 şi nr.2 şi din turnul de la vest de intrarea principală. Încercările de a neutraliza punctele de foc cu ajutorul aruncătoarelor de flăcări uşoare n-au dat rezultate. Servanții aruncătoarelor de flăcări nu s-au putut tîrî pînă la marginea şanțului, iar jetul de lichid incendiar lansat de la distanța de 20-25 m nu ducea la obținerea unor rezultate practice. Atunci a fost luată hotărîrea să se folosească butoaie cu exploziv. Sub protecția focului infanteriştilor, 4-6 pionieri au rostogolit un astfel de butoi pînă la marginea şanțului, i-au aprins fitilul şi l-au împins înspre ambrazuri. Explozia i-a asurzit pe mitralieriştii fascişti. Profitînd de faptul că focul slăbise,

pionierii au lăsat scările în şanț, apoi au amenajat trecerea peste el. Infanteriştii au folosit aceste scări cățărîndu-se pe valul cetății şi s-au îngropat la pămînt pe versantul de sud, iar în unele locuri chiar pe creastă.

Trebuia să ne grăbim: toți ştiau că punctele de foc ce amuțiseră vor reînvia în curînd. Hitleriştii i-au îndepărtat din cazemate pe servanții mitralierelor şi ai faustpatroanelor asurziți de explozie şi în locul lor au adus alții, iar ambrazurile au reînceput să-şi reverse focul.

În zorii zilei, inamicul a deteriorat o parte din scări. La adăpostul perdelei de fum lansate de servanții aruncătoarelor de flăcări, scările distruse au fost înlocuite, dar, din cauza focului ochit şi intens, trecerea infanteriei devenise extrem de dificilă. Toată ziua, fasciştii, furişîndu-se prin şanțuri de comunicații ascunse, aruncau în luptătorii noştri îngropați la teren grenade de mînă şi trăgeau cu faustpatroane. Pionierii introduceau exploziv în recipiente cilindrice (găleți, ambalajele proiectilelor) pe care le aruncau în spatele valului pentru a nimici servanții aruncătoarelor de grenade ale duşmanului. În momentul exploziei, infanteria executa un salt. În acest mod, în unele locuri valul a fost depăşit. S-a încins lupta pentru primele construcții din interiorul Citadelei.

În ziua de 19 februarie, la ora 16, pionierii au primit misiunea să realizeze un pod peste şanț, pe care să poată trece artileria regimentară. S-a hotărît ca podul, montat pe căluşi, să fie construit în dreptul spărturilor din zid şi din val făcute de artileria de calibru mare.

Odată cu lăsarea întunericului, pionierii au adus lîngă şanț elemente de pod pregătite din timp, dar în curînd lucrul a fost întrerupt, întrucît inamicul trăgea fără întrerupere asupra spărturii cu faustpatroane şi cu mitraliere. Atunci a fost luată imediat o altă hotărîre. Ca urmare a exploziei puternice, reduta nr.1 amuțise pentru o vreme. De acest fapt au profitat pionierii. Pe timpul nopții, ei au construit un pod de 12,5 m, care în zorii zilei unea cele două maluri ale şanțului. Ce-i drept, podul a rezistat puțin timp. După o

jumătate de oră, inamicul l-a distrus, trăgînd în el direct cu faustpatroane. Dar nici de astă dată, asaltul nu a încetat.

În ziua de 20 februarie, la ora 11, pionierii din grupul de asalt – sergentul Gaidukov, soldații Olehnic şi Egorov – au trecut şanțul la distanța de 50 m la vest de spărtură, s-au cățărat pe val şi au arborat pe creasta lui două steaguri roşii. Acest fapt a însufleți infanteria. În urma pionierilor, infanteriştii au trecut şanțul şi au pus stăpînire pe valul de pămînt în sectorul cuprins între spărtură şi reduta nr.2. Profitînd de aceasta, infanteria din dreapta spărturii a început, de asemenea, să-l preseze pe inamic. Acum podul putea fi construit mai uşor. Deşi inamicul nu încetase focul, eficacitatea tragerilor era mult mai scăzută decît mai înainte. În dimineața zilei de 21 februarie, podul era la locul său. Sub protecția unei perdele de fum au fost trecute peste şanț 14 tunuri, o parte din ele executînd imediat trageri prin ochire directă asupra ambrazurilor inamicului. Cu o rafală de mitralieră, duşmanul a retezat unul din suporții podului, dar acesta a fost reparat imediat.

Soldatul fruntaş Serviladze, servant al unui aruncător de flăcări, fiind protejat de focul infanteriei, a coborît de pe valul de pămînt şi a incendiat două clădiri din apropierea redutei nr.2 din Citadelă. După cîtva timp, din clădirea care ardea au ieşit şi s-au predat aproximativ două sute de soldați şi ofițeri germani. Profitînd de aceasta, infanteria noastră a coborît de pe val şi a intrat în Citadelă.

Înapoindu-se după îndeplinirea misiunii ca să alimenteze aruncătorul de flăcări, soldatul fruntaş Serviladze a întîlnit un tovarăş rănit. Luînd aruncătorul de flăcări al acestuia, care era alimentat, el a revenit în Citadelă şi, căzînd în spatele inamicului, a împroşcat cu un jet de foc ambrazura redutei care executa foc asupra şanțului şi valului de pămînt. Reduta a amuți pentru multă vreme. Între timp pionierii s-au furişat pe umplutura de pămînt a planşeului, de unde dădeau drumul unor mici încărcături de exploziv în tuburile de

ventilaţie şi de evacuare a fumului, nimicind hitleriştii din subteran.

La prînz a început construirea unui pod de 30 de tone pentru tancuri. Acesta a fost construit pe suporţi-stivă lîngă podul pentru artilerie. La început, treaba mergea repede. Unităţile au repartizat oamenii care au transportat la locul construcţiei materialul lemnos. La această lucrare a participat în mod activ populaţia locală. Tocmai se terminase instalarea suporţilor, cînd s-au trezit ambrazurile din zidul cetăţii care tăcuseră pînă atunci. Oricine se arăta pe pod era rănit sau omorît. A fost necesar să recurgem din nou la butoaiele umplute cu exploziv şi la aruncătoarele de flăcări. Pentru neutralizarea punctelor de foc ale duşmanului au fost consumate multe forţe şi mult timp. Inamicul ne-a ghicit intenţiile şi a plasat într-o cazemată o mitralieră care acoperea căile de acces către şanţ. Numai după fumizarea intensă a redutei nr.1 am reuşit să aruncăm în şanţ butoiul cu exploziv. Dar această explozie nu a neutralizat toate ambrazurile. Atunci de marginea şanţului s-au apropiat tancurile noastre aruncătoare de flăcări, dar ambrazurile se aflau prea jos, în spaţiul mort, din care cauză jeturile aruncătoarelor de flăcări şi proiectilele tancurilor nu nimereau în ele. Şi din nou am fost salvaţi de inventivitatea ostaşilor noştri. Furişîndu-se spre ambrazuri din direcţii ferite de primejdie, ei au început să arunce în faţa acestora lăzi, butoaie, bîrne, creînd o abatiză care se înălţa ca un zid compact, orbindu-l pe duşman şi făcîndu-l inofensiv. Iată că acum se potoliseră deschizăturile din partea de jos a redutei nr.1. Pionierii puteau lucra mai liniştit.

Eu îi dădeam zor cu construirea podului, considerînd că numai introducerea tancurilor în Citadelă va permite să fie desăvîrşită lichidarea grupării încercuite a inamicului. Această misiune a fost încredinţată Batalionului 261 pionieri. Comandantul batalionului a executat personal cercetarea şi a hotărît să arunce în aer valul de pămînt şi pereţii şanţului, creînd astfel rampe pentru accesul tancurilor. La miezul

nopții a răsunat o explozie puternică. Peretele exterior al şanțului şi valul de pămînt au fost distruse pînă la temelie. Pentru a îndulci panta taluzurilor au fost executate încă trei explozii. În ziua de 22 februarie, la ora 3 noaptea, tancurile şi artileria autopropulsată a regimentelor 259 tancuri şi 34 tancuri grele au intrat în Citadelă. Abia atunci, hitlerişti, în grupuri de la 20 pînă la 200 de oameni, au început să se predea...

Eliberați din robia fascistă, polonezii nu-şi menajau forțele pentru a curăța cît mai repede de duşmani oraşul natal. Cu un entuziasm deosebit a participat la această acțiune nobilă tineretul. Sute, mii de băieți şi fete au transportat muniție la tunuri şi la tancuri, au tăiat nuiele în crîngurile din apropierea oraşului, au legat fascine şi le-au transportat pe aliniamentul de pornire la asalt. Aceste legături de nuiele ne-au prins foarte bine pe timpul forțării şanțurilor cetății. Medici, surori medicale, infirmiere din spitalele şi policlinicile oraşului, riscîndu-şi viața, au scos, împreună cu medicii noştri, răniții din foc şi le-au acordat ajutor. Încă o dată ne-am convins cît de mulți prieteni sinceri şi fideli avem în Polonia. În lupta împotriva duşmanului comun creştea şi se consolida prietenia dintre popoarele sovietice şi poporul polonez.

În toate sectoarele se desfăşurau lupte înverşunate. Meterezul din vestul Citadelei era blocat de luptătorii de gardă din Divizia 27 infanterie împreună cu tanchiştii din regimentele 259 şi 34 tancuri. Locțiitorul comandantului diviziei, generalul M. I. Duka, a propus garnizoanei din acest meterez să se predea. Ofițerii fascişti au răspuns printr-un refuz, iar garnizoana a continuat să opună rezistență. Generalul Duka – fost comandant al uneia dintre marile unități de partizani bieloruşi – a folosit împotriva duşmanului o metodă proprie partizanilor. Pe partea orientată spre intrarea principală în meterez au pornit-o la vale butoaie umplute cu păcură în flăcări. Fumul fierbinte şi înăbuşitor i-a

scos afară pe fascişti din vizuine, silindu-i să se tîrască cu mîinile ridicate în sus.

Orele de existență a cetății şi a garnizoanei sale erau numărate. Transfugii spuneau că încăperile subterane ale cetății sînt pline cu răniți. Conducta de apă este deteriorată, iar soldații suferă de sete. Nu voiam să vărs sînge fără nici un rost şi de aceea m-am adresat din nou celor asediați, propunîndu-le să capituleze. Dar nici de data aceasta, inamicul nu a acceptat apelul meu. Ei iroseau fără rost ultimele forțe, se avîntau în contraatacuri sterile.

Era în ajunul zilei Armatei Roşii. Cu toate luptele grele, moralul oamenilor era ridicat, ca înainte de sărbătoare, fiind întreținut de presimțirea victoriei apropiate. În seara zilei de 22 februarie, într-una din sălile teatrului orăşenesc s-au adunat comandanții de corpuri de armată şi de divizii.

În acest timp, comandantul Diviziei 74 infanterie de gardă, generalul Bakanov, a fost chemat la telefon. La înapoiere, el a raportat că i se telefonase de la intrarea principală a Citadelei. Acolo sosiseră parlamentari. Bakanov a cerut permisiunea de a pleca şi a-i primi. În curînd, el a comunicat că garnizoana cetății se predă şi că în apropierea sa se află fostul comandant al cetății, generalul Mattern. După un sfert de oră, în camera în care țineam şedința a intrat generalul-maior Mattern, pufăind ca o locomotivă şi abia încăpînd pe uşă. Era o matahală de om. După ce şi-a mai venit în fire, mi-a înmînat o notă din partea comandantului cetății, generalul Konnel, care ruga comandamentul sovietic să acorde ajutor răniților.

— Dar unde-i Konnel?

— S-a împuşcat.

Cînd l-am întrebat pe generalul Mattern cum se simte, el a ridicat din umeri.

— Nu-mi pasă, nu sînt membru al partidului nazist şi nu aş fi vărsat sînge în zadar, cunoscînd inutilitatea împotrivirii. Hitler kaput!

Mattern a relatat că, din cei 60 000 de soldați şi ofițeri germani care s-au aflat în Poznan, numai 12 000 sînt capabili să lupte. Ei se lasă în voia învingătorului.

În ziua glorioasei aniversări a 27 de ani de la crearea Armatei Roşii – 23 februarie 1945 –, capitala patriei noastre a sărbătorit victoria trupelor sovietice la Poznan prin 20 de salve trase de 224 de tunuri.

3

În timp ce Divizia 39 infanterie de gardă, Corpul 29 armată de gardă şi Corpul 91 armată asaltau oraşul Poznan, forțele principale ale armatelor 8 de gardă şi 1 tancuri de gardă, iar mai tîrziu şi forțele principale ale Armatei 69, înaintînd continuu spre vest, au ajuns la frontiera Germaniei, au depăşit-o şi s-au avîntat în adîncimea teritoriului inamicului.

Victoria era aproape! Valul uriaşei forțe ofensive înainta spre vest. Acum, acest val ajunsese la citadela fascismului. Armata noastră a ajuns la frontiera Germaniei la 28 ianuarie 1945. Luptătorii şi-au exprimat în felul lor starea de spirit ce-i cuprinsese. Am avut prilejul să văd pe stîlpii de la graniță următoarea inscripție: „Iată, asta-i Germania fascistă!“.

Aceste sentimente sînt de înțeles; evident, era încă imposibil să separi în conştiința soldatului țara, poporul de fascism, în frunte cu Hitler. Prea proaspătă era amintirea nelegiuirilor săvîrşite de cotropitori pe pămîntul sovietic şi pe cel polonez. Citind cu atenție inscripții de acest fel, mi-am adus aminte şi de Maidanek... Mi-am amintit şi de temerile mele că pe teritoriul Germaniei s-ar putea revărsa furia şi mînia ruşilor.

Lucrătorii politici din armată fuseseră încă de mult orientați pentru a înțelege bine această clipă, a preîntîmpina orice excese.

Organele politice ale Armatei Roşii s-au preocupat cu seriozitate de această problemă. În articolul său redacțional,

Krasnaia Zvezda din 9 februarie scria: „«Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte», spuneau bunicii noştri… Fireşte, noi nu înțelegem nicidecum această formulă în mod rigid. Nu trebuie să ne imaginăm, de exemplu, că, dacă fiarele bipede fasciste şi-au permis să ne violeze soțiile sau să se îndeletnicească cu jaful, şi noi, drept răzbunare, trebuie să procedăm la fel. Aşa ceva nu s-a întîmplat niciodată şi nici nu se poate întîmpla. Luptătorul nostru nu va îngădui nimic asemănător, deşi în acest caz el nu va fi călăuzit nicidecum de milă, ci numai de sentimentul demnității personale… El înțelege că orice încălcare a ordinii militare slăbeşte armata învingătoare… Răzbunarea noastră nu este oarbă, mînia noastră nu este nesăbuită…“

Prin înfrîngerea fascismului, poporul german nu era condamnat de către învingători la pieire şi exterminare. În Germania intraseră învingătorii, nu ucigaşii! Armata Roşie aducea pe drapelele sale victorioase nu numai înfrîngerea regimului hitlerist, ci şi libertatea poporului german, unul din marile popoare ale lumii.

Trecerea frontierei celui de-al treilea Reich nu putea să nu influențeze elanul ofensiv al ostaşilor noştri. Toți, de la soldatul de rînd şi pînă la general, toți s-au avîntat înainte.

Piloții din cercetarea de aviație povesteau că toate drumurile Germaniei erau ticsite de torente de refugiați, că pe căile ferate se bloca circulația, rigolele erau înțesate cu autoturisme, că şiruri de refugiați se îndreptau spre Berlin, că de acolo ei erau împrăştiați în toate direcțiile, că oamenii erau cuprinşi de panică.

Cei care se ocupau cu problema interceptărilor radio ne dădeau uneori să citim emisiuni interesante transmise de radiodifuziunea berlineză. Îmi aduc aminte că, în comunicate foarte sumare privind situația de pe front, radiodifuziunea berlineză caracteriza astfel situația de atunci: „Situația pe frontul de est este neverosimil de grea…“.

Hitler încerca să liniştească poporul apelînd la misticism. Iată o frază din ultima sa cuvîntare, ținută în fața poporului

german la 30 ianuarie: „Salvîndu-mi viața la 20 iulie, cel de sus a dovedit că doreşte ca eu să rămîn führerul vostru“.

Nu aveam nici un dubiu că zilele în care urma să mai fie führer erau numărate…

Nimic nu mai putea salva nazismul… Nici garnizoanele din cetăți, părăsite şi condamnate la pieire, nici amenințările führerului, nici diplomația secretă, nici intrigile politice…

Relatînd despre contraloviturile executate de trupele germane în Ardeni şi Vosgi, am arătat că de pe frontul de vest fuseseră transferate toate diviziile germane care acționaseră acolo şi care îşi menținuseră într-o anumită măsură capacitatea de luptă. În esență, frontul de vest fusese lăsat descoperit…

În acea vreme şeful statului major general al trupelor de uscat ale Germaniei era Heinz Guderian. De numele său este indisolubil legată istoria armatei hitleriste. Guderian s-a numărat printre primii specialişti ai Germaniei care, în deceniile al 4-lea şi al 5-lea, au apreciat importanța trupelor de tancuri. El a fost acela care a intrat în Viena înaintea lui Hitler, în fruntea unei divizii de tancuri, a strîns cleştele de oțel în jurul Dunkerque-lui, s-a năpustit în fruntea monştrilor blindați asupra teritoriului nostru, dar ascensiunea şi cariera sa s-au încheiat după eşecul ofensivei de la Moscova… În postul de şef al statului major general s-au perindat mulți generali… Nici unul dintre ei nu a reuşit să schimbe cursul războiului. Atunci Hitler şi-a adus aminte de Guderian, instalîndu-l în unul dintre cele mai importante posturi din armată.

În anii de după război Guderian a avut posibilitatea să mediteze asupra tuturor acestor evenimente. El ştia foarte bine ce se petrecuse în ultimele zile ale războiului. În lucrarea sa intitulată *Amintirile unui soldat*, Guderian scrie:

„La 23 ianuarie s-a prezentat la mine un nou agent de legătură de la Ministerul de Externe, doctorul Paul Barandon. Domnul doctor Barandon a obținut de la mine informații conforme cu adevărul şi aprecieri asupra situației dificile de

pe front. Am examinat împreună posibilitățile pe care le avea Ministerul de Externe de a acorda ajutorul necesar, a cărui oportunitate, potrivit părerii noastre comune, era evidentă. Am fi dorit ca relațiile diplomatice pe care Ministerul nostru de Externe le întreținea cu cele cîteva state să fie folosite pentru încheierea cel puțin a unui armistițiu unilateral. Speram că adversarii noştri din Occident vor înțelege, probabil, pericolul pe care îl prezenta înaintarea rapidă a ruşilor spre granițele Germaniei... şi vor înclina către încheierea unui armistițiu sau cel puțin către o înțelegere tacită care să ne permită să folosim, cu prețul cedării unor teritorii în vest, toate celelalte forțe ale noastre pentru consolidarea apărării pe frontul de est...

...Am convenit ca domnul doctor Barandon să facă demersurile necesare pentru ca ministrul de externe, von Ribbentrop, să mă primească în vederea purtării unor discuții confidențiale. Primirea a fost fixată pentru ziua de 25 ianuarie".

Nici un cuvînt despre „rectificarea liniei frontului", despre „apărarea elastică", despre „retragerea strategică". Aceşti termeni dispar din vocabularul lui Heinz Guderian. De data aceasta, el scrie cu francheța unui soldat: „... catastrofa de pe fronturi se apropia cu iuțeala unei avalanşe. În Silezia, inamicul înaintase pînă la Gliwice. Între Korzde şi Brzeg, precum şi între Dyhernfurth (Brzeg Dolny) şi Glogau, el face pregătiri intense pentru a forța Oderul. Asupra oraşului Breslau inamicul a executat lovituri frontale. După încercuirea Poznanului, ruşii, fără a zăbovi lîngă această cetate, au început să înainteze spre arcul Oder, Warta, protejat de fortificațiile Zenen (patrulaterul de pe Oder sau raionul fortificat Meseritz)... În sectorul Schneidemühl, ruşii au concentrat forțe importante, pentru a ataca din spate pozițiile noastre de apărare dispuse de-a lungul Vistulei... La 20 ianuarie inamicul a intrat pe teritoriul Germaniei. Era vorba despre viața sau pieirea țării noastre...

La 25 ianuarie m-am întîlnit cu ministrul de externe al Reichului... Cu acest prilej domnul Ribbentrop a aflat tristul adevăr. Se pare că el nu socotea că situația este atît de serioasă, dar cînd l-am informat amănunțit despre toate aceste probleme, Ribbentrop a fost puternic zguduit şi m-a întrebat dacă cele comunicate de mine corespund realității... După ce am făcut o informare detaliată cu privire la situația de pe front, l-am întrebat pe conducătorul Reichului în problemele de politică externă dacă este de acord să meargă împreună cu mine la Hitler pentru a-i propune să acționeze în direcția încheierii fie şi a unui armistițiu unilateral. După părerea mea, trebuia, în primul rînd, să ne îndreptăm spre puterile occidentale... L-am întrebat din nou pe von Ribbentrop dacă intenționează să meargă cu mine la Hitler sau nu, dar el nu a fost în stare să-mi dea un răspuns afirmativ. Singurele cuvinte pe care le-a pronunțat la despărțire au fost următoarele: «Totul va rămîne între noi, nu-i aşa?» I-am promis".

Guderian se străduieşte să-şi convingă cititorii că Hitler şi acoliții săi cei mai apropiați – Himmler şi Jodl – nu au fost în stare să analizeze situația şi să ia o hotărîre judicioasă. El se lasă antrenat de părerile la modă actualmente şi încearcă să arunce asupra lui Hitler întreaga vină pentru înfrîngerea Germaniei, considerîndu-se pe sine mai presus de toți ceilalți, ca şi cum, chipurile, numai el ar fi putut salva Germania din situația catastrofală. Dar pentru Reichul hitlerist nu mai exista nici o salvare. Nimeni – nici Hitler, nici Ribbentrop, nici Guderian – nu era în stare să pună stavilă falimentului către care se îndrepta regimul criminal.

Generalul Guderian scrie: „... i-am propus lui Hitler să creeze un nou grup de armate în raionul cuprins între fostul Grup de armate «A», care, începînd de la 25 ianuarie, purta denumirea de Grupul de armate «Centru», şi fostul Grup de armate «Centru», care se numea acum Grupul de armate «Nord». Acesta ar fi trebuit să reorganizeze apărarea în raionul menționat şi să oprească ofensiva inamicului".

Hitler a numit în funcția de comandant al acestui nou grup, „Vistula”, pe şeful Gestapoului, reichsführerul SS Heinrich Himmler, iar în funcția de şef de stat-major pe brigadenführerul SS Lammerdinger. Era semnificativ! Militarii de profesie nu se mai bucurau de încredere. Hitler spera ca treburile să fie îndreptate de călăii de profesie. Într-adevăr, nu se ştie dacă în întreaga Germanie s-ar fi găsit un general care să fi putut opri ofensiva trupelor noastre între Vistula şi Oder în luna ianuarie 1945. Trupele fronturilor 1 bielorus şi 1 ucrainean zdrobiseră complet trupele germane pe rîul Vistula. Toate rezervele pe care comandamentul hitlerist le ridica împotriva trupelor noastre erau spulberate în lupte şi bătălii de întîlnire.

Să apelăm în continuare la mărturiile lui Guderian: „Pînă la 27 ianuarie ofensiva ruşilor a atins un ritm extraordinar. Se apropia tot mai mult ziua catastrofei. La sud-vest de Budapesta ruşii trecuseră la contraofensivă... Situația din regiunea industrială a Sileziei superioare devenise şi mai încordată... Se crease o situație deosebit de primejdioasă în regiunea Warta şi în cea a Prusiei Orientale... Poznanul era încercuit... Fuseseră cucerite localitățile Naklo, Bydgoszcz... La vest de Vistula continuau atacurile spre Swiecie... La Malbark se desfăşurau lupte pentru vechea cetate Ordensburg... Himmler şi-a mutat statul major din Ordensburg în Kressinsee şi, fără a cere permisiunea Comandamentului Suprem al trupelor de uscat, a dat ordin să fie părăsite localitățile Torun, Chelmno şi Kwidzyn. La toate acestea Hitler nici nu a crîcnit. În această zi am dat dispoziții ca recruții din contingentul 1928 să fie transferați din regiunile militare răsăritene în cele apusene pentru a evita intrarea în luptă a acestor tinerei de 16 ani neinstruiți...“

Nu pot afirma că în raionul fortificat Meseritz inamicul ar fi dispus de foarte multe trupe. Cu toate acestea, în fîşia de ofensivă a unităților Armatei 8 de gardă au fost ucişi cel puțin 15 000 de germani, la care se adaugă luarea a circa 20 000 de prizonieri, inclusiv generalul-locotenent Lübbe. Guderian

nu face nici o referire la demoralizarea de care erau cuprinse trupele germano-fasciste pe măsură ce trupele sovietice se apropiau de Oder, de Berlin…

4

Potrivit surselor germane, numai în cursul lunii februarie inamicul a trimis din rezerva Înaltului comandament german, a Comandamentului trupelor de uscat, de pe frontul de vest, din unele sectoare ale frontului sovieto-german – în scopul întăririi trupelor de pe direcția Berlin – un mare număr de formații şi 18 divizii, inclusiv trei divizii de tancuri şi motorizate. Ce se întîmpla însă în acest timp în sectorul în care acționau Armata 8 de gardă şi vecinii săi cei mai apropiați, vecinul din dreapta şi cel din stînga?

Luptele pentru Poznan au întîrziat doar parțial, au frînat foarte puțin înaintarea noastră. Partea proastă o constituiau aprovizionările.

Au existat perioade în care nu aveam suficiente tancuri şi avioane, densitatea în piese de artilerie era scăzută, nu ne ajungea muniția, iar industria noastră nu reuşea să trimită pe front cantitățile necesare. Dar toate aceste greutăți fuseseră depăşite de clasa noastră muncitoare. Am primit în cantități suficiente şi tancuri, şi avioane de luptă, şi armament de infanterie, şi muniție. Țărănimea colhoznică a făcut totul pentru a-şi aproviziona armata cu alimente. Cu toate acestea, problema mijloacelor de transport auto nu a fost rezolvată pînă la capăt.

Şi feroviarii sovietici au depus eforturi eroice pentru a asigura aprovizionarea neîntreruptă a frontului. Transporturile militare au atins o amploare fără precedent. Cînd mi se întmpla să întîlnesc un om în uniformă de feroviar, mă uitam la el ca la un soldat de pe front, ca la un luptător din linia întîi.

Cel de-al doilea război mondial, spre deosebire de toate celelalte războaie, depindea în foarte mare măsură, în toate operațiile, de aprovizionări, de servicii. În primul război mondial, combatanții priveau cu ironie serviciul de intendență. Din păcate, chiar în primii ani ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei, unii dintre comandanții noştri nutreau dispreț față de servicii, iar printre ei circula părerea potrivit căreia întreaga povară a războiului cădea pe umerii combatanților. Nimeni nu-şi propune să diminueze aportul combatanților, nimeni nu intenționează să minimalizeze rolul luptătorilor, care se ridicau şi înaintau spre fortificațiile duşmanului înfruntînd focul artileriei, exploziile bombelor de aviație, focul armamentului de infanterie. Combatanții au suferit cele mai mari pierderi. Dar pierderile suferite de trupele operative erau cu atît mai mici cu cît aprovizionările erau mai bine organizate. Spre sfîrşitul războiului am pătruns în cîteva sectoare în care fuseseră construite cele mai solide lucrări de fortificații. Numai o artilerie foarte puternică ar fi fost în stare să ne asigure victoria, numai cooperarea dintre infanterie şi mijloacele blindate ar fi putut să lichideze perdeaua de foc a duşmanului.

Logica acțiunilor militare este necruțătoare, ea nu admite nici un fel de justificare, nici un fel de motive plauzibile dacă pe timpul luptei vreun serviciu nu a reuşit să asigure toate cele necesare luptătorului.

Putem găsi o multitudine de explicații obiective pentru a justifica imposibilitatea de a concentra sub zidurile cetății Poznan artilerie de mare putere, care să fi transformat în praf şi pulbere fortificațiile duşmanului. Faptele rămîn, totuşi, fapte. Asaltul Poznanului a durat o lună, şi nu cîteva zile, aşa cum planificase comandamentul frontului.

Serviciile Frontului 1 bielorus nu erau altceva decît servicii şi acționau potrivit directivelor consiliului militar al frontului. După cum se ştie, operația ofensivă din ianuarie fusese planificată de statul major al frontului pe o perioadă de 10-12

zile şi pe o adîncime mult mai mică decît avea să fie în realitate.

Reorganizarea activității serviciilor ca urmare a creşterii ritmului înaintării şi a adîncimii nu era o treabă simplă. În acest caz nu erau suficiente indicațiile verbale ori scrise sau insistențele comandantului frontului. În decurs de cîteva zile crescuseră considerabil, depăşind prevederile calculelor, distanțele de aprovizionare a trupelor. Mijloacele de transport auto îşi lungiseră cursele, ceea ce a dus la creşterea consumului de carburanți. Din o sută de maşini nu poți face, printr-o mişcare a baghetei magice, trei sute de maşini. Trebuie să le ai, să instalezi pe ele şoferi, să le menții în stare de funcționare. Aceasta presupune ateliere de reparații sau chiar uzine întregi. Cu alte cuvinte, se impunea ca cei de la aprovizionare să-şi facă datoria cu rigurozitate, întrucît orice greşeală sau imprecizie ar fi putut costa viața a mii şi mii de soldați...

Trebuie să remarc faptul că în cea de-a doua perioadă a războiului concepția combatanților cu privire la servicii s-a schimbat. Comandanții au înțeles importanța serviciilor, iar problemele aprovizionării au început să intre organic în concepțiile operațiilor, să se îmbine cu acestea. Dar şi cei de la servicii învățaseră între timp cum trebuie să muncească.

Într-un cuvînt, ofensiva avea mereu alte cerințe, fără a ține seama de nimic – nici de persoane, nici de grade, nici de împrejurări... Dar cu cît ne apropiam mai mult de Oder, cu cît pătrundeam mai adînc în inima Germaniei, cu atît aprovizionarea devenea mai complexă.

Să ne referim doar la problema transporturilor feroviare. Lipsa unui ecartament unic în prima etapă a înaintării noastre în Germania nu putea să nu influențeze negativ aprovizionarea trupelor. Greşeala a fost înlăturată, dar s-a pierdut timp.

Recunosc că cei care îşi desfăşurau activitatea la serviciile fronturilor şi armatelor depuneau, într-adevăr, eforturi colosale pentru asigurarea trupelor aflate în ofensivă, dar, cu

toate acestea, ei nu puteau ține pasul cu creşterea ritmului ofensivei.

Au început să rămînă în urmă îndeosebi mijloacele de întărire – artileria, trupele de geniu, aviația.

Pe umerii noştri apăsa acum încă o povară destul de mare – depozitarea materialelor capturate pe timpul luptelor. Mă refer la materialele pe care cotropitorii germani le căraseră din Uniunea Sovietică, iar acum le părăseau pe unde se nimerea, de-a lungul căilor de retragere. Era avutul poporului sovietic, el trebuia adunat şi păstrat. Ochii celor din serviciile administrative se aprindeau văzînd depozitele capturate, în care erau furaje, îmbrăcăminte şi alte lucruri.

Pentru a degaja toate mijloacele de transport de încărcăturile inutile şi a intensifica astfel transporturile de carburanți şi muniție, consiliul militar al armatei a fost nevoit să ia măsuri severe. La trecerile peste rîul Warta au fost instalate detaşamente de baraje. Acestea controlau toate maşinile ce se deplasau spre şi dinspre front, lăsînd să treacă numai încărcăturile care erau necesare trupelor pentru ducerea acțiunilor de luptă. Toate celelalte materiale erau descărcate şi depozitate pe loc, în apropierea trecerilor.

Pentru realizarea economiei de benzină, jumătate din maşinile ce se înapoiau de pe front fără încărcătură erau remorcate. Toate cantitățile de carburanți capturate de la inamic erau luate în evidență, fiind distribuite numai la ordin. Spirtul capturat de noi era amestecat cu alte elemente, după care era folosit sub formă de carburant. Adunam tunurile şi proiectilele capturate şi tot ce era în stare de funcționare foloseam în lupta împotriva inamicului.

Simțeam că se conturează hotărîri noi şi importante. G. K. Jukov dăduse nu de mult un ordin în care se vorbea despre Berlin. Acum, în ordinele concise ale frontului, Berlinul te asalta parcă din toate părțile, apăruseră unele elemente orientative privind ofensiva trupelor în apropierea Berlinului, fuseseră stabilite linii de despărțire între armate la vest de Oder, care ajungeau pînă la Berlin. Judecînd după aceste

ordine disparate, ne puteam da seama că la statele majore ale eşaloanelor superioare se pusese problema cuceririi capitalei fasciste.

Întrezărind evenimentele care urmau să aibă loc, ne străduiam să nu reducem ritmul ofensivei. Principalul consta în cucerirea raionului fortificat din faţa Oderului şi apoi în forţarea acestui curs de apă. Iată motivul pentru care, în timp ce la Poznan încă se desfăşurau lupte aprige, am luat hotărîrea de a deplasa statul major al armatei la Pniewy, mai aproape de trupele aflate în ofensivă.

Comandanţii ştiu ce înseamnă să fii stăpînit de senzaţia că statul major te calcă pe călcîie. Vrînd-nevrînd, te străduieşti să înaintezi cît mai repede…

La 28-29 ianuarie s-au apropiat de Obra patru divizii din compunerea Armatei 8 de gardă şi două corpuri din compunerea Armatei 1 tancuri de gardă. Din analiza informaţiilor procurate de cercetare ne-am dat seama de misiunea deosebit de dificilă ce ne aştepta; mărturisesc sincer că mi se părea îngrozitor să trimiţi marile noastre unităţi împotriva acestor fortificaţii puternice. În plus, rezervele noastre de proiectile erau pe terminate. Dar nu puteam aştepta sosirea celorlalte trupe pentru a primi muniţia. Orice pierdere de timp ar fi însemnat compromiterea acţiunii. După ce am analizat situaţia şi am cîntărit toate argumentele „pro” şi „contra”, am hotărît să atac din mişcare raionul fortificat Meseritz. Aceeaşi hotărîre a fost luată şi de comandantul Armatei 1 tancuri de gardă, M. E. Katukov.

Cu toate că în acele zile se desfăşurau lupte înverşunate pentru Poznan, am reuşit să vizitez de două ori Divizia 35 infanterie de gardă din compunerea Corpului 4 armată de gardă, care acţiona în eşalonul întîi. Comandantul diviziei, colonelul N. P. Grigoriev, era un om cutezător şi hotărît. Îl cunoşteam din anul 1939. El organizase temeinic cercetarea, luînd toate măsurile de mascare, pentru a descoperi joncţiunile şi intervalele dintre punctele de sprijin şi raioanele de apărare. Cercetaşii au capturat cîţiva prizonieri, de la care

am reuşit să obţinem unele informaţii privind dispunerea punctelor de foc ale inamicului, construite din beton armat.

În ziua de 30 ianuarie, dis-de-dimineaţă, după ce artileria executase un scurt ciocan de foc, unităţile Corpului 4 armată de gardă au pornit la atac. Divizia 35 infanterie de gardă, care acţiona în faţă, a pătruns imediat în centrul raionului fortificat şi a cucerit un cap de pod pe malul de vest al cursului de apă, ceea ce a înlesnit acţiunile celorlalte mari unităţi. În această luptă, colonelul Grigoriev a fost rănit, fiind evacuat apoi la spital.

Succesul luptei a fost determinat de iniţiativa judicioasă a ofiţerilor şi a ostaşilor noştri. În fîşia de ofensivă a Diviziei 35 infanterie de gardă trebuia izgonit inamicul de pe una din înălţimile dominante. Comandantul unui batalion, căpitanul Logvinenko, şi-a pregătit minuţios oamenii în vederea executării cu hotărîre a atacului. Asaltul a început după o scurtă pregătire de artilerie. Tunurile noastre au tras doar cîteva minute, dar au obţinut rezultate importante, întrucît au executat trageri prin ochire directă, precise şi nimicitoare. Artileriştii ţinteau ambrazurile cazematelor şi tranşeele ce fuseseră identificate de cercetare. Imediat după încetarea ciocanului de foc a pornit la atac infanteria. Pionierii transportau explozivul.

Primii care au năvălit pe înălţime au fost fraţii Aleksandr şi Mihail Silicenko, soldaţi de gardă. Executînd foc la gura ţevii, Aleksandr a împuşcat doi mitraliori, iar în alţi cîţiva pistolari a înfipt baioneta. Nici Mihail nu s-a lăsat mai prejos. În timp ce infanteriştii se băteau în tranşee, pionierii s-au apropiat tiptil de cazemate şi au plasat explozivul. Au răsunat cîteva explozii şi punctele de foc ale inamicului au amuţit. Înălţimea se afla în mîinile noastre. Consolidîndu-se pe această înălţime, batalionul a asigurat ulterior ofensiva diviziei. Prin breşa realizată s-au avîntat mai întîi unităţile diviziei, apoi şi cele ale corpului, manevrînd şi atacînd din spate fortificaţiile duşmane. În sectorul sudic apărarea a fost ruptă de unităţile Armatei 1 tancuri de gardă, ceea ce a contribuit la

intensificarea loviturii noastre asupra inamicului. Era evident că acesta nu se aşteptase să ajungem atît de repede la fortificaţii şi, mai ales, să atacăm din mişcare. Aceasta ne-a salvat.

Cercetarea ne-a comunicat că inamicul deplasase în grabă cîteva divizii spre fluviu prin Frankfurt pe Oder. Şi într-adevăr, în dimineaţa zilei de 31 ianuarie, una dintre divizii a şi ajuns la Oder, unde se aflau deja unităţile noastre. S-a angajat lupta de întîlnire în fîşia cuprinsă între Oder şi raionul fortificat Meseritz, care nu se afla încă în întregime în mîinile noastre.

Nu aveam informaţii complete cu privire la dispunerea lucrărilor de apărare permanente ale inamicului şi de aceea, încă în cursul luptei de întîlnire cu unităţile duşmane ce afluiseră între timp, am fost nevoiţi să căutăm căi ocolitoare şi să determinăm intervalele dintre fortificaţii. Spre norocul nostru, germanii din divizia care tocmai sosise, cu efectivele complete, nu cunoşteau probabil nici ei prea bine modul de dispunere a fortificaţiilor şi de aceea nu au putut exploata în întregime puterea de foc a armamentului şi avantajele pe care le ofereau poziţiile, nu au dat dovadă de prea multă iscusinţă, deşi luptau cu îndîrjire. Dacă însă comandantul diviziei germane ar fi cunoscut mai bine aliniamentul de apărare şi ar fi avut la dispoziţie cel puţin 48 de ore pentru a-şi da seama de situaţie şi a organiza sistemul de foc şi cooperarea, nu e greu de presupus ce întorsătură ar fi putut lua lucrurile pentru noi. Poate că am fi fost siliţi să ducem lupte de durată şi am fi suferit pierderi importante. Inamicul fusese luat prin surprindere. Trebuie spus că şi condiţiile atmosferice ne-au favorizat într-o anumită măsură. Era o vreme mohorîtă, cu vizibilitate redusă, iar hitleriştii care se aflau în cazemate nu puteau distinge totdeauna unde sînt ai lor şi unde nu sînt ai lor.

În această luptă de întîlnire, care a avut loc în raionul fortificat al inamicului cu unităţile sale recent sosite, s-a manifestat cu pregnanţă maturitatea tactic-operativă a

comandanților şi a statelor noastre majore, organizarea judicioasă a cooperării dintre toate armele, manevrele de învăluire, manevrele de întoarcere şi loviturile în flancurile şi în spatele coloanelor şi dispozitivelor de luptă ale inamicului… Divizia germană se topea văzînd cu ochii.

La 31 ianuarie, într-o singură zi, trupele noastre au cucerit aproape în întregime raionul fortificat şi au zdrobit proaspăta divizie a generalului Lübbe, care număra vreo 15 000 de oameni. Pînă la Oder mai rămăseseră doar 40 km, iar pînă la Berlin – circa 100. Asupra hărții îşi aruncau privirile nu numai comandanții, ci şi luptătorii. „Curierul soldățesc“ număra cu o precizie matematică kilometrii care mai rămăseseră pînă la capitala duşmanului.

Şi vecinii noştri acționau cu succes. În dreapta, Armata 5 de izbire înaintase foarte mult, iar acum dezvolta ofensiva pe direcția generală spre Küstrin. În stînga, Armata 1 tancuri de gardă pusese stăpînire pe oraşul Miedzyrzecz şi înainta la acelaşi nivel cu noi. Frontul celor trei armate forma o linie dreaptă. Te simți mult mai bine cînd ştii că flancurile îți sînt asigurate. Şi, cu toată oboseala, la 1 februarie dis-de-dimineață, trupele noastre au pornit-o din nou înainte.

În acest sector, terenul este acoperit cu păduri dese. Inamicului, care se apăra, îi era mai uşor să se adăpostească, să se mascheze şi să execute lovituri prin surprindere. Nu aveam nici timp şi nici forțele necesare ca să scotocim pădurile. Trebuie spus că masivele împădurite îi atrăgeau în permanență pe soldații germani. Ei, cei scăpați ca prin minune cu viață pe Nipru, Bug şi Vistula şi izolați acum de propriile lor unități, nu voiau nici în ruptul capului să mai fie la cheremul ofițerilor nazişti şi să contraatace într-una pînă cînd aveau să fie ucişi. Dar nici nu se puteau hotărî să se predea trupelor sovietice: propaganda lui Goebbels le băgase adînc în cap fel de fel de scorneli în legătură cu „atrocitățile ruşilor”. De aceea, în pădurile din fața Oderului se ascundeau zeci de mii de germani, aşteptînd desfăşurarea evenimentelor.

Ce să facem cu ei? Ne era teamă să lăsăm o asemenea masă de soldați germani în spatele nostru: dar dacă ofițerii fascişti vor reuşi să-i adune şi să-i trimită din nou la luptă?

Şi în acest caz ne-a prins bine experiența luptelor de la Stalingrad. Mici grupuri de asalt au pornit-o prin pădure. Ca şi în luptele de stradă, acestea acționau independent. Moralul inamicului nu mai era cel de acum trei ani, soldații erau conştienți că se aflau într-o situație desperată, că erau condamnați la moarte de către comandamentul hitlerist. Acum, soldații germani nu mai strigau: „Heil, Hitler!“, ci repetau într-una: „Hitler kaput!“. Grupurile noastre de asalt se deplasau cu curaj pe poteci şi pe cărări. Zărindu-i, soldații germani ieşeau din adăposturi, aruncau armele şi se predau. Prizonierii erau rînduiți în „pachete” de cîte 150-200 de oameni. Escorta era puțin numeroasă, am putea spune simbolică – patru-cinci luptători de fiecare coloană. Spuneam în glumă că asta nu-i pază, ci mai curînd călăuze care arătau germanilor drumul spre a nu se rătăci din nou. Asemenea coloane erau urmărite cu multă atenție de către soldații germani ce se ascundeau. Văzînd că nimeni nu-i bate pe prizonieri, că aceştia păşeau cu vioiciune, fiind chiar bucuroşi, ei ieşeau din ascunzători cu mîinile ridicate. De cele mai multe ori „voluntarii” se alăturau pe timpul haltelor. De aceea escorta nu numai că nu pierdea prizonieri pe drum, ci, dimpotrivă, aducea la locul de destinație de două-trei ori mai mulți.

E adevărat că au fost cazuri cînd grupurile de asalt au trebuit să ducă lupte cu soldații germani care încercau să se unească şi să ajungă în mod organizat la şoselele principale. În asemenea situații, luptătorii de gardă adulmecau urmele, descopereau locurile în care se adunaseră soldații germani, le interceptau căile de retragere, risipeau detaşamentele ce se formau şi le forțau să se predea.

Trupele noastre înaintau irezistibil. La flancul drept al armatei, pe frontul Corpului 4 de gardă, inamicul nu mai opunea, de fapt, nici o rezistență: el se retrăgea dincolo de

Oder, părăsindu-şi artileria şi muniția pe cîmpul de luptă. Corpul 28 de gardă a trebuit să ducă lupte cu noile unități ce afluiseră dinspre vest. De aceea ritmul înaintării în acest sector era mai redus.

Trupele sovietice au intrat în oraşul Slonsk (Sonnenburg). La marginea acestuia se afla o închisoare pe care hitleriştii o transformaseră într-un lagăr al morții. Aici nu existau „băi" şi sobe. Nu era necesară nici un fel de tehnică. Arestații erau duşi în pădure, fiind forțați să-şi sape groapa. După aceea erau împuşcați la marginea gropii. Deținuții din echipele mortuare îngropau morții, dar şi pe ei îi aştepta, pînă la urmă, aceeaşi soartă. Aici trupele noastre l-au eliberat pe scriitorul sovietic Stepan Zlobin, care făcea parte dintr-o echipă mortuară... Ofensiva noastră i-a împiedicat pe hitlerişti să-i ducă în pădure pe ceilalți deținuți. Atunci călăii fascişti au scos circa 3 000 de oameni în curtea închisorii şi aici i-au împuşcat pe toți.

Era îngrozitor să priveşti mormanele de cadavre, ce nu se răciseră încă. Bătrîni şi copii, bărbați şi femei... Ca prin minune scăpaseră patru oameni, printre care se afla şi o femeie. Ei au fost aceia care ne-au povestit despre această tragedie îngrozitoare. Am păstrat o fotografie a curții închisorii, plină de cadavre. O priveşti şi te cuprinde uimirea văzînd gradul de decădere morală la care ajunseseră fiarele hitleriste...

Ne apropiam de Oder, un important curs de apă care îşi are izvoarele în Cehoslovacia. El curge de la sud la nord pe o distanță de 725 km. De la oraşul Ratibor pînă la vărsare este navigabil şi constituie o importantă arteră de transport. Pe timpul iernii nu îngheață decît o lună sau două.

Lățimea rîului în sectorul cursului său mijlociu – de la oraşul Oppeln pînă la Küstrin – oscilează între 100 şi 225 m, iar adîncimea este de cel puțin 2 m. În aval, după ce se varsă în el rîurile Netze şi Warta, lățimea sa ajunge pînă la 300 m, iar adîncimea medie este de 3 m, însă pe timpul viiturilor ea poate atinge chiar 8 m.

Oderul este un obstacol greu de trecut. Evident, comandamentul fascist acorda acestui curs de apă o importanță uriaşă.

La confluența Oderului cu afluentul său Warta era situat cel mai important raion fortificat din Germania răsăriteană, cu cetatea Küstrin. Aici peste ambele rîuri se întind cîteva poduri, către acest punct converg cele mai importante artere feroviare şi şosele. Cetatea Küstrin bloca căile de acces spre Berlin, fiind denumită, pe drept cuvînt, „poarta" capitalei germane.

Cel de-al doilea raion fortificat de pe Oder era raionul Breslau sau Breslavl, care în slava veche purta denumirea de Bratislav. Este vorba despre o veche cetate care a jucat un rol important în războaiele dintre Austria şi Prusia, precum şi în cele duse de Napoleon. Ducînd războaie de cotropire în est, Germania kaiserului, iar mai tîrziu Germania fascistă a modernizat vechile fortificații, construind, de asemenea, o serie de fortificații noi. Raionul fortificat de la Breslau bara calea spre Praga şi spre principalele centre ale Saxoniei – Dresda şi Leipzig.

Între raioanele fortificate Breslau şi Küstrin era situată cetatea Glogau, care ocupa o poziție ce domina cîmpia înconjurătoare. Era de aşteptat ca inamicul să se agațe cu desperare de această cetate.

Şi oraşul Frankfurt pe Oder a fost transformat de fascişti într-un raion puternic fortificat. Statul major hitlerist îi acorda o atenție deosebită, considerîndu-l cea de-a doua „poartă" a Berlinului.

La 1 februarie 1945 trupele Armatei 8 de gardă ajunseseră în imediata apropiere a Oderului. Fără a mai aştepta alte mijloace de întărire, am dat ordin Corpului 4 de gardă să forțeze din mişcare acest curs de apă, pentru ca pînă în seara zilei de 2 februarie, după cucerirea unui cap de pod pe malul de vest, să ocupe suburbiile din partea de sud a oraşului Küstrin, Kiez, Manschnow, Ratstock.

Corpul 28 de gardă a primit misiunea să forțeze Oderul şi să cucerească un cap de pod în sectorul Chatenow, Podelzig, Klessin. În stînga se afla pe cursul de apă şi Armata 1 tancuri de gardă, care, neavînd mijloace de trecere, se oprise. În dreapta, Armata 5 de izbire a început să forțeze cursul de apă la 1 februarie, folosind mijloace improvizate.

Sectoarele de forțare trebuiau acoperite din aer. Comandantul frontului mi-a afectat, la cerere, Divizia 16 artilerie antiaeriană, comandată de generalul I. M. Seredin. Aceasta ar fi trebuit să sosească în sectoarele de trecere pînă în zorii zilei. Dar, din cauza lipsei de carburanți, ea a întîrziat cu mai mult de 24 de ore.

În ziua de 2 februarie, la ora 10 dimineața, mă aflam la punctul de observare al comandantului Corpului 4 de gardă, generalul-locotenent Glazunov, instalat printre ruinele fortului din apropierea localității Zabice, la sud de Küstrin. Trupele frontului se şi desfăşuraseră pe digul dintre Küstrin şi Guzice, pregătindu-se să treacă rîul. Am privit Oderul prin luneta stereoscopică. Era un rîu mare, ferecat între diguri. Luptătorii noştri de gardă se concentraseră pe malul de est. Un moment de mare răspundere şi extrem de dificil! Gheața era atît de fragilă, încît chiar infanteria, fără a mai vorbi despre tehnică, nu se putea încumeta să treacă. Nu aveam mijloace de trecere în înzestrare. Şi, cu toate acestea, sub acoperirea focului de artilerie, luptătorii de gardă au început să treacă pe malul de vest. Ei transportau prăjini, scînduri, mănunchiuri de vreascuri, construind din mers podine, punți de trecere. Ici-colo reuşiseră să ajungă pe malul opus cîteva tunuri antitanc. Acestea erau împinse pe gheață cu brațele, avînd sub roți schiuri confecționate din mijloace existente în zonă.

Din păcate, trecerea nu a durat prea mult timp. Deasupra capetelor luptătorilor noştri au apărut avioane de vînătoare germane „Focke-Wulf“. Ele treceau în formații de cîte nouă şi de cîte şapte pe deasupra rîului, bombardînd şi secerînd cu mitralierele. Cîtă nevoie am fi avut acum de tunarii din divizia

de artilerie antiaeriană a generalului Seredin! Dar ei nu erau cu noi şi nu erau cu noi nici avioanele de vînătoare, care fuseseră dislocate pe alte aerodromuri, mai aproape de Oder, deoarece şi ele duceau lipsă de carburanți. Iar piloții de pe avioanele duşmane îşi băteau pur şi simplu joc de noi, zburînd atît de jos, încît luptătorilor noştri li se părea că dintr-un moment în altul elicele se vor înfige în ei. Au intrat în luptă companiile de puşti antitanc şi mitraliorii. Nu se ştie de cîte ori aceştia au nimerit în plin, dar două avioane „Focke-Wulf“ au luat foc sub privirile mele şi au căzut pe teritoriul ocupat de noi. Pilotul făcut prizonier de luptătorii noştri a declarat că aviația germană primise misiunea de a zădărnici trecerea ruşilor peste Oder.

Şi, trebuie să o spun deschis, a reuşit. Am fost nevoiți să renunțăm la trecere pînă ce s-a lăsat întunericul, dar am reluat operația în timpul nopții. Condițiile erau însă şi mai vitrege: gheața, şi aşa destul de fragilă, fusese distrusă de bombe în cîteva locuri.

Cu toate că în timpul zilei nu trecuseră pe malul de vest decît puține subunități, ele au reuşit, totuşi, să cucerească mici capete de pod.

După cum am mai amintit, în raionul fortificat Meseritz fusese zdrobită şi nimicită aproape în întregime divizia generalului-locotenent Lübbe. Chiar generalul în persoană fusese luat prizonier. El a fost adus la mine, la punctul de comandă înaintat, în localitatea Tartow, la sud de oraşul Slonsk. Era rănit la umăr. L-am chemat pe medicul meu, care i-a schimbat pansamentul. În timp ce servea ceaiul şi gustarea, generalul Lübbe mi-a povestit următoarele:

La statul major general instalat la Zossen nimeni nu-i prezentase explicit situația de pe front: pesemne, nici ei nu o cunoşteau. Divizia sa, care avea efective complete, dar era slab instruită, primise misiunea să ocupe limita dinainte a raionului fortificat de la Meseritz şi să-l mențină în cooperare cu garnizoanele din lucrările de apărare permanente, interzicînd trupelor sovietice să se apropie de rîul Oder; să

adune apoi toate trupele ce se retrăgeau de la Varşovia, să le reorganizeze în subunităţi de luptă şi să le folosească pentru apărarea raionului fortificat. Necunoscînd situaţia, spunea el, divizia a trecut prin Frankfurt pe Oder şi a ajuns în raionul fortificat, dar înainte de a atinge limita dinainte a acestuia a fost întîmpinată şi decimată de trupele sovietice. Dacă divizia ar fi sosit cu 24 de ore mai devreme şi ar fi ocupat poziţiile de apărare, trupele sovietice nu le-ar mai fi putut rupe cu atîta uşurinţă.

Cercetaşii noştri, care trecuseră la 2 februarie pe malul de vest al Oderului, au reuşit să-şi croiască drum pînă la şoseaua Seelow, Küstrin şi să captureze doi ofiţeri care lucrau în statul major general hitlerist. Declaraţiile lor au confirmat că nici statul major general al trupelor de uscat ale Wehrmachtului nu cunoştea situaţia de pe direcţia principală spre Berlin.

Nu departe de Oder a fost grav rănit comandantul Diviziei 79 de gardă, Leonid Ivanovici Vaghin. Despre cele întîmplate mi-a povestit mai tîrziu comandantul companiei de cercetare din această divizie, locotenentul-major Viktor Lisiţîn.

Pe căile de acces spre Oder mai rătăceau încă prin păduri grupuri răzleţe aparţinînd infanteriei germane. Generalul Vaghin se deplasa către noul punct de observare. Împreună cu el se afla şi un grup de ofiţeri din statul major al diviziei şi din unităţile afectate. În faţă, îmbarcaţi într-un camion, se deplasau cercetaşii. Deodată din pădure şi-a făcut apariţia un grup de fascişti. Erau mulţi – pînă la un batalion. Cercetaşii au deschis primii focul asupra duşmanului. Auzind împuşcături, generalul a oprit maşina şi a început să alerge înspre luptătorii noştri. Schimbul de focuri s-a înteţit. Vaghin slobozise tot încărcătorul „Mauser“-ului şi începuse să-l reîncarce, dar în acest moment o rafală de mitralieră i-a ciuruit pieptul.

Pe cîmpul de luptă a sosit tocmai la timp încă un grup de cercetaşi de la divizie. Eforturile comune au fost încununate de succes: hitleriştii au început să fugă, iar mulţi dintre ei au

căzut prizonieri. Leonid Ivanovici a fost transportat la spital în stare gravă. Din fericire, gloanțele nu-i atinseseră inima, viața fiindu-i astfel salvată.

În dimineața zilei de 3 februarie a sosit, în sfîrşit, şi divizia de artilerie antiaeriană. Ritmul operațiilor de trecere s-a accelerat. De data aceasta, aviația inamicului a fost întîmpinată de focul concentrat al artileriei antiaeriene. Pierzînd trei avioane într-o singură ieşire, inamicul a renunțat să mai folosească împotriva trupelor noastre grupuri mari de avioane. Aceasta a permis unităților din compunerea diviziilor 35, 47 şi 79 infanterie de gardă să treacă aproape fără pierderi pe malul de vest, unde au fost instalate apoi şi punctele de observare ale artileriei. Încetul cu încetul am lărgit capetele de pod cucerite, unindu-le într-un singur cap de pod de armată. Totuşi, nu am putut intensifica ritmul ofensivei spre vest: forțele principale ale artileriei şi ale tancurilor rămăseseră pe malul de est. Pentru trecerea tunurilor grele şi a tancurilor era necesar să se întindă poduri sau să se pună în mişcare portițele de pontoane, care se aflau încă departe în spatele frontului, neputînd fi aduse la timp în locurile de trecere peste Oder.

În luptele pentru capul de pod, ostaşii şi comandanții noştri au dat dovadă de un curaj excepțional şi de maturitate tactică.

Compania 6 infanterie din Regimentul 220 al Diviziei 79 infanterie de gardă a angajat printre primele lupta pentru înălțimea cu cota 81,5 de pe malul de vest al Oderului. Comandantul companiei, locotenentul-major de gardă Afanasi Spiridonovici Saveliev, era fiul unui vînător din Altai. Instalîndu-şi cu iscusință forțele, el a atacat inamicul în timpul nopții, a cucerit trei cazemate din lemn şi pămînt, punînd pe fugă aproape un întreg batalion de hitlerişti. Spre dimineață, cînd duşmanul şi-a venit în fire şi a trecut la contraatac, Saveliev i-a lăsat pe fascişti să intre în vîlcea şi apoi a revărsat asupra lor focul mitralierelor, trăgînd din cazematele cucerite. Apoi au început să zboare grenade. De

trei ori a întreprins inamicul contraatacuri şi de fiecare dată a fost nevoit să dea înapoi, lăsînd pe cîmpul de luptă zeci de morţi şi de răniţi. Saveliev a fost rănit în picior şi în umăr, dar a continuat să conducă lupta. El a plecat la batalionul medico-sanitar numai după ce în aceste poziţii a fost instalat mai întîi statul major al batalionului, iar după aceea şi punctul de comandă al regimentului.

După cum mi-a raportat comandantul regimentului, colonelul M. S. Şeikin, în compania lui Saveliev se evidenţiase, prin curajul său legendar, ochitorul la mitraliera grea, soldatul de gardă Serghei Andreevici Mostovoi, fost colhoznic din raionul Kalacev, regiunea Voronej. Cînd acesta mi-a fost prezentat, nu mă mai puteam sătura admirîndu-l. Avea o statură de uriaş şi un spate, după cum se spune, cît o roată de moară. Era cu siguranţă urmaşul voinicilor din Voronej, care cărau în spate trunchiuri uriaşe pentru construcţia corăbiilor şi care sub privirile lui Petru I încovoiau pe umerii lor tălpige pentru sănii. În luptele pentru înălţimea cu cota 81,9 Serghei Mostovoi s-a aflat tot timpul lîngă comandantul companiei. În cursul respingerii unui contraatac executat de duşman, el a consumat opt benzi de cartuşe de mitralieră. Cînd s-au terminat cartuşele, a pus mîna pe grenade. Dar iată că s-au terminat şi grenadele, iar nemţii continuau să preseze. Atunci, Serghei Mostovoi a demontat mitraliera, a apucat într-o mînă afetul, iar în cealaltă lopata şi, ridicîndu-se cît era de lung, s-a avîntat înainte. Rotind afetul mitralierei deasupra capului, el şi-a croit drum printre pistolarii germani, iar cu lopata sfărîma capetele celor care i se nimereau în cale. Cînd au văzut un asemenea uriaş, nemţii au rămas cu gura căscată şi au început să se rostogolească înapoi în rîpă. Mostovoi s-a oprit puţin pe muchia rîpei şi şi-a şters sudoarea de pe faţă. Dar în aceeaşi clipă, privirile i s-au oprit asupra unui soldat fruntaş neamţ, pe care l-a înşfăcat şi l-a strîns bine la subsuoară. „Căraţi-vă de aici, ticăloşilor, că de nu vă sfărîmăm tuturor

țestele!“, a strigat el şi a pornit-o apoi spre comandantul său, împingîndu-l din spate pe prizonier.

În aceeaşi zi, Afanasi Saveliev şi Serghei Mostovoi au fost propuşi spre a fi distinşi cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice, iar Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. le-a decernat acest înalt titlu.

Nu de mult am aflat că Serghei Andreevici Mostovoi, cavaler al Stelei de Aur, culege recolte bogate pe meleagurile Voronejului, iar Afanasi Spiridonovici Saveliev s-a întors, după terminarea războiului, acasă la el, în Altai, şi, probabil, continuă opera tatălui său. Acolo sînt încă multe de făcut pentru valorificarea acestui ținut, bogat în grîne, păduri, animale cu blană scumpă şi zăcăminte naturale.

Una din pozițiile-cheie ale apărării inamicului din capul de pod era localitatea Chatenow. Din cauza caselor sale din piatră, cu acoperişurile țuguiate, aceasta semăna cu o mică cetate. Hitlerişti amenajaseră ambrazuri în pereții caselor şi în ziduri. Nu intenționam să executăm o lovitură frontală asupra localității. Ar fi însemnat să ducem lupte sîngeroase, iar noi nu trebuia să pierdem nici timp şi cu atît mai puțin oamenii care străbătuseră drumul de glorie de la Volga pînă la Oder şi care, judecînd după toate aparențele, urmau să asalteze bîrlogul fasciştilor – Berlinul.

Cucerirea localității Chatenow a fost încredințată regimentului lui Semikov.

Pe locotenent-colonelul Aleksandr Ivanovici Semikov îl cunoşteam bine încă din timpul bătăliei de pe Volga. Pe atunci el lucra în secția operații a statului major al armatei. L-am întîlnit pentru prima dată în cursul luptelor din cotul Donului. El a fost acela care m-a cules de lîngă avionul Po-2 ce fusese doborît. Acum Semikov era comandant de regiment. El cunoştea bine tactica luptelor de stradă. Şi totuşi, am stat pe gînduri: oare locotenent-colonelul Semikov nu şi-a supraapreciat propriile posibilități încumetîndu-se să asalteze cu un singur regiment această localitate fortificată, în care se afla o garnizoană puternică?

Dar n-a fost aşa. Semikov s-a achitat foarte bine de sarcina pe care o primise. Abia se iviseră zorile, cînd pe marginea de est a localității Chatenow, în centrul nodului de apărare al inamicului, au început să se ridice trîmbe de fum. Erau pionierii lui Semikov, care, folosind experiența grupurilor de asalt, au executat un atac subteran de mină şi au aruncat în aer cele mai importante obiective ale duşmanului. În acelaşi moment artileriştii şi servanții aruncătoarelor au deschis foc, tăind hitleriştilor căile de retragere.

La început aproape am regretat că fasciştii nu aveau unde să se retragă; altfel ei nu s-ar fi bătut cu atîta înverşunare pentru fiecare casă. Dar în curînd, de la punctul de observare se putea vedea că în centrul localității apăruseră grupuri de soldați germani cu mîinile ridicate. Lovitura fusese atît de uluitoare, încît hitleriştii au renunțat repede să mai opună rezistență.

Comandantul Batalionului 2 infanterie din Regimentul 172 infanterie, Divizia 57 infanterie de gardă, căpitanul de gardă Dmitri Vasilievici Osin, şi-a văzut la un moment dat batalionul încercuit. Nu exista nici o legătură cu statul major al regimentului, care se afla încă pe malul de est al Oderului. Osin a luat o hotărîre îndrăzneață. Batalionul a ieşit din încercuire acționînd nu înapoi, spre Oder, ci înainte, spre vest. Saltul a fost atît de impetuos, încît inamicul nu a rezistat şi a început să se retragă. După o zi de luptă, batalionul lui Osin a luat 40 de prizonieri şi a capturat opt maşini cu încărcătură cu tot.

La propunerea consiliului militar al armatei, căpitanului D. V. Osin i s-a decernat titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Tatăl său, care locuia în oraşul Kuibîşev, a primit umătoarea telegramă: „Vă mulțumim, scumpe Vasili Ivanovici, că ați crescut un băiat curajos şi plin de voință, ofițer al Armatei Roşii“.

Între timp ne consolidaserăm bine pe malul de vest al Oderului, iar capul de pod se lărgea continuu.

5

La 26 ianuarie Marelui Cartier General i-a fost prezentat spre aprobare planul viitoarelor acțiuni ofensive ale Frontului 1 bielorus, care purta semnăturile comandantului frontului, mareşalul Uniunii Sovietice G. K. Jukov, a generalului-locotenent M. F. Teleghin, membru în consiliul militar al frontului, şi a şefului statului major al frontului, generalul-colonel M. S. Malinin.

Acest document suna astfel: „Trupele frontului vor ajunge pînă la 30.01.1945 pe aliniamentul Waldau, Pr. Friedland, Ratzebuhr, Zippnow, Freudenfier, Schönlanke, Runau, Gultsch, Scharfenort, Opalenitza, Grätz, Wielichowo, Kluczewo.

Armatele de tancuri vor cuceri pînă la aceeaşi dată raioanele:

A.2 tc. de gardă – Berlinchen, Landsberg, Friedeberg;

A.1 tc. de gardă – Meseritz, Schwiebus, Tirschtiegel.

Pe acest aliniament vor fi concentrate trupele (îndeosebi artileria) şi serviciile, vor fi completate rezervele, vor fi puse în ordine maşinile de luptă. După desfăşurarea Armatei 3 de izbire şi a Armatei 1 poloneze, toate trupele frontului vor continua ofensiva începînd din dimineața zilei de 01.-02.02.1945 cu misiunea imediată de a forța din mişcare Oderul şi a dezvolta ulterior cu impetuozitate lovitura în direcția Berlin, concentrînd eforturile principale în scopul întoarcerii Berlinului pe la nord-est, pe la nord şi nord-vest…“

Prin urmare, în acest document erau formulate misiunile generale ale frontului. În continuare erau stabilite misiunile armatelor. În ceea ce priveşte Armata 8 de gardă, în acest document se arată următoarele:

„Armata 8 de gardă va înainta pe direcția generală Ottorowo, Kähme, Prittisch, Göritz şi va pune stăpînire pe aliniamentele:

a) în ziua întîi – Gaporze, Keiltch, Algir, Pawlowko;

b) în ziua a treia – va forța rîul Obra şi va pune stăpînire pe aliniamentul Trebisch, Neuvorwerk, Neudorf;

c) în ziua a şasea – va forța rîul Oder în sectorul excl. Küstrin, Wiesen şi va pune stăpînire pe aliniamentul excl. Genschmar, Alt-Tucheband, excl. Mallnow.

Ulterior va dezvolta lovitura în direcția Seelow, Alt-Landsberg, Weiszensee".

La 27 ianuarie, la ora 17 şi 40 de minute, Marele Cartier General a aprobat planul operației. Se atrăgea îndeosebi atenția comandamentului Frontului 1 bielorus ca, în scopul asigurării temeinice a flancului drept al frontului împotriva unor eventuale lovituri executate de inamic dinspre nord sau nord-est, să mențină în spatele acestui flanc, în rezervă, o armată întărită cu cel puțin un corp de tancuri.

La 28 ianuarie mareşalul Uniunii Sovietice I. S. Konev a trimis la Marele Cartier General planul operației Frontului 1 ucrainean. În acest plan se prevedea zdrobirea grupării germane de la Breslau şi ajungerea pe Elba în perioada 25-28 februarie, executîndu-se concomitent o lovitură asupra Berlinului în cooperare cu Frontul 1 bielorus.

Propunerea lui I. S. Konev a fost aprobată de Marele Cartier General la data de 29 ianuarie.

Precizînd planul ofensivei, aprobat de Marele Cartier General, comandantul Frontului 1 bielorus, prin ordinul nr.00172 din 27 ianuarie, a imprimat un caracter dinamic acțiunilor pe care urmau să le desfăşoare armatele frontului. În acest ordin se arată: „După toate indiciile, inamicul aduce în grabă unități pentru a ocupa poziții de apărare pe căile de acces spre Oder. Dacă trupele noastre vor pune stăpînire pe malul de vest al Oderului, atunci operația de cucerire a Berlinului va fi pe deplin asigurată.

Pentru îndeplinirea acestei misiuni:

Fiecare armată va repartiza cîte un corp întărit… care va fi trimis imediat înainte în scopul intensificării acțiunilor desfăşurate de trupele de tancuri pentru cucerirea şi menținerea unui aliniament pe malul de vest al Oderului".

Prin acest ordin comandantul frontului a aprobat hotărîrile comandanților Armatei 5 de izbire şi Armatei 8 de gardă de a-şi îndrepta forțele principale spre vest în scopul cuceririi raionului fortificat Meseritz şi a unor capete de pod pe malul de vest al Oderului, cu toate că în spate rămîneau garnizoane puternice dislocate în fortărețele Schneidemühl şi Poznan.

Cu ordinul nr.00184 din 28 ianuarie comandantul frontului a orientat cu mai multă precizie armatele în ceea ce priveşte ofensiva ce urma să se desfăşoare la vest de Oder: Armata 5 de izbire pe direcția Bernau, la nord de Berlin; Armata 8 de gardă pe direcția Buckow, Alt-Landsberg, Weiszensee; Armata 69 pe direcția Frankfurt, Briesen, Herzfelde, ceea ce însemna că toate armatele urmau să acționeze pe direcția Berlin sau să execute manevre de întoarcere a capitalei germane.

Armatele de arme întrunite enumerate mai sus, precum şi armatele 1 şi 2 tancuri de gardă au îndeplinit cu succes misiunea imediată a frontului. Ele au rupt raionul fortificat Meseritz şi, forțînd Oderul, au cucerit capete de pod pe malul opus, iar acum duceau lupte pentru lărgirea lor: Armata 5 de izbire la nord de Küstrin, Armata 8 de gardă la sud de acesta, iar Armata 69 ducea lupte pentru cucerirea oraşului Frankfurt. La sud de acest oraş, Armata 33 cucerise, de asemenea, un cap de pod pe malul de vest al Oderului.

La 4 februarie am primit directiva frontului în care erau fixate şi termenele ofensivei. Directiva era semnată de G. K. Jukov, K. F. Teleghin şi M. S. Malinin.

„1. Inamicul nu are, deocamdată, în fața Frontului 1 bielorus grupări importante destinate executării contraloviturilor. Inamicul nu are nici măcar un front de apărare continuu. El acoperă acum unele direcții, iar în cîteva sectoare încearcă să rezolve problema apărării prin acțiuni dinamice.

Avem informații preliminare că inamicul a retras de pe frontul de vest patru divizii de tancuri şi circa cinci-şase divizii de infanterie, pe care le transferă pe frontul de est.

În următoarele 7-8 zile inamicul va concentra trupele aduse din ținutul baltic şi din Prusia Orientală, probabil, pe linia Schwedt, Neustettin, cu scopul de a acoperi Pomerania, de a împiedica înaintarea noastră spre Stettin şi ieşirea la Golful Pomeraniei. Probabil că inamicul concentrează în raionul Berlin gruparea de trupe adusă din vest cu misiunea de a apăra căile de acces spre oraş.

2. Misiunile trupelor frontului sînt: în următoarele 6 zile, să consolideze prin acțiuni dinamice succesul obținut, să aducă mai aproape de linia frontului toate unitățile rămase în urmă, să completeze stocurile pînă la două plinuri de carburanți şi pînă la două unități de foc şi, printr-un salt impetuos, să cucerească Berlinul la 15-16 februarie.

În cursul consolidării succesului obținut, adică între 4 şi 8 februarie:

a) armatele 5, 8, 69 şi 33 vor cuceri capete de pod pe malul de vest al Oderului. Este de dorit ca Armata 8 de gardă şi Armata 69 să realizeze un cap de pod comun între Küstrin şi Frankfurt. Ar fi bine să se unească – dacă este posibil – capetele de pod ale armatelor 5 şi 8;

b) Armata 1 poloneză, armatele 47, 61, 2 tancuri şi Corpul 2 cavalerie vor respinge inamicul dincolo de linia Ratzebuhr, Falkenburg, Stargard, Altdamm, Oder. Ulterior, lăsînd elemente de siguranță pînă la sosirea armatelor Frontului 2 bielorus, ele se vor regrupa pe Oder în vederea ruperii apărării inamicului;

c) pînă la 7-8 februarie vor fi încheiate operațiile de lichidare a grupării inamicului de la Poznan, Schneidemühl;

d) mijloacele de întărire pentru rupere vor rămîne, în esență, cele existente în prezent la armate;

e) trupele de tancuri şi artileria autopropulsată vor termina pînă la 10 februarie reparațiile curente şi medii şi vor pune materialul în stare de funcționare;

f) aviația va termina desfăşurarea, avînd cel puțin şase plinuri pe aerodromuri;

g) serviciile frontului, ale armatelor şi ale trupelor vor fi complet pregătite pînă la 9-10 februarie pentru etapa decisivă a operației".

Să vedem ce se întîmpla în acest timp în tabăra inamicului nostru.

Guderian scrie că reuşise să-l convingă pe Hitler să execute lovitura din Pomerania, din sectoarele Pyrzice şi Choszczno spre sud. „Prin această lovitură – spune Guderian – speram să întăresc apărarea capitalei Reichului şi, în general, apărarea întregului teritoriu al țării şi să cîştig timpul necesar ducerii tratativelor pentru încheierea armistițului cu puterile occidentale". Evident, povestea nu este nouă... „Arma secretă" era folosită ca un subterfugiu propagandistic pentru popor şi armată. Salvarea se concretiza în încercările desperate de a realiza concilierea cu aliații anglo-americani.

Mi-au trecut prin mînă cîteva documente interesante cu privire la activitatea secretă desfăşurată de agentura fascistă. Aceasta țintea destul de departe. În anul 1943, imediat după înfrîngerea de la Stalingrad, diplomația hitleristă a început să sondeze pe căi ocolitoare pe adversarii săi din Occident.

În acest caz, rolul de avocat al hitleriştilor a revenit vechiului lor prieten, dictatorul spaniol, fascistul Franco. El a trimis o scrisoare ambasadorului englez la Madrid, Samuel Hoare, în care scria: „Dacă desfăşurarea războiului nu va lua o întorsătură radicală, atunci armatele ruseşti vor pătrunde în adîncimea teritoriului Germaniei. Oare asemenea evenimente, în cazul cînd ele vor avea loc, nu constituie un pericol pentru Europa, şi îndeosebi pentru Anglia?" În continuare, referindu-se la gogorița „pericolului comunist", Franco imploră „să fie apreciată bine conjunctura": „situația este deosebit de gravă", deoarece, în cazul înfrîngerii Germaniei hitleriste, în Europa nu va rămîne nici o forță capabilă să „pună stavilă înaintării Sovietelor".

Nu ne sînt străine nici alte încercări de şantaj, mai vechi, întreprinse de diplomația hitleristă. De aceea nu ne miră

„activitatea” dictatorului spaniol, instalat la putere cu ajutorul baionetelor fasciştilor germani şi italieni. Mai auziserăm pînă atunci şi din gura lui Goebbels despre pericolul pe care l-ar fi prezentat pentru Europa înfrîngerea lui Hitler. În acest caz ne surprinde însă altceva, şi anume faptul că Hoare, ambasadorul Angliei, aliata noastră în coaliția antihitleristă, a considerat posibil să intre în corespondență cu Franco, abordînd asemenea probleme.

Samuel Hoare i-a răspuns lui Franco: „Nu pot accepta teza potrivit căreia după război Rusia va reprezenta un pericol pentru Europa…” Răspunsul diplomatului englez nu lasă vreo umbră de îndoială nici în ceea ce priveşte intențiile şi scopurile politicii engleze în Europa: „*După terminarea războiului, armate americane şi engleze cu efective numeroase vor ocupa continentul. Acestea vor fi alcătuite din soldați de prim rang, ele nu vor fi decimate şi istovite ca unitățile ruseşti* (subl. ns. – V. C.).

Mă încumet să prezic – scrie în continuare Hoare – că englezii vor reprezenta cea mai puternică forță militară de pe continent. Influența Angliei asupra Europei va fi tot atît de mare cum a fost şi în zilele înfrîngerii lui Napoleon. Influența noastră, sprijinită pe puterea militară, va fi resimțită în întreaga Europă, iar noi vom participa la refacerea acesteia”.

Afirmînd că „armate americane şi engleze cu efective numeroase vor ocupa continentul”, că „acestea vor fi alcătuite din soldați de prim rang” şi nu vor fi „decimate şi istovite ca unitățile ruseşti”, Hoare, incontestabil, exprima nu numai propria sa părere. Anumite cercuri din Anglia socoteau că Rusia şi Germania, istovindu-se reciproc într-un război înverşunat, vor deveni o pradă uşoară sau vor înceta pentru mult timp, dacă nu pentru totdeauna, să mai ființeze ca mari puteri.

Ce l-a determinat pe Hoare să aducă cu atîta sinceritate la cunoştința lui Franco, aliatul lui Hitler, planurile engleze privind reorganizarea postbelică a Europei?

Cui îi erau destinate, în ultimă instanță, aceste rînduri? Nu reprezentau ele oare un apel sui-generis către acele cercuri ale Germaniei care încă în anul 1943 înclinau să ducă tratative cu Occidentul?

Unii politicieni din tabăra aliaților noştri nutreau speranța că Armata Roşie va termina războiul slăbită şi sleită.

Or, în momentul în care a intrat pe teritoriul Germaniei, armata noastră era mai puternică ca oricînd.

După război feldmareşalul Keitel a declarat că se preconizase ca în perioada februarie-martie 1945 să se întreprindă, pornind din capul de pod din Pomerania, o contraofensivă împotriva trupelor sovietice. În acest scop, „trupele Grupului de armate «Vistula», concentrate în ascuns în raionul Grudziadz, urmau să execute o lovitură spre sud împotriva trupelor Frontului 1 bielorus şi să înainteze spre Küstrin, deplasîndu-se de-a lungul văilor rîurilor Warta şi Netze".

Guderian afirmă că această ofensivă trebuia să înceapă la 15 februarie.

Ce forțe intenționa să folosească comandamentul german pentru a executa această lovitură?

Se ştie acum că Hitler sosise la Berlin în ziua da 13 ianuarie. El a ascultat rapoartele cu privire la situație, dar n-a luat nici o hotărîre. A redus, totuşi, ritmul introducerii în luptă pe frontul de vest a Armatei 6 tancuri. Hitler sosise în capitală alarmat de declanşarea ofensivei de către Frontul 1 ucrainean. La 14 ianuarie au urmat loviturile executate de fronturile 1 bielorus şi 2 bielorus. La 16 ianuarie, Hitler dă ordin să se treacă la apărare pe frontul de vest şi transferă pe frontul de est tot ce se putea transfera. Dar erau prea puține forțe: diviziile germane se topeau una după alta în urma loviturilor noastre. Guderian insistă să fie aduse toate trupele din țările balcanice, din Italia, din Norvegia, din țările baltice… Dar Hitler nu este de acord, întrucît practic era imposibil să poată fi puse în aplicare sfaturile lui Guderian. Acest gen de dislocări necesită timp, drumuri, garnituri de

cale ferată, mijloace amfibii. Nu trebuie să uităm că pe atunci aviația aliaților deținea în mod exclusiv supremația aeriană şi ținea sub focul său întreaga Germanie, de la un capăt la altul, de la est la vest şi de la vest la est.

Potrivit mărturiei aceluiaşi Guderian, transporturile de trupe, care, cu toate acestea, începuseră, „progresau foarte încet. Superioritatea aviației inamicului paraliza nu numai transporturile, ci şi voința comandamentului".

În cartea sa intitulată *Amintiri şi reflecții*, mareşalul Uniunii Sovietice G. K. Jukov scrie: „În primele zile ale lui februarie apăruse pericolul serios al unei contralovituri din direcția Pomeraniei Orientale asupra flancului şi spatele grupării principale a Frontului 1 bielorus, care înainta spre Oder... La începutul lunii februarie, în fîşia dintre Oder şi Vistula acționau armatele 2 şi 11 germane, care aveau în compunerea lor 16 divizii de infanterie, 2-4 divizii de tancuri, 3 divizii motorizate, 4 brigăzi şi 8 grupuri de luptă... În plus, în raionul Stettin (Szczecin) era dispusă Armata 3 tancuri, pe care comandamentul fascist german o putea folosi atît pe direcția Berlin, cît şi pentru a întări gruparea din Pomerania Orientală (ceea ce s-a şi produs de fapt)".

Această ofensivă a fost declanşată din raionul Arnswalde (Chaszczno) în ziua de 16 februarie.

La 17 februarie trupele noastre au respins toate atacurile inamicului.

Ofensiva pentru care generalul Guderian îl înfruntase pe Hitler s-a prăbuşit... La Marele Cartier General a fost luată hotărîrea ca gruparea din Pomerania să fie lichidată înainte de a se trece la ofensiva hotărîtoare asupra Berlinului. Pentru zdrobirea grupării din Pomerania au fost destinate trupele Frontului 2 bielorus şi aripa dreaptă a Frontului 1 bielorus, inclusiv armatele 1 şi 2 tancuri de gardă ale lui Katukov şi Bogdanov.

Aceasta a hotărît soarta grupării din Pomerania. La 4 martie trupele Armatei Roşii au ajuns pe litoralul Mării Baltice, iar la 9 martie pe Oder, la Stettin.

6

Capul de pod de pe Oder se lărgea zi de zi.

La flancul drept al armatei, la confluența Oderului cu Warta, se afla cetatea Küstrin. Scăldată de apele celor două rîuri, ea se înălța ca o insuliță construită din piatră şi beton. Fără intervenția artileriei de calibru mare sau a aviației de bombardament, această cetate ar fi fost foarte greu de cucerit. Cetatea Küstrin a constituit mult timp o piedică în calea realizării joncțiunii şi organizării cooperării cu vecinul din dreapta – Armata 5 de izbire a generalului Berzarin.

La flancul stîng al armatei inamicul reuşise să ocupe înălțimile care se întind de-a lungul Oderului, între satul Rheintwein şi Frankfurt. Dominînd toată valea rîului, acestea ofereau inamicului posibilitatea de a executa foc de artilerie în flancul trupelor noastre aflate în capul de pod. Trupele germane aduse în grabă de pe frontul de vest, printre care se număra şi Divizia motorizată „Grossdeutschland“, nu numai că se consolidaseră pe aliniamente de apărare favorabile – pe înălțimile Seelow –, dar şi începuseră să execute frecvente contraatacuri.

În fața mea şi a generalului Berzarin se ridicau probleme complexe, care trebuiau rezolvate imediat, fără nici o întîrziere. Pentru a lărgi capul de pod era necesar, în primul rînd, să forțăm rîul Alte Oder, în al doilea rînd, să cucerim cetatea Küstrin sau, cel puțin, să paralizăm garnizoana acesteia, în al treilea rînd, să punem stăpînire pe înălțimile din masivul muntos de la nord de Frankfurt şi sud-vest de Guzice. Dar mai ales trupele Armatei 8 de gardă trebuiau să pună stăpînire pe înălțimile dominante şi pe localitățile Podelzig şi Klessin. În acest scop erau necesare cantități îndestulătoare de proiectile pentru artileria de calibru mare şi de mijloace de trecere pe pontoane. Dar, repet, nu dispuneam nici de unele, nici de celelalte. Am continuat să lărgim capetele de pod cucerite şi să lichidăm garnizoanele încercuite

ale inamicului (în zilele acelea mai continuau încă acțiunile de lichidare a garnizoanei duşmane din Poznan).

Misiunea de a lărgi capul de pod trebuia dusă la îndeplinire cu mijloacele de care dispuneam, fără să mai aşteptăm să fim aprovizionați cu carburanți. Mijloacele de transport ale armatei abia dacă reuşeau să asigure cu muniție unitățile care asaltau Poznanul. Tot ce se aducea din țară trebuia trimis la aripa dreaptă a frontului, în Pomerania.

Comandantul Corpului 28 de gardă, care acționa în capul de pod, generalul Rîjov, şi comandantul artileriei corpului, colonelul Timoşenko, au organizat strîngerea şi folosirea armamentului şi proiectilelor capturate de la inamic. Trebuie să recunosc că acestea ne-au salvat în mare măsură. Tunurile capturate erau puse imediat în funcțiune. În lupta pentru lărgirea capului de pod, artileriştii au tras circa 65 000 de proiectile capturate, al căror calibru varia între 105 şi 150 mm. Asupra hitleriştilor se revărsau „darurile" pe care ei înşişi le pregătiseră.

Neavînd suficiente forțe pentru a respinge loviturile noastre din capul de pod, duşmanul a ridicat împotriva trupelor sovietice toată tehnica de care dispunea, inclusiv avioane-proiectil cu pilot automat. Pe Oder am văzut pentru prima dată în acțiune această „armă secretă" despre care Goebbels vorbise atît de mult. Era în prima jumătate a lunii februarie. În acel moment unitățile noastre de pionieri construiau primul pod peste Oder, lîngă localitatea Guzice. Mă aflam împreună cu generalul Pojarski prin apropiere, la punctul de observare. Era o zi senină. Atenția ne-a fost atrasă de un avion cu două motoare care zbura dinspre vest la mică înălțime. După ce a trecut de cota 81,5, avionul a început să coboare. Mai rămăseseră 300 m pînă la rîu, cînd avionul a intrat în picaj, s-a izbit de pămînt şi a explodat. Patru avioane de acest tip au fost lansate în direcția podului aflat în construcție, dar nici unul nu şi-a atins ținta. Gropile rezultate de pe urma exploziilor erau enorme. Dar duşmanul nu ne-a produs prea mari pagube.

Stăteam şi ne gîndeam dacă nu cumva daraua era mai mare decît ocaua. Folosirea unei arme atît de costisitoare împotriva unui pod aflat în construcţie reprezenta o risipă nejustificată. Dar comandamentului hitlerist nu-i ardea de economii. El ridica împotriva noastră tot ce avea la îndemînă, cu intenţia vădită de a întîrzia trecerea pe malul de vest al Oderului.

Trupele noastre s-au apropiat însă pas cu pas de Podelzig, au cucerit şi s-au consolidat pe înălţimea dominantă cu cota 81,5, au ocupat suburbia cetăţii Küstrin, Kietz, şi localităţile Manschnow, Chatenow.

Capul de pod de pe malul de vest al Oderului avea acum dimensiuni impresionante – 12 km lăţime şi 8 km adîncime. Sosise timpul să facem joncţiunea cu vecinul din dreapta. Dar acest lucru nu era atît de simplu. Oraşul Küstrin se şi afla în acel moment în mîinile vecinului nostru. Dar cetatea mai opunea încă rezistenţă. O citadelă puternică, asemănătoare celei de la Poznan, ne despărţea de vecin.

Pînă la Berlin mai erau doar 70 km. Şi, cu toate că ofensiva fusese oprită, ştiam că în curînd va trebui să ne batem şi pe străzile acestui oraş. Consiliul militar al armatei a luat hotărîrea de a pregăti trupele în vederea ducerii luptelor de stradă. În fiecare divizie şi regiment au fost create batalioane de rezervă, mai precis, batalioane de instrucţie. La joncţiunea dintre unităţile corpurilor 4 şi 28 de gardă ce acţionau în capul de pod a fost introdus cîte un regiment din diviziile 27 şi 74 infanterie de gardă, care tocmai sosiseră de la Poznan. Datorită acestui fapt, comandanţii corpurilor de armată şi-au putut crea rezerve, pe care le-au trecut în noaptea de 5 şi de 6 martie din capul de pod pe malul de est. Divizia 82 a generalului G. I. Hetagurov, sosită de la Poznan, a rămas cu toate efectivele pe malul de est al Oderului. Aici ea şi-a făcut completările şi a executat şedinţe de pregătire de luptă. La fel ca şi batalioanele de instrucţie, unităţile diviziei au efectuat un program special, care cuprindea următoarele probleme principale:

– realizarea coeziunii între subunități, pînă la companie inclusiv;

– organizarea grupurilor şi a detaşamentelor de asalt şi executarea şedințelor de antrenament în ducerea luptelor în oraş;

– însuşirea procedeelor de luptă într-o localitate fortificată;

– ruperea apărării de campanie (sistem tranşee) a inamicului;

– instruirea tuturor luptătorilor în scopul folosirii aruncătoarelor de grenade „faust“, capturate de la inamic.

Erau instruiți şi luptătorii din unitățile rămase în prima linie. Am dat ordin tuturor comandanților să execute zilnic foc asupra unor obiective reale pentru a îmbunătăți precizia tragerilor şi a fi în stare să folosească în timpul cel mai scurt toate categoriile de armament.

Pregătirea ofițerilor se desfăşura pe grupe. Se executau şedințe fulger în teren în scopul studierii problemelor cooperării dintre armele ce intrau în compunerea grupurilor şi a detaşamentelor de asalt. Deosebit de utilă s-a dovedit şi analiza celor mai interesante şi mai instructive episoade de luptă.

Bazîndu-mă pe experiența luptelor anterioare, am întocmit un memorator pentru luptători şi pentru ofițeri, în care erau prezentate procedeele practice folosite de grupurile de asalt în luptele de stradă. Acest memorator, multiplicat la tipografie, a fost distribuit nu numai luptătorilor din Armata 8 de gardă, ci şi celor din celelalte armate din compunerea Frontului 1 bielorus.

După 20 martie am întreprins unele operații izolate pentru a face joncțiunea dintre flancul nostru şi unitățile vecinului din dreapta – Armata 5 de izbire, la vest de cetatea Küstrin. În acest loc, distanța dintre armatele noastre, mai precis, dintre cele două capete de pod de pe malul de vest al Oderului, era de circa 3 km. Prin coridorul existent, inamicul menținea legătura cu citadela din Küstrin, situată pe o insulă de pe cursul principal al Oderului. Citadela propriu-zisă reprezenta

baza unei pene care separa capetele noastre de pod. Această pană trebuia retezată undeva la vest de Küstrin, în locul cel mai îngust, pentru a uni flancurile celor două armate şi a izola astfel garnizoana cetății.

Cîteva dintre forturile cetății fuseseră cucerite de trupele noastre încă la începutul luptelor pentru capul de pod. Acum apărarea inamicului trebuia lovită dinspre sud, pentru a ajunge la calea ferată Kietz-Dolgelin. Trupele generalului Berzarin urmau să execute concomitent cu noi ofensiva dinspre nord, pentru a realiza joncțiunea în sectorul stației de cale ferată Golzow.

Am pregătit cu multă migală această operație, pe care am declanşat-o la 22 martie. În ajun piloții de pe avioanele de asalt şi de bombardament au executat timp de patru zile lovituri metodice asupra inamicului, dezorganizîndu-i sistemul de apărare şi conducere, nimicind obiectiv după obiectiv. Artileriştii au executat, după grafic, foc ochit asupra diferitelor sectoare, iar înainte de declanşarea atacului, fixat pentru ora 9 şi 15 minute dimineața, au executat un puternic ciocan de foc, deschizînd drum infanteriei. În acelaşi timp au trecut la atac şi unitățile Armatei 5 de izbire.

Ca urmare a acestor acțiuni coordonate, trupele celor două armate au făcut joncțiunea în raionul stabilit, iar garnizoana cetății Küstrin, cu cele cîteva forturi ale sale rămase intacte şi cu citadela, a fost izolată din toate părțile.

Trupele fasciste aflate în coridorul care uneşte Küstrin cu Seelow au fost zdrobite. O parte a acestora s-a predat, iar altă parte s-a retras într-un fort rămas intact pe insulă.

Acum cele două capete de pod ale noastre fuseseră unite într-unul singur, care a jucat ulterior un rol important în operația Berlin.

Dar în centrul acestui mare cap de pod rămăsese încă citadela, în care inamicul dispunea de o garnizoană numeroasă.

Citadela propriu-zisă se afla pe o insulă cuprinsă între Oder, Warta şi afluenții acestora. Căile de acces spre insulă

erau impracticabile din cauza revărsării apelor de primăvară. Citadela era legată de uscat doar prin diguri şi prin terasamentele şoselelor, care se îndreptau, ca un evantai, în diferite direcţii – spre Berlin, Frankfurt, Poznan, Stettin. Se înţelege de la sine că inamicul s-a străduit din răsputeri să bareze aceste căi, împînzind digurile şi terasamentele cu fortificaţii de campanie – şanţuri de tragere, cazemate din lemn şi pămînt, adăposturi blindate, caponiere, reţele de sîrmă şi baraje de mine. Micile noastre subunităţi se apropiaseră atît de mult de fortificaţiile duşmane, încît exploziile grenadelor şi faustpatroanelor nu încetau nici ziua, nici noaptea. Dar aici nu puteam desfăşura forţe prea numeroase: un tanc ocupa toată lăţimea digului.

Cum să înaintezi? Rolul principal şi hotărîtor i-a fost încredinţat artileriei. Ea trebuia să distrugă şanţurile şi amplasamentele de tragere, adăposturile blindate şi cazematele din lemn şi pămînt construite pe diguri şi pe şosele. Aviaţia a primit misiunea să distrugă citadela şi lucrările de fortificaţie rămase intacte în jurul acesteia.

Adăposturile blindate şi cazematele din lemn şi pămînt puteau fi distruse numai cu artileria grea şi cu aruncătoarele de calibru mare. Dar nu puteam executa foc cu tunurile de calibru mare pe deasupra trupelor noastre, care se aflau la o distanţă foarte mică de inamic. Era necesar să găsim o altă soluţie, mai sigură şi mai puţin periculoasă. Am executat împreună cu comandantul artileriei armatei, generalul Pojarski, şi cu comandanţii diviziilor 35 şi 82 infanterie de gardă o recunoaştere temeinică.

Am studiat terenul chiar pe aliniamentele de plecare. Atunci s-a născut ideea de a împinge înainte trei baterii de mare putere, pentru a executa trageri prin ochire directă. Nici o cazemată din lemn şi pămînt nu poate rezista tunurilor de 203 mm. Am îngropat o baterie în digul de pe malul stîng al Oderului, nu departe de suburbia Kietz, pentru a executa foc asupra cazematelor din lemn şi pămînt de pe malul drept, iar cea de-a doua baterie, în digul de pe malul drept, la 400 m

sud de insulă, fiind orientată spre cazematele din lemn şi pămînt construite în digul de pe malul stîng. O asemenea dispunere permitea să se execute foc încrucişat asupra unor obiective care puteau fi uşor observate şi care erau amplasate aproape unul de altul. Pentru a nu lovi în trupele proprii, limita dinainte de pe cele două diguri a fost marcată prin indicatoare vizibile.

Cea de-a treia baterie a fost amplasată pe dig, lîngă halta Zabczyn. Tunurile sale erau îndreptate spre zidurile citadelei, care se observau bine din acest sector.

Misiunea de a ataca cetatea dinspre malul de est al Oderului a revenit Diviziei 82 infanterie de gardă, iar dinspre malul de vest, Diviziei 35 infanterie de gardă. Un regiment din Divizia 35 se pregătea să debarce pe insulă dinspre sud.

Pentru a putea înainta de-a lungul digurilor şi şoselelor ce duceau spre citadelă, fiecare divizie a desfăşurat cîte o companie. Adîncimea dispozitivului de luptă al acestora era mai mare decît frontul de atac – caz neobişnuit în tactică.

Iată care era planul asaltului. În ajunul ofensivei, în 28 martie, aviația noastră de asalt şi de bombardament urma să execute lovituri asupra cetății şi a altor lucrări permanente. În urma acestor lovituri, inamicul ar fi fost alungat din lucrările permanente, refugiindu-se în fortificațiile de campanie. În această zi, artileria nu trebuia să deschidă focul, cu excepția bateriilor destinate să execute trageri directe asupra zidurilor cetății.

În dimineața zilei de 29 martie, aviația execută o nouă lovitură asupra aceloraşi obiective, nepermițînd garnizoanei inamicului să intre în citadelă. N-are decît să rămînă în fortificațiile de campanie şi să creadă că ne duce de nas. Dar, odată cu explozia ultimei bombe, la ora 10 dimineața, artileria de toate calibrele (inclusiv tunurile grele, destinate executării tragerilor prin ochire directă) deschide focul asupra fortificațiilor de campanie. Durata ciocanului de foc este de 40 de minute. La adăpostul focului artileriei, puşcaşii şi

pistolarii, folosind bărci, ajung pe insulă. Iar la ora 10 şi 40 de minute începe asaltul general.

Cu o zi înainte de declanşarea ofensivei am plecat împreună cu comandantul trupelor blindate de tancuri şi mecanizate ale armatei, generalul Vainrub, care se întorsese din spital, pe poziţiile de plecare, spre a verifica dacă totul este pregătit. La prînz ne-am apropiat de staţia de pompare a apei situată la nord-vest de halta Zabczyn. Aici ne-am oprit ca să observăm efectele produse de proiectilele grele trase în zidurile citadelei.

În faţa noastră se afla un bazin mare cu apă, probabil, instalaţia de decantare a staţiei de pompare. Adjutanţii noştri, Fiodor [5], adjutantul meu, şi Alioşa Kurenţov, al lui Vainrub, stăteau unul lîngă altul în faţa barierei ce înconjura bazinul. Deodată se auzi o explozie în dreapta, alta în stînga, iar după cîteva secunde, în faţă şi în spate. Furcuţă îngustă! Ne-am lipit de perete. Probabil că inamicul ne observase şi deschisese focul cu aruncătoare grele. Deocamdată obţinuse o lovitură scurtă şi una lungă. Dar se vede că înălţătorul era foarte precis. Este extrem de periculos să încerci să te refugiezi undeva într-o asemenea situaţie. Trebuie să stai pe loc şi să nu te mişti dacă nu ai nici un adăpost prin apropiere. Peretele ne asigura protecţia dintr-o parte şi, de aceea, ne-am lipit şi mai mult de el. Dar explozia bombei următoare ne-a trîntit pe toţi la pămînt, unul peste altul.

Mi-au răsunat mult timp în urechi dangăte de clopot. Venindu-mi în fire, mi-am dat seama că mă aflu dedesubt. Vainrub îmi acoperea capul cu pieptul său, deasupra lui se afla Fiodor, iar peste noi, parcă acoperindu-ne pe toţi cu corpul său, stătea alungit Alioşa, care sîngera. Şi Vainrub era rănit – o schijă i se înfipsese în picior, mai sus de genunchi. Eu şi cu Fiodor eram nevătămaţi. Cînd l-am văzut pe Alioşa mort, durerea ne-a cuprins inimile. Nici nu ne venea să credem că acest tînăr frumos, care adineauri se afla alături de noi, nu mai este în viaţă. În aceeaşi zi l-am înmormîntat, cu

durere în suflet, pe cel care ne salvase de la pieire. Iar pe generalul Vainrub a trebuit să-l duc eu însumi pînă la cel mai apropiat batalion medico-sanitar.

În acest timp lupta pentru cetate se desfăşura potrivit planului. La 28 martie, aviația a bombardat cu multă precizie lucrările permanente ale cetății, transformîndu-le într-un morman de ruine şi obligîndu-l pe inamic să treacă în fortificațiile de campanie, sau să se ascundă în cazematele construite adînc în pămînt.

În dimineața zilei de 29 lucrurile s-au repetat. Apoi a început pregătirea de artilerie. De la punctul de observare vedeam cum proiectilele grele, expediate de tunurile ce executau trageri prin ochire directă, distrugeau cazematele din lemn şi pămînt şi adăposturile blindate de pe diguri. Imaginea era impresionantă; în aer zburau pietre şi grinzi.

La ora 10 şi 30 de minute desantul a debarcat pe insulă, iar după alte 10 minute au început să țăcăne mitralierele şi pistoalele-mitralieră, să explodeze grenadele de mînă şi faustpatroanele.

Măiestria executării asaltului asupra lucrărilor de fortificație reclamă cunoaşterea procedeelor de întrebuințare a armelor specifice luptei apropiate, agilitate acrobatică în trecerea obstacolelor şi fireşte, în primul rînd, temeritate din partea fiecărui luptător. Tocmai de aceste calități au dat dovadă ostaşii unui pluton din compania 5, Regimentul 271, Divizia 82 infanterie de gardă, în frunte cu sublocotenentul Mihail Cepanov. Ei au străbătut fără oprire distanța de 400 m brăzdată de şanțuri de tragere, gropi de proiectile şi canale, s-au strecurat dincolo de digul cu adăposturile sale blindate şi cu cuiburile de mitralieră, iar după vreo şapte-opt minute de la primirea semnalului de atac se aflau chiar lîngă zidurile pe jumătate distruse ale citadelei. Aici luptătorii noştri au fost întîmpinați de focul mitralierelor germane. Cepanov intenționa să-şi introducă plutonul prin spărtura din zid, dar calea îi era barată de un foc puternic de mitralieră, executat din flanc. Plutonul putea fi nimicit fără a apuca să-şi

îndeplinească misiunea. Orice întîrziere în asemenea situație înseamnă moarte sigură: inamicul descoperise deja plutonul nostru. Fără a sta pe gînduri, Cepanov schimbă direcția şi se furişează cu plutonul de-a lungul zidului pînă la o altă spărtură. Acum luptătorii săi se află în spațiul mort: nici focul mitralierelor, nici cel al pistoalelor-mitralieră nu ajunge pînă la ei. Nu-i mai puțin adevărat că de sus ar fi putut fi aruncate grenade. Dar Cepanov reuşise deja să agațe de zid o „gheară de pisică“ legată de o frînghie. Dînd dovadă de agilitate şi de viteză în execuție, întocmai ca un acrobat de circ, el s-a cățărat pe zid. În mîinile sale a început să freamăte un steag roşu ce putea fi zărit de departe, ca o luminiță. Într-acolo s-au îndreptat şi luptătorii din alte subunități. În timpul acesta plutonul lui Cepanov ducea deja lupte de cealaltă parte a zidului, în curtea cetății.

Mihail Cepanov a fost rănit de două ori şi, cu toate acestea, n-a părăsit lupta. El a dat buzna în reduta principală, unde privirea i-a fost atrasă de drumul ce ducea spre platforma superioară, de pe care ofițerii germani conduceau lupta. Înaintînd spre această platformă, trecînd prin culoare înguste şi urcînd pe scări, croindu-şi drum cu ajutorul grenadelor şi al pistolului mitralieră, sublocotenentul a răpus nouă hitlerişti. Au mai trecut cîteva minute şi deasupra redutei principale s-a înălțat steagul roşu. L-au arborat luptătorii din plutonul lui Cepanov. Fiind rănit pentru a treia oară, în piept, comandantul plutonului a murit lîngă drapel.

Să ştie Aleksandra Dmitrievna Cepanova din satul Aronovka, regiunea Ulianov, că fiul ei, Mihail Petrovici, decorat post mortem cu Steaua de aur de Erou al Uniunii Sovietice, şi-a ridicat, încă în viață fiind, un monument măreț, arborînd steagul roşu deasupra cetății înfrînte a fasciştilor din Küstrin, la 70 km de Berlin. Tot acolo se află şi mormîntul unui alt erou al Uniunii Sovietice, glorios fiu al poporului gruzin, sergentul de gardă Şota Platonovici Tibua.

În curînd !!!

1

Pregătirile în vederea operației Berlinului erau în toi. Unitățile şi marile unități primeau fără întrerupere completări. Zeci de mii de tone de carburanți erau transportate spre Oder, fiind îngropate în pămînt sau mascate în masivele păduroase; sute de mii de proiectile şi bombe erau amplasate în apropierea pozițiilor de tragere şi pe aerodromuri.

Concepția operației prevedea executarea, pe cît posibil simultană, a cîtorva lovituri puternice pe un front larg, încercuirea, izolarea şi nimicirea pe părți a grupării din Berlin.

Către sfîrşitul lunii martie 1945, după zdrobirea trupelor fasciste din Pomerania şi ieşirea diviziilor sovietice pe litoralul Mării Baltice, Marele Cartier General a antrenat în operația finală trupele a trei fronturi – Frontul 2 bielorus, comandat de mareşalul K. K. Rokossovski, Frontul 1 bielorus, aflat sub comanda mareşalului G. K. Jukov, şi Frontul 1 ucrainean, comandat de mareşalul I. S. Konev.

Aceste trei fronturi, care dispuneau de importante mijloace de întărire în artilerie şi în aviație, se pregăteau să rupă apărarea inamicului în trei sectoare.

Trupele Frontului 2 bielorus se pregăteau să rupă apărarea duşmană în sectorul de la sud de Stettin pînă la oraşul Schwedt, acționînd în eşalonul întîi cu trei armate de arme întrunite, trei armate de tancuri, un corp mecanizat şi un corp de cavalerie. Ele aveau misiunea de a forța Oderul, a zdrobi gruparea inamicului din Stettin şi a ieşi, cel mai tîrziu în a 12-15-a zi a operației, pe aliniamentul Anklam, Demmin, Wittenberg.

Frontul 1 bielorus urma să acționeze în sectorul Glietzen, Küstrin, Lebus. Eşalonul întîi al acestuia era alcătuit din opt

armate de arme întrunite. Frontul executa lovitura principală cu forțele a cinci armate de arme întrunite şi două armate de tancuri, pornind din capul de pod de la Küstrin. Printr-o lovitură puternică, executată simultan, acestea trebuiau să rupă aliniamentele de apărare ale inamicului pe un front de circa 70 km, să zdrobească gruparea germană din Berlin, să cucerească Berlinul şi să ajungă la Elba în a 12-15-a zi a operației.

Pentru Frontul 1 ucrainean fusese stabilit sectorul Forst, Muskau. În eşalonul întîi al frontului se aflau şapte armate de arme întrunite. Lovitura principală urma să fie executată cu cinci armate de arme întrunite şi două armate de tancuri din gruparea mobilă. Acestea aveau misiunea de a forța rîul Neisse, a zdrobi gruparea inamicului de la Cottbus şi a ieşi, cel tîrziu în a 10-12-a zi a operației, pe aliniamentul Belitz, Wittenberg, iar ulterior de-a lungul Elbei pînă la Dresda. În cazul cînd trupele Frontului 1 bielorus ar fi întîrziat pe timpul cuceririi Berlinului, Konev urma să le vină în ajutor cu armatele sale de tancuri.

Prin executarea a trei lovituri principale şi a altor cîtorva lovituri ajutătoare se urmărea în special zdrobirea celor patru armate ale inamicului, refăcute şi completate, care acopereau partea de est a Germaniei (armatele 3 şi 4 tancuri, 9 şi 17 de arme întrunite), precum şi a rezervelor din adîncime.

Misiunea era clară, însă extrem de complexă. Toți eram convinşi că în această etapă a războiului fasciştii se vor bate pînă la ultimul cartuş: se apropia clipa răfuielii pentru crimele pe care le comiseseră.

Simțind că se apropie catastrofa, cei mai de seamă politicieni hitlerişti au plecat pe la armate, adresînd apeluri soldaților şi ofițerilor, îndeosebi trupelor SS: „Luptați cu dîrzenie, nu permiteți trupelor sovietice să înainteze nici un pas spre apus!“ În directivele partidului nazist se sublinia: „Apropiata ofensivă de mare amploare a bolşevicilor trebuie respinsă cu orice preț. Există premise în acest scop – avem oameni şi tehnică. Privirile noastre trebuie să fie ațintite

numai spre Est, indiferent de ce se va întîmpla în Vest. Stăvilirea frontului de est reprezintă o premisă a cotiturii în desfăşurarea războiului".

Comandamentul fascist german luase toate măsurile pentru organizarea temeinică a apărării Berlinului. Aceasta a fost favorizată şi de condiţiile geografice. Numeroase lacuri, legate între ele prin canale şi cursuri de apă, sectoare greu accesibile pentru tancuri şi alte categorii de tehnică constituiau o piedică în calea organizării unei ofensive de amploare. Scurtarea liniei frontului permitea inamicului să folosească cu mai multă eficienţă obstacolele naturale, iar pentru apărare nu mai erau necesare atît de multe trupe.

Hitleriştii se consolidaseră temeinic pe malurile de vest ale rîurilor Oder şi Neisse, între Schwedt şi Guben, unde adîncimea totală a aliniamentelor naturale şi a celor amenajate genistic ajungea pînă la 30-40 km. Dar cel mai puternic fortificate erau căile de acces de la est de Berlin, din fîşia de ofensivă a Frontului 1 bielorus. Aici apărarea fusese organizată începînd de la Oder şi terminînd cu raionul fortificat al Berlinului. Pe direcţia ce ducea spre Berlin, inamicul îşi concentrase forţele în lunile februarie, martie şi în prima jumătate a lunii aprilie. În adîncimea apărării se aflau puternice rezerve, constituite din divizii motorizate şi de tancuri, transferate de pe frontul de vest. Efectivele diviziilor de infanterie fuseseră mărite pînă la 7 000-8 000 de soldaţi şi ofiţeri, iar cele ale diviziilor de tancuri – pînă la 8 000-10 000.

Inamicul concentrase împotriva Frontului 1 bielorus pînă la jumătate din totalul forţelor şi mijloacelor ce intrau în compunerea grupării sale din Berlin. Dar grosul trupelor fasciste era axat împotriva capetelor de pod de pe Oder, în care acţionau unităţile armatelor 5 de izbire şi 8 de gardă.

Pînă în momentul declanşării ofensivei noastre – 16 aprilie 1945 –, comandamentul hitlerist concentrase pe direcţia Berlin 48 de divizii de infanterie, 10 divizii motorizate şi 4 divizii de tancuri, 37 de regimente de infanterie independente, 98 de batalioane independente şi numeroase unităţi şi mari

unități de artilerie. În plus, garnizoana Berlinului număra peste 200 000 de oameni, iar în rezerva comandamentului principal al trupelor de uscat se aflau 8 divizii.

Şi, cu toate acestea, superioritatea era de partea noastră. După ce a lichidat grupările inamicului din Pomerania, după ce a respins contraofensiva acestuia din zona lacului Balaton şi a eliberat Viena, Comandamentul Suprem Sovietic a fost în măsură să creeze la momentul hotărîtor şi pe direcția hotărîtoare – cea a Berlinului – o superioritate covîrşitoare în forțe şi tehnică.

La data de 16 aprilie 1945 raportul de forțe se prezenta astfel:

	Trupele sovietice	Inamicul
Divizii	193	85
Efective	2 500 000	1 000 000
Tunuri şi aruncătoare	circa 42 000	10 400
Tancuri şi autotunuri	6 250	1 500
Avioane	7 500	3 300

Aceste date demonstrează minuțiozitatea cu care comandamentul sovietic se pregătea pentru bătălia decisivă. Superioritatea considerabilă în forțe ne dădea posibilitatea să acționăm cu încredere. Chiar dacă inamicul ar mai fi adus trupe de pe alte fronturi, de exemplu de pe frontul de vest, superioritatea ar fi rămas tot de partea noastră.

În directiva operativă a comandantului Frontului 1 bielorus din 12 aprilie 1945 se arăta că Armata 8 de gardă urma să rupă apărarea inamicului în sectorul stației de cale ferată Golzow, localitatea Sachsendorf şi, dezvoltînd lovitura pe direcția generală Seelow, Trebnitz, Dahlwitz, gara Sileziei, Charlottenburg, să pună stăpînire pe aliniamentele: Alt-Rosenthal, Lietzen în prima zi a operației; Garzin, înălțimea cu cota 78,2, lacul Max-See în ziua a doua; Alt-Landsberg, marginea de est a localității Hoppegarten, Kahlberg în ziua a treia. Ulterior trebuia să punem stăpînire mai întîi pe suburbiile capitalei germane, Marzahn, Friedrichsfelde, Karlshorst, Kaulsdorf, Mahlsdorf, Dahlwitz, iar după aceea pe

partea sa centrală şi să ieşim, în ziua a 6-a a operației, pe malul de est al lacului Havel.

Odată cu începerea pregătirii de artilerie a intrat în subordonarea noastră operativă Corpul 9 aviație de asalt împreună cu avioanele de vînătoare care îi asigurau acoperirea. Comandantul corpului era generalul I. V. Krupksi.

După ce armata avea să ajungă pe aliniamentul Gusow, Seelow, Dolgelin, Alt-Malisch, în ruptură urma să fie introduse corpurile 1 tancuri de gardă şi 11 tancuri. Era prevăzută şi următoarea variantă: dacă ofensiva s-ar fi dezvoltat cu mai mult succes în fîşia vecinului nostru din stînga – Armata 69 –, trupele de tancuri ar fi fost introduse în ruptură, acolo, în sectorul Dolgelin, Debberin.

Comandantul frontului dăduse ordin ca pregătirea operației să se efectueze în ascuns, respectîndu-se toate măsurile de mascare, în aşa fel încît să se realizeze surprinderea.

Vecinii noştri – armatele 5 de izbire şi 69 – au primit misiuni similare. Lățimea frontului şi ritmul ofensivei erau aproximativ aceleaşi ca şi la noi.

Ritmul ofensivei pentru armatele din compunerea grupării de izbire a frontului fusese stabilit la 20 km în 24 de ore. La prima vedere, acesta era un ritm normal. Totuşi, în operațiile anterioare un asemenea ritm fusese realizat nu la începutul operației, ci în cursul acesteia, nu pe timpul ruperii fîşiilor de apărare fortificate, pregătite din timp, ci după ruperea lor, odată cu ieşirea în spațiul liber din adîncimea operativă.

Între timp situația luase o întorsătură nefavorabilă pentru noi. Aprilie este luna în care rîurile şi pîraiele se revarsă cu furie. Valea Oderului, între albia principală şi înălțimile Seelow, pe o lățime de 10-15 km, era brăzdată de canale. Apa inundase depresiunile şi luncile; arăturile şi plantațiile de cartofi se transformaseră în mocirlă. Numărul şoselelor principale care duceau de la Oder spre înălțimile Seelow era redus. În fîşia de ofensivă a Armatei 8 de gardă existau doar patru asemenea şosele. Dealtfel, acestea erau singurele şosele

pe care s-ar fi putut deplasa maşinile şi tehnica de luptă. Era suficient să te abaţi cît de cît de la drum şi nimereai în mod sigur în mlaştină. Puteai să te consideri norocos dacă nu te împotmoleai, altfel trebuia să cauţi să ieşi cît mai repede de acolo cu propriile mijloace.

Valea brăzdată de pîraie şi canale era dominată de înălţimile Seelow. De pe aceste înălţimi inamicul putea observa toate deplasările din capul de pod. De-a lungul axului de mişcare, între Küstrin şi Berlin, pe direcţia principală a grupării noastre de izbire, el crease cinci aliniamente de apărare. Lîngă Müncheberg, acestea erau legate cu cele trei centuri de apărare ale Berlinului.

Pe frontul de rupere, care se întindea pe o distanţă de 30 km, inamicul dispunea de zece divizii: diviziile 9, 303, 309, 169 şi 172 infanterie şi Divizia „Kurman“, diviziile motorizate 20, 25 şi „Müncheberg“, precum şi Divizia de tancuri „Führer“. Ele primiseră ca întărire corpurile 5 şi 408 artilerie din rezerva Înaltului comandament, precum şi diviziile 292 şi 770 antitanc. O asemenea densitate în trupe, concentrate pe direcţia principală, oferea inamicului posibilitatea de a ocupa în acelaşi timp două-trei aliniamente de apărare.

În sectorul de ofensivă al Armatei 8 de gardă inamicul avea în eşalonul întîi, pe înălţimile Seelow şi pe valea Oderului, trei divizii întărite cu cantităţi suficiente de artilerie, iar în eşalonul doi alte trei divizii.

Misiunile pe care ni le fixase comandamentul frontului erau extrem de dificile. Este adevărat că armatele dispuneau de mijloace de întărire mai mult decît suficiente. De exemplu, la ofensiva de artilerie a Armatei 8 de gardă au participat, pe frontul de rupere, care avea 7 km, 77 de regimente de artilerie şi 10 regimente de tancuri şi autotunuri, adică 266 de tunuri şi aruncătoare şi o brigadă de tancuri pe un kilometru de front. Totuşi, aceste mijloace de întărire nu erau suficiente pentru a lovi succesiv două aliniamente de apărare ale inamicului. După cucerirea primului aliniament era necesar să fie împinse înainte mii de tunuri, sute de puncte de

observare, să se realizeze legătura şi cooperarea între unităţile aflate în ofensivă. Pentru toate acestea era nevoie de timp.

Aveam la dispoziţie o aviaţie puternică, care era însă folosită pentru lovirea aceloraşi poziţii asupra cărora executa trageri şi artileria. Fără datele obţinute de cercetare, aviatorii nu puteau şti unde se află aliniamentele minuţios mascate de către inamic în masivele împădurite.

Pe baza directivei comandantului frontului am constituit dispozitivul de luptă în aşa fel, încît artileria tuturor corpurilor şi diviziilor să participe la pregătirea de artilerie, precum şi la ofensiva de artilerie. Toate cele trei corpuri erau dispuse în linie. Corpurile 4 şi 29 de gardă aveau în eşalonul întîi cîte două divizii, iar Corpul 28 armată o singură divizie. În eşalonul doi fiecare corp de armată avea cîte o divizie. Divizia 39 de gardă din compunerea Corpului 28 constituia rezerva de armată. Fiecărei divizii din eşalonul întîi (erau în total cinci divizii) îi revenea o fîşie de ofensivă cu dezvoltarea frontală de 1 400 m. În eşalonul întîi diviziile aveau cîte două regimente, iar în eşalonul doi, cîte un singur regiment.

2

Pentru a preciza limita dinainte reală a apărării inamicului, ţinînd seama că acesta ar fi putut afla momentul trecerii noastre la ofensivă şi şi-ar fi retras forţele principale de pe limita dinainte pe poziţia a doua sau pe înălţimile Seelow, comandamentul frontului a luat hotărîrea să se execute cercetarea prin luptă. Ea s-a desfăşurat la 14 aprilie 1945, cu două zile înaintea începerii ofensivei generale. În acest scop fiecare divizie a destinat cîte un batalion întărit cu tancuri şi artilerie.

Şi armata noastră a participat la executarea acestei misiuni. În directiva comandantului frontului se cerea categoric ca pregătirile pentru ofensivă să se desfăşoare în cel

mai strict secret. Aceasta putea fi adusă la cunoştinţa luptătorilor numai înainte de a porni la atac.

Dacă la Kovel şi pe Vistula cercetarea prin luptă se desfăşurase cu două ore înaintea declanşării ofensivei, transformîndu-se apoi într-o ofensivă generală, acum comandamentul frontului renunţase la această metodă.

Comandantul frontului a propus, totodată, un procedeu nou: înainte de a porni la atac, care urma să fie executat pe timpul nopţii, în sectorul de rupere să fie concentrate numeroase proiectoare, în scopul iluminării cîmpului de luptă şi orbirii inamicului.

Cu o săptămînă înainte de începerea ofensivei mareşalul Jukov a organizat o aplicaţie specială, unde noi, comandanţii de armate şi de corpuri de armate, am încercat asupra noastră efectul proiectoarelor atît în ofensivă, cînd ele luminau din spate, cît şi în apărare, cînd lumina bătea din faţă. Nu era rău...

Cercetarea prin luptă pe tot frontul s-a executat la 14 aprilie. În această zi, la ora 7 şi 40 de minute, după un ciocan de foc cu durata de 10 minute, batalioanele de cercetare au atacat simultan poziţia întîi a inamicului şi au cucerit-o în sectorul de ofensivă al Armatei 8 de gardă, înaintînd pe o distanţă de 2-4 km. Aceeaşi situaţie era şi în sectorul vecinului din dreapta – Armata 5 de izbire. Luat prin surprindere, inamicul a suferit pierderi şi s-a retras pe poziţia a doua.

Pe timpul executării cercetării prin luptă au fost capturaţi prizonieri din diviziile 20 motorizată şi 303 infanterie ale inamicului. Printre ei se afla şi un caporal din Divizia 303 infanterie. La interogatoriu, acesta a spus:

— Peste două săptămîni, Germania kaput!...

— De ce? – l-am întrebat eu.

După ce s-a gîndit puţin, el mi-a răspuns:

— Ofensiva pe care aţi declanşat-o la 14 aprilie nu a fost ofensiva principală. Aceasta a fost doar cercetarea. Iar peste vreo 2-3 zile veţi începe marea ofensivă. Pînă la Berlin vă

trebuie circa o săptămînă, iar pentru Berlin veți lupta încă vreo săptămînă. Aşa că peste aproximativ 15-20 de zile Hitler kaput.

Caporalul neamț aprecia, se pare, mai bine situația decît mulți generali fascişti. El nu se înşelase atunci cînd afirmase că la 14 aprilie se executase cercetarea; a avut, de asemenea, dreptate că peste circa 2-3 zile urma să înceapă principala noastră ofensivă şi prevăzuse întocmai rezultatul acesteia.

Înălțimile Seelow, care rămăseseră în mîinile inamicului, îi permiteau acestuia să execute observarea în toată depresiunea în care erau concentrate trupele noastre. Ne era foarte greu să efectuăm deplasări în ascuns. Şi doar voiam să aducem pe neobservate trupele, mai ales artileria şi tancurile, pe pozițiile de plecare. Dar cum să faci lucrul acesta cînd inamicul vedea foarte bine nu numai pozițiile noastre din capul de pod, ci şi pe cele de pe malul răsăritean? Nici întunericul nopții n-a fost salvator pentru noi: duşmanul mătura terenul cu proiectoarele. Iar noi nu deschideam focul asupra lui: artileriştii primiseră ordin să nu se trădeze, să „tacă“ pînă în ultima clipă. Cînd se stingeau proiectoarele, se aprindeau bombele luminoase lansate de avioanele de cercetare şi hitleriştii puteau din nou observa întreaga vale ca în palmă.

Mascarea trupelor era dificilă, deoarece copacii încă nu înfrunziseră, iar pe de altă parte era imposibil să te îngropi în teren din cauza apelor de primăvară şi a celor subterane. Era suficient să sapi puțin şi în aceeaşi clipă locul se umplea cu apă tulbure.

Cu drapelele de luptă în primele rînduri

1

Ca întotdeauna înainte de declanşarea ofensivei, organele politice, organizațiile de partid şi de Comsomol au intensificat munca cu oamenii. Imediat după primirea misiunii de luptă, consiliul militar al armatei a convocat activul de partid al statului major şi secția politică a armatei, cu participarea comandanților şi şefilor secțiilor politice ale corpurilor de armată şi ale diviziilor. Tovarăşii şi-au împărtăşit gîndurile şi s-au sfătuit cum să organizeze mai bine munca în rîndul trupelor. Printre altele, activul de partid a aprobat în unanimitate şi următoarea propunere: „În noaptea care precede ofensiva, toate unitățile şi marile unități vor scoate pe limita dinainte în tranşeea întîi drapelele de gardă, pentru ca fiecare luptător să vadă că împreună cu el merg la luptă tovarăşii săi, ceilalți luptători şi comandanți, precum şi lucrul cel mai de preț al unității – Drapelul roşu de luptă, simbolul idealurilor revoluționare şi al aspirațiilor sacre ale tuturor oamenilor cinstiți spre libertate şi fericirea omenirii”.

Cu ofițerii de stat major şi cu toți comandanții (pînă la companie şi baterie inclusiv) a fost organizată repetiția ofensivei, folosindu-se planuri în relief. O atenție deosebită a fost acordată problemelor conducerii trupelor şi introducerii în luptă a eşaloanelor doi.

Noaptea de 15 spre 16 aprilie mi s-a părut neobişnuit de lungă. Aşa se întîmplă întotdeauna cînd eşti în aşteptarea unor evenimente hotărîtoare.

Înainte de revărsatul zorilor, la punctul meu de comandă, dispus nu departe de localitatea Rheintwein, a sosit G. K. Jukov. Trupele armatei ocupaseră deja baza de plecare. Comandanții de unități au ieşit cu drapelele de luptă pe limita dinainte. Luptătorii au jurat pe aceste drapele că vor îndeplini cu cinste misiunile de luptă. Pe cer se înălțau rachete, iar în lumina lor, de pe pînza de un roşu aprins a drapelelor de luptă, Lenin îi privea cu ochi vii pe ostaşi, cerîndu-le parcă să dea dovadă de hotărîre în această ultimă bătălie cu duşmanul odios.

Este 5 dimineața după ora Moscovei şi 3 dimineața după ora Berlinului.

În acest moment în tranşee răsună comenzile pentru pregătirea drapelelor. Totul se petrece în linişte. Deasupra pozițiilor este întuneric beznă.

Secundarul de pe cadranul ceasului comandantului frontului încheiase ultimul minut şi deodată totul s-a luminat. În străfulgerările canonadei de artilerie vedeam deasupra tranşeelor cum fîlfîiau drapelele desfăşurate. Ele erau purtate către pozițiile de plecare la asalt.

Deodată s-a auzit un zgomot asurzitor, de parcă ar fi erupt un vulcan. Nu era glumă: executau salve de foc şi continuau să tragă fără întrerupere 40 000 de piese de artilerie!... Aveai impresia că se cutremură toată cîmpia Oderului. Trîmbe de praf şi de fum se ridicau ca un zid pînă în înaltul cerului.

În fîşia armatei noastre vîlvătaia focului de artilerie era atît de strălucitoare, încît de la punctul de comandă a fost greu să surprindem clipa în care proiectoarele îşi revărsaseră torentul de lumină. Nesesizînd acest moment, m-am interesat, împreună cu comandantul frontului, de ce nu intraseră în funcțiune proiectoarele. Mare ne-a fost mirarea cînd ni s-a răspuns că proiectoarele funcționează...

Trebuie să spun că, în timp ce admiram puterea şi eficacitatea proiectoarelor în poligon, nimeni dintre noi nu putea prevedea exact ce avea să se întîmple pe cîmpul de luptă. Îmi era greu să-mi dau seama ce se întîmplă în celelalte

sectoare ale frontului. Dar în fîşia de ofensivă a Armatei 8 de gardă am văzut cum fasciculele de lumină puternice ale proiectoarelor se proptiseră în perdeaua de fum şi de praf ce se ridica învolburată deasupra poziţiilor inamicului. Nici chiar proiectoarele nu puteau străpunge această perdea; din această cauză, abia dacă puteam observa cîmpul de luptă. Şi parcă era un făcut: pînă şi vîntul bătea din faţă. Ca urmare, înălţimea cu cota 81,5, pe care era amplasat punctul de comandă, a fost imediat învăluită într-o pîclă de nepătruns. În acel moment nu mai vedeam aproape nimic, bizuindu-ne în conducerea trupelor doar pe legătura radiofonică şi pe curieri.

Pîcla deasă de praf şi fum complica şi acţiunile unităţilor noastre.

În prima jumătate de oră de la declanşarea ofensivei, inamicul aproape că nu reuşise să execute foc. Punctele sale de observare şi de comandă, precum şi poziţiile de tragere fuseseră neutralizate de artilerie şi de aviaţia noastră. Doar cîteva mitraliere, autotunuri şi tunuri, care rămăseseră intacte şi erau adăpostite în clădirile de piatră şi în unele amplasamente de tragere, mai opuneau rezistenţă. Unităţile noastre de infanterie şi tancurile au parcurs primii doi kilometri, înaintînd cu succes în spatele valului de foc, deşi destul de încet. Dar curînd după aceea, cînd tancurile şi autotunurile au întîlnit în calea lor pîraie şi canale, ele au început să rămînă în urma infanteriei. Cooperarea dintre artilerie, infanterie şi tancuri a fost perturbată. A trebuit să renunţăm la valul de foc, care se încadrase pînă atunci perfect în timp, iar artileria a început să sprijine infanteria şi tancurile prin concentrări succesive de foc. Tancurile şi aruncătoarele inamicului rămase intacte au reînviat în zori şi au început să execute foc asupra drumurilor pe care se deplasau masat trupele şi tehnica noastră de luptă. În cîteva regimente şi batalioane a fost perturbată conducerea. Toate acestea au influenţat ritmul ofensivei.

Inamicul a opus o rezistenţă deosebit de înverşunată pe canalul Haupt, care străbate întreaga vale, trecînd pe la

poalele înălțimilor Seelow. Apele de primăvară măriseră adîncimea acestuia, împiedicînd tancurile şi autotunurile noastre să-l treacă. Iar cele cîteva poduri erau bătute cu foc de artilerie şi aruncătoare, executat din spatele înălțimilor Seelow, sau erau supuse tragerilor directe ale tancurilor şi autotunurilor îngropate la teren şi bine mascate.

Pe această linie ritmul ofensivei noastre a scăzut şi mai mult. În timp ce pionierii amenajau treceri, trupele stăteau pe loc. Maşinile şi tancurile nu puteau executa nici un fel de manevră: drumurile erau ticsite, iar ca să o apuci în linie dreaptă, prin lunca mlăştinoasă şi peste cîmpia minată, era imposibil.

Merită mulțumiri aviația noastră. Avioanele de bombardament, de vînătoare şi de asalt, dominau cîmpul de luptă. Ele neutralizau cu succes artileria din adîncimea apărării inamicului.

În cele din urmă canalul Haupt a fost depăşit. Trupele noastre au pornit la asaltul înălțimilor Seelow.

Către orele 12 trupele Armatei 8 de gardă au rupt primele două poziții ale inamicului şi s-au apropiat de poziția a treia, pe care n-au putut-o cuceri din mişcare. Pantele înălțimilor Seelow sînt atît de abrupte, încît tancurile şi autotunurile noastre nu le-au putut urca, fiind nevoite să caute altele mai line. Aceste pante mergeau paralel cu drumurile spre Seelow, Friedersdorf şi Dolgelin. Dar aici inamicul organizase puncte de sprijin puternice. Pentru neutralizarea şi cucerirea acestora era nevoie de focul precis şi puternic al tunurilor. De aceea artileria trebuia să se deplaseze pe noi poziții, mai aproape de înălțimile Seelow.

Am dat ordin ca artileria să fie adusă mai aproape, să se organizeze cooperarea între infanterie, tancuri şi artilerie, iar la ora 14, după un ciocan de foc cu durata de 20 de minute, să fie atacate localitățile Seelow, Friedersdorf, Dolgelin şi să fie cucerite înălțimile Seelow.

După cum am mai spus, comandantul frontului, mareşalul G. K. Jukov, se afla la punctul meu de comandă.

Din acest loc el conducea trupele şi menținea legătura cu Marele Cartier General.

Frontul nostru, împotriva căruia inamicul concentrase gruparea sa cea mai numeroasă şi dispunea de cele mai puternice lucrări de apărare, îndeosebi pe înălțimile Seelow, avansa într-un ritm mai scăzut decît Frontul 1 ucrainean. Din această cauză Marele Cartier General era neliniştit. Dar nu putea fi omis faptul că noi trebuia să luptăm în condiții excepțional de dificile, să înfrîngem împotrivirea înverşunată a hitleriştilor. Trupele răzbeau anevoie pe drumurile ce treceau printre mlaştini şi smîrcuri. Viiturile de primăvară reduceau simțitor accesibilitatea multor porțiuni de teren. Ofensiva noastră a stagnat în fața înălțimilor Seelow.

Intenționînd, probabil, să intensifice ritmul ofensivei şi să grăbească ruperea apărării inamicului de pe înălțimile Seelow, comandantul frontului a luat hotărîrea să introducă în bătălie în fîşia armatei noastre Armata 1 tancuri de gardă a lui M. E. Katukov şi Corpul 11 tancuri independent al lui I. I. Iuşciuk. Aceştia au primit misiunea să cucerească din mişcare înălțimile Seelow şi să dezvolte ofensiva pe direcția Berlin (anterior se preconizase ca aceste mari unități de tancuri să fie introduse în luptă după ruperea apărării inamicului).

Cînd marile unități de tancuri au început să treacă prin dispozitivele de luptă ale Armatei 8 de gardă, înghesuiala de pe drumuri a crescut şi mai mult, fiind, totodată, cu neputință să te abați cîtuşi de puțin de la ele. Tancurile Armatei 1 de gardă se propteau pur şi simplu în tractoarele noastre care trăgeau artileria după ele, iar din această cauză manevra eşaloanelor doi ale diviziilor şi ale corpurilor era imposibil de realizat. Trebuie să spun că şi Armata 8 de gardă avea un număr mare de tancuri.

Dar noi eram obişnuiți să înfruntăm greutățile. Ajutîndu-se unii pe alții, infanteriştii şi tanchiştii îi atacau cu curaj pe hitlerişti, alungîndu-i din pozițiile de apărare.

În a doua jumătate a zilei un anumit succes s-a conturat la flancul drept al armatei, în sectorul Corpului 4 de gardă, unde Divizia 47 infanterie de gardă, comandată de generalul Şugaev, înaintînd la nord de şoseaua Küstrin-Berlin, a înfrînt împotrivirea inamicului, a cucerit cîteva înălțimi dominante la nord de oraşul Seelow, a interceptat calea ferată şi cele două şosele care leagă acest oraş cu Burgdorf şi cu Gusow. Seara, Divizia 57 de gardă, pe care o comanda generalul P. I. Zaliziuk, ducea deja lupte pentru gara Seelow.

Pe frontul corpurilor 29 şi 28 de gardă, care acționau la sud de Seelow, unitățile se apropiaseră foarte mult de înălțimile Seelow, dar nu au putut executa o lovitură simultană, cu toate forțele, asupra punctelor de sprijin ale inamicului. Întunericul nu permitea să se dezvolte ofensiva. Armata nu şi-a putut îndeplini misiunea zilei – înălțimile Seelow au fost cucerite doar parțial. Nu a reuşit să facă acest lucru nici Armata 1 tancuri de gardă; ea nu s-a putut desfăşura, oprindu-se pe drumurile din lunca Oderului.

Vecinul din dreapta – armata 5 de izbire a generalului Berzarin – a ajuns către sfîrşitul zilei pe rîul Alte Oder.

Vecinul din stînga – Armata 69, comandată de generalul Kolpakci – nu a putut înainta deloc.

De ce totuşi, în pofida superiorității evidente de forțe, am fost obligați să ne mulțumim cu succese atît de modeste în prima zi a operației? Probabil că inamicul a ținut seama de experiența luptelor anterioare şi a renunțat la principiul care stătea la baza structurii apărării sale. Pînă atunci el îşi dispunea forțele principale pe prima fîşie de apărare şi, cu toate că în adîncime erau amenajate poziția a doua şi poziția a treia, acestea nu erau totdeauna ocupate de trupele din eşaloanele doi şi trei. Rezervele, cele de tancuri şi diviziile moto, nu ocupau nici ele, de regulă, aliniamentele de apărare, ci se aflau undeva mai în spate, pentru a putea participa la executarea contraatacurilor împotriva inamicului care ar fi realizat pătrunderea. Cunoscînd această tactică, noi acționam asupra inamicului din fîşia principală de apărare. În acelaşi

timp, aviația şi artileria cu bătaie lungă executau lovituri asupra rezervelor acestuia, producîndu-le pierderi şi împiedicîndu-l pe duşman să organizeze contraatacuri. După ce nimiceam trupele inamicului din fîşia întîi – fîşia principală de apărare –, introduceam în luptă rezervele mobile, de obicei corpuri şi armate de tancuri, care zdrobeau rezervele duşmanului şi ieşeau în spațiul liber din adîncimea operativă. Aşa am procedat în Ucraina, aşa a fost lîngă Kovel şi în operația Vistula-Oder, cînd armatele de tancuri comandate de S. I. Bogdanov şi M. E. Katukov au fost introduse în ruptura executată de armatele de arme întrunite în fîşia principală a apărării inamicului, dar numai după ce trupele duşmane au fost nimicite. Aceste mari unități operative de tancuri înaintau cu impetuozitate în adîncimea teritoriului ocupat de inamic şi lărgeau ruptura înspre flancuri pe distanțe de sute de kilometri.

Acum inamicul organizase altfel apărarea. El ocupa nu numai fîşia întîi, ci şi următoarele două fîşii, pe care erau dispuse însemnate cantități de infanterie, tancuri şi artilerie. În plus, duşmanul avea rezerve puternice în adîncimea apărării. După ce au rupt fîşia întîi de apărare, ce se întindea de-a lungul canalelor Alte Oder şi Haupt, unitățile noastre s-au izbit de apărarea inamicului organizată pe fîşia a doua, ce fusese deja ocupată de trupele sale.

Trebuie să avem în vedere şi faptul că tot spațiul cuprins între Oder şi Berlin fusese transformat de hitlerişti într-un adevărat raion fortificat, în care, în afara unor puternice aliniamente de campanie, fuseseră amenajate pentru apărare numeroase clădiri din localități, masivele împădurite şi cursurile de apă.

Nu am ținut în suficientă măsură seama nici de specificul terenului, care abunda în obstacole naturale – canale, pîraie şi lacuri. Insuficiența drumurilor îngreuia manevra şi nu ne permitea să introducem în luptă forțe mai numeroase. Pe lîngă toate acestea, existau multe localități unde fiecare casă trebuia luată cu asalt.

Din prima zi de ofensivă ne-am dat seama că duşmanul se va bate cu înverşunare pentru fiecare aliniament. Unitățile sale fuseseră completate cu numeroase echipe speciale alcătuite din trupe SS, care primiseră ordin, după cum au declarat mai tîrziu prizonierii, să-i împuşte pe loc pe toți cei care vor încerca să se retragă sau să slăbească rezistența. Am fost obligați să cucerim prin luptă fiecare amplasament sau locaş de tragere, fără a mai pomeni despre cartierele din localități.

Noaptea de 16 spre 17 aprilie a fost folosită pentru deplasarea artileriei, pentru regruparea trupelor şi pregătirea lor în vederea asaltării înălțimilor Seelow.

A doua zi ofensiva a început la 10 şi 30 de minute după ora Moscovei, executîndu-se în prealabil o puternică pregătire de artilerie, care a durat 30 de minute. Densitatea de foc a fost considerabilă. Pe fiecare kilometru de front acționau peste 200 de tunuri şi aruncătoare.

La flancul drept al armatei Corpul 4 de gardă a ajuns pe şoseaua Gusow, Seelow, unde a primit ordin să dezvolte ofensiva pe direcția Gerlsdorf şi să iasă pînă la sfîrşitul zilei pe rîul Fliess, pe care să-l forțeze. Împreună cu acesta acționa Corpul 11 tancuri.

Corpul 29 de gardă trebuia să rupă apărarea inamicului şi să cucerească localitățile Ludwigslust, Friedersdorf, după care să iasă, de asemenea, la rîul Fliess şi să-l forțeze. În scopul asigurării acestei lovituri urma să fie introdusă, din eşalonul doi, Divizia 82 infanterie de gardă pentru a executa o lovitură dinapoia flancului stîng al Corpului 4, pe direcția Wohrin, Jahnsfelde.

Corpul 28 de gardă trebuia să cucerească raionul Dolgelin şi să dezvolte ulterior ofensiva pe direcția Lietzen, Marxdorf.

Aviația de asalt a acționat în sprijinul trupelor armatei pe tot timpul luptei pentru înălțimile Seelow şi pentru forțarea rîului Fliess.

Pregătirea de artilerie executată pe lumină s-a dovedit, de data aceasta, mult mai eficace decît în prima zi a ofensivei.

Cel mai important succes în ziua de 17 aprilie a fost obținut la joncțiunea cu vecinul din dreapta. Aici unitățile armatelor 5 de izbire şi 8 de gardă, rupînd apărarea inamicului şi respingînd contraatacurile executate de acesta, au atins aliniamentul Alt-Rosenthal, Gerlsdorf, lacul Weinterg. Mai scăzut a fost ritmul înaintării la flancul stîng, la joncțiunea cu Armata 69, unde Corpul 28 şi unitățile Armatei 1 tancuri de gardă, respingînd contraatacurile pe care inamicul le executa fără întrerupere, reuşiseră să pună stăpînire doar pe raioanele Dolgelin şi Libbenichen.

Inamicul a trimis pentru apărarea înălțimilor Seelow două divizii din rezervă – 28 motorizată şi 168 infanterie –, precum şi un corp de aviație din apărarea antiaeriană a Berlinului.

De-abia către sfîrşitul celei de-a doua zile de ofensivă armata a reuşit să pună stăpînire pe fîşia a doua de apărare, să cucerească înălțimile Seelow şi să iasă din lunca Oderului.

Vecinul din dreapta – Armata 5 de izbire – a forțat rîul Fliess şi a cucerit raionul Platkow.

Vecinul din stînga – Armata 69 – continua să ducă lupte pentru raionul Mallkow.

În aceste două zile de luptă trupele Armatei 8 de gardă, la fel ca şi celelalte trupe ale Frontului 1 bielorus, au îndeplinit doar misiunea stabilită pentru prima zi de ofensivă. Nu ne aşteptasem ca inamicul să opună o rezistență atît de îndîrjită. În această luptă desperată se putea observa hotărîrea hitleriştilor de a se bate pentru fiecare metru care mai rămăsese pînă la Berlin. Duşmanul nu-şi mai putea îngădui să execute manevre în adîncime, însoțite de cedări de teritorii. Şi el arunca acum în luptă tot ce avea, doar-doar va reuşi să oprească ofensiva trupelor noastre. Ştiam că forțele sale erau secătuite, că se va produce în mod inevitabil o cotitură decisivă în favoarea noastră. De aceea, la 18 aprilie trupele au primit nu misiunea de a cuceri un spațiu întins, ci de a măcina personalul şi tehnica inamicului pe cîmpul de luptă şi în adîncimea imediată a apărării sale. În dimineața următoare

am executat din nou o puternică pregătire de artilerie, planificată de comandanții corpurilor de armată.

În această zi inamicul a mai introdus în luptă două divizii motorizate – „Kurman“ şi „Müncheberg” – şi o divizie de infanterie SS, sub comanda generalului Seizert. S-au încins lupte înverşunate. Contraatacurile s-au succedat fără întrerupere, mai ales la flancul stîng al armatei.

În raionul Diedersdorf inamicul intenționa să intercepteze şoseaua Küstrin, Berlin, pe care se deplasa principala masă a tehnicii şi serviciile Corpului 29 de gardă şi Armatei 1 tancuri de gardă. În scopul înlăturării acestui pericol, comandantul Corpului 28 de gardă a primit ordin să introducă în luptă Divizia 39 infanterie de gardă, care pînă atunci se aflase în eşalonul doi.

Regimentul 117 infanterie de gardă din compunerea acestei divizii, comandat de colonelul Efim Dmitrievici Griținko, a angajat o luptă înverşunată cu subunități ale inamicului şi cu un batalion de Volkssturm, care încercau să obțină prin orice mijloace un anumit succes. Ele executau contraatacuri, pornind din ambuscade organizate pe pantele line din partea apuseană a înălțimilor Seelow, trăgeau cu mitralierele din adăposturi mascate minuțios, peste care trecuseră deja trupele noastre, aruncau grenade şi trăgeau cu faustpatroane din case şi din diferite construcții ce se ridicau în apropierea drumurilor şi pasajelor de nivel. Colonelul Griținko a găsit un procedeu de luptă ingenios împotriva acestei tactici a inamicului. El a renunțat la executarea atacurilor frontale asupra localităților şi nodurilor de apărare. Batalioanele din regimentul său, acționînd pe plutoane sau pe companii întărite cu aruncătoare şi tunuri uşoare, se deplasau prin crînguri sau pe drumuri ocolitoare, pentru a cădea în spatele sau în flancurile subunităților inamicului, pe care le obligau să angajeze lupta în condiții dezavantajoase pentru ele.

Superioritatea morală era de partea ostaşilor sovietici şi, cu toate că raportul de forțe în acest sector nu era totdeauna

în favoarea regimentului lui Griţenko, hitleriştii n-au putut rezista presiunii – ei se predau sau se retrăgeau în panică. Într-o singură zi de luptă regimentul a capturat circa 100 de mitraliere, 107 maşini cu diferite materiale militare, a făcut 315 prizonieri – soldaţi şi ofiţeri.

Aceeaşi tactică a fost folosită şi de tînărul şi neînfricatul comandant al Regimentului 227 infanterie de gardă din Divizia 79 infanterie de gardă, locotenent-colonelul Aleksandr Ivanovici Semikov, despre care am mai amintit. Regimentul său acţiona în stînga regimentului lui Griţenko. În luptele pentru Dolgelin, subunităţile lui Semikov au reuşit să zdrobească nodul de rezistenţă foarte puternic pe care inamicul îl organizase la intersecţia căii ferate cu şoseaua Dolgelin, Frankfurt. Cinci tancuri îngropate în teren barau calea regimentului. Acestora nu le-au putut veni de hac nici tunurile grele, nici salvele de „katiuşe“. Blindajul tancurilor era protejat de grămezi de pietre de pavaj. Semikov a strecurat în spatele lor cîţiva pionieri cu experienţă, care aveau asupra lor faustpatroane şi exploziv. După executarea cîtorva lovituri, tancurile au încetat focul, iar echipajele lor au luat-o la fugă.

În curînd, asupra regimentului lui Semikov a fost executată o puternică lovitură de artilerie, după care infanteria inamicului, îmbarcată pe maşini şi autoblindate, a declanşat un contraatac furibund. Tot spre acest sector au răzbit şi avioanele de vînătoare ale germanilor, care decolau de pe aerodromurile berlineze. Ele bombardau parcă intenţionat zonele în care noi luptam în strîns contact cu inamicul, trăgeau cu tunurile şi mitralierele la întîmplare, nimicindu-i atît pe ostaşii noştri, cît şi pe cei germani. După o luptă de două ore, regimentul lui Semikov, cu ajutorul vecinilor – tanchişti din Corpul 8 mecanizat de gardă al generalului I. F. Dremov –, a reuşit să-l dea pe inamic peste cap. Pe cîmpul de luptă au rămas cîteva sute de soldaţi şi ofiţeri germani morţi, ardeau opt autoblindate şi două avioane doborîte.

Şi noi am suferit pierderi. Ne-a întristat îndeosebi vestea rănirii grave a locotenent-colonelului Semikov. El se afla în dispozitivul de luptă al Batalionului 1 cînd în apropierea sa a explodat o bombă lansată dintr-un avion german. Cîteva schije mari i-au zdrobit şoldul drept, i-au ciopîrțit brațul şi umărul. Din fericire medicii au reuşit să-l salveze. Este adevărat că el n-a mai participat la asaltul final asupra Berlinului, dar a rămas în viață, fiind încă plin de vigoare.

La propunerea noastră, Aleksandr Ivanovici Semikov a fost distins cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

Ca urmare a luptelor ce au avut loc în ziua de 18 aprilie, armata noastră a ocupat aliniamentul Trebnitz, Jahnsfelde. Vecinul din dreapta a ajuns pe aliniamentul Marxwalde, Wulkow. Vecinul din stînga – Armata 69 – a rămas pe loc şi în cea de-a treia zi a ofensivei; de aceea flancul stîng al armatei noastre s-a lungit, iar inamicul, executînd contraatacuri, încerca să ne împingă spre sud, cît mai departe de Berlin. Pentru a contracara acțiunile inamicului, două divizii din Corpul 28 armată au primit misiunea să asigure flancul stîng al armatei.

Armata 1 tancuri de gardă şi Corpul 11 tancuri, pe care comandantul frontului le introdusese în bătălie încă în prima zi de ofensivă, continuau să înainteze în cadrul dispozitivelor de luptă ale Armatei 8 de gardă. Evident, acest fapt nu putea fi pe placul comandamentului. De la statul major al frontului erau expediate telegrame alarmante. Iată una dintre acestea:

„Comandantul frontului ordonă:

1. Să se treacă imediat la dezvoltarea cu impetuozitate a ofensivei. Orice tărăgănare în dezvoltarea operației Berlinului va duce la istovirea trupelor şi la consumarea tuturor stocurilor de materiale înainte de a fi cucerit Berlinul.

2. Toți comandanții să se găsească la punctele de comandă ale corpurilor de armată care duc lupte pe direcția principală. Se interzice categoric ca aceştia să rămînă în spatele trupelor.

3. Întreaga artilerie, inclusiv artileria de mare putere, să fie adusă mai aproape de eşalonul întîi şi să fie menținută la o

distanță de cel mult 2-3 km înapoia eşalonului care duce lupte. Acțiunile artileriei vor fi concentrate în sectoarele în care se execută ruperea.

Se va ține seama de faptul că pînă la Berlin inamicul va opune rezistență şi se va agăța de fiecare casă şi de fiecare tufiş; de aceea tancurile, autotunurile şi infanteria să nu aştepte pînă cînd artileria îi va nimici pe toți hitlerişti pentru a le oferi plăcerea de a se deplasa pe un teren curățat de inamic.

4. Bateți-l fără cruțare pe duşman şi înaintați zi şi noapte spre Berlin; numai astfel Berlinul va fi al nostru în cel mai scurt timp".

2

Ofensiva de la 19 aprilie a început la ora prînzului. Pînă în acel moment toate trupele frontului îşi aduseseră mai aproape artileria şi muniția şi executaseră cercetarea pentru a preciza sistemul de foc de pe aliniamentul de apărare de la Müncheberg. De pe acest aliniament comandantul Armatei 1 tancuri de gardă, generalul Katukov, preconiza să pătrundă în spațiul liber din adîncimea operativă.

La ora 12 şi 30 de minute trupele armatei au început să înainteze pe toată întinderea frontului. În prima jumătate a zilei au fost cucerite punctele de sprijin de la Donzdorf, Müncheberg, Bellendorf. Inamicul de pe acest aliniament a fost zdrobit, iar rămăşițele trupelor sale s-au retras.

În luptele pentru Müncheberg s-a evidențiat Regimentul 242 infanterie de gardă din Divizia 82 infanterie de gardă, la comanda căruia se afla colonelul Ivan Fiodorovici Suhorukov. Participant la bătălia de pe Volga şi ofițer cu multă experiență, el a luat o hotărîre îndrăzneață şi bine chibzuită. Regimentul afluia spre Müncheberg, deplasîndu-se pe drumul ce venea dinspre Oder. Aici inamicul a construit numeroase lucrări de apărare. Lăsînd în acest sector o singură companie,

Suhorukov a retras demonstrativ, sub privirile observatorilor duşmani, forțele principale ale regimentului, după care a pătruns imediat în pădurea de la nord de Müncheberg, de unde, atacînd impetuos în flanc şi în spate, s-a îndreptat spre oraş. Infanteria acționa în grupuri mici, însoțite de tancuri şi de autotunuri. Suhorukov însuşi se afla la o subunitate de infanterie din sectorul central al regimentului. Luptele de stradă au durat cîteva ore. Punînd în practică concepția comandantului, luptătorii încercau să intercepteze căile de retragere ale duşmanului. Ei îşi croiau drum pînă la intersecțiile străzilor, de unde deschideau foc prin surprindere, lăsînd astfel impresia că realizaseră încercuirea. Hitleriştii se zbăteau să găsească o ieşire. Tocmai asta urmărea şi Suhorukov. Atacînd simultan cu forțele principale ale regimentului, el a reuşit să-l zdrobească complet pe duşman. Oraşul a fost cucerit fără ca trupele noastre să fi suferit pierderi mari.

După încheierea luptelor pentru Müncheberg am aflat că Ivan Fiodorovici Suhorukov fusese grav rănit în piept şi în picior. Am dat medicului regimentului ordin să-l transporte imediat pe colonel la spital. La propunerea comandamentului armatei, acestuia i-a fost conferit titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

Continuînd să dezvolte ofensiva, trupele armatei au ajuns către sfîrşitul zilei de 20 aprilie pe aliniamentul Garzin, Kienbaum, Jänickendorf.

În pădure fuseseră amenajate numeroase cîmpuri de mine şi baraje. Duşmanul minase drumurile şi podurile, nu se zgîrcea cînd era vorba de asemenea „surprize” perfide. Pe drumuri, în şanțuri, pe cîmp zăceau împrăştiate în dezordine, de parcă ar fi fost părăsite, motociclete, biciclete, armament. La cea mai mică atingere, acestea explodau. Am dat şi peste mine „viclene”, care lăsau tancurile dragoare să treacă, dar maşinile ce veneau în spatele lor erau aruncate în aer.

Toate acestea reclamau din partea trupelor o atenție deosebită, iar din partea pionierilor, o muncă încordată şi

plină de abnegație.

În cele din urmă, Armata 1 tancuri de gardă a fost introdusă în ruptură de pe aliniamentul Müncheberg, Bellendorf. Tanchiştii au reuşit să înainteze repede pînă la Fürstenwalde şi Kienbaum, dar fără sprijin nu au putut dezvolta în continuare succesul obținut. Rîurile, mlaştinile, lacurile şi pădurile îngreuiau manevra acestora. Aciuiți în păduri şi în localități, hitleriştii executau foc la gura țevii asupra tancurilor, folosind faustpatroane. Devenise evident că tanchiştii noştri puteau obține succes numai în cazul realizării unei cooperări strînse cu unitățile de infanterie. De aceea s-a dat ordin ca aceştia să reintre în limitele fîşiei de ofensivă a Armatei 8 de gardă, pentru a înainta direct spre Berlin.

După căderea Münchebergului rezistența inamicului a mai slăbit întrucîtva. Unitățile germane, suferind pierderi mari, au fost forțate să se retragă din cauza loviturilor executate de trupele noastre. Dar în față ne aşteptau alte aliniamente de apărare, pe care cercetarea noastră nu reuşise să le descopere din timp. Aceste aliniamente trebuiau rupte din mişcare.

În cinci zile de lupte ofensive trupele frontului au decimat un mare număr de unități germane. Inamicul a suferit importante pierderi în personal şi tehnică. Trupele sale care ocupaseră cinci fîşii de apărare şi rezervele introduse în luptă – circa cinci divizii – au fost zdrobite şi împinse în direcția Berlinului. În luptele pentru localități, masive împădurite, noduri de comunicații, un rol deosebit de important a revenit manevrei executate de subunități cum sînt compania şi batalionul. Ele pătrundeau în spatele inamicului şi îl atacau acolo unde acesta nu se aştepta. Un asemenea punct de sprijin cum era oraşul Müncheberg a fost cucerit datorită manevrei executate de mici subunități care au pătruns pe la marginea de vest a acestuia.

Dispozitivele de luptă ale infanteriei erau saturate la maximum cu tunuri destinate executării tragerilor prin ochire directă, cu autotunuri, tancuri şi subunități de geniu, ceea ce

permitea ca apărarea inamicului să fie asaltată fără întrerupere, să fie distruse cuiburile sale de rezistență, precum şi autotunurile şi tancurile care acționau în special din ambuscade.

Către sfîrşitul zilei de 20 aprilie trupele Frontului 1 bielorus se aflau într-o situație favorabilă. Armata 2 tancuri de gardă, comandată de generalul S. I. Bogdanov, pătrunsese în raionul Bernau, în sectorul de ofensivă al Armatei 3 de izbire a generalului V. I. Kuznețov. Succesul ofensivei executate de armatele 3 şi 5 de izbire şi 8 de gardă, care desăvîrşiseră ruperea fîşiei a patra de apărare a inamicului, precum şi ieşirea unităților Armatei 1 tancuri de gardă în raionul Kagel, Fürstenwalde, Knickensdorf, în care, împreună cu tancurile, pătrunseseră unitățile Corpului 28 de gardă, i-au obligat pe hitlerişti să renunțe la contraatacuri şi la contralovituri. Acum duşmanul îşi concentra toate forțele pentru apărarea Berlinului.

Succesul ofensivei executate de Frontul 1 ucrainean şi ieşirea trupelor sale în raionul Baruth, Luckenwalde, Jüterbog l-au obligat pe inamic să renunțe la apărarea Oderului şi a unor noduri de sprijin ca Frankfurt pe Oder şi Fürstenburg. Duşmanul a încercat să-şi retragă unitățile către apus, spre Berlin, dar n-a reuşit: ele au fost încercuite în raionul Müllrose, Lübben, Zossen, Bad Saarow de către trupele armatelor comandate de generalii A. A. Lucinski şi A. V. Gorbatov. Aceasta a permis vecinilor noştri din stînga – armatele 33 şi 69 – să înainteze, ceea ce a contribuit la ameliorarea situației de la flancul stîng al Armatei 8 de gardă.

Trupele Frontului 2 bielorus, sub comanda mareşalului K. K. Rokossovski, au forțat cu succes Oderul în raionul Schwedt şi dezvoltau ofensiva pe direcția Prenzlau.

În general, operațiile celor trei fronturi se desfăşurau cu succes, deşi într-un ritm relativ scăzut. Oderul rămăsese în urmă, iar frontul inamicului fusese despicat. Importante forțe ale duşmanului erau încercuite la sud-est de Berlin.

Trupele sovietice înaintau spre Berlin, spre Elba.

Agonia

1

Ieşirea trupelor noastre, în ziua de 21 aprilie, pe autostrada de pe linia de centură a Berlinului, în raioanele Bernau, Petershagen, Rüdersdorf, Erkner, Wusterhausen, a creat condiții favorabile pentru încercuirea completă a capitalei fasciste. În acest scop, prin ordinul comandantului frontului, Armatei 8 de gardă i se cerea să se dirijeze spre marginea de sud-est şi de sud a Berlinului, în scopul încercuirii şi asaltării lui dinspre sud.

Nu era însă uşor să realizezi o astfel de manevră cu o unitate operativă cum este armata, într-o zonă situată în imediata apropiere a unei localități atît de mari. Complexitatea consta în faptul că multe dintre unitățile armatei pătrunseseră deja în cartierele oraşului şi duceau lupte de stradă. Ca să faci o cotitură atît de bruscă ar fi însemnat să slăbeşti presiunea asupra inamicului. Iar dacă-l slăbeşti pe duşman, el se ridică şi te loveşte în spate.

Pentru ca acest lucru să nu se poată întîmpla şi pentru a executa în acelaşi timp şi ordinul comandantului frontului, ne-am străduit să realizăm o schimbare de direcție mai puțin pronunțată, imperceptibilă pentru inamic. Potrivit ordinului pe care l-am dat, Corpul 4 de gardă trebuia să continue ofensiva şi asaltul Berlinului pe direcția generală Petershagen, Nensdorf, Südend; Corpul 29 de gardă – pe direcția Köpenik, Buckow; Corpul 28 de gardă – pe direcția Müggelheim, Alt-Glienicke, Rudow.

Dacă privim harta, observăm că unitățile Armatei 8 de gardă, ocolind Berlinul pe la sud-est şi pe la sud, înaintau şi îl împingeau pe inamic spre nord, din care cauză acesta nu a reuşit să ne lovească în flanc sau să realizeze joncțiunea cu gruparea germană încercuită în pădurile de la sud-est de capitală.

Comandanții corpurilor de armată şi ai diviziilor au primit ordin să aducă cît mai aproape unitățile şi subunitățile de servicii, în fîşiile de ofensivă proprii, indiferent dacă în spate ar mai fi rămas grupuri de hitlerişti. Nimicirea acestor grupuri revenea subunităților de servicii.

Executînd regruparea şi continuînd să înainteze fără oprire, trupele armatei se pregăteau să forțeze rîurile Spree şi Dahme. De aceea comandanții diviziilor aveau în permanență grijă ca mijloacele de trecere să nu rămînă în urmă.

Către sfîrşitul zilei de 22 aprilie trupele armatei, croindu-şi drum spre periferiile răsăritene ale Berlinului, au cucerit suburbiile Dahlwitz, Schöneiche, Fichtenau, Rahnsdorf, Friedrichshagen, Wendenschloss. În această zi unitățile Corpului 4 de gardă au întîmpinat o rezistență deosebit de puternică în raioanele Kaulsdorf şi Karlshorst. De fapt, pe această direcție ofensiva fusese oprită, iar la flancul stîng şi în centru, în special în sectorul Corpului 28 de gardă, trupele înaintaseră 12-15 km în 24 de ore. Un asemenea ritm realizat pe timpul ducerii ofensivei în localități poate fi considerat un ritm înalt.

Reorientînd Armata 8 de gardă către partea de sud-vest şi de sud a Berlinului, comandantul frontului dăduse ordin Armatei 1 tancuri de gardă să acționeze în cooperare cu aceasta în acelaşi raion. Tanchiştii aveau o misiune dificilă. În luptele de stradă, cînd piețele şi străzile sînt pustii, cînd inamicul organizează apărarea în clădiri, la mansarde sau în subsoluri, tanchiştii nu-l pot observa pe duşman, nu pot pătrunde în aceste clădiri sau în mansarde şi subsoluri. În acelaşi timp, tancurile sînt țintele preferate ale vînătorilor de tancuri, dotați cu sticle incendiare şi îndeosebi cu aruncătoare de grenade cu reacție de tipul faustpatroanelor. Nu se impune însă nicidecum concluzia că tancurile n-ar trebui folosite în luptele de stradă. Departe de mine un asemenea gînd. Ele sînt necesare, dar nu ca forță independentă, ci pentru ducerea unor acțiuni în cooperare cu subunitățile de alte arme, în compunerea grupurilor de asalt.

Numai în cooperare cu subunitățile de infanterie, cu artileria, cu pionierii şi cu subunitățile chimice, echipajele tancurilor vor putea afla de unde îi pîndeşte primejdia. Luptătorii din compunerea grupului de asalt le vor semnala acest lucru. Le vor semnala şi le vor arăta în care clădire, la ce etaj, mansardă sau subsol s-a aciuat inamicul, care trebuie nimicit prin eforturi comune. Iar în această strînsă cooperare, tancurile trebuie folosite de cele mai multe ori ca artilerie pe şenile, iar tanchiştii, ca artilerişti protejați de blindaj.

Fără a întrerupe ofensiva în suburbiile Berlinului, am trecut din mers de la dispozitivele de luptă la sistemul grupurilor şi detaşamentelor de asalt. În noaptea de 22 spre 23 aprilie nimeni nu s-a odihnit: prea multe probleme trebuiau rezolvate de urgență. Nu mai aveam mult pînă la rîul Spree şi apoi pînă la rîul Dahme. Potrivit calculelor efectuate de statul major al armatei, forțarea rîului Spree urma să înceapă în dimineața zilei de 23 aprilie, pe timpul unei puternice pregătiri de artilerie cu durata de 30 de minute. După ieşirea la cursul de apă, diviziile, folosind autoamfibiile afectate (aveam în total 87 de maşini), trebuiau să-şi trimită pe malul opus detaşamentele înaintate şi să pună stăpînire pe punctele de trecere.

Planul forțării a fost elaborat în detaliu. Aveam impresia că nimic nu fusese omis. Dar în război adeseori se întîmplă ca planurile să nu fie îndeplinite întocmai. Mersul evenimentelor impune în permanență noi corective. Aşa s-a întîmplat şi în noaptea de 22 spre 23 aprilie. Nu se terminase încă de multiplicat şi de distribuit ordinul, cînd unitățile corpurilor 28 şi 29 de gardă au şi ajuns pe malul rîului Spree. Aici luptătorii au găsit numeroase bărci cu vîsle şi cu motor, precum şi cîteva şlepuri de tonaj mai mare. Fără a mai aştepta ordine şi dispoziții, comandanții de subunități şi-au îmbarcat oamenii în aceste bărci şi la adăpostul nopții au forțat rîul Spree, iar după aceea şi rîul Dahme. Au trecut mai întîi unitățile Diviziei 88 infanterie de gardă, sub comanda

generalului-maior B. N. Pankov. Spre ziuă ele au ocupat suburbia Falkenburg.

Datorăm acest succes inițiativei comandantului Batalionului 2 infanterie din Regimentul 269, Divizia 88 infanterie de gardă, căpitanul Afanasi Ivanovici Semakin. Ofițer activ, participant la numeroase lupte, el a făcut şi aici, pe căile de acces spre Berlin, dovada unor înalte calități de comandant: îndrăzneală, voință, inițiativă în îndeplinirea misiunilor de luptă. Batalionul înainta prin pădure, lăsînd în urmă autostrada de pe linia de centură a Berlinului. La un moment dat el s-a izbit de un aliniament de apărare intermediar. În batalion nu existau tunuri şi aruncătoare. Nu rămînea altceva de făcut decît să se aştepte pînă vor sosi tunurile şi alte mijloace de întărire. Dar Semakin era de altă părere: inamicul ar fi putut să se retragă sau să angajeze lupta într-o situație mult mai favorabilă pentru el. De aceea se impunea executarea imediată, prin surprindere a unui atac din mişcare pentru a-l da pe inamic peste cap. Chiar aşa a şi procedat căpitanul Semakin. Atacul executat simultan de companiile desfăşurate în dispozitiv de luptă, care au pornit din desişul pădurii şi s-au năpustit din diferite părți, l-a uluit atît de mult pe inamic, încît acesta n-a fost în stare să opună rezistență organizată. În încleştarea de scurtă durată batalionul a capturat peste o sută de hitlerişti şi a distrus trei transportoare blindate.

După cum am aflat mai tîrziu, era vorba de elementele de siguranță de pe una din căile de acces către trecerile peste rîul Spree. Înaintînd încă vreo cîteva sute de metri, batalionul a ajuns pe malul rîului. După ce au nimicit grupurile duşmane puține la număr, luptătorii sovietici, urmîndu-şi comandantul – care înot, care pe mijloace improvizate –, au trecut cursul de apă. Şi iată că în fața nemților de pe malul opus al rîului Spree au apărut deodată ruşii, în picioarele goale, mulți dintre ei numai în cămaşă, dar plini de vigoare, năpraznici. Înfățişarea acestora a avut darul să-l sperie pe duşman mai abitir decît rafalele automatelor.

— Au apărut ca nişte fantome! A trebuit să ne retragem!..., a declarat mai tîrziu comandantul unei echipe dintr-un batalion de Volkssturm care fusese luat prizonier.

Se întîmplase întocmai cum prevăzuse căpitanul Semakin. Nelăsîndu-l pe inamic să-şi revină, el a trecut la urmărire împreună cu cîțiva pistolari. Spre seară, după ce se lăsase amurgul, batalionul a dat peste un alt curs de apă. Era rîul Dahme, pe care Semakin şi luptătorii săi l-au forțat pe timpul nopții. Iar pe urmele acestor oameni îndrăzneți au înaintat celelalte batalioane şi regimente ale diviziei, consolidînd şi dezvoltînd succesul.

În dreapta, în raionul Köpenick, acționau unitățile Diviziei 39 infanterie de gardă. Regimentul comandat de locotenent-colonelul Grițenko, ajungînd pe malul rîului Spree, a fost întîmpinat cu foc puternic din stînga: inamicul bara calea ce ducea spre un pod rămas intact. Grițenko a luat hotărîrea să pună stăpînire pe acest pod. Pentru a nu atrage asupra sa atenția duşmanului, comandantul regimentului a deplasat un batalion lateral şi a organizat un schimb de focuri demonstrativ în raionul Köpenick. Dînd dovadă de ingeniozitate, ostaşii l-au făcut pe inamic să creadă că în acest loc se desfăşurau cele mai importante lupte. Şi într-adevăr, în localitatea Köpenick aveau loc lupte de stradă, însă la acestea participa, acționînd pe grupuri mici, doar o singură companie. După ce s-a convins că paza podului se liniştise, Grițenko l-a chemat pe comandantul companiei 5 infanterie, locotenentul major Nikolai Balakin, căruia i-a dat ordin ca odată cu lăsarea întunericului să treacă pe malul opus, folosind mijloace improvizate, şi să-şi croiască în ascuns drum pînă în spatele pazei, spre a ataca prin surprindere.

Acționînd pe grupuri mici, compania lui Balakin a executat pe timpul nopții o incursiune în spatele inamicului şi i-a nimicit pe hitleriştii care apărau podul. În această situație, Grițenko a ridicat la luptă forțele principale ale regimentului. Podul a căzut intact în mîinile noastre. Minele şi fugasele instalate la baza suporților au fost înlăturate, iar întreaga

divizie, cu artilerie şi tancuri, a trecut pe celălalt mal al rîului, folosind doar puține forțe pentru nimicirea totală a garnizoanei inamicului, asediată în localitatea Köpenick.

În aceeaşi noapte au forțat rîul Spree şi unitățile Corpului 29 de gardă, după ce au înlăturat în prealabil paza podului de cale ferată din raionul Adlershof. Ele au reuşit să cucerească un important cap de pod pe malul de vest şi să pună stăpînire pe încă un pod rutier peste rîul Dahme.

Nu pot să nu remarc bărbăția şi curajul de care a dat dovadă comandantul Diviziei 82, generalul-maior Mihail Ilici Duka. El a ajuns pe malul rîului Spree împreună cu subunitățile înaintate. Cînd a văzut că cercetaşii, care urmau să treacă cursul de apă înot, stau oarecum pe gînduri, Duka şi-a scos vestonul, s-a descălțat şi s-a aruncat primul în rîu. Apa rece de primăvară nu l-a împiedicat să înoate pînă la malul opus. Aici, el a desprins două bărci şi le-a trecut pe malul nostru. Cercetaşii s-au grăbit să-l urmeze pe comandant. În curînd, întreaga divizie a forțat cursul de apă, trecînd fie pe bărci, fie înot.

Aşadar, din inițiativa comandanților de subunități, unități şi mari unități din compunerea corpurilor 28 şi 29 de gardă, misiunea a fost îndeplinită mai devreme decît planificase statul major al armatei, aproape fără pierderi, cu un consum minim de forțe şi mijloace.

Pentru trecerea tancurilor, artileriei şi coloanelor de transport au fost întinse şi cîteva poduri pe pontoane, iar la 23 aprilie cele două corpuri de armată înaintau impetuos spre Berlin. Către sfîrşitul zilei marile unități ale armatei au pus stăpînire pe suburbiile Berlinului şi duceau acum lupte la vest de rîul Dahme. În acest sector rezistența inamicului a fost înfrîntă.

Cînd lupta se desfăşura într-o localitate, inamicul avea adeseori posibilitatea să apară acolo unde nu te aşteptai. El lăsa în spatele trupelor noastre grupuri speciale de diversionişti, care, ascunzîndu-se în subsoluri, permiteau unităților înaintate şi chiar rezervelor să treacă, după care îi

atacau pe ostaşii noştri. Duşmanul proceda astfel pentru a semăna panică în spatele frontului şi a frîna acțiunile unităților înaintate. Pentru a lupta împotriva acestor grupuri au fost organizate echipe de pază a serviciilor.

La 24 aprilie trupele armatei noastre continuau ofensiva pe tot frontul, respingîndu-l pe inamic spre centrul oraşului. În această zi în sectorul aeroportului Schöneweide au făcut joncțiunea trupele Armatei 8 de gardă şi cele ale Frontului 1 ucrainean. În felul acesta gruparea inamicului din sectorul Berlinului a fost despicată în două: prima parte se afla în Berlin, iar cealaltă, în raionul Frankfurt, Guben. Aceasta a dus la dezorganizarea conducerii trupelor hitleriste. La flancul drept unitățile Corpului 4 de gardă, după ce au forțat rîul Spree, au ocupat Schöneweide, Dam-Forstadt, Nieder. La flancul stîng, unitățile Corpului 28 de gardă au ajuns la canalul Teltow, cucerind raioanele Britz, Buckow, Rudow. Unitățile Corpului 29 de gardă au curățat de inamic raionul Johannisthal şi aeroportul Adlershof. Lîngă canalul Teltow marile noastre unități au făcut joncțiunea cu alte trupe ale Frontului 1 ucrainean. Aceasta era o dovadă că Berlinul fusese complet încercuit. Puternica grupare a inamicului compusă din armatele 9 de arme întrunite şi 4 de tancuri – în total 30 de divizii –, care acționa la sud-est de Berlin, se afla acum în interiorul cercului realizat de trupele noastre. De aceea Armata 8 de gardă, în a cărei fîşie de ofensivă acționau marile unități ale Armatei 1 tancuri de gardă, ce trecuseră peste cursul de apă, a primit ordin să se îndrepte către nord-est, spre partea centrală a Berlinului.

Prin realizarea joncțiunii dintre cele două fronturi şi prin încercuirea capitalei germane se încheiase etapa principală a operației Berlin. Trupele regulate ale Germaniei fasciste fuseseră zdrobite, frontul continuu al inamicului era rupt în mai multe sectoare, iar forțele sale principale fuseseră încercuite şi erau acum nimicite pe părți.

Reşedința Statului Major General al armatei germane, situată în raionul Zossen, a fost cucerită de unitățile

Frontului 1 ucrainean, ceea ce a dus la dezorganizarea totală a conducerii trupelor duşmane.

Trupele sovietice care nu participau la încercuirea Berlinului înaintau spre Elba, în întîmpinarea aliaților occidentali. Zilele celui de-al treilea Reich erau numărate. Toți simțeau acest lucru – de la soldat pînă la general.

La 25 aprilie, pe Elba, în raionul Torgau, unitățile Diviziei 58 infanterie din compunerea Frontului 1 ucrainean s-au întîlnit cu patrulele trimise de Divizia 69 infanterie din Armata 1 americană. Cel de-al treilea Reich fusese despicat în două, ostaşii celor două state aliate care se ridicaseră la luptă împotriva duşmanului comun, soldații şi ofițerii din armatele S.U.A. şi U.R.S.S., şi-au strîns mîinile.

Mai rămăsese de făcut un singur pas – să fie cucerit Berlinul, şi cu aceasta se încheia războiul. Iar acest pas urmau să-l facă trupele sovietice. Un pas dificil şi de mare răspundere. Căci în Berlin se adunaseră toate lepădăturile naziste, aici se afla creierul celui de-al treilea Reich fascist, aici mai continua încă să ființeze şi să acționeze căpetenia imperiului fascist – Hitler, împreună cu cartierul său general. Duşmanul trebuia silit prin forța armelor să accepte capitularea necondiționată. Capitulare necondiționată – aşa stătea scris în Declarația de la Ialta a marilor puteri ale coaliției antihitleriste. Ea putea fi înfăptuită numai ca urmare a executării unui asalt decisiv şi în forță asupra Berlinului. Această onoare a revenit fronturilor 1 bielorus şi 1 ucrainean.

2

Şi din nou, pentru a nu ştiu cîta oară, în fața mea şi a tovarăşilor mei se punea una şi aceeaşi întrebare: pe ce se bizuiau oare cîrmuitorii Germaniei? Acum nu mai exista nici o speranță, acum nici un fel de superarmă secretă nu mai era în stare să salveze de la înfrîngere armata germană,

rămăşiţele armatei celui de-al treilea Reich, fantomatic, efemer, pînă nu demult încă puternic şi cumplit.

Grupările principale ale duşmanului fuseseră fărîmiţate, răzleţite; ele mai opuneau rezistenţă doar pe ultimele aliniamente de apărare, în fortăreţe, în cazemate, în adăposturile subterane, în cartierele oraşului. Toate canalele de transmisiuni aflate în funcţiune în acele momente erau folosite pentru a aduce la cunoştinţa guvernului german că nu există decît o singură ieşire din război: capitularea necondiţionată!

Mai puteau fi încă salvate vieţile a sute, mii, zeci de mii de tineri germani, de soldaţi germani pe care soarta îi cruţase deocamdată în acest război lung şi fără ieşire pentru ei. Pe unul din talerele cîntarului se aflau vieţile a sute de mii de germani, pericolul de a fi distruse noi şi noi oraşe, iar pe celălalt taler, vieţile cîtorva aventurieri.

Hitler, Goebbels, Göring, Himmler, Bormann îşi preţuiesc mai presus de orice propriile lor vieţi… Pînă şi generalii germani sînt pregătiţi sufleteşte să-şi plece capetele şi să recunoască că totul a fost pierdut, dar Hitler îi ţine în frîu şi aruncă în vîlvătaia războiului noi şi noi vieţi.

Începe agonia regimului fascist, agonia conducătorilor săi, care dezvăluie în faţa întregii lumi bestialitatea şi laşitatea acestora, egoismul şi josnicia lor…

Sînt soldat. Duc în spate un mare număr de ani. Veacul meu se apropie de amurg. În viaţa mea de militar, care a început pe fronturile războiului civil, am avut prilejul să văd multe lucruri şi să trec prin numeroase încercări. Din punct de vedere strict militar, profesional, acum pot face o apreciere asupra celor petrecute în primăvara anului 1945 la Berlin. Inamicul nu avea nici cea mai mică posibilitate, nici cea mai mică speranţă de a opune o rezistenţă cît de cît însemnată pentru a obţine succes.

Am în faţă jurnalul OKW-ului, care, din ordinul generalului-colonel Jodl, era ţinut la zi încă din 1938. Pentru

noi prezintă un deosebit interes descrierea ultimelor zile de existență a Germaniei fasciste.

La 22 aprilie 1945, pe la ora 15, în cancelaria imperială are loc, pentru ultima dată, o importantă consfătuire operativă. La această consfătuire, pe care a condus-o Hitler personal, führerul şi-a exprimat pentru prima oară părerea că războiul este pierdut.

În acest timp trupele sovietice ajunseseră pe autostrada de pe linia de centură a Berlinului, acționînd dinspre nord, dinspre est şi dinspre sud. Hitler hotărăşte să rămînă în Berlin şi acceptă propunerea şefului statului major al conducerii operative, Jodl, de a retrage de pe frontul de vest toate trupele şi a le arunca în lupta pentru apărarea Berlinului.

Ducînd la îndeplinire această hotărîre, Jodl transmite comandanților grupurilor de armate, prin directiva specială din 24 aprilie, ordinul de a arunca toate forțele pe care le aveau la dispoziție împotriva duşmanului de moarte, bolşevismul. Cu acest prilej, el le atrage atenția să nu fie afectați de faptul că trupele anglo-americane ar putea pune stăpînire pe un vast teritoriu situat în apus.

În acelaşi timp, după cum se arată în directivă, Hitler, revenindu-şi, probabil, după şocul suferit la consfătuirea din 22 aprilie, trimite la ora 19 şi 15 minute amiralului Dönitz o telegramă în care consideră bătălia pentru Berlin ca fiind „bătălia pentru soarta Germaniei”.

El dă ordin amiralului Dönitz să renunțe la îndeplinirea misiunilor ce stăteau în fața flotei maritime-militare şi să se ocupe de problema transportării trupelor pe calea aerului, pe mare şi pe uscat în scopul întăririi unităților angajate în bătălia Berlinului.

Din această cauză, toate celelalte misiuni şi celelalte fronturi aveau, după părerea sa, o importanță secundară.

În jurnalul amintit se arată că la 22 aprilie Hitler face cunoscută hotărîrea sa de a se sinucide.

Dar a spune nu e tot una cu a face. Speranțe vagi, neexprimate rătăcesc, ca nişte fantome, prin capul înfierbîntat al dictatorului. Unde dispăruse totul? Unde sînt gloatele îngenuncheate care îl aplaudau cu frenezie, oamenii de pe buzele cărora răsuna, după fiecare două cuvinte, numele său? El jurase să pună la picioarele lor întreaga lume. Ei juraseră să moară pentru el... Oare nu se va găsi astăzi un milion de tineri germani care să-şi dea foc pe rug în numele salvării vieții führerului? Şi Hitler aruncă în luptă, fără pic de milă, băiețandri, liceeni, trimițîndu-i la moarte sub focul artileriei, sub şenilele tancurilor.

Hitler se afla în buncărul său, dar el nu putea să nu ştie ce se petrece în Berlin. El nu putea să nu ştie că panica şi confuzia din ultimele zile cuprinseseră întreaga Germanie, iar milioane de locuitori ai Berlinului nu se puteau evacua din oraş. Însă dictatorul nu se gîndea la nimic altceva decît la propria sa viață...

Unde sînt trupele, unde sînt rămăşițele legiunilor celui de-al treilea Reich?

Armata 9 a lui Busse fusese izolată în apropierea capitalei, iar acum era nimicită şi capturată pe părți.

Feldmareşalul Keitel şi generalul-colonel Jodl au început împreună cu führerul războiul criminal. Acum ei căutau asiduu trupele dispărute, încercînd să le găsească prin radio sau cu ajutorul curierilor. Ca nişte dădace la căpătîiul unui iresponsabil, ei se grăbeau să-l consoleze pe führer expediind radiograme. Dar poate că astfel se consolau pe ei înşişi, aceşti analişti lucizi ai şcolii de război prusiene? Ce le mai rămînea de făcut?

Armatele celui de-al treilea Reich primesc ordinul de a debloca Berlinul... Acest ordin este repetat fără încetare de stațiile de radio rămase încă în mîinile naziştilor, este transmis prin cablurile telefonice.

Armata lui Wenck înaintează spre Berlin venind dinspre vest. Ea este întîmpinată în suburbiile Berlinului şi pulverizată de trupele noastre care înaintau spre Elba.

La 28 aprilie în mîinile lui Hitler nu rămăsese decît un neînsemnat petic de teritoriu, Tiergartenul şi clădirile guvernamentale. Era ultima suflare a regimului fascist... Nu se mai auzeau voci omeneşti, ci doar bîiguiala unor maniaci. Şeful statului major al trupelor de uscat ale Germaniei, generalul-colonel Krebs, transmite feldmareşalului Keitel următorul ordin al führerului:

„Führerul solicită să i se acorde imediat ajutor. Avem la dispoziție cel mult 48 de ore. Dacă ajutorul solicitat nu va fi acordat pînă în acel moment, atunci va fi prea tîrziu. Führerul mă roagă să vă reamintesc acest lucru".

Keitel încearcă să dea asigurări... Pentru el sau pentru führer? Nu mai are nici o importanță. Cu toții se mai lasă legănați de iluzii deşarte... Se mai joacă cu soldățeii de plumb.

Keitel răspunde în scris: „Wenck şi Busse înaintează, putem obține succes ca urmare a loviturii executate spre nord..."

Încă mai visează lovituri, iar mîinile lor desenează pe hărți îngrijit şi frumos săgeți multicolore...

La ora 5 dimineața de la statul major al Armatei 9 a generalului Busse soseşte un raport: „Acțiunea de străpungere a eşuat. Contrar ordinului categoric, subunitățile de tancuri înaintate şi-au croit, probabil, drum spre vest sau au fost nimicite. Celelalte forțe ale grupării de izbire au suferit pierderi apreciabile şi au fost oprite..."

Tot conținutul acestui raport sumbru este exagerat. Situația era mult mai limpede. În acest timp trupele noastre îi nimiceau metodic, pe părți, pe toți cei din armata lui Busse care refuzau să se predea şi îi luau prizonieri pe cei care depuneau armele.

Dar toate acestea nu sînt încă de ajuns pentru Hitler. Acum nu de putere se agață... De fantoma puterii! Nu vrea să părăsească arena politică. Este în stare să sacrifice viața întregii națiuni de dragul vieții sale. Din buncărul în care se aciuase este transmis un nou ordin: trupele care acționau

între Oder şi Elba trebuiau să treacă imediat, din toate părțile, la ofensivă pe direcția Berlin, lovind în spatele unităților noastre care pătrunseseră în capitala germană. Dar între Oder şi Elba nu mai existau trupe care să fi putut auzi apelul führerului. Acolo nu se aflau decît grupuri răzlețe de soldați rătăciți şi de SS-işti care nu mai semănau a oameni, de teama că vor fi traşi la răspundere pentru crimele comise, care îşi ieşiseră din minți din cauza bubuiturilor, focului şi sîngelui...

La 29 aprilie, la ora 23, Hitler îl întreabă pe generalul-colonel Jodl: „Unde sînt unitățile înaintate ale lui Wenck? Cînd vor trece din nou la ofensivă? Unde se află Armata 9? Pe ce direcție urmează să acționeze Armata 9?“

Jodl nu mai este în stare să dea nici un răspuns la întrebările führerului. Nici el singur nu ştie unde sînt armatele, ce-i cu ele, ce se întîmplă. Aşteaptă să sosească cît mai curînd sfîrşitul...

În ziua de 30 aprilie, la ora 18 şi 35 de minute, amiralul Dönitz a primit din Berlin următoarea radiogramă: „Amiralului Dönitz. În locul reichsmareşalului Göring, numit anterior, führerul vă numeşte pe dumneavoastră, domnule amiral, ca succesor al său. V-a fost expediat şi un document în acest sens. Dumneavoastră vă revine sarcina de a lua măsurile ce decurg din actuala situație. Bormann”.

Această radiogramă este semnificativă şi prin altceva. Ea reprezintă ultima carte jucată de Goebbels şi de Bormann. Hitler nu mai există. Hitler este sau a fost înlăturat, puterea trece în mîinile generalilor... Poate că aliații vor accepta să ducă tratative cu generalii? Cine ştie, poate minunea se va realiza?

Hitler ştia că Națiunile Unite se pregătesc să-l judece pe el şi pe complicii săi cei mai apropiați. Dar führerul nu s-a folosit de prilejul ce i se oferea pentru a se înfățişa înaintea judecății popoarelor, pentru a-şi apăra în mod public, în fața întregii lumi, ideile, „dreptul” de a extermina milioane de oameni, națiuni, de a şterge de pe suprafața pămîntului state,

oraşe, locuințe, de a arde, a tortura şi a extermina… Toate acestea erau proclamate la adăpostul armelor purtate de cei în cămăşi brune, de poliție, la adăpostul armatei, la adăpostul generalilor germani. Istoria îi oferea o tribună pentru a proclama toate acestea în fața legilor promulgate de civilizația umană.

Dar el şi-a declinat orice răspundere…

Noi, ostaşii sovietici, ne aflam în Berlin nu pentru a distruge şi a ucide. Noi am parcurs un drum greu, eliberînd pămîntul natal şi popoarele frățeşti de sub jugul cotropitorilor fascişti. Şi am ajuns la Berlin pentru a termina cu regimul fascist în Germania şi pentru a distruge astfel pentru totdeauna cel mai periculos focar al agresiunii.

În război jertfele sînt inevitabile. Dar acestea n-ar fi fost atît de mari dacă Hitler şi acoliții lui s-ar fi gîndit la binele națiunii lor…

Chiar şi în primele ore ale asaltului Berlinului, căpeteniile fasciste ar fi putut da ordin de încetare a rezistenței. Bombele şi proiectilele ar fi rămas în depozite. Sute de mii de vieți ale locuitorilor Germaniei ar fi fost cruțate.

Acum nu există martori obiectivi care să poată spune adevărul cu privire la ultimele zile şi ore ale celui de-al treilea Reich. Nici una din căpetenii n-a rămas în viață. Se ştie că după 20 aprilie Göring şi Himmler au luat legătura cu englezii şi cu americanii pentru a realiza, chiar cu prețul înlăturării fizice a lui Hitler, o pace sau un armistițiu separat. Este greu de răspuns dacă ei au acționat din proprie inițiativă, ca „salvatori ai Germaniei împotriva comunismului”, sau au fost trimişi chiar de Hitler. Aceasta a rămas o taină. Mi se va spune că la procesul de la Nürnberg au fost parțial clarificate evenimentele din ultimele zile ale celui de-al treilea Reich. Dar Hitler, Goebbels şi Himmler muriseră încă înainte de deschiderea procesului, iar Göring făcea declarații evazive, după care s-a sinucis şi el. Este întru totul posibil ca cercurile conducătoare ale celui de-al treilea Reich să fi dus cu ele în mormînt taina ultimelor lor zile de viață.

Există un testament al lui Hitler în care acesta, înainte de a muri, i-a exclus din partid pe Göring şi pe Himmler…

Există un asemenea testament. Am fost primul care am primit acest document din mîinile şefului statului major al trupelor de uscat, generalul Krebs, am ținut în mînă ultima scrisoare semnată de Goebbels şi de Bormann. Dar, deşi am primit diverse comunicări verbale şi scrise despre moartea lui Hitler, nu am crezut niciodată că acesta murise într-adevăr, pînă cînd ostaşii noştri nu au văzut cadavrul său ars în curtea cancelariei Reichului. Potrivit cuvintelor lui Krebs şi scrisorii lui Goebbels şi a lui Bormann, Hitler s-a sinucis la 30 aprilie, fiind înfăşurat imediat într-un covor, după care a fost stropit cu benzină şi ars. La fel au fost prezentate aceste evenimente de şoferul şi adjutantul lui Hitler, locotenent-colonelul Kempka, în cartea intitulată *Eu i-am dat foc lui Adolf Hitler*.

Nu pot fi considerate demne de încredere mărturiile lui Kempka potrivit cărora Bormann ar fi fost strivit de şenilele unui tanc în momentul în care un grup de fasciști încerca să-şi croiască drum spre apus. După război, în diferite publicații a apărut în cîteva rînduri ştirea că Bormann ar fi încă în viață, că ar fi fost supus unei operații plastice şi că s-ar ascunde pe undeva prin America de Sud… Generalul Gehlen, care pînă nu de mult s-a aflat în fruntea serviciului de informații al R.F.G., iar în anii războiului condusese serviciul de spionaj hitlerist pe frontul de est, susține versiunea potrivit căreia Bormann ar fi rămas în viață…

Asaltul

1

La 25 aprilie 1945 a început asaltul capitalei celui de-al treilea Reich.

Încă înainte de declanşarea acestuia, Berlinul fusese distrus de aviația americană şi engleză.

Către sfîrşitul lunii aprilie garnizoana Berlinului fusese strînsă în cleştele de oțel al trupelor noastre. Eram siguri că acolo, în centrul Berlinului, se adăpostiseră printre ruine nu numai simpli soldați, că acolo se strînseseră şi maniaci, criminali fascişti, ale căror mîini erau pătate de sînge nevinovat. Acestora le era indiferent dacă vor muri în Berlin, de gloanțele trupelor noastre, sau dacă vor sta pe banca acuzaților şi vor fi condamnați la moarte. Pe atunci în Germania existau încă mulți fanatici care îşi legaseră pentru totdeauna viața de regimul fascist. Stațiile de cale ferată, clădirile din piatră, cele 113 stații de metrou, zecile de lucrări de apărare din beton armat erau tixite cu fel de fel de arme.

În noaptea dinaintea asaltului am trecut pe la pozițiile de tragere ale artileriştilor. Aceştia se pregăteau să deschidă focul asupra Berlinului, iar eu doream să aflu rezultatele reglării tirului şi să păstrez, pur şi simplu, amintirea primei lovituri a ultimului nostru asalt asupra celui de-al treilea Reich. Am fost condus chiar de comandantul artileriei armatei, generalul-locotenent Pojarski, la o baterie de tunuri grele.

Nori negri, învolburați pluteau deasupra noastră. Ploua încet. Se părea că pămîntul ațipise, tresărind doar din cînd în cînd din cauza exploziilor ce se auzeau în depărtări.

Bateria se afla pe o pajişte din apropierea unei păduri. Artileriştii îşi instalaseră tunurile grele şi aşteptau comanda. Țevile erau îndreptate spre Berlin. Servanții stăteau în ploaie, lîngă afeturile tunurilor şi îşi aținteau privirile înainte ca şi cînd prin perdeaua de ploaie i-ar fi putut identifica pe cei care aprinseseră focul acestui război. De piepturile lor erau prinse medaliile „Pentru apărarea Stalingradului“.

Iată-i pe cei mai buni ochitori, caporalii Kupriian Kucerenko şi Dmitri Lapşin – organizatorul de partid şi

organizatorul de Comsomol ai bateriei. Lîngă unul dintre tunuri se află comandantul echipei de servanți, sergentul Ivan Tarasov, cavaler al Ordinului Steaua Roşie şi Gloria clasa a III-a… La ce s-ar putea gîndi acum acest om, căruia hitleriştii îi omorîseră fratele?

Totul este pregătit pentru tragere.

— Asupra fortificațiilor blestematului de Berlin, foc!

Proiectilele grele şi-au luat zborul, despicînd aerul cu un şuierat puternic. Direcția fusese jalonată!

Dimineața m-am urcat la punctul meu de observare, care se afla într-o clădire cu patru etaje, nu departe de aerodromul Johannisthal. Din camera situată pe colțul clădirii se vedea printr-o spărtură în perete Berlinul, mai precis, partea sa de sud şi cea de sud-est. Era imposibil să cuprinzi cu privirea întregul oraş, care se întindea pe ambele maluri ale rîului Spree, pe o distanță de cîteva zeci de kilometri. Acoperişuri şi iar acoperişuri fără sfîrşit, ici-colo dărîmături, urme ale exploziilor de bombe. În depărtare, coşurile uzinelor, turlele bisericilor. Parcurile şi scuarurile, invadate de frunzişul primăvăratic, păreau de departe învăluite într-o flacără verzuie. De-a lungul străzilor se tîra ceața matinală, amestecată cu praful încă nesedimentat al tragerilor de artilerie executate pe timpul nopții. Din loc în loc ceața alterna cu dungi negre de fum dens. Iar undeva în centru se ridicau spre cer trîmbe de culoare galbenă – semn că bombardierele grele începuseră deja să lovească principalele obiective ale atacului.

Şi deodată, duşumeaua a tresăltat sub picioarele noastre. Mii de tunuri anunțau începutul asaltului.

Privesc prin spărtura din perete: iată liniile de apărare ale oraşului, construite de-a lungul canalelor Teltow, Havel, Tegel, de-a lungul căilor ferate care făceau ocolul centrului oraşului. Aici toate casele erau adevărate fortărețe. Iar acolo unde se înălțau zidurile vechiului Berlin se întindea cel mai puternic aliniament de apărare al naziştilor. Canalul Landwehr şi malurile înalte, arcuite şi betonate ale rîului

Spree protejau toate instituțiile guvernamentale, inclusiv cancelaria Reichului şi Reichstagul.

De la punctul de observare îmi puteam da seama cît de puternic era focul ce se revărsa asupra pozițiilor duşmane. Se dărîmau zidurile caselor împreună cu ferestrele transformate în ambrazuri, erau aruncate în aer abatizele şi baricadele instalate pe străzi. Mureau fără rost mii şi mii de germani cărora Hitler le dăduse arme şi-i obligase să înfrunte focul ucigător şi să piară.

La 25 aprilie Armata 8 de gardă a declanşat ofensiva asupra sectorului central al Berlinului, acționînd dinspre sud. Trupele au fost organizate în grupuri şi detaşamente de asalt. În compunerea acestor subunități intrau tancuri, tunuri de toate calibrele, inclusiv tunuri de mare putere, subunități de pionieri şi de aruncătoare. Grupurilor şi detaşamentelor de asalt în calea cărora se aflau cursuri de apă le-au fost afectate mijloace de trecere. Luptătorii noştri cucereau pas cu pas noi cartiere ale capitalei fasciste.

Ofensiva se desfăşura încontinuu, zi şi noapte, fără nici o pauză – în aceasta consta, la drept vorbind, rațiunea asaltului. Înaintam spre Tiergarten de-a lungul malului apusean al rîului Spree. Dacă privim harta, observăm că fîşia de ofensivă a armatei se îngustează treptat, avînd în centrul Berlinului forma unei lănci bine ascuțite. Toate trupele care încercuiseră Berlinul, adică Armata 2 tancuri de gardă, armatele 3 şi 5 de izbire, Armata 8 de gardă din compunerea Frontului 1 bielorus, care participau nemijlocit la asaltul capitalei fasciste, aveau asemenea fîşii de ofensivă în unghi ascuțit: ele executau o lovitură concentrică. În fîşia de ofensivă a Armatei 8 de gardă acționau şi unitățile Armatei 1 tancuri de gardă, comandată de Katukov.

Cunoşteam acum tactica întrebuințării unităților de tancuri în luptele din oraş. La început, tancurile se deplasau în coloane pe străzile oraşelor, ceea ce nu putea duce decît la rezultate negative. Răsfirîndu-se de-a lungul străzilor, coloanele de tancuri blocau circulația, ardeau ca nişte torțe

cînd erau lovite în plin cu faustpatroane. Dacă lua foc primul tanc, nici celelalte nu aveau scăpare; imobilizate, ele vrînd-nevrînd ofereau faustpatroanelor părțile laterale şi erau imediat incendiate… De aceea, chiar în prima zi de asalt, tanchiştii noştri şi-au reorganizat dispozitivele de luptă, au stabilit o cooperare strînsă cu infanteriştii, artileriştii, pionierii. Ca urmare, pierderile în maşini blindate au scăzut considerabil, iar glorioşii tanchişti ai generalului Katukov au ajuns victorioşi la Tiergarten, în centrul Berlinului. Între tanchişti şi infanterişti s-a cimentat o adevărată frăție de arme.

Lupta în oraş, şi încă într-unul atît de mare cum este Berlinul, ridică probleme mult mai complexe decît lupta în condiții de campanie. În acest caz influența pe care o exercită statele majore şi comandanții de mari unități asupra desfăşurării acțiunilor de luptă este incomparabil mai mică. Tocmai de aceea foarte multe lucruri depind de inițiativa comandanților de subunități şi de inițiativa fiecărui soldat în parte. Acțiunile de luptă în oraş se desfăşoară după legi proprii, de care trebuie să se țină seama la fiecare pas.

Lupta în oraş este o luptă prin foc, o luptă apropiată, în care nu numai pistoalele-mitralieră, ci şi piesele de artilerie şi tunurile de pe tancuri execută foc la distanțe mici – toate trag la cîteva zeci de metri. Inamicul se adăposteşte în subsoluri şi în clădiri. Este suficient să te vadă şi imediat răsună împuşcăturile şi exploziile grenadelor de mînă.

Ofensiva în oraş se duce prin salturi, de la o clădire la alta. Dar aceste acțiuni se desfăşoară pe un front larg, pe fiecare stradă.

Pentru cel care se apără este important să mențină clădirile şi cvartalele cele mai favorabile. Pierderea fiecărui obiectiv înseamnă pierderea în întregime a unui punct de sprijin sau a unei poziții.

Conducerea trupelor se bazează, în acest caz, mai ales pe încrederea deplină în inteligența şi aptitudinile comandanților şi ostaşilor din fiecare subunitate, care, cunoscînd misiunea

generală a regimentului şi a diviziei, trebuie să rezolve singuri problemele ce le revin. Statele majore ale marilor unități şi ale unităților, ofițerii din statele majore se află cît mai aproape de obiectivele acțiunilor de luptă, asigură legătura, mai ales prin radio, coordonează acțiunile detaşamentelor de asalt, organizează culegerea informațiilor de cercetare, se îngrijesc îndeaproape de modul de aprovizionare cu muniție şi alimente, stabilesc semnale unice pentru a fi folosite atît ziua, cît şi noaptea. Sarcina principală a comandanților şi statelor majore în lupta în oraş constă în organizarea temeinică a cooperării între toate armele la eşalon pluton, companie şi batalion, subunități din care se organizează grupuri şi detaşamente de asalt.

Prin urmare, rolul comandanților de subunități, inițiativa fiecărui soldat şi sergent în lupta din oraş capătă o importanță primordială. Ei sînt aceia care rezolvă misiunile tactice, ce se transformă uneori în misiuni operative, şi numai de ei depinde succesul întregii bătălii. Tocmai aici, în lupta în oraş, soldatul se dezvăluie în toată măreția şi forța sa nu numai împotriva inamicului ce se retrage sau depune armele, ci şi în fața propriilor săi comandanți – ofițeri şi generali, şefi de pe toate treptele, inclusiv cei din consiliul militar al armatei. El este principalul executant nu numai al concepției tactice, ci şi al celei operative. Inteligența şi voința sa manifestate în luptă merită toată atenția şi o înaltă încredere.

În prima zi a asaltului trupele armatei au înaintat spre centrul oraşului cu trei, iar în unele sectoare cu patru kilometri. Unitățile de la flancul drept au ajuns la canalul Brizer-Zweig, care se varsă în Spree nu departe de parcul Treptow. Flancul stîng şi unitățile de pe direcția loviturii principale au ocupat raioanele Britz, Mariendorf şi continuau să înainteze de-a lungul canalului Teltow.

Aproape pe toate direcțiile, încleştările erau deosebit de înverşunate. Nu încăpea nici un dubiu că inamicul pregătise temeinic oraşul pentru apărare. Fiecare cartier era înțesat cu puncte de foc şi cuiburi de faustpatronişti, care amenajaseră

balcoanele şi ferestrele încăperilor de la etaje pentru a putea lovi de sus tancurile şi grupurile de luptători.

În Berlin există numeroase căi ferate care străbat oraşul în toate direcţiile, reprezentînd poziţii de apărare extrem de favorabile. Căile de acces spre gări şi poduri, pasajele de nivel fuseseră transformate în puternice puncte de sprijin. Canalele deveniseră aliniamente pe care inamicul căuta să le folosească pentru a zădărnici ofensiva noastră.

Nu-i uşor să acţionezi în asemenea condiţii.

Detaşamentele de asalt ale locotenentului Vasili Cerneaev din Regimentul 220, Divizia 79 infanterie de gardă, trebuiau să-l scoată pe inamic dintr-o clădire mare de piatră situată la intersecţia străzilor Alt-Marken şi Tarkendorfstrasse. Fasciştii transformaseră această clădire într-o fortificaţie. La subsol fusese instalat un tun de calibru mic; tot aici ocupaseră poziţii de tragere şi pistolarii. La etajul întîi se aflau numeroşi puşcaşi şi o mitralieră. Între această clădire şi clădirea învecinată fusese stabilită legătura de foc.

Comandantul de mitralieră, Nikolai Vlasenko, şi doi ostaşi dotaţi cu puşti antitanc au primit de la locotenentul Cerneaev ordin să execute foc asupra ferestrelor clădirii. În acelaşi timp, tunul de 45 mm al sergentului Piotr Vasilievski trebuia să distrugă mitraliera inamicului, după care urma să tragă asupra punctelor de foc apărute între timp.

Vînătorii de tancuri, mitraliorii şi artileriştii au început să tragă. Hitleriştii s-au ascuns în spatele zidurilor clădirii, slăbind pentru puţin timp intensitatea focului. De acest lucru au profitat luptătorii noştri. Trăgînd din mers, grupul de asalt al sergentului Ivan Trubacev s-a apropiat primul de clădire. Luptătorii noştri au aruncat cîteva grenade pe uşile şi ferestrele de la subsol şi, croindu-şi drum spre încăperile de la parter, i-au scos din luptă pe servanţii tunului şi pe pistolarii inamicului. Pe urmele grupului de asalt al lui Trubacev s-au avîntat luptătorii din grupul de consolidare a succesului, comandat de sergentul Fiodor Nikitin. Înainte de a pătrunde într-una din încăperi, Nikitin a întredeschis uşa

cu multă băgare de seamă şi a aruncat înăuntru o grenadă. Cîțiva hitlerişti au fost omorîți, iar ceilalți s-au retras. Croindu-şi drum cu grenade şi cu rafale de pistol-mitralieră, luptătorii noştri i-au alungat pe fascişti şi din celelalte camere.

În acest timp detaşamentele de asalt ale locotenentului Mihail Beleavski şi sublocotenentului Viktor Romanov, acționînd în cooperare cu aruncătoarele şi cu artileria, au mai ocupat o clădire situată pe colțul străzii.

Rezultatul luptei de stradă depinde de dîrzenie, de inițiativa şi iscusința cu care acționează micile grupuri de asalt. Cîțiva luptători înarmați cu grenade, pistoale-mitralieră şi puşti şi sprijiniți de mitraliere şi de aruncătoare obțin totdeauna succes dacă îl atacă pe inamic cu impetuozitate. În acest caz este necesar să eviți străzile drepte, să foloseşti spărturile existente în pereții caselor, intrările de serviciu, portițele grădinilor, curțile şi străzile lăturalnice. Inamicul minează, de regulă, unele clădiri şi intervalele dintre ele, instalează fugase pe străzi, plantează mine şi „surprize" în case. Luptătorii noştri ştiau că mai întîi trebuie să execute o cercetare amănunțită, să se informeze temeinic şi numai după aceea să acționeze cu curaj, la sigur. Clădirile de piatră pe care nemții le apărau cu deosebită înverşunare aveau să fie distruse cu aruncătoarele şi cu tunurile, iar garnizoanele acestora, cu grenade de mînă.

Dacă o subunitate atacă un cartier, este necesar ca acesta să fie împărțit în mai multe sectoare, iar garnizoanele inamicului să fie izolate una de alta. Atacul unei clădiri sau al unui cartier se execută simultan din cîteva direcții. Tancurile şi autotunurile afectate trebuie să neutralizeze prin trageri directe, în primul rînd, acele puncte de foc care împiedică înaintarea grupurilor de asalt.

Asaltul oraşelor nu era un lucru nou pentru ostaşii noştri. Folosind experiența acumulată, ei înaintau cu curaj şi cu hotărîre.

Pentru a ajunge la aerodromul Tempelhof, trebuia forțat mai întîi canalul Teltow. Detaşamentul de asalt al Diviziei 39 infanterie de gardă, comandat de locotenentul Dmitri Nesterenko, a fost primul care s-a avîntat spre malul canalului. Fumul provocat de incendiu învăluia toate construcțiile, din care cauză malul opus abia se mai zărea. Prin urmare, şi-a spus Nesterenko, nici inamicul, aflat de cealaltă parte, nu ne poate vedea pe noi. Locotenentul a dat ordin primului grup de asalt să treacă în partea cealaltă a canalului şi să pună stăpînire pe clădirea cu mai multe etaje situată pe malul opus. Podul de peste canal fusese aruncat în aer şi era scufundat în apă. Totuşi, s-ar fi putut trece pe grinzile principale ale acestuia dacă n-ar fi fost mitraliorii şi puşcaşii-lunetişti ai inamicului, care executau foc puternic în acest sector.

Atunci Nesterenko a dat ordin artileriştilor să supună clădirea unui puternic ciocan de foc. Proiectilele trase cu precizie au redus la tăcere punctele de foc fasciste, iar grupul de asalt, în frunte cu sergentul-major Andrei Anisiev, s-a avîntat dincolo de pod. Primul care s-a apropiat în fugă de clădire a fost comandantul grupului de asalt; el a aruncat o grenadă pe fereastra prin care îşi revărsa focul o mitralieră germană. Aceasta a amuțit. Aruncînd încă două grenade, Anisiev a intrat imediat în clădire şi a curățat de hitlerişti trei camere.

Luptătorii noştri executau o presiune puternică, ei acționau cu iscusință. Pistolarii curățau mai întîi cu foc fiecare cameră, fiecare coridor şi numai după aceea se avîntau mai departe. Fasciştii n-au putut face față unei lovituri atît de impetuoase şi au luat-o la fugă. Grupul de consolidare a succesului a deschis imediat foc puternic asupra lor. Sub acoperirea acestuia, luptătorii lui Anisiev au pătruns într-o clădire învecinată, punînd stăpînire pe ea.

Dar iată încă o pagină din istoria faptelor eroice ale ostaşilor din Armata 8 de gardă. Această pagină a fost înscrisă de plutonierul Aleksei Burmaşev, transmisionist. Îl

cunoşteam bine pe Aleksei Burmaşev, l-am întîlnit pe Nipru, pe Vistula şi pe Oder. Era un siberian cu umerii laţi, cu pometii obrajilor ieşiţi în afară. El a fost acela care, pe malul rîului Spree, a spus tovarăşilor săi privind apa tulbure şi rece:

— Am trecut noi altele şi mai grozave... O vom trece şi p-asta!

Pe mal, lîngă debarcader se legănau pe valuri bărcile pe care germanii nu reuşiseră să le distrugă cînd se retrăseseră. Plutonul de transmisiuni al plutonierului de gardă Burmaşev nu le-a lăsat nefolosite.

Duşmanul rezista cu îndîrjire. Căzînd în rîu, proiectilele şi bombele ridicau în sus coloane înspumate. La atingerea apei, schijele sfîrîiau. Micuţa luntre pescărească în care se aflau plutonierul de gardă Burmaşev şi telefonistul Koşelev era cît pe-aci să se răstoarne. Dar, pînă la urmă, ea a reuşit să înfrunte focul, izbindu-se cu putere de malul opus. Luîndu-şi armele şi bobinele, Burmaşev şi Koşelev au sărit pe mal şi au început să întindă imediat cablul. Cînd şi-au dat seama că este vorba despre telefonişti, germanii au revărsat asupra lor focul puternic al artileriei. Koşelev a fost omorît. Dar Burmaşev, cînd tîrîndu-se, cînd înaintînd în pas alergător sub ploaia de proiectile lansate de inamic, continua să întindă cablul. Şi în curînd, la punctul de comandă s-a făcut auzită vocea sa:

— „Vulturul", „Vulturul", mă auziţi? Sînt „Privighetoarea"...

Apoi regimentul a intrat în Berlin. Se duceau lupte înverşunate pentru aerodromul central Tempelhof. Plutonierul de gardă Burmaşev putea fi văzut pe stîlpii de telegraf, pe acoperişurile clădirilor în flăcări, prin subsolurile întunecoase şi umede. Împreună cu tovarăşii săi de luptă, el asigura cu multă operativitate legătura subunităţii. Trebuie să ai o voinţă şi un curaj nemaiîntîlnit ca să te caţări sub ploaia de schije în vîrful stîlpului de telegraf şi să conectezi acolo cablurile! Cu bobina în mîini, Burmaşev fugea pe

stradă. Din toate părțile trăgeau asupra sa pistoalele-mitralieră şi aruncătoarele nemțeşti.

Mai rămăseseră zece metri pînă la clădirea în care duceau lupte grupurile noastre de asalt. Dar aici, în acest loc, o schijă s-a înfipt în pieptul luptătorului nostru. Apăsîndu-şi rana cu mîna, Burmaşev a ajuns în fugă pînă la clădire, unde a strigat:

— Țineți cablul! şi a căzut pe caldarîm.

Aceştia au fost ultimii metri din cei o mie de kilometri de cablu telefonic pe care Burmaşev l-a întins în anii războiului. Iar acest din urmă fir şerpuia pe străzile capitalei germane. Prin el avea să răsune în curînd o ştire îmbucurătoare: „Aerodromul este încercuit din toate părțile!“

Şi trebuie spus că cucerirea aerodromului Tempelhof a avut o însemnătate deosebită pentru întreaga bătălie a Berlinului. Doar era ultima pistă a capitalei de pe care puteau decola avioanele. Şi, fireşte, inamicul făcea tot posibilul ca să mențină această ultimă fereastră spre cer. Aerodromul era apărat de unități de artilerie antiaeriană, de detaşamente SS şi de tancuri dispuse în evantai pe marginea pistei de decolare şi orientate spre sud şi spre răsărit. Cele mai multe tancuri, îngropate în pămînt, fuseseră transformate în puncte fixe de foc. După toate probabilitățile, garnizoana Berlinului rămăsese fără rezerve de carburanți pentru tancuri; după cum au declarat prizonierii, toată benzina fusese luată de aviatori.

Potrivit declarațiilor făcute de prizonieri, avioanele se aflau în hangare subterane, fiind alimentate şi pregătite să decoleze în orice clipă. Lîngă ele făceau de serviciu, zi şi noapte, membrii echipajelor. Printre aceştia se aflau piloții şi navigatorii cărora li se încredințase în trecut sarcina de a-i transporta pe calea aerului, în diferite colțuri ale Germaniei, pe Hitler, Goebbels, Bormann şi alte căpetenii ale celui de-al treilea Reich. Se putea trage concluzia că Hitler şi colaboratorii săi se mai aflau încă în Berlin. Nu trebuia să li se permită să se salveze prin singura fereastră ce mai

rămăsese. Regimentele din diviziile 39 şi 79 infanterie de gardă au primit misiunea să încercuiască aerodromul, iar artileriştii să țină sub foc pistele de decolare. Nu cunoşteam cu precizie coordonatele ieşirilor din hangarele subterane; de aceea, detaşamentele de asalt, întărite cu tancuri, primiseră misiunea să execute foc de mitralieră asupra căilor de acces spre pistele de decolare, blocînd astfel avioanele sub pămînt.

Planul a reuşit cum nu se putea mai bine. Din seara zilei de 25 aprilie nici un avion n-a mai putut să-şi ia zborul de pe aerodrom. La 26 aprilie, către ora prînzului, întregul aerodrom Tempelhof, împreună cu hangarele şi centrele sale de transmisiuni, inclusiv clădirea „Flughafenului", se aflau în mîinile noastre.

Odată cu această ştire îmbucurătoare a sosit şi una dureroasă: murise comandantul Regimentului 117 infanterie de gardă din Divizia 39 infanterie de gardă, colonelul Efim Dmitrievici Griţenko, un om inteligent, hotărît şi de un curaj demn de invidiat. Tăcut, lat în umeri, bine proporționat, cu privirea senină, aşa îl văd parcă şi acum. El a căzut în noaptea de 25 spre 26 aprilie, dar această veste am aflat-o abia a doua zi. Probabil că tovarăşilor nu le venea să creadă, nu voiau să creadă că murise Efim Dmitrievici. Nici mie nu-mi venea să cred...

Dar iată că o infirmieră din Regimentul 117, Tatiana Guboreva, a adus un plic ciuruit de gloanțe: în el se aflau documentele lui Efim Dmitrievici, pe care acesta le păstra în buzunarul de sus al hainei, în partea stîngă. Drept în piept, chiar în inimă îl lovise glonțul... Ce om pierdusem!...

Adio, tovarăşe de luptă! Te vom păstra mereu în amintire. Luptătorii din regimentul tău continuă să înainteze. Acolo, în centrul Berlinului, vom înălța un monument în memoria eroilor asaltului, iar pe granitul acestuia, printre alte nume, va fi gravat şi numele tău.

După ce revista *Tînăra gardă* mi-a publicat amintirile, am primit o scrisoare de la soția lui E. D. Griţenko – Iulia Makarovna. Ea este profesoară la o şcoală medie din

localitatea muncitorească Masleanino, regiunea Novosibirsk. Iulia Makarovna scrie că oamenii de pe acele meleaguri păstrează cu sfințenie amintirea eroului lor.

…Începuse a treia zi a asaltului. Limitele garnizoanei din Berlinul asediat se restrîngeau, iar împotrivirea inamicului creştea. Creştea însă şi densitatea dispozitivelor noastre de luptă. Manevra de foc era redusă la minimum. Totul fusese îngrămădit în spațiul restrîns al străzilor. Sosise momentul cînd înaintarea putea fi comparată cu munca minerilor în abataje. Numai prin spărturile din zidurile groase de piatră, printre mormanele de ruine, printre sfărîmăturile de blocuri din beton armat amestecate cu armătură ruptă puteai răzbate de pe o stradă pe alta, dintr-un cvartal în altul. Simțind că se apropie sfîrşitul, hitleriştii distrugeau clădirile, fără să le pese că odată cu ele piereau locuitori paşnici.

O rezistență deosebit de înverşunată au opus-o detaşamentele SS în piața din fața bisericii de pe Kurfürstenstrasse. Să țină minte istoricii această piață! Ea se află acum în Berlinul occidental.

De la 25 aprilie, odată cu începerea asaltului Berlinului, statul major al frontului nu mai modifica, în directivele sale, decît liniile de despărțire dintre armate, ceea ce era normal. Luptele desfăşurate în oraş nu pot fi influențate prin ordine. Statul major al armatei stabilea doar liniile de despărțire între corpurile de armate şi dădea misiuni pe aliniamente. Iată ce cuprindea, de pildă, ordinul pe armată din 27 aprilie 1945:

„1. Ofensiva nu va înceta pe timpul nopții, în care scop se va acționa cu detaşamente de asalt independente. Se va asigura timpul necesar pentru odihna forțelor principale, iar artileria, tancurile şi muniția vor fi aduse mai aproape.

2. Începînd din dimineața zilei de 27.04.1945 forțele principale vor continua ofensiva după cum urmează:

Corpul 4 de gardă va înainta pe direcția Kaiser Friedrichplatz (obiectivul nr.40), Blücherstrasse şi va ieşi către sfîrşitul zilei la canalul Landwehr, în sectorul insulei

Lode-Insel, exclusiv podul rutier de la sud de Anhalter Bahnhof (obiectivul nr.5).

Linii de despărțire: dreapta – canalul Landwehr; stînga – închisoarea, obiectivul nr.43, podul de la sud de obiectivul nr.5.

Corpul 29 de gardă se va deplasa pe direcția generală: intrarea principală a aerodromului Tempelhof, nodul de căi ferate (obiectivele nr.154 şi 2) şi va ieşi către sfîrşitul zilei pe aliniamentul: strada Flottwehlstrasse, stația de cale ferată de la nord de cimitirul Matheus, stația Kolonenstrasse.

Linie de despărțire stînga – stația Tempelhof, cimitirul de la nord de obiectivul nr.38.

Corpul 28 de gardă va nimici în cursul zilei inamicul care se apără în raionul cuprins între canalul Teltow, stația Priesterweng şi stația Panenstrasse, cimitirul de la nord de obiectivul 38, stația Tempelhof.

Linie de despărțire stînga – stația de cale ferată Mariendorf pînă la intersecția căilor ferate lîngă stația Panenstrasse.

Ofensiva forțelor principale ale corpurilor de armată va începe la 27.04.45 08.00".

În noaptea de 26 spre 27 aprilie 1945 un grup de asalt, întărit cu tancuri din Regimentul 34 tancuri grele independent, executînd un salt impetuos, a depăşit cele două linii de cale ferată care străbat partea de sud a oraşului. În piața din fața bisericii un tanc de-al nostru a dat peste o mină şi a rămas fără o şenilă.

Văzînd că maşina noastră blindată se oprise, SS-iştii au tăiat calea de retragere a echipajului şi a pistolarilor care acționau în cooperare cu tanchiştii.

SS-iştii erau vreo sută, iar ai noştri vreo 12. A început o luptă inegală. De un eroism excepțional şi de o măiestrie deosebită a dat dovadă în această luptă mecanicul-conductor, sergentul de gardă Gherman Petrovici Şaşkov, de loc din regiunea Gorki, de pe Volga. După ce încărcătorul a fost rănit mortal, Şaşkov i-a luat locul. A fost ucis şi comandantul tunului, dar tancul a continuat să execute foc fără

întrerupere. Acum Şaşkov ținea atît locul încărcătorului, cît şi pe cel al comandantului de tun. Explozia unui faustpatron l-a scos din luptă şi pe comandantul maşinii. Şaşkov a rămas singur. Trăgînd de leviere, el a virat tancul în jurul axei sale, dar un alt faustpatron a nimerit în plin. A luat foc compartimentul instalației de forță. Dînd înapoi, Şaşkov s-a înfipt cu partea din spate a tancului în zidul pe jumătate distrus. Molozul care s-a surpat ca urmare a izbiturii puternice a stins flacăra.

Şaşkov a trecut de la tun la mitralieră, împroşcîndu-i cu gloanțe pe hitlerişti. La un moment dat şi proiectilele şi cartuşele s-au terminat. Dar în tanc mai erau grenade. Luptătorului nostru i s-a făcut milă de maşină: nu voia ca duşmanul să pună mîna pe ea. Grenadele zburau cînd prin deschizătura turelei, cînd prin gura de acces a mecanicului-conductor. Dar iată că s-au terminat şi grenadele. Şaşkov a fost rănit pentru a doua oară în piept. Hitlerişti au început să ciocănească în blindaj, cerîndu-i lui Şaşkov să se predea. Dar ostaşii de gardă nu se predau! Gherman Şaşkov a continuat să rămînă în tanc.

Cînd luptătorii noştri au răzbit în acel loc, în jurul tancului zăceau peste treizeci de pistolari şi faustpatronişti germani, îmbrăcați în ținută de gestapovişti. Iar Şaşkov, pe jumătate ars şi plin de răni, stătea întins pe podeaua tancului, cu cuțitul în mînă. Cu ultimile puteri, el a mai avut timp să povestească tovarăşilor săi ce se întîmplase. Eroul nostru s-a stins rostind următoarele cuvinte:

— Mulțumesc, tovarăşi, că nu i-ați lăsat pe fascişti să pună mîna pe trupul meu…

2

Comandantul Corpului 28 armată de gardă, generalul A. I. Rîjov, mi-a raportat că, dincolo de parcul „Heinrich von Kleist“, într-o clădire de la colțul unei străzi transformată

într-un puternic punct de sprijin rămăsese o garnizoană asediată care continua să execute foc cu mitraliere de calibru mare. După toate aparențele, acolo se adăposteau numeroşi hitlerişti care ştiau că n-au nici o şansă să rămînă în viață. Ei trăgeau în infirmierele, în răniții, în femeile şi copiii care încercau să treacă în fugă strada. Trăgeau în toți cei care se aflau în bătaia mitralierelor, trăgeau rafale lungi, fără a sta pe gînduri... Ce era de făcut?

Pînă în acel moment ezitasem să folosesc echipele de aruncătoare de flăcări de care dispunea armata şi pe care le ținusem în rezervă. Dar acum, hotărîrea fusese luată. Am dat ordin să fie trimisă pe limita dinainte o echipă de aruncătoare de flăcări din Brigada 41 pionieri independentă.

Servanții de la aruncătoarele de flăcări s-au apropiat tiptil de clădirea de la colțul străzii şi au expediat jeturi de foc asupra tuturor ambrazurilor şi ferestrelor punctului de sprijin de la subsol. Se părea că acum inamicul va renunța la luptă şi se va preda. Dar în curînd s-au făcut din nou auzite mitralierele. Prin urmare, luptătorilor noştri nu le rămînea altceva de făcut decît să pătrundă în acest cuib şi să-i nimicească pe fascişti. O astfel de hotărîre a fost luată din proprie inițiativă de soldatul Nikolai Ivanovici Popov, un siberian curajos din satul Argun, regiunea Cita. După ce a aruncat o legătură de grenade în uşă, spărgînd-o, el a pătruns imediat în încăperile de la parter. Naziştii ce se aciuaseră de-a lungul coridoarelor – ofițeri şi soldați – n-au avut timp să tragă nici un foc: Popov a îndreptat asupra lor jetul aruncătorului de flăcări. Dar forțele principale ale duşmanului se adăpostiseră în subsolul clădirii. Aruncînd acolo cîteva grenade, Popov a făcut un salt şi s-a trezit chiar în mijlocul fasciştilor. După cum povestea Popov mai tîrziu, numărul acestora se ridica la vreo treizeci.

— Sus mîinile! – a strigat el.

Drept răspuns – rafale de pistol-mitralieră. Popov a trebuit să se ascundă în dosul unui perete şi de acolo să pună în funcțiune aruncătorul de flăcări.

În curînd a luat foc întreaga clădire. Naziştii rămaşi în viață au încercat să se salveze prin fugă, dar în stradă îi aşteptau ostaşii noştri.

Iată ce înseamnă inițiativa şi iscusința luptătorului. În această luptă succesul a fost obținut, de fapt, de un singur om. Cum aş putea să nu subliniez încă o dată că principalul în lupta în oraş îl constituie ingeniozitatea şi măiestria soldatului!

Cînd inamicul se află în clădiri cu pereți groşi de piatră, infanteria nu poate face nimic singură. În acest caz sînt necesare eforturile întrunite ale tuturor armelor. Şi este foarte important ca infanteriştii să primească în permanență ajutor din partea artileriştilor. Experiența luptelor desfăşurate în oraşe demonstrează că fiecare grup de asalt trebuie sprijinit de cel puțin două-trei tunuri, fără a mai lua în considerare şi armamentul greu de infanterie.

Ce misiuni revin în acest caz artileriştilor?

Executînd foc asupra flancurilor şi în adîncime, tunurile încadrează obiectivul ce urmează a fi atacat şi îl izolează, ceea ce face ca vecinii să nu-i poată acorda sprijin. În acelaşi timp artileriştii neutralizează punctele de foc descoperite şi nu permit inamicului să contraatace.

În luptele de stradă distanța maximă la care trag tunurile nu depăşeşte 300-400 m. Acest fapt îi obligă pe servanți să deschidă foc prin surprindere şi să distrugă obiectivul cu unul-două proiectile. Dacă nu se procedează astfel, inamicul va reuşi, fără îndoială, să scoată tunul din luptă.

Echipa de servanți comandată de sergentul-major Fiodor Cerpacenko primise misiunea să sprijine infanteria care asalta o clădire importantă. Sergentul-major a executat cercetarea obiectivelor. La etajul întîi al acestei clădiri fusese instalată o mitralieră, iar la subsol se aflau numeroşi pistolari şi echipe de aruncătoare de grenade. Cerpacenko şi-a ales o poziție în curtea unei case situate peste drum, la circa o sută de metri de clădirea ce urma să fie atacată. În zidul care împrejmuia curtea a fost făcută o spărtură, iar pe această

poziție a fost transportată o cantitate suficientă de muniție. El convenise din timp cu comandantul grupului de asalt în privința semnalelor pentru deschiderea şi transportul focului, în privința procedeelor de indicare a obiectivelor.

Tunul a fost adus pe poziția de tragere în timpul nopții. Imediat după ce s-a luminat de ziuă, tunarii au deschis focul. Din primele două lovituri a fost distrusă mitraliera. Apoi, tunul a început să tragă asupra ferestrelor de la subsol. Sprijiniți de artilerie, aruncătoare şi mitraliere, infanteriştii au pornit la asalt, au pătruns în clădire şi au angajat lupte în interiorul acesteia. Iar artileriştii au deschis focul asupra clădirii învecinate, privîndu-l pe inamic de posibilitatea de a veni în ajutorul garnizoanei asediate.

Echipa de servanți comandată de Cerpacenko a avut de multe ori prilejul să execute trageri prin ochire directă din poziții descoperite. În asemenea cazuri, Cerpacenko se străduia să aducă pe întuneric tunul cît mai aproape şi să transporte, totodată, şi proiectilele necesare. În momentul deschiderii focului, lîngă tun nu se aflau decît doi oameni, pentru a se putea adăposti mai bine în spatele scutului. Ceilalți plecau în cea mai apropiată clădire, de unde îl observau pe inamic. Dacă ar fi nimerit în tunul nostru, inamicul n-ar fi putut scoate din luptă întreaga echipă de servanți. Subliniem în treacăt că cei doi membri ai echipei de servanți rămaşi lîngă tun trebuie să posede o temeinică pregătire, să cunoască la perfecție atribuțiile ce revin celorlalți tunari.

În luptele de stradă inamicul se află totdeauna prin apropiere. De aceea comandantul tunului nu trebuie să aştepte pînă cînd infanteriştii îi vor arăta în ce să tragă. Sergentul major Cerpacenko descoperea singur obiectivele care constituiau o piedică în calea infanteriei, deschizînd imediat focul asupra acestora şi nimicindu-le. La rîndul lor, infanteriştii îi preveneau din timp pe artilerişti cînd apăreau tancuri şi autotunuri, le indicau locurile în care erau amplasate mitraliere, pistoale-mitralieră şi faustpatroane.

În oraş se întîmplă adeseori să aduci tunul atît de aproape de clădiri, încît să execuți focul prin fereastră. În acest caz echipa de servanți nu poate împinge singură un tun atît de greu. În ajutorul lor sar infanteriştii.

Frăția de arme, ajutorul reciproc, cooperarea între infanterişti, artilerişti, pionieri, transmisionişti, tanchişti şi cercetaşi în luptele desfăşurate în oraş capătă o importanță hotărîtoare. Niciodată nu veți avea prilejul să vedeți atîta apropiere şi atîtea legături permanente între luptătorii de diferite arme ca pe timpul asaltului unui oraş. Aici ei se simt în permanență unul lîngă altul şi acționează literalmente umăr la umăr. De aceea comandantului detaşamentului sau grupului de asalt îi revine totdeauna rolul de organizator principal al cooperării tactice. De iscusința cu care acesta sesizează mersul luptei, de rapiditatea şi justețea hotărîrilor luate depinde succesul luptătorilor aparținînd tuturor armelor şi, prin urmare, şi îndeplinirea misiunii de luptă în ansamblu.

Unul dintre grupurile noastre de asalt primise ordin să pună stăpînire pe o clădire puternic fortificată ce se afla pe Potsdamerstrasse. Cercetaşii descoperiseră că inamicul organizase apărarea acestei clădiri în felul următor: la etajul întîi erau instalate două mitraliere care băteau cu foc dens toată strada; la subsol era amplasat un tun de calibru mic (amenajînd două ambrazuri, inamicul putea ține sub foc ambele străzi care treceau pe lîngă această clădire, situată în colț); toate căile de acces spre clădire erau bătute de inamic cu focul mitralierelor şi pistoalelor-mitralieră amplasate în clădirile vecine.

În afară de infanterie, mitraliori şi pionieri, în grupul nostru de asalt intrau cîteva tunuri, un tanc şi un autotun. După ce luptătorii noştri şi-au ocupat pozițiile de tragere, fiind gata să pornească la asalt, tancul şi autotunul au deschis focul asupra ambrazurilor de la subsol şi asupra ferestrelor de la etajul întîi, adică asupra mitralierelor şi tunului pe care inamicul le instalase în aceste locuri. Tancul şi autotunul nostru trăgeau de după colț; după ce executau

două-trei lovituri, ele intrau imediat în adăpost. Cîteva proiectile au lovit obiectivul, silindu-i pe germani să slăbească focul. Iar în acest timp, luptătorii noştri, sub acoperirea focului de mitralieră şi pistol-mitralieră, au pornit la atac. În timp ce luptele pentru această clădire erau în toi, tancul, autotunul şi tunurile noastre executau foc asupra clădirilor învecinate, nepermiţînd inamicului să sprijine garnizoana din clădirea atacată.

Şi acum, cîteva cuvinte despre cercetare. Aceasta preceda fiecare atac, fiecare asalt. A executa cercetarea fără întrerupere înseamnă a cunoaşte părţile tari şi slabe ale inamicului şi a-l lovi, prin urmare, fără greş. Cercetaşii trebuiau să dea dovadă în toate împrejurările de un mare curaj, de iniţiativă şi ingeniozitate.

Pe tot timpul desfăşurării luptelor în Berlin a acţionat cu succes grupul de cercetaşi de sub comanda locotenentului major Viktor Lisîţin. Adeseori, cercetaşii lui Lisîţin pătrundeau în dispozitivul duşmanului, se furişau pînă în locurile cele mai primejdioase, studiau fortificaţiile şi forţele inamicului. Ei acţionau cu multă îndemînare şi iscusinţă.

În Berlin numeroase cartiere şi case erau legate între ele prin canale subterane, pe care luptătorii noştri le foloseau cu multă iscusinţă. Cîţiva luptători se deplasau prin canal, fiind precedaţi de unul-doi luptători cu lanterne. De cele mai multe ori, fasciştii, văzînd lumină, credeau că sînt de-ai lor. De această confuzie profitau cercetaşii noştri, care reuşeau astfel să-i nimicească sau să-i captureze pe hitlerişti.

Tiergarten

1

În noaptea de 26 spre 27 aprilie mi-am deplasat punctul de comandă mai aproape de limita dinainte, pe Belle-Alliancestrasse. Această stradă se numeşte acum altfel – Mehring-Damm. Am ales o casă înaltă, cu patru etaje, situată nu departe de corpul principal al aeroportului, într-unul din vîrfurile triunghiului format de cvartalul din fața parcului „Victoria". Probabil că zidurile de un cenuşiu închis ale clădirii fuseseră nu o dată învăluite de limbile de foc ale incendiilor. Geamurile erau sparte. Deasupra intrării în clădire un vultur negru, din ciment, ținea în gheare stema celui de-al treilea Reich şi o zvastică fascistă. La parter se afla o sală mică, dar înaltă, străjuită de cîteva coloane de marmură neagră. O încăpere întunecoasă, lipsită de confort. Totul era sumbru aici: şi ferestrele cu pervazurile negricioase, şi pereții întunecați, şi tavanul cenuşiu, apăsător.

Vă reținatenția asupra acestor detalii numai pentru că încăperea de care este vorba a fost arena unor evenimente legate de sfîrşitul războiului.

Abia sosisem la noul meu punct de comandă, cînd mi s-a raportat că aici se petrecuse, cu cîteva minute în urmă, un caz neplăcut. De pe palierul scării de la etajul doi, cineva a început să tragă cu pistolul asupra fetelor noastre care lucrau ca transmisioniste. Dar ele nu s-au speriat: aveau în permanență asupra lor puşti sau pistoale-mitralieră. Cînd s-au repezit într-acolo, au zărit un om îmbrăcat în haine civile care fugea pe scări, trăgînd cu pistolul. Fetele noastre, în frunte cu Valea Tokariova, l-au urmărit. Fascistul s-a ascuns în podul casei. Fetele după el. Au tras cîteva rafale pe la colțuri şi în locurile întunecoase, după care au început să strige: „*Hände hoch!*" („Mîinile sus!"). Dar n-a răspuns nimeni. Atunci ele au început să scotocească podul şi curînd au dat peste fugar. Cu fața crispată şi înnebunită de groază, strîngînd în mînă pistolul, acesta s-a repezit la geam, pe care la spart cu piciorul, şi apoi s-a aruncat cu capul în jos strigînd: „*Hitler kaput!*".

Fetele mi-au arătat cadavrul acestui alienat, care zăcea în curte, acoperit cu o rogojină.

Ei bine, pentru un fascist un asemenea sfîrşit este absolut normal…

La 27 aprilie trupele au continuat să asalteze cartierele vechiului Berlin. Spre sfîrşitul zilei forțele principale au ajuns pe ultimul aliniament de apărare al trupelor hitleriste din Berlin – la Tiergarten. În calea luptătorilor noştri se afla canalul Landwehr. La 400 m dincolo de canal îşi aveau sediul principalele instituții guvernamentale ale celui de-al treilea Reich, inclusiv cancelaria Reichului, în care se adăpostea Hitler cu cartierul său general, iar ceva mai departe, spre nord, clădirea Reichstagului.

Vecinii noştri – armatele 3 şi 5 de izbire –, care înaintau dinspre est şi nord spre centrul Berlinului, ajunseseră pe malurile rîului Spree.

Armata 2 tancuri de gardă ducea lupte în raionul Charlottenburg, iar Armata 1 tancuri de gardă acționa umăr la umăr cu Armata 8 de gardă. Între Armata 2 tancuri de gardă şi Armata 8 de gardă acționau unități ale Frontului 1 ucrainean.

Încercările trupelor sovietice de a forța din mişcare rîul Spree şi canalul Landwehr n-au izbutit. Tiergartenul – o insulă scăldată din toate părțile de apele rîului Spree şi ale canalelor – era apărat de unități SS de elită şi de batalioane de pază. Hitlerişti se adăposteau în clădiri înalte, cu pereții groşi şi rezistenți, din care puteau fi observate şi bătute cu foc ochit toate căile de acces spre cursul de apă şi spre canale.

Seara, după ce am ascultat rapoartele comandanților corpurilor de armată şi unităților independente şi după ce am executat personal recunoaşterea, am luat următoarea hotărîre: să dau trupelor un răgaz de 12 ore pentru a se odihni, dar fără a slăbi acțiunile de imobilizare a inamicului, adică să intensific cercetarea punctelor de sprijin şi să țin toate piețele şi străzile sub focul puternic al tunurilor şi aruncătoarelor.

Răgazul era necesar nu numai pentru odihnă, ci şi pentru a completa grupurile de asalt, a transporta muniția. Artileria şi aruncătoarele noastre au primit misiunea să coordoneze acțiunile proprii cu cele ale artileriei din armatele vecine, care înaintau în direcția cartierelor guvernamentale acționînd dinspre est, nord şi vest. Cercul se strîngea tot mai mult în jurul inamicului, iar în această situație orice proiectil ar fi putut pune în pericol trupele proprii. Pe timpul completării şi regrupării detaşamentelor de asalt, consiliul militar şi statul major al armatei acordau o atenție deosebită repartizării comandanților, activiştilor de partid şi de Comsomol. Nu este simplu să numeşti un nou comandant în locul celui scos din luptă. Un comandant plin de inițiativă şi hotărîre poate îndeplini orice misiune dacă ostaşii nu pregetă să-i încredințeze soarta, dacă găseşte un sprijin substanțial în comunişti şi comsomolişti. Iar şeful militar care este pus în situația să numească un comandant de detaşament sau de grup de asalt trebuie să țină seama de părerile activiştilor de partid, să stea de vorbă cu comuniştii de rînd.

Este important ca un comandant să fie apropiat de luptători, să ştie să găsească calea spre inima lor. A da o misiune judicioasă nu-i decît o treabă făcută pe jumătate. Este necesar ca fiecare luptător să fie conştient de misiunea primită, ca fiecare om să fie mobilizat în vederea ducerii la îndeplinire a hotărîrii îndrăznețe a comandantului, fără a se menaja, să înțeleagă bine rostul acțiunilor pe care le execută sub focul inamicului. Un asemenea efect nu poate fi obținut printr-un simplu ordin sau printr-o dispoziție. Comandantul trebuie să-şi asigure sprijinul comuniştilor şi al comsomoliştilor. Cuvîntul lor înțelept şi exemplul personal de bărbăție şi abnegație trebuie să pătrundă în sufletul fiecărui ostaş. Numai atunci se poate sconta pe succes.

Însăşi viața ne-a învățat să acordăm o importanță primordială muncii politice de partid. În cazul luptelor de stradă, aceasta trebuie să fie deosebit de elastică şi de operativă. Aici nu-ți poți atinge scopul prin orientări vagi şi

discuții abstracte. Comandantul şi locțiitorul său politic trebuie să fie aproape de luptători, să stea de vorbă cu ei despre treburile concrete, să le spună cum să pregătească mai bine armamentul, cum să-l inducă în eroare pe inamic, să se intereseze dacă fiecare ostaş îşi cunoaşte îndatoririle în atac, dacă a reținut semnalele, dacă are asupra sa trusa sanitară individuală, stocul intangibil de alimente. Discuția trebuie să fie concretă şi amicală, pentru ca ostaşii să se pătrundă de convingerea că misiunea poate fi îndeplinită, că victoria nu le poate scăpa.

Cînd scriu aceste rînduri, în fața ochilor îmi apare aievea locțiitorul politic al comandantului Batalionului 1 din Regimentul 220, Divizia 79 infanterie de gardă, locotenentul-major N. V. Kapusteanski. Ca înfățişare era un om obişnuit: scund, firav, tăcut.

— Locțiitorului politic nu-i place să se întindă la vorbă. El mai mult ascultă. Dar cînd spune ceva, atunci fiecare cuvînt parcă ți se înşurubează în creier – aşa vorbeau despre el luptătorii săi.

În zilele asaltului Berlinului era greu să-l găseşti pe Kapusteanski într-un singur loc. Nimeni nu-l vedea cînd se odihneşte. Se duce pentru cîteva clipe la comandantul de batalion ca să afle situația şi din nou dispare. Iar cînd te interesezi dacă n-a fost cumva pe la unul din grupurile de asalt, ți se răspunde:

— Acum a plecat. Ne-a vorbit despre cei care s-au evidențiat în luptă, a luat măsuri pentru apariția unei foi volante şi a plecat la detaşamentul vecin.

— Cine mai e cu el?

— Nimeni.

— Dacă cumva îl nimereşte vreun puşcaş-lunetist sau se dărîmă peste el vreun perete, atunci adio locțiitor politic.

— Şi nouă ne e teamă, dar el nu dă nimănui voie să-l însoțească! Spune că se poate descurca şi fără coadă!

Fiind un om modest şi îndrăzneț, el nu se gîndea niciodată la sine. Scotocea prin subsoluri, trecea străzile tîrîndu-se sub

focul inamicului, numai ca să aducă la cunoştinţa luptătorilor o veste bună, să-i îmbărbăteze, să-i ajute prin vorbă şi faptă. Pentru prima zi de luptă, Kapusteanski i-a repartizat pe organizatorul de partid şi pe organizatorul de Comsomol la detaşamentul de asalt nr.2 şi respectiv nr.3, iar el personal s-a dus la detaşamentul de asalt nr.1. A doua zi organizatorul de partid şi organizatorul de Comsomol au schimbat locurile între ei, iar Kapusteanski a rămas la detaşamentul care se pregătea pentru asaltul staţiei de cale ferată Tempelhof. Comuniştii şi comsomoliştii batalionului îşi vedeau în permanenţă conducătorii. Noaptea tîrziu sau în clipe de acalmie, Kapusteanski îi aduna pe activişti, făcea cu ei bilanţul zilei, le dădea indicaţii şi sfaturi, după care pleca din nou printre luptători, în sectoarele cele mai dificile. În schimb, fiecare luptător din batalion, fie el pistolar sau pionier, bucătar sau agent de legătură, cunoştea situaţia şi misiunea sa. Cunoştea conţinutul ultimelor comunicate apărute în presă sau transmise la radio. Faptul că acţiunile de luptă ale batalionului şi ale detaşamentelor sale de asalt erau totdeauna încununate de succes se datoreşte şi locţiitorului politic.

Acest batalion a ajuns printre primele subunităţi la canalul Landwehr.

— Şi ce face acum locţiitorul politic al batalionului? – i-am întrebat eu pe cei care îmi povestiseră despre Kapusteanski.

În curînd, de la regiment mi s-a raportat prin telefon:

— Dă o mînă de ajutor ostaşilor ca să facă plute din materiale improvizate.

— Ce fel de plute?

— Păi, mîine o să... Se făceau pregătiri în vederea forţării canalului şi tovarăşul care vorbea cu mine la telefon nu voia să spună limpede acest lucru.

— Bine, am înţeles, vă pregătiţi să pescuiţi, adică să faceţi baie.

— Şi una şi alta. Iar el este mare meşter în astfel de treburi. Dintr-o simplă foaie de cort poate face o barcă, dar ce

mai plute meştereşte, ți-e mai mare dragul să-l priveşti. Iar oamenii noştri stau lîngă el şi învață.

— Bravo lui. Mulțumesc, la revedere.

Înainte de această lovitură finală, cînd sfîrşitul războiului era evident şi cînd aproape fiecare soldat trăia în închipuire zilele de pace ce aveau să vină, s-ar fi putut naşte următoarea întrebare: nu cumva se stinsese elanul de luptă al trupelor? Ultima încleştare se anunța crîncenă şi sîngeroasă. Dar fiecare doreşte, bineînțeles, să apuce ziua victoriei. Cum să-i faci, în aceste condiții, pe oameni să înfrunie primejdiile? În plus, pe timpul desfăşurării luptelor de stradă, nici comandantul de regiment, nici comandantul de divizie nu pot urmări dispozitivele de luptă ale subunităților aşa cum le-ar urmări în teren. Aici nu există şanțuri de tragere şi tranşee continue, nu se află nici înălțimi dominante pe care să poată fi amplasate punctele de observare. De jur-împrejur numai case, ziduri şi ruine. Subunitățile se adăpostesc prin subsoluri, în spatele zidurilor ce împrejmuiesc curțile unor clădiri, pe străzile mai dosnice, printre dărîmături. Ele nu pot fi văzute. Şi atunci unde-i garanția că, în momentul transmiterii semnalului „La atac!“, regimentele şi batalioanele vor porni în acelaşi timp la asaltul decisiv?

Asemenea garanție a existat întotdeauna, există şi va exista! Comandanții, comuniştii, comsomoliştii, exemplul lor personal, înalta conştiință a răspunderii în fața celorlalți tovarăşi, în fața cugetului propriu, în fața patriei reprezintă o sursă permanentă şi inepuizabilă a spiritului combativ al armatei. Aceasta este chezăşia succesului în orice domeniu.

Anticipînd puțin evenimentele, aş dori să subliniez că, în urma vastei activități desfăşurate de consiliul militar, de organele politice şi de organizațiile de partid din unități şi mari unități, asaltul final a fost atît de înverşunat, încît a trebuit ca oamenii să fie temperați, să fie ocrotiți împotriva riscului excesiv. Nu a existat nici un caz în care vreun batalion sau detaşament de asalt să fi fost stăpînit de teamă sau să fi şovăit pe timpul îndeplinirii misiunii primite.

Se subînțelege că, punînd problema exemplului personal al comuniştilor şi al comsomoliştilor pe timpul asaltării Tiergartenului, noi nu puteam admite ca aceştia să fie trimişi dincolo de canal, împotriva fortificațiilor inamicului, sub focul de flanc al mitralierelor sau în teren minat fără o asigurare minuțioasă, fără o acoperire cu foc, fără a lovi puternic cu artileria obiectivele atacului.

S-a dat ordin să nu fie cruțate proiectilele, să nu se facă economie de cartuşe, iar bombele de aruncător şi grenadele să fie consumate fără restricție: aveam rezerve suficiente! Piesele de artilerie, începînd cu tunurile antitanc şi terminînd cu cele mai puternice sisteme, inclusiv tunurile-obuziere grele, cu bătaie mare, au fost împinse înainte, pentru a putea executa trageri prin ochire directă. Pînă şi diferite sisteme de „katiuşe“ erau aduse, la adăpostul perdelei de fum şi praf, cît mai aproape de canal, unde ele se desfăşurau şi trăgeau direct asupra fortificațiilor inamicului.

Am considerat că este bine să forțăm canalul nu cu toate regimentele şi diviziile în acelaşi timp, ci doar cu grupuri mici şi numai acolo unde artileriştii reuşeau să curețe drumul şi să neutralizeze toate, absolut toate punctele de foc ce ar fi putut îngreuia trecerea pe malul opus. Dreptul de a alege sectoarele de forțare a revenit comandanților de unități. Comandantul care se află nemijlocit pe pozițiile de plecare are posibilitatea să observe mai bine rezultatele tragerilor de artilerie şi direcțiile de acțiune cele mai favorabile pentru atingerea scopului fără pierderi.

M-am ocupat personal de unele sectoare şi de podurile ce traversează canalul, cum este, de exemplu, Podul arcuit de pe Potsdamerstrasse, deoarece, pornind de aici, cancelaria Reichului putea fi lovită cu eficacitate maximă.

În cursul examinării problemelor legate de pregătirile în vederea asaltului Tiergartenului, consiliul militar al armatei a atras atenția asupra menajării valorilor naționale ce aparțineau poporului german. Paza băncilor, bibliotecilor, institutelor de cercetări ştiințifice, instituțiilor medicale a

revenit echipelor speciale din serviciul de comenduire al subunităților de servicii ale armatei. Consiliul militar al armatei şi-a asumat răspunderea asigurării inviolabilității misiunilor diplomatice, ambasadelor şi consulatelor aflate în Berlin. Şefii organelor politice ale corpurilor de armată şi ale diviziilor au primit ordin să vegheze la inviolabilitatea sediilor diplomatice pe care le vor întîlni în fîşia de acțiune a marilor lor unități.

Totodată era necesar să rezolvăm problema asigurării cu alimente şi medicamente a populației paşnice a Berlinului. În acel moment, în depozitele şi bazele de produse alimentare ale capitalei germane nu mai rămăseseră decît puține tone de făină şi foarte puține conserve de carne şi peşte. Nu se mai găseau deloc carne, crupe, produse lactate. Mulțimea suferea de foame. Copiii se furişau pînă la tancurile noastre, sub focul mitralierelor şi al tunurilor, numai ca să poată ajunge la bucătărie, să ceară o bucată de pîine, o lingură de supă sau una de păsat.

Da! Ce bună este inima soldatului rus! Ostaşii dădeau din gamelele lor mîncare copiilor germani, le strecurau în mîini carne, zahăr, pentru a le duce celor de-acasă. Ni s-a repartizat o anumită cantitate de alimente pentru populația Berlinului, iar în diferite puncte ale oraşului au fost instalate bucătării de campanie destinate anume localnicilor.

Mai dificilă era problema asistenței medicale. Cartierele Berlinului în care acționau trupele armatei noastre fuseseră distruse încă pe timpul iernii de către aviația americană. Conductele de apă şi canalizare erau scoase din funcțiune. În spitale, pentru iluminat se foloseau opaițe, iar pentru încălzit, lămpi de gătit cu petrol şi sobe metalice. Cabinetele, bucătăriile, coridoarele şi chiar saloanele erau pline de murdărie. De jur împrejur, numai miros urît, mizerie, lipsa celor mai elementare condiții de igienă. Nu avea nici un rost să speli rufăria cu apă rece: nu exista săpun. Tifos, scabie, boli de stomac… Oamenii erau plini de păduchi şi de bube.

Ce era de făcut? Trebuia o întreagă armată de sanitari, erau necesare zeci de spitale.

Şeful serviciului sanitar al armatei a primit ordin să facă rost de cantităţile necesare de dezinfectant şi împreună cu comenduirile de raioane să mobilizeze personalul medico-sanitar german pentru a lua măsuri de prevenire a epidemiilor.

Am dat ordin şefului serviciilor armatei să distribuie locuitorilor toate cantităţile de săpun disponibile. Şefii comenduirilor de raioane au organizat repunerea în funcţiune a staţiilor de pompare a apei şi curăţirea instalaţiilor de canalizare.

Organele politice ale marilor unităţi au depistat ofiţerii care cunoşteau limba germană şi i-au trimis să explice locuitorilor Berlinului că sosise timpul să înceapă să refacă economia distrusă: războiul se apropia de sfîrşit.

Toate acestea intrau în sfera problemelor legate, într-un fel sau altul, de asigurarea politică a acţiunilor de luptă.

…Pînă la reluarea asaltului rămăseseră doar cîteva ore. Începuse să se lumineze de ziuă. Toată noaptea nu închisesem ochii, dar, cu toate acestea, nu mi-era somn. Fumam mult, foarte mult. Pînă acum fumasem două pachete de „Kazbek“. Mintea mea lucra cu înfrigurare. Ce veşti vom transmite în patrie şi în întreaga lume mîine, poimîine, de Ziua solidarităţii internaţionale, 1 Mai? Cum se va termina ultima nesăbuinţă a lui Adolf Hitler? Unde se va putea el ascunde pentru a nu fi lovit de forţele noastre? Nu, ostaşii sovietici vor reuşi să-l găsească pe cel ce seamănă moartea, oriunde s-ar ascunde. Îl vor găsi şi vor scăpa omenirea de el!

Patru zile şi patru nopţi armata noastră şi armatele vecine şi-au croit drum spre centrul Berlinului, trecînd printre ziduri şi mormane de pietre. În tot acest timp am parcurs 12 km. Armata lui von Paulus deţinuse la Stalingrad poziţii mai avantajoase decît cele pe care le ocupam noi acum în Berlin, dar în mai mult de o sută de zile nu a reuşit să străbată nici jumătate din distanţa pe care o parcursesem noi acum.

Inițiativa creatoare a luptătorilor şi comandanților noştri s-a concretizat şi în aplicarea tacticii grupurilor de asalt mici, pe care o folosisem în luptele de stradă de pe malurile Volgăi. Esența acestei tactici rezidă în ofensivă. Acolo, pe Volga, grupurile noastre, luptînd în apărare, îşi consolidau pozițiile prin acțiuni ofensive. Încă de atunci, din anul 1942, fuseseră elaborate şi verificate în practică procedeele ofensive ale grupurilor noastre de asalt. Aici, în Berlin, nu mai era necesar să ne apărăm şi să ne consolidăm pozițiile defensive, deoarece inamicul era strîns într-un cerc continuu şi puternic. Nu ne rămînea decît să înaintăm fără întrerupere. Trupele noastre care acționau în Berlin aveau misiunea de a zdrobi în timpul cel mai scurt garnizoana încercuită şi de a face inofensiv guvernul fascist. Ele aveau certitudinea că se derula ultima luptă împotriva fascismului, că după cucerirea Berlinului războiul se va termina.

Cum se pregătise însă garnizoana Berlinului pentru a face față presiunii trupelor noastre?

La drept vorbind, prost. Comandamentul hitlerist reuşise să amenajeze fortificații rezistente, fortărețe, abatize, dar cea mai importantă fortăreață – omul, conştiința acestuia – era dezarmată. Trupele germane din Berlin rezistau cu încăpățînare, dar aceasta era încăpățînarea absurdă a celor condamnați. Germanii sînt un popor disciplinat şi viteaz. Dar cînd nu există perspective, pînă şi un soldat viteaz luptă prost, chiar la el acasă, în oraşul său natal.

Este adevărat că, în primele zile ale asaltului Berlinului, cîteva grupuri de germani dotați cu faustpatroane au luptat cu destul succes împotriva tancurilor noastre, producîndu-ne pierderi relativ mari. Totuşi, succesul a fost de scurtă durată. De îndată ce trupele de tancuri s-au reorganizat şi au început să coopereze strîns cu infanteria, rezultatele obținute prin folosirea faustpatroanelor în apărarea Berlinului au fost reduse aproape la zero. Împotriva faustpatroniştilor acționau cu succes puşcaşii şi pistolarii care asigurau sprijinul tancurilor. Ingeniozitatea şi iscusința luptătorilor au făcut să

crească rezistența blindajului: tancurile au fost prevăzute cu încă un rînd de „ecrane“ blindate, e drept, primitive, dar foarte eficace. Cînd loveau în „ecran”, faustpatroanele îşi pierdeau forța cumulativă, iar blindajul rămînea neatins.

Prin urmare, acest mijloc de temut folosit de germani împotriva tancurilor ruseşti – faustpatronul, în care Hitler îşi pusese mari speranțe – nu mai era acum chiar aşa de redutabil. Conştiința neputinței duce uneori la o adevărată nebunie. Am văzut cu ochii noştri acest lucru. Imaginați-vă o gloată de 400 de băiețandri, nici unul de peste 15 ani, toți purtînd vestoane negre de elev, înaintînd de-a lungul unei străzi în întîmpinarea detaşamentelor noastre de asalt. Pe umeri purtau faustpatroane, care seamănă cu nişte sticle fixate în vîrful unor bețe cu lungimea de 1 m. Hitler îi trimisese împotriva tancurilor noastre.

Ce era de făcut? Luptătorii noştri nu au fost în stare să ridice mîna pentru a trage în ei. Comandanții au început să ne întrebe prin radio:

— Ce facem: le dăm voie să se apropie, sau deschidem focul?

— Abțineți-vă, găsiți alt procedeu pentru a-i dezarma.

Lumina cartuşelor de semnalizare de culoare galbenă care marcau limita noastră dinainte n-a avut darul să-i oprească pe tineri. Iată-i, s-au apropiat acum foarte mult de pozițiile noastre şi, observînd tunuri şi căruțe, s-au năpustit asupra lor. Faustpatroanele şi-au luat zborul, sfîşiind în bucăți oameni şi cai. A trebuit să ripostăm prin foc. Văzînd cum cad cei aflați în primele rînduri, ceilalți au făcut calea întoarsă.

Faptele relatate s-au petrecut în ziua de 26 aprilie, după ce fusese cucerit aerodromul Tempelhof. Un grup de tineri a ieşit din Tiergarten, înaintînd pe Kollonenstrasse în direcția dispozitivelor de luptă ale Corpului 28 armată de gardă.

Ei bine, cine poate lupta în acest fel, fie şi în situațiile cele mai desperate? Cine poate trimite nişte copii la moarte sigură?

Dacă în zilele cele mai dificile ale apărării Stalingradului am fi aruncat cu atîta nesăbuință oamenii în luptă, cu greu am fi reuşit să ne menținem nu numai pe malul de vest, ci şi pe malul de est al Volgăi.

2

Cu o oră înaintea începerii pregătirii de artilerie, port-drapelul Regimentului 220 din Divizia 79 infanterie de gardă, sergentul Nikolai Masalov, a adus drapelul regimentului pe malul canalului Landwehr. Împreună cu el se aflau şi doi însoțitori. Luptătorii noştri ştiau că în față se ridica principalul bastion al capitalei fasciste, ştiau că aici se afla cartierul general al lui Hitler şi principalul centru de transmisiuni cu ajutorul căruia căpeteniile celui de-al treilea Reich continuă să mai conducă încă trupele, obligîndu-le să ducă lupte sîngeroase, lipsite de orice sens.

Calea spre centrul Tiergartenului dinspre sud era barată de un canal adînc, ale cărui maluri abrupte erau betonate. Podurile şi căile de acces către ele erau minate şi acoperite cu foc dens de mitraliere. Numai printr-un salt coordonat şi impetuos putea fi trecut acest aliniament extrem de primejdios.

De la canalul Landwehr pînă la Vossstrasse şi cancelaria Reichului, în subsolul căreia se afla buncărul lui Hitler, nu rămăseseră decît cel mult 400 m. Căile de acces către cancelaria Reichului erau apărate de batalioanele din compunerea Brigăzii speciale „Adolf Hitler”. La comanda brigăzii se afla sluga credincioasă a lui Hitler, nazistul înveterat Mohnke.

Deplasîndu-se în grupuri mici, luptătorii se apropiau de aliniamentul de atac. Unii trebuiau să forțeze canalul, folosind mijloace improvizate, iar alții să se strecoare prin ploaia de plumbi peste podul minat, executînd un salt decisiv. Era suficient să se agațe doar de prima casă de pe malul

opus. După aceea, nimeni nu ar mai fi fost în stare să-i oprească pe luptătorii noştri: ei ar fi continuat să înainteze, deplasîndu-se prin spărturile din ziduri, prin subsoluri. Ei posedau o bogată experiență, dobîndită în luptele de stradă anterioare...

Pînă la declanşarea atacului mai erau circa 50 de minute. *Se* lăsase o linişte îngrijorătoare şi apăsătoare, ca înainte de furtună. Şi deodată, în această linişte, întreruptă doar de trosnetul incendiilor, s-a auzit un plînset de copil. Parcă de undeva de sub pămînt suna înăbuşit şi implorator vocea unui copil. În timp ce plîngea, el repeta un singur cuvînt, cunoscut de toată lumea: „*Mutter, Mutter...*".

— Cred că-i de partea cealaltă a canalului, le-a spus Masalov tovarăşilor săi.

Lăsînd drapelul în grija însoțitorilor, el s-a apropiat de comandant:

— Permiteți-mi să salvez copilul, că ştiu unde e.

Era însă periculos să te apropii de pod tîrîş. Terenul din fața podului era bătut cu foc de mitralieră şi de tunuri automate, fără a mai vorbi despre minele şi fugasele ascunse sub crusta de asfalt.

Au început să țăcăne rafale de mitralieră. Sergentul Masalov se tîra uşor, ca o frunză, lipindu-se de asfalt şi ascunzîndu-se din cînd în cînd în gropile puțin adînci rămase de pe urma exploziilor proiectilelor şi bombelor. Nu uita să pipăie orice moviliță, orice fisură în asfalt, pentru a nu da peste vreo mină. Iată-l, a traversat cheiul şi s-a adăpostit în spatele uneia dintre proeminențele peretelui betonat al canalului. Şi deodată a auzit din nou plînsetul copilului, care îşi chema mama cu tînguială şi stăruință, ca şi cînd l-ar fi zorit pe Masalov. Atunci, luptătorul nostru s-a ridicat în picioare, cît era de lung şi de viguros. Pe pieptul său străluceau ordine de luptă. Un asemenea om nu poate fi oprit nici de gloanțe, nici de schije.

Biografia de luptă a lui Nikolai Masalov reproducea, la scară individuală, istoria Armatei 8 de gardă. El fusese

încorporat de Comisariatul militar al raionului Tişul, regiunea Kemerovo, cînd fusese înfiinţată Armata 62. Lui i-a fost sortit să se afle împreună cu noi pe direcţia loviturii principale a trupelor germane care înaintau spre Stalingrad. Masalov a luptat mai întîi ca simplu puşcaş, în cursul luptelor din regiunea Donețului de nord a devenit mitralior, pe timpul forțării Niprului a comandat o grupă, după eliberarea Odessei a fost numit în funcţia de ajutor al comandantului unui pluton de comenduire, în capul de pod de pe Nistru a fost rănit, pentru ca după patru luni, pe timpul forțării Vistulei, să fie din nou rănit, dar el a continuat să lupte, parcurgînd cu capul bandajat tot drumul dintre Vistula şi Oder.

…Masalov a sărit peste balustrada canalului… Apoi au mai trecut cîteva minute. Mitralierele duşmane au amuţit pentru o clipă. Ţinîndu-şi răsuflarea, luptătorii noştri aşteptau să audă glasul copilului, dar era linişte. Au tot aşteptat cinci, zece minute… Oare Masalov riscase în zadar?… Cîţiva ostaşi, fără să se fi vorbit între ei, se pregăteau să-i sară în ajutor. Dar în clipa aceea s-a auzit vocea lui Masalov.

— Atenţie! Am găsit copilul. Acoperiţi-mă cu foc. Mitraliera-i în dreapta, în balconul clădirii cu coloane. Astupaţi-i gura!…

Dar iată că sosise şi momentul declanşării pregătirii de artilerie. Comandantul artileriei, generalul de armată N. M. Pojarski, dăduse deja comanda:

— Întindeţi cordiţele… Foc!

Mii de tunuri şi aruncătoare s-au dezlănţuit, lovindu-l aprig pe duşman. Mii de proiectile îl acopereau parcă pe Masalov, în timp ce acesta ieşea din zona morţii purtînd în braţe o fetiţă de trei ani.

Probabil că mama acestei fetiţe încercase să fugă din Tiergarten, dar SS-iştii deschiseseră focul asupra ei. Salvîndu-şi copilul, femeia s-a adăpostit sub pod şi acolo şi-a dat sufletul.

După ce a încredințat fetița în mîinile infirmierelor, sergentul Masalov a putut fi din nou văzut lîngă drapelul regimentului, gata să pornească la asalt.

Focul de artilerie executat asupra Tiergartenului a durat, sporind mereu în intensitate, circa o oră. De la punctul de observare vedeam norii denşi de fum şi de praf de cărămidă de culoare roşiatică ce se ridicau deasupra cartierelor guvernamentale. Vîntul sufla dinspre nord şi din această cauză un astfel de nor a învăluit punctul nostru de observare. Discul soarelui, abia vizibil şi palid, dispăruse fără urmă. Se întunecase şi nu mai reuşeam să disting pereții înalți ai cheiului de pe malul opus al canalului.

După felul exploziilor era evident că artileriştii, care îşi instalaseră tunurile mai aproape, pentru a executa trageri prin ochire directă, îşi îndreptau loviturile doar asupra cîtorva obiective, dispuse, probabil, de-a lungul străzilor, spulberînd baricadele ce se înălțau pe căile de acces de pe malul opus al canalului şi barau drumul spre piețe. Dar punctele de foc în care erau instalate mitralierele, fiind amplasate pe străduțe dosnice sau la intersecții, după colțurile clădirilor, nu puteau fi lovite de artileria noastră. Ele aveau să deschidă focul imediat după ce infanteria va porni la atac. I-am prevenit pe comandanții de unități:

— Nu vă grăbiți! Începeți să treceți canalul în grupuri mici şi numai acolo unde artileria şi-a făcut datoria.

A mai trecut vreo jumătate de oră şi comandanții de unități au început să raporteze că în multe sectoare stabilite pentru forțarea canalului inamicul execută foc puternic de flanc, îndeosebi cu mitraliere de calibru mare şi cu tunuri antiaeriene automate.

Prin urmare, nu mă înşelasem.

— Executăm cercetarea prin luptă. Continuați să identificați punctele de foc ale inamicului.

Am dat astfel de înțeles că era necesar să se găsească o altă soluție, pentru ca oamenii noştri să nu fie supuşi focului ucigător al duşmanului.

Foc de flanc… Prin urmare, inamicul îşi pitise punctele de foc în nişte adăposturi rezistente, ocupînd poziții foarte avantajoase. Dar unde? Am privit harta. În fîşia de ofensivă a armatei noastre, canalul Landwehr avea forma unui arc cu curbura orientată spre inamic. Din acest loc inamicul putea executa nestingherit foc de flanc. În plus, duşmanul putea amplasa mitraliorii lîngă suporții celor trei poduri de cale ferată şi celor şase poduri peste care treceau liniile de tramvai, pentru a executa foc de-a lungul canalului de îndată ce pe apă aveau să apară oamenii noştri.

Ce hotărîre trebuia să luăm? Artileria noastră, concentrată de-a lungul străzilor, nu putea lovi punctele de foc amplasate lateral în raport cu aceste străzi – sub poduri şi în nişele din imediata apropiere a apei, la coturile canalului. Acestea aveau să poată fi neutralizate numai atunci cînd tunurile noastre vor ieşi pe chei şi vor executa foc de-a lungul canalului. Prin urmare, trebuia să ocupăm cît mai grabnic căile de acces spre canal, şi în primul rînd cele de la cotiturile acestuia. Cui pe cui se scoate: asupra punctelor de foc ale inamicului amplasate la flancuri trebuia să executăm lovituri de artilerie tot în flancuri.

În acelaşi timp, artileriştii au primit misiunea să lovească punctele de foc aflate în adîncimea cartierelor din zona canalului. Folosirea aviației în acest scop nu era indicată, fîşia neutră fiind prea îngustă. Spargerea zidurilor cu artileria şi apoi executarea focului la nimereală prin spărturile realizate de asemenea nu avea nici un rost şi, pe deasupra, am fi consumat cîteva zile în acest scop. Armamentul cel mai eficace în asemenea situații este aruncătorul. Servanții aruncătoarelor pot să execute foc pe deasupra caselor, să nimerească obiectivele amplasate pe cele mai înguste străzi şi să-şi trimită încărcătura, după cum spun ei în glumă, direct în apartamente, prin coşurile de fum.

Se lăsase seara. După ce au precizat misiunile, artileriştii au început pregătirile în vederea executării unei noi lovituri. Batalioanele de infanterie împreună cu tanchiştii şi cu

pionierii continuau să curețe căile de acces spre canal şi să ocupe poziții mai avantajoase.

Şi celelalte armate au făcut o pauză pentru a se pregăti în vederea asaltului final asupra Tiergartenului. Astfel, Armata 3 de izbire a introdus în luptă un nou corp pentru atacul asupra Reichstagului.

Am ascultat propunerile cercetaşilor în ceea ce priveşte posibilitatea pătrunderii în Tiergarten de-a lungul arterelor principale ale metroului. Pînă atunci nu mai folosisem aceste tunele, deoarece cele mai multe stații de metrou din partea de sud a oraşului se aflau la suprafața solului. Iar acolo unde dispăreau sub pămînt, arterele sale principale se abăteau de la direcția de acțiune. În plus, metroul din Berlin nu semăna nici pe departe cu cel din Moscova: stațiile erau mici şi neîncăpătoare, galeriile se aflau la o adîncime de numai 3-4 m, iar în multe locuri, din cauza exploziilor bombelor de aviație, ele se surpaseră sau fuseseră inundate.

Dar între Tempelhof şi Tiergarten existau două galerii paralele care traversau canalul Landwehr pe sub pămînt. Oare acestea nu puteau fi folosite?

Iată ce ne-a relatat cercetaşul Aleksandr Jamkov:

— Primisem misiunea să parcurgem o distanță cît mai mare pe sub pămînt şi să cercetăm căile de acces pînă în centrul oraşului… Am coborît în stația subterană. Acolo – întuneric beznă. Ne-am orientat numai după auz şi prin pipăit. Am parcurs vreo 300 metri de-a lungul şinelor. Nimeni. Deodată a apărut o rază de lumină. Am hotărît să ne continuăm drumul tîrîş. Am observat în zid o nişă în care se afla un acumulator, iar alături ardea un bec. Prin apropiere, cineva discuta în nemțeşte. Mirosea a fum de țigară şi a conserve de carne. Deodată s-a mai aprins o lanternă. Nemții au îndreptat-o înspre noi, ascunzîndu-se în umbră. Ne-am lipit de pămînt şi am privit cu atenție: în față, tunelul era barat de un zid din cărămidă, care avea în centru nişte scuturi din oțel… Am mai înaintat vreo cîteva zeci de metri, dar au început să şuiere gloanțele. Ne-am adăpostit în nişe.

Am aşteptat cîteva clipe, apoi am făcut uz de faustpatroane şi grenade. Ne-am ridicat şi ne-am continuat drumul. După vreo 200 m am dat peste alt zid, ce nu se deosebea prea mult de primul. În general, apărarea nemților în metrou era organizată compartimentat: o porțiune liberă, apoi un zid; din nou o porțiune liberă şi iarăşi un zid.

Da, în Tiergarten n-ar fi putut ajunge prea multe forțe dacă am fi folosit doar arterele principale ale metroului. Am trimis în metrou alte grupuri de cercetaşi, mai numeroase, care aveau misiunea să-i scoată pe hitlerişti din subterane.

Toată noaptea au continuat schimburile de focuri. Subunitățile noastre au întreprins acțiuni false pentru a identifica sistemul de foc al inamicului. În sectoarele în care detaşamentele de asalt se aflau în imediata apropiere a canalului au fost întreprinse încercări false de a-l forța înot: au fost lansați pe apă saci umpluți cu talaş şi încinşi cu curele. Procedeul şi-a dovedit eficacitatea: duşmanul a deschis focul cu toate mitralierele, iar luptătorilor noştri nu le-a rămas decît să le repereze.

Dimineața artileria şi aruncătoarele noastre au început să execute lovituri puternice asupra punctelor de foc ce fuseseră reperate. Clădirile şi celelalte lucrări de pe malul canalului au fost complet distruse. Detaşamentele de asalt au început să forțeze canalul.

Tancurile care acționau în compunerea detaşamentelor de asalt nu puteau pătrunde în Tiergarten decît folosind podurile existente. De aceea am căutat să punem stăpînire, în primul rînd, pe aceste poduri. Cele mai îndîrjite lupte au avut loc lîngă Podul arcuit. Înfruntînd focul mitralierelor, pionierii au reuşit să înlăture minele şi să dezamorseze două încărcături puternice fixate sub grinzile principale ale podului. Prima încercare de a traversa podul în viteză n-a dus la rezultatul scontat. Tancul este o țintă de dimensiuni mari: de îndată ce a apărut în fața podului, inamicul a dezlănțuit un val de foc asupra sa. Din Tiergarten trăgea un „Tigru” îngropat în pămînt pînă la turelă.

Spre seară, după ce tancul lovit a fost scos din zona periculoasă, tanchiştii au solicitat ca artileria să-şi intensifice focul în acest sector şi să fie lansată o perdea de fum.

Protejați de perdeaua fumigenă, cîțiva pistolari din detaşamentul de asalt al Batalionului 1, Regimentul 220 de gardă, au reuşit să treacă dincolo de pod şi să cucerească pe malul opus clădirea situată la colțul străzii. Dar abia au apărut din nou tancurile, că iarăşi au intrat în acțiune punctele de foc ale inamicului. Unul dintre tancurile care se apropiaseră de pod a fost lovit cu un faustpatron lansat de un hitlerist ce scăpase ca printr-o minune în ascunzătoarea sa din balconul de la etajul doi al clădirii din colțul străzii, care se afla acum în mîinile pistolarilor noştri.

Se părea că aceasta fusese ultima încercare a tanchiştilor de a pătrunde în Tiergarten cu maşinile lor puternice. Dar şi de astă dată, ingeniozitatea luptătorilor s-a dovedit a fi salvatoare. Ei au agățat de jur împrejurul unui tanc lumînări fumigene, care au fost aprinse în momentul apropierii de pod. Hitleriştii au rămas descumpăniți cînd au văzut un tanc în flăcări care înainta executînd foc fără întrerupere. Aceste cîteva secunde de derută au fost suficiente pentru ca tancul să treacă în cea mai mare viteză dincolo de pod şi să se ascundă în curtea clădirii deja cucerite. Pornind din acest loc şi acționînd în cooperare cu pistolarii din detaşamentul de asalt, tanchiştii au procedat la curățirea cartierului, pe care l-am folosit apoi ca pe un cap de pod pentru dezvoltarea ulterioară a ofensivei.

În lupta pentru Podul arcuit s-a remarcat secretarul organizației de partid a regimentului, căpitanul Aleksandr Nikolaevici Evdokimov. Gloanțele parcă îl evitau. El a trecut podul printre primii, dar a revenit de două ori pe malul nostru pentru a-i atrage după sine pe ostaşii regimentului. Cavaler al Stelei de aur, distins cu înaltul titlu pentru fapta eroică pe care o săvîrşise pe Vistula, Evdokimov s-a dovedit a fi şi aici un model de bărbăție şi curaj.

Urmînd exemplul secretarului organizației de partid, un alt erou al Uniunii Sovietice din acelaşi regiment, locotenentul Pavel Vasilievici Zubenko, comandantul unui pluton de aruncătoare, a trecut imediat pe celălalt mal al canalului, s-a urcat împreună cu subalternii săi pe un acoperiş, a luat cu el aruncătoarele şi de acolo au început să-i trateze pe SS-işti cu bombe. Fiecare bombă de aruncător lovea ținta cu precizie, întrucît de sus se vedea bine unde erau concentrate forțele inamicului şi unde se aflau punctele sale de foc.

În aceeaşi zi au reuşit să treacă pe malul opus al canalului detaşamentele de asalt ale Diviziei 74 infanterie de gardă. Înainte de a forța canalul, detaşamentul locotenentului-major Aleksandr Nikitovici Gudanov a pus stăpînire pe cartierul de la flancul drept, situat chiar la capătul arcului pe care-l descria canalul. Gudanov şi luptătorii săi, protejați de o perdea de fum dens, şi-au croit drum spre mal, fără a se mai opri pentru a-i lichida pe pistolarii duşmani ce se aciuaseră în subsolurile clădirilor marginale.

Îndreptînd o parte din mitraliere în direcția canalului, iar altă parte împotriva garnizoanei asediate, el a aşteptat pînă au sosit aici celelalte subunități, care, în frunte cu comandantul de batalion, au început să forțeze canalul. Dar în acest moment, inamicul a deschis foc din spate. Comandantul de batalion a fost ucis. La comanda batalionului a rămas Gudanov. Cîteva subunități au fost trimise să lichideze garnizoana asediată, în timp ce celelalte se pregăteau să forțeze canalul. În curînd, deasupra cartierului asediat s-a înălțat un steag roşu. Grupurile de asalt comandate de Gudanov au forțat canalul şi s-au agățat de malul opus. În felul acesta, flancul diviziei era asigurat, iar mitralierele inamicului care executau foc de-a lungul canalului se aflau acum în bătaia tunurilor şi mitralierelor noastre, ce trăgeau din ambele direcții. Aceste acțiuni încununate de succes au avut darul să contribuie la îmbunătățirea situației din sectorul de trecere peste canal.

Lupte grele a dus şi un batalion de infanterie din Divizia 47 infanterie de gardă, Corpul 4 armată, comandat de maiorul Vladimir Stepanovici Novikov. După ce a forțat canalul în sectorul parcului Tiergarten, el a ajuns împreună cu luptătorii săi în dispozitivul SS-iştilor. Încleştarea a durat şase ore. Au intrat în funcțiune grenadele şi cuțitele. De partea SS-iştilor se aflau pozițiile pregătite din timp şi adăposturile, de partea lui Novikov şi a luptătorilor lui – vitejia fără seamăn şi experiența căpătată încă în luptele de stradă de pe malurile Volgăi. Au învins luptătorii noştri. SS-iştii lui Mohnke au fost zdrobiți şi parțial capturați, deşi se angajaseră prin jurămînt scris că, înainte de a se preda, vor slobozi ultimul glonț în propriul lor cap. Însă, cu toate că le mai rămăseseră cartuşe, au preferat să ridice mîinile.

Foarte bine a acționat şi comandantul unei companii din Divizia 39 de gardă, Corpul 28 de gardă, locotenentul-major Nikolai Pimenovici Balakin, în vîrstă de 22 de ani. După ce a cercetat conductele de canalizare, el a luat o hotărîre îndrăzneață: să se deplaseze de-a lungul acestora pînă la canal, după care să înoate pînă la malul opus şi, folosind din nou conductele de scurgere, să pătrundă în spatele inamicului. Manevra a fost încununată de succes. Compania lui Balakin a reuşit să zdrobească două garnizoane duşmane, capturînd 68 de pistolari şi mitraliori ce făceau parte dintr-un batalion de Volkssturm. Cu toate că a fost rănit, Balakin a continuat să conducă lupta pînă în momentul în care au sosit ajutoare.

Acelaşi procedeu au folosit şi grupurile de asalt comandate de locotenentul-major Aleksandr Stepanovici Klimuşkin din Regimentul 120 infanterie de gardă, Divizia 39 infanterie de gardă. Deplasîndu-se prin conductele de scurgere şi prin lucrările subterane de telecomunicații, el şi-a condus luptătorii pînă la podul de lîngă stația de cale ferată Meckern-Brücke, de unde a făcut un salt rapid şi a pătruns în clădirea gării. În curînd, întregul batalion, în frunte cu eroul Uniunii Sovietice căpitanul Mihail Pavlovici Karnauşcenko, a ajuns pe

malul opus al canalului şi a început să asalteze cartierul din jurul gării.

În aceeaşi zi, în întreaga armată s-a răspîndit ştirea privind noua faptă eroică a neînfricatului secretar al organizației de Comsomol a regimentului, locotenentul-major Leonid Ladîjenko, un om de un curaj excepțional. Încă în luptele anterioare, el obişnuia să plece la atac luînd cu sine şi o muzicuță. Cînd vedea că din cauza focului inamicului luptătorii nu se ridicau de la pămînt, Ladîjenko ducea la gură muzicuța şi, cîntînd ceva vesel, pleca primul mai departe, iar în urma lui porneau la atac şi ceilalți luptători. Înalt, suplu şi dibaci, el nu cunoştea frica în luptă. Aşa a fost în regiunea Donețului de nord, la Zaporojie, pe Vistula, în capul de pod de pe Oder. Iar aici, pe canalul Landwehr, el a trecut înot pe malul opus pe timpul nopții, fără a înceta să cînte la muzicuță, dîndu-le astfel de ştire celorlalți unde se află. Spre dimineață, muzicuță a amuțit. Cînd s-au apropiat de el tovarăşii săi, Ladîjenko le-a arătat obrazul însîngerat: un glonț trecuse dintr-o parte în alta. Dar secretarul organizației de Comsomol n-a părăsit lupta înainte de a fi rănit pentru a doua oară, de data aceasta grav, de o schijă de aruncător, în coloana vertebrală.

Iată ce fel de oameni au luptat la Berlin!

După ce au cucerit cîteva mici capete de pod de cealaltă parte a canalului Landwehr, trupele armatei au început să asalteze Tiergartenul dinspre sud. Ascuțişul loviturilor tuturor unităților, inclusiv ale celor care înaintau dinspre nord, dinspre vest şi dinspre est, era îndreptat către centrul insulei pe care se găsea cartierul general al lui Hitler şi de unde mai erau încă transmise ordine pentru a continua lupta absurdă.

Teritoriul pe care se afla Tiergartenul avea forma unei elipse mult alungite – 8 km în lungime şi 2 km în lățime. Era tot ce mai rămăsese din Reichul fascist – o insulă împresurată de un cerc de foc ce se strîngea implacabil.

În partea de vest a Tiergartenului se întindea un parc mare şi grădina zoologică. În centrul parcului se înălțau două

buncăre solide, construite din beton armat, fiecare avînd cîte şase etaje – trei sub pămînt şi trei la suprafață. Ziduri groase de doi metri, prevăzute cu creneluri şi ferestre de observare ce se închideau cu canturi de oțel adăposteau centrele de transmisiuni, punctele de comandă şi statele majore ale apărării antiaeriene a Berlinului. Pe acoperişurile buncărelor fuseseră instalate baterii antiaeriene.

Una dintre clădirile uriaşe situate în partea de est a Tiergartenului – sinistră, colțuroasă, cu masive coloane paralelipipedice – ocupă întreaga Vossstrasse. Aceasta este noua cancelarie a Reichului. În adăposturile sale subterane, ce numără trei etaje, şi-a găsit Hitler ultimul refugiu. Prizonierii au declarat că, începînd din luna martie, führerul nu mai ieşise de acolo. Aflasem că împreună cu el în subterana cancelariei Reichului se mai aflau Goebbels, Bormann, şeful Statului Major General, Krebs, care îl înlocuise în această funcție pe Guderian, şi mulți alți funcționari sus-puşi, în total circa 600 de persoane. În acest punct se concentrau toate firele conducerii trupelor celui de-al treilea Reich, iar de rapiditatea cuceririi acestui cuib, ultima citadelă a lui Hitler, depindea încheierea acțiunilor de luptă nu numai în Berlin, ci pe tot teritoriul Germaniei.

La nord de cancelaria Reichului, lîngă poarta Brandenburg, se afla Reichstagul – o clădire înaltă cu cupolă. Ea fusese deteriorată de bombele care nimeriseră în plin, iar acum arăta ca o cutie masivă, goală, în care putea fi amenajat un punct de sprijin tactic.

Teatrul de operă, palatele, muzeele – toate fuseseră transformate de hitlerişti în puncte de sprijin şi în puternice centre de rezistență.

Aici fiecare pas ne cerea eforturi şi sacrificii. Luptele pentru acest ultim raion de apărare al celui de-al treilea Reich se caracterizează prin eroismul în masă al ostaşilor sovietici. Pietrele şi cărămizile ruinelor, asfaltul piețelor şi străzilor capitalei hitleriste au fost din belşug stropite cu sîngele oamenilor sovietici. Şi ce oameni! Ei luptau pe viață şi pe

moarte în acele zile însorite ale primăverii. Voiau să trăiască. În numele vieții, în numele fericirii pe pămînt, ei au străbătut un drum lung de la Volga pînă la Berlin, înfruntînd focul şi moartea.

A sosit şi ziua în care coloanele şi zidurile înnegrite ale Reichstagului au fost acoperite de numeroase inscripții şi nume. Aceste inscripții de pe coloanele Reichstagului au reprezentat un monument istoric unic al războiului şi al victoriei, pe care nu l-ar putea realiza nici un sculptor din lume. În acele zile am jurat la mormintele prietenilor căzuți că vom păstra amintirea eroilor ultimului asalt al Berlinului, pentru ca şi nepoții copiilor noştri să ştie cine şi-a dat viața şi şi-a vărsat sîngele pentru obținerea victoriei asupra fascismului. Revanşarzii au şters de pe zidurile Reichstagului numele soldaților armatei eliberatoare, atît ale soldaților rămaşi în viață, cît şi ale celor ce au căzut, dar ei nu pot şterge faptele eroice ale ostaşilor noştri din memoria poporului sovietic, din memoria întregii lumi progresiste.

Numeroase nume au fost înscrise în letopisețul eroismului trupelor sovietice care au participat la asaltul Berlinului. Multe dintre ele au devenit cunoscute întregului popor sovietic, dar au mai rămas încă multe altele despre care trebuie să se vorbească. Aceasta este o sarcină de onoare a scriitorilor, poeților, istoricilor. Atunci, în zilele de luptă, nu aveai pur şi simplu timp să aduni materiale privind faptele eroice săvîrşite de ostaşii noştri: cei aflați în viață luptau, iar morții nu vorbesc.

Ne-am călăuzit după următoarea formulă: „Erou nu este numai acela care piere pe timpul îndeplinirii unei misiuni. Este de două ori erou acela care, înfruntînd primejdia, reuşeşte să-şi îndeplinească misiunea şi să rămînă în viață, pentru a trăi şi a crea“. Formula este justă şi ea a jucat un rol important. Noi ne bizuiam pe aceştia, pe cei vii, iar ei şi-au făcut datoria pînă la capăt. Dar nici un soldat care a contribuit la obținerea victoriei cu prețul vieții sale nu trebuie să rămînă necunoscut.

Vizita lui Krebs

1

Timp de două zile – 29 şi 30 aprilie –, trupele frontului, înfruntînd un inamic din ce în ce mai îndîrjit, îndeosebi batalioanele SS, au pătruns tot mai adînc în cartierele guvernamentale ale Berlinului. Dinspre sud – trupele Armatei 8 de gardă şi ale Armatei 1 tancuri de gardă a generalului Katukov, dinspre est şi nord – trupele Armatei 3 de izbire a generalului Kuznețov şi ale Armatei 5 de izbire a generalului Berzarin, dinspre vest – tanchiştii Armatei 2 tancuri de gardă a generalului Bogdanov, iar dinspre sud-vest – trupele mareşalului Konev.

Seara, după ce m-am înapoiat de la punctul de observare la statul major al armatei, în raionul Johannistahl, mi-a telefonat comandantul frontului, mareşalul Jukov, care m-a întrebat:

— Există vreo speranță ca pînă la sărbătorirea zilei de 1 Mai să curățăm complet Berlinul?

I-am răspuns că, judecînd după rezistența inamicului, care, ce-i drept, slăbeşte, nu trăgeam, totuşi, nădejde ca acesta să capituleze în curînd.

Cu aceasta s-a şi încheiat convorbirea noastră. Mareşalul Jukov nu mi-a dat nici o indicație, întrucît ştia că misiunea este clară pentru toată lumea.

Starea de spirit era bună, optimistă; în curînd, războiul se va termina. Lucrătorii din secția politică a armatei m-au invitat la o cină, cu intenția de a discuta şi despre treburile noastre curente. La secția politică se aflau scriitorii Vsevolod

Vişnevski, Konstantin Simonov şi Evgheni Dolmatovski, compozitorii Tihon Hrennikov şi Matvei Blanter. În timp ce se aranja masa, Tihon Hrennikov s-a aşezat la pian şi a interpretat un cîntec dintr-un film, iar Matvei Blanter, valsul *În pădurea din apropierea frontului*. Ne pregăteam să ne aşezăm la masă. În acel moment s-a apropiat de mine ofițerul de serviciu pe secția politică şi mi-a raportat că sînt chemat de urgență la telefon. Am intrat în camera ofițerului de serviciu şi am ridicat receptorul. Eram căutat de comandantul Corpului 4 de gardă, generalul-locotenent V. A. Glazunov. Emoționat, cu o voce puțin afectată, el mi-a raportat:

— La Regimentul 102 infanterie de gardă din Divizia 35 a sosit, cu un steag alb, un locotenent-colonel din armata germană. A adus un plic pe adresa comandamentului trupelor ruseşti. Neamțul roagă să fie condus la statul major superior pentru a transmite o comunicare importantă. El a reuşit să treacă canalul prin sectorul Podului suspendat. Acest locotenent-colonel, pe nume Seiferd, se află acum la statul major al diviziei. El are împuterniciri din partea Înaltului comandament german. Ne roagă să fixăm locul şi ora de trecere a liniei frontului de către reprezentanții Înaltului comandament.

— E limpede – am răspuns eu. – Spuneți-i locotenent-colonelului că sîntem gata să-i primim pe parlamentari. Să-i conducă în acelaşi sector în care a trecut şi el peste Podul suspendat.

— Voi transmite imediat ordinul dumneavoastră la statul major al diviziei, a spus Glazunov.

— Încetați focul în acest sector, iar parlamentarii să fie trimişi la punctul meu de comandă înaintat; plec chiar acum într-acolo.

L-am chemat apoi la telefon pe şeful statului major al armatei, V. A. Beleavski, şi i-am dat ordin să-mi asigure legătura telefonică cu comandantul frontului, căruia i-am raportat cele întîmplate, după care am plecat, împreună cu

generalii Pojarski şi Vainrub, la punctul de comandă al armatei.

Nu-mi dădeam încă seama care-i motivul trimiterii parlamentarilor, dar simțeam că se apropie evenimente importante.

N-am trecut bine pragul camerei de lucru, cînd a început să zbîrnîie telefonul de pe masă. În microreceptor am auzit vocea bine cunoscută a scriitorului Vsevolod Vişnevski, care, începînd de la Oder, nu se despărțise niciodată de Armata 8 de gardă. Aflînd că eram în aşteptarea unor parlamentari, reprezentanți ai Înaltului comandament german, Vsevolod Vişnevski a început să mă implore, adresîndu-mi-se chiar cu cuvintele „tăicuță dragă“, doar-doar îi voi permite să vină la punctul de comandă pentru a asista la tratative. Am considerat că un asemenea eveniment nu se cuvine să scape scriitorilor noştri. Doar şi ei au străbătut împreună cu trupele drumul anevoios de la Volga pînă la Berlin, ajutîndu-ne pe măsura puterilor. Iar mulți dintre ei au pierit luptînd ca soldați. Cui, dacă nu scriitorilor, trebuia să le povestim tot ce era mai semnificativ în viața ostaşilor noştri? L-am invitat pe Vişnevski la mine.

După aceea l-am chemat la telefon pe generalul Beleavski şi i-am ordonat să vină la mine împreună cu ofițerii şi cu translatorii de la secția cercetare a statului major al armatei.

A început o aşteptare chinuitoare. În cameră nu eram decît eu cu adjutantul. Trecuse o oră şi jumătate. Noaptea se lăsase de mult, dar nu mi-era somn. Depănam amintiri. Se împliniseră patru ani de cînd dura războiul. Prin fața ochilor mei se perinda Volga – acum departe şi în acelaşi timp atît de apropiată – țițeiul revărsat asupra ei ardea, vîlvătăile mistuiau totul; şlepuri, bărci. Vedeam foile volante ale propagandei lui Goebbels: hitleriştii aduceau la cunoştința ostaşilor noştri că „va fi considerat dezertor cel ce nu se va preda pe malul de vest al Volgăi, iar toți aceia care vor trece pe malul de est vor fi incluşi în listele ce cuprind numele dezertorilor înrăiți…”. Vedeam Zaporojie, asaltul nocturn,

Nikopol, Odessa, Lublin, Lodz. Şi iată, în cele din urmă, Berlinul. După ce şi-au apărat pămîntul natal pe Volga, ostaşii sovietici au ajuns acum pe Spree. Ei au pus armele deoparte şi îi aşteaptă pe parlamentarii trimişi de conducătorii Wehrmachtului, pe aceia care pînă nu de mult erau încă siguri de sfîrşitul iminent al statului sovietic. Parlamentari din partea căpeteniilor celui de-al treilea Reich. Nu cred oare acum aceste căpetenii că avem memoria scurtă şi că am dat uitării milioanele de oameni ucişi, zecile de milioane de văduve şi orfani, spînzurătorile şi camerele de gazare, Maidanekul şi alte lagăre ale morții?…

Nici adjutantul nu doarme. Şi el tace, şi eu tac, dar ne înțelegem din priviri. Aşteptăm. Şi luptătorii noştri aşteaptă pe malul canalului Landwehr. Nu se odihnesc, ci stau de veghe, iar dacă duşmanul nu va consimți să depună armele, ei se vor avînta din nou la asalt…

Uşa s-a deschis cu zgomot. În prag apare Vsevolod Vişnevski. Nu venise de unul singur – scriitorilor nu le place singurătatea. În urma lui a intrat în cameră poetul Evgheni Dolmatovski, pe care luptătorii Armatei 62 îl cunosc încă de pe malurile Volgăi: el este unul din martorii oculari ai marii bătălii şi ai capitulării armatei lui Paulus. Iată-l şi pe compozitorul Matvei Blanter, căruia, încă din momentul în care l-am întîlnit pe Oder, grație lui Vsevolod Vişnevski, am început să-i spun prieteneşte Motea.

Dar de data aceasta nu puteam sta de vorbă ca de obicei; conversația lîncezea. Fiecare cugeta, fiecare încerca să-şi imagineze cum se vor desfăşura evenimentele ce băteau la uşă. Toți fumau țigară după țigară, ieşeau adeseori în sala cu coloane negre, pentru a socoti în paşi secundele acelor minute peste măsură de lungi.

Iată că s-a făcut ora trei dimineața… Trei şi jumătate… Au mijit zorile. Sîntem în dimineața zilei de 1 Mai… La Berlin este trist, dar acolo, în patrie, în regiunile sale răsăritene, au şi început demonstrațiile prilejuite de ziua de 1 Mai. În Europa Centrală timpul rămîne în urmă în comparație cu al nostru –

soarele răsare de la răsărit! Acolo, în Siberia, în Ural, la Moscova, oamenii s-au şi trezit şi aşteaptă veşti despre cele ce se întîmplă acum pe front, în Berlin.

În sfîrşit, la ora 3 şi 55 de minute, uşa s-a deschis, iar în cameră a intrat un general german cu Ordinul Crucea de fier prins la gît şi cu zvastica fascistă pe mînecă.

Mă uit la el mai atent. Un om de statură mijlocie, îndesat, ras în cap, cu o cicatrice pe obraz. Face cu mîna dreaptă un gest de salut în felul său, după moda fascistă, iar cu mîna stîngă îmi întinde legitimaţia militară. Este şeful Statului Major General al trupelor de uscat ale Germaniei, generalul Krebs. Împreună cu el au sosit şeful statului major al Corpului 56 tancuri, von Dufving, colonel în Statul Major General, şi un translator.

Krebs nu a aşteptat să i se pună întrebări.

— Vreau să vă comunic un fapt strict secret – a declarat el. – Sînteţi primul străin căruia îi aduc la cunoştinţă că la 30 aprilie Hitler a plecat de bunăvoie dintre noi, punîndu-şi capăt zilelor.

Pronunţînd această frază, Krebs a făcut o pauză, ca şi cum ar fi vrut să verifice ce efect a avut ştirea asupra noastră. După cît se pare, se aşteptase să-l asaltăm cu întrebări, să manifestăm un interes deosebit pentru acest eveniment senzaţional. Dar eu, fără nici o grabă, am spus liniştit:

— Ştim asta!

Apoi, după ce am păstrat o clipă de tăcere, l-am rugat pe Krebs să precizeze cînd s-a întîmplat acest lucru.

Krebs era vizibil tulburat. Nu se aşteptase nicidecum ca declaraţia sa senzaţională să nimerească în gol.

— S-a întîmplat astăzi la ora 15 – a răspuns el. Şi, observînd că mă uit la ceas, s-a corectat, precizînd: – Ieri, 30 aprilie, pe la ora 15.

După aceea Krebs a început să citească mesajul lui Goebbels adresat Comandamentului Suprem Sovietic, în care se spunea: „În conformitate cu testamentul führerului, care a

plecat dintre noi, îl împuternicim pe generalul Krebs să vă transmită următoarele:

Informăm pe conducătorul poporului sovietic că astăzi, la ora 15 şi 50 de minute, führerul s-a sinucis. În temeiul dreptului său legitim, führerul a transmis întreaga putere, prin testamentul lăsat, lui Dönitz, mie şi lui Bormann. Sînt împuternicit de Bormann să stabilesc legătura cu conducătorul poporului sovietic. Această legătură este necesară pentru organizarea tratativelor de pace între, puterile care au suferit cele mai mari pierderi. Goebbels".

Krebs mi-a înmînat încă două documente: împuternicirea sa de a purta tratative cu Comandamentul Suprem rus (un formular al şefului cancelariei Reichului cu sigiliu, semnat de Bormann la 30 aprilie 1945) şi testamentul lui Hitler, cuprinzînd un tabel cu membrii noului guvern al Reichului şi ai Înaltului comandament al forțelor armate ale Germaniei (acest document, semnat de Hitler şi confirmat de cîțiva martori, era datat 29 aprilie 1945, ora 4.00 minute).

Krebs parcă ar fi vrut să pareze, folosindu-se de aceste documente, întrebările la care, evident, se aştepta. El manifesta stînjeneala şi dificultatea diplomatului, sosit nu pur şi simplu pentru a reprezenta una din părți în fața celeilalte, ci pentru a cere „iertare". Fireşte, el încerca să tatoneze terenul cu băgare de seamă, să afle dacă nu ar putea obține vreun rabat, exploatînd sentimentele pe care noi le nutream față de aliații din coaliția antihitleristă, ce tărăgănaseră atît de mult deschiderea celui de-al doilea front. În acelaşi timp, ca nazist notoriu, lui nu-i venea deloc uşor să se recunoască învins. Doar participase personal la campania din Răsărit.

De ce-i spusesem, totuşi, lui Krebs că sinuciderea lui Hitler nu constituie pentru mine o noutate?

Trebuie să recunosc că nu ştiam de moartea lui Hitler şi nu mă aşteptasem să aud aşa ceva din gura lui Krebs. Totuşi, pregătindu-mă pentru această discuție, îmi pusesem în gînd să întîmpin liniştit orice surpriză, să nu mă mir de nimic şi să

nu trag concluzii pripite. Ştiam că un diplomat cu experienţă – iar Krebs era un astfel de diplomat – nu începe niciodată discuţia cu problema care îl frămîntă cel mai mult. Mai întîi, el tatonează cu atenţie starea de spirit a interlocutorului şi abia după aceea încearcă să aducă vorba în aşa fel, încît problema principală să fie abordată chiar de cel care este solicitat să o rezolve.

Pentru mine şi pentru toţi cei prezenţi la tratative, moartea lui Hitler constituia, într-adevăr, o noutate de importanţă colosală, dar ea îi servea lui Krebs doar pentru mascarea diplomatică a problemei principale, a celei mai importante probleme. De aceea am parat de la bun început încercarea sa de a se abate de la subiect, obligîndu-l să treacă la problema pentru care venise, de fapt, la noi.

— În aceste documente este vorba despre Berlin sau despre întreaga Germanie? – am întrebat eu.

— Am fost împuternicit de Goebbels să vorbesc în numele întregii armate germane, a urmat răspunsul său.

Am luat legătura telefonică cu mareşalul Jukov şi i-am raportat că Krebs fusese împuternicit să ia măsuri pentru încetarea vremelnică a acţiunilor militare; Jukov îmi cere să-l întreb pe Krebs dacă este vorba de capitulare.

— Există şi alte posibilităţi de a înceta războiul – a răspuns Krebs. – În acest scop este necesar să se ofere noului guvern, condus de Dönitz, posibilitatea de a se întruni pentru a rezolva această problemă prin tratative cu guvernul sovietic.

— Despre ce guvern poate fi vorba dacă führerul vostru s-a sinucis, recunoscînd prin aceasta netemeinicia regimului pe care îl conducea? Pe semne că după moartea sa a rămas cineva dintre locţiitorii săi care are dreptul să hotărască dacă va mai continua sau nu vărsarea de sînge. Cine este acum în locul lui Hitler?

— Acum în locul lui Hitler este Goebbels. El a fost numit cancelar. Dar, înainte de a muri, Hitler a alcătuit un nou guvern, al cărui preşedinte este amiralul Dönitz.

În timp ce discutam cu Krebs, adjutantul meu, Vsevolod Vişnevski, şi Evgheni Dolmatovski notau cu mult zel fiecare cuvînt. Cum-necum, aveam destui secretari la aceste tratative.

Pentru că veni vorba, acum cîțiva ani am primit o scrisoare de la văduva lui Vsevolod Vişnevski, Sofia Kasianovna Vişnevskaia, în care mă ruga să-mi dau asentimentul pentru publicarea însemnărilor făcute de soțul său în timpul tratativelor mele cu Krebs. Le-am citit cu atenție şi mi-am dat consimțămîntul: însemnările sînt foarte exacte, deşi, fără îndoială, incomplete. Dar acest lucru nu i se poate reproşa scriitorului. Căci în afară de mine şi de Krebs, la tratative a participat şi comandamentul frontului. Şi, fireşte, cei prezenți n-aveau cum să cunoască conținutul convorbirilor telefonice.

Din fericire, în memorie s-au păstrat bine detaliile acelei nopți, pe care voi încerca să le reproduc cu cea mai mare exactitate.

După ce am primit de la Krebs primele răspunsuri la întrebările puse de mine, m-am hotărît să telefonez comandantului frontului. Am ridicat receptorul, am luat legătura cu mareşalul Jukov şi i-am raportat:

— A sosit şeful Statului Major General al trupelor de uscat ale Germaniei, generalul Krebs. Mi-a comunicat că Hitler şi-a pus capăt zilelor, s-a sinucis. Goebbels, în funcția de cancelar, şi Bormann, în funcția de preşedinte al partidului nazist, l-au împuternicit pe Krebs să ducă tratative de armistițiu cu noi. Krebs ne roagă să încetăm acțiunile militare pe timpul tratativelor, să dăm noului guvern, condus de Dönitz, posibilitatea de a se întruni pentru a lua o hotărîre în problema războiului.

G. K. Jukov a răspuns că va raporta imediat la Moscova. Eu trebuia să aştept la telefon: ar fi putut exista probleme care să necesite explicații.

După cîteva clipe m-a întrebat:

— Cînd s-a sinucis Hitler?

În mod conştient i-am pus pentru a doua oară lui Krebs această întrebare, deoarece prima dată el dovedise, fie involuntar, fie intenționat, o anumită incoerență. L-am întrebat şi m-am uitat la ceas: era ora 4 şi 27 de minute în ziua de 1 mai. Krebs s-a grăbit să precizeze:

— Ieri, 30 aprilie, la ora 15 şi 50 de minute.

I-am comunicat lui Jukov, iar acesta a transmis mai departe la Moscova.

— Întrebați-l pe Krebs dacă ei sînt gata să depună armele şi să capituleze sau intenționează să ducă tratative de pace?

L-am întrebat pe Krebs pe şleau:

— Este vorba despre capitulare, iar misiunea dumneavoastră constă în a-i da curs?

— Nu, există şi alte posibilități.

— Care?

— Permiteți-ne şi ajutați-ne să convocăm noul guvern pe care l-a numit Hitler prin testament şi problema va fi rezolvată în favoarea dumneavoastră.

Am raportat acest răspuns lui G. K. Jukov, care mi-a dat ordin să mai aştept la telefon.

Tii, dar viclean mai era acest Krebs: pentru a doua oară repeta unul şi acelaşi lucru – procedeu preferat al diplomaților pentru a-şi atinge scopul prin repetarea insistentă a aceleiaşi idei în diferite variante. De data aceasta însă, evident, sărea peste cal. Pe pagina a cincea a testamentului lui Hitler am citit următoarele: „Pentru ca Germania să aibă un guvern alcătuit din oameni cinstiți, care vor continua războiul prin toate mijloacele, în calitatea mea de lider al națiunii, îi numesc pe membrii noului cabinet…”

— Ce fel de guvern nou? – se interesează Jukov.

Citind testamentul lui Hitler, tocmai ajunsesem la componența acestui nou guvern:

1. Preşedinte – Dönitz
2. Cancelar – Goebbels
3. Ministrul partidului – Bormann
4. Ministru de externe – Seyss-Inquart

5. Ministru de interne – gauleiter Giesler
6. Ministru de război – Dönitz
7. Comandantul trupelor de uscat – Schörner
8. Comandantul flotei maritime militare – Dönitz
9. Comandantul flotei aeriene militare – Greim
10. Reichsführer SS şi şef al poliției germane – gauleiter Hanke
11. Ministrul economiei – Funk
12. Ministrul agriculturii – Backe
13. Ministrul justiției – Thierack
14. Ministrul învățământului – dr. Schiel
15. Ministrul propagandei – dr. Naumann
16. Ministrul finanțelor – Schwerin-Krosigck
17. Ministrul muncii – dr. Hurfauer
18. Ministrul înzestrării – Saur
19. Conducătorul Frontului muncitoresc german şi membru al cabinetului, ministru al Reichului – Ley

— Ce ne mai poate spune Krebs? – a întrebat Jukov.

Am transmis această întrebare lui Krebs, care a ridicat din umeri. Atunci i-am explicat că putem duce tratative numai în ceea ce priveşte capitularea totală a Germaniei în fața aliaților din coaliția antihitleristă: U.R.S.S., S.U.A. şi Anglia. În această problemă aliații au un punct de vedere comun.

— Pentru a avea posibilitatea să analizăm pretențiile dumneavoastră, rog să încetați vremelnic acțiunile militare şi să ne dați concursul pentru a putea convoca noul guvern aici, în Berlin. Apoi a subliniat: – Numai în Berlin, nu în altă parte.

— Ştim ce urmăreşte noul dumneavoastră guvern – am spus eu –, cu atît mai mult cu cît cunoaştem încercările prietenilor dumneavoastră, Himmler şi Göring, de a sonda terenul la aliații noştri. Oare dumneavoastră nu cunoaşteți acest lucru?

Krebs mi-a aruncat o privire încordată, pe semne că întrebarea l-a surprins. Nu era în apele lui. A început să se

scotocească prin buzunarul interior al vestonului, de unde a scos un creion ce nu-i era de nici o trebuință.

— Sînt împuternicitul guvernului legal, alcătuit în conformitate cu testamentul lui Hitler – a răspuns el în cele din urmă. – Ar putea să mai apară un guvern în sud, dar acesta va fi ilegal. Atîta timp cît numai în Berlin există un guvern, el este legal, iar noi cerem armistițiu pentru a-i convoca pe toți membrii guvernului ca să analizăm situația şi să încheiem o pace avantajoasă pentru dumneavoastră şi pentru noi.

— Problema armistițiului sau a păcii poate fi rezolvată numai după capitularea generală – am declarat eu cu fermitate. – Aceasta este hotărîrea noastră şi a aliaților noştri, iar dumneavoastră nu veți reuşi, prin nici un fel de discuții sau promisiuni, să dezbinați acest front unic al coaliției antihitleriste.

Pe figura lui Krebs se observă un tremur, cicatricea de pe obraz începu să prindă o culoare roz. Se vedea cum se străduieşte din răsputeri să se stăpînească, dar deodată îl luă gura pe dinainte:

— Considerăm că guvernul U.R.S.S. va ține seama de noul guvern legal al Germaniei, ceea ce va prezenta avantaje pentru ambele părți. Dacă veți pune stăpînire pe regiunea în care se află guvernul şi ne veți distruge pe toți, atunci germanii nu vor avea posibilitatea să colaboreze cu dumneavoastră şi…

L-am întrerupt:

— Noi am venit aici nu pentru a-i distruge pe germani, ci pentru a-i elibera de fascism. Iar germanii, germanii cinstiți, colaborează deja cu noi pentru a evita continuarea fără rost a vărsărilor de sînge.

Krebs nu se lăsă:

— Vă rugăm să recunoaşteți noul guvern al Germaniei înainte de capitularea totală, să luați legătura cu el şi să-i oferiți posibilitatea de a intra în relații cu guvernul

dumneavoastră. Din toate acestea, numai dumneavoastră aveți de cîştigat.

După ce i-am reamintit lui Krebs că nu poate fi vorba decît de capitularea generală, am plecat în camera alăturată ca să telefonez comandantului frontului.

I-am raportat mareşalului Jukov părerile mele personale:

— Krebs a venit nu pentru a duce tratative cu privire la capitulare, ci, probabil, pentru a elucida situația şi a tatona intențiile noastre – dacă nu cumva am fi dispuşi să ducem tratative separate cu noul guvern. Ei nu mai au forțe capabile să continue lupta împotriva noastră. Goebbels şi Bormann s-au decis să joace ultima carte – să înceapă tratative cu guvernul nostru. Ei recurg la tot felul de subterfugii şi caută fisuri între noi şi aliați pentru a semăna neîncredere. Krebs tărăgănează vădit cu răspunsurile la întrebări, vrea să cîştige timp, deşi nu este în favoarea lor, întrucît trupele noastre continuă să înainteze. Domneşte linişte numai în sectorul prin care a trecut Krebs.

Mareşalul mi-a pus cîteva întrebări, m-a informat că va raporta de îndată totul celor de la Moscova şi mi-a dat ordin să continuu tratativele pentru a-l determina pe Krebs să accepte capitularea totală.

Şeful statului major al armatei, generalul Beleavski, îmi aduce la semnat proiectul ordinului nr.2 948 din 30 aprilie 1945. Îl citesc. Nu are nici o omisiune. Avizez în tăcere acest document, care era, de fapt, ultima dispozițiune de luptă către Armata 8 de gardă:

„Ținînd seama de posibilitatea capitulării sau a predării în masă a inamicului încercuit în oraşul Berlin, comandantul armatei ordonă:

1. Şeful serviciilor armatei va lua măsuri pentru a putea primi un număr de 40 000-50 000 de prizonieri, în care scop:

a) în fîşia armatei, în afara limitelor oraşului, dar la o depărtare de cel mult 5-8 km de periferie, va fi amenajat pînă cel tîrziu la 01.05.45 un punct de armată cu o capacitate

suficientă pentru adunarea prizonierilor de război (eventual, în raionul Damm);

b) vor fi completate rezervele de alimente necesare hrănirii prizonierilor de război.

2. Comandanții corpurilor de armată:

a) vor pregăti cîte un batalion de infanterie pentru asigurarea pazei prizonierilor şi pentru escortarea lor de la punctul de armată pînă la lagărul de prizonieri de război al frontului;

b) vor stabili din timp, în eventualitatea capitulării inamicului din Berlin, locurile pentru dezarmare şi căile de evacuare a unităților inamicului din oraş spre punctul de armată pentru adunarea prizonierilor de război. Tot aici vor fi primiți şi prizonierii trimişi de Armata 1 tancuri de gardă.

Raportați la 01.05.45 pînă la ora 18.00 că sînteți gata să primiți prizonierii".

Revin în camera în care se purtau tratativele. Este ora 4 şi 40 de minute. Îmi vuieşte capul de oboseală şi de nesomn. O activitate cu care nu eşti obişnuit te oboseşte repede.

Mă aşez la masă în fața lui Krebs. Îmi dau seama că, tot timpul cît am lipsit, acesta chibzuise bine situația şi pregătise unele argumente noi în susținerea propunerilor sale, mai bine zis, ale lui Goebbels. A fost primul care a început să vorbească, insistînd din nou asupra armistițiului.

— Nu am posibilitatea să duc alte tratative – a declarat el –, nu sînt decît un împuternicit şi nu-mi pot asuma răspunderi ce sînt de competența guvernului meu. Este în interesul dumneavoastră să duceți tratative cu noul guvern al Germaniei. Ştim că guvernul german este la pămînt (nu s-a putut abține să nu rîdă). Dumneavoastră sînteți puternici – este adevărat –, şi dumneavoastră ştiți lucrul acesta…

În sfîrşit, Krebs iese cu regina pe tabla de şah. N-aveam de gînd să cedez insistențelor sale. Voia cu tot dinadinsul să mă antreneze în discutarea problemei armistițiului.

— Trebuie să înțelegeți, domnule general – i-am spus eu –, că ştim ce vreți de la noi. Intenționați să mă preveniți că veți

continua lupta, mai precis, rezistența absurdă care va duce la creşterea numărului victimelor inutile. Spuneți-mi fără ocolişuri, care este rostul acestei lupte?

Krebs m-a privit pentru cîteva secunde în tăcere, neştiind ce să spună, apoi a izbucnit:

— Vom lupta pînă la ultimul.

Nu mi-am putut stăpîni un zîmbet ironic.

— Domnule general, ce v-a mai rămas, cu ce forțe vreți să luptați? Apoi, după o mică pauză, am adăugat: – Aşteptăm capitularea totală.

— Nu! – a exclamat Krebs. Apoi, oftînd, a adăugat: – În cazul capitulării totale, din punct de vedere juridic, noi nu vom putea exista ca guvern.

2

Tratativele începuseră să mă agaseze tot mai mult. Era limpede: Krebs primise însărcinarea să ne convingă să recunoaştem „noul“ guvern. Fără consimțămîntul lui Goebbels şi Bormann, el nu putea renunța la propunerile pe care le făcuse şi va repeta mereu acelaşi lucru. În cuvintele sale, în întreaga sa comportare se simțea desperarea, dar el nu se hotăra să plece, aşteptînd parcă ceva de la mine. Probabil să-i aduc la cunoştință că îl consider prizonier.

Judecînd după desfăşurarea evenimentelor în sectoarele în care focul nu încetase, se putea constata că inamicul nu mai opunea rezistență continuă pe întregul front al încercuirii. Se împotriveau numai unele garnizoane şi detaşamentele trupelor SS, încă destul de puternice. Ele se apărau în cartierele guvernamentale, în gări, în clădirea Reichstagului şi în buncărele din incinta grădinii zoologice.

Am primit o scrisoare din partea unei ambasade străine, în care şeful misiunii diplomatice exprima mulțumiri trupelor sovietice pentru atitudinea plină de solicitudine față de membrii acestei misiuni.

Acele ceasornicului indicau ora 5 dimineața. N-am mai putut rezista şi i-am spus lui Krebs:

— Dumneavoastră insistați asupra armistițiului şi tratativelor de pace, în timp ce trupele germane capitulează, în timp ce soldații şi ofițerii dumneavoastră se predau cu sutele şi cu miile.

Krebs s-a cutremurat.

— În ce loc? – a întrebat el repede.

— Pretutindeni.

— Fără ordin? – s-a mirat Krebs.

— Ai noştri înaintează, iar ai dumneavoastră se predau.

— Probabil că este vorba despre unele cazuri izolate, a făcut un ultim efort generalul german.

Chiar în clipa aceea s-a auzit bubuitul unei salve de „katiuşe“. Krebs parcă s-a ghemuit.

Am luat ziarul şi am citit cu voce tare comunicatul agenției Reuter cu privire la manevra diplomatică nereuşită a lui Himmler, care, cu ajutorul lui Bernadotte, membru al familiei regale suedeze, a încercat să ducă tratative cu oameni influenți din Anglia şi cu guvernul britanic. Himmler a comunicat acestora, prin Bernadotte, că führerul este un om sfîrşit atît din punct de vedere politic, cît şi fizic.

„În situația creată – am continuat eu să citesc – am mîinile libere. Vreau să feresc o cît mai mare parte a teritoriului Germaniei împotriva invaziei ruseşti, sînt gata să capitulez pe frontul de vest, pentru ca trupele puterilor occidentale să poată înainta cît mai repede spre est. Şi, dimpotrivă, nu intenționez să capitulez pe frontul de est. Totdeauna am fost şi rămîn un duşman de moarte al bolşevismului“. Aşa a declarat Himmler englezilor, am remarcat eu şi am continuat:

„Datorită intervenției guvernului sovietic, americanii şi englezii au refuzat să ducă tratative separate cu Himmler, acest fapt fiind adus la cunoştința guvernului sovietic…“.

M-am uitat la nefericitul parlamentar. Krebs arăta vizibil abătut. Lăsîndu-şi privirea în jos, el a mormăit:

— Himmler nu avea împuterniciri în acest sens. Ne-a fost teamă de lucrul acesta. Himmler nu ştie că Hitler s-a sinucis.

— Dar dumneavoastră vă este cunoscut că Himmler a fixat prin radio anumite puncte în care să ducă tratative cu aliații noştri?

— A fost o inițiativă personală – a răspuns Krebs –, care a pornit din alte considerente. Şi, după o scurtă pauză, a adăugat: – În cazul capitulării totale nu vom avea posibilitatea să alegem propriul nostru guvern.

Translatorul german a intervenit:

— Berlinul hotărăşte pentru întreaga Germanie.

Krebs i-a tăiat vorba:

— Şi eu ştiu ruseşte, şi nu mai prost decît dumneata. Şi adresîndu-mi-se, de astă dată în limba rusă, a început să vorbească repede: – Mi-e teamă că va fi format un alt guvern care va acționa împotriva hotărîrilor lui Hitler. N-am ascultat decît radio Stockholm, dar mi s-a părut că tratativele dintre Himmler şi aliați au ajuns departe.

Prin aceste cuvinte Krebs s-a dat de gol. Conducerea celui de-al treilea Reich ştia despre tratativele lui Himmler, fiind convinsă că aliații noştri se vor lăsa ademeniți de propunerea acestuia, iar guvernul sovietic va accepta propunerea lui Goebbels-Bormann. După cîte ştiam, Hermann Göring încercase în spiritul celor arătate să-i ademenească şi pe americani, mai precis pe Eisenhower, dar încercările sale eşuaseră.

Hermann Göring – mîna dreaptă a lui Hitler, creatorul şi comandantul aviației naziste. El era acela care declarase cîndva că pe teritoriul Germaniei nu va cădea nici o bombă. Ce rămăsese din declarațiile sale lăudăroase? După război mi-a căzut în mînă o fotografie: Göring, în picioare, în fața Tribunalului Internațional de la Nürnberg, făcînd depoziții. Burtosul slăbise vizibil. Acum, el era acuzatul. Pe vremuri, la Leipzig, în anul 1933, la ruşinosul proces intentat lui Dimitrov după incendierea provocatoare a Reichstagului, luase cuvîntul ca acuzator – încrezut, impertinent.

Acum, el însuşi figura ca acuzat, slăbit, deprimat, desperat. Lîngă el se aflau Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner… Căpeteniile bandei hitleriste nu au putut evita răsplata cuvenită…

Dar să revenim la tratative.

După o scurtă pauză, Krebs s-a referit iarăşi la necesitatea formării unui nou guvern german, a cărui sarcină ar fi constat în încheierea păcii cu țara victorioasă, adică cu U.R.S.S.

Am încercat încă o dată să-l fac pe Krebs să înțeleagă că acțiunile guvernelor S.U.A. şi Angliei sînt coordonate cu cele ale guvernului nostru, că demersul lui Himmler era considerat un şantaj diplomatic nereuşit. În ceea ce priveşte noul guvern, părerea noastră era că guvernul Germaniei care avea să se bucure de cea mai mare autoritate la germani, la noi şi la aliații noştri avea să fie cel care va accepta capitularea totală.

— Aşa-numitul dumneavoastră guvern „nou” – am spus eu – nu este de acord cu capitularea totală, pentru că este legat prin testamentul lui Hitler şi intenționează să continue războiul. „Noul” dumneavoastră guvern sau „noul cabinet”, cum l-a numit Hitler în testamentul său politic, doreşte să-i îndeplinească voința şi în viitor. Iar voința acestuia este sintetizată în următoarele cuvinte ale testamentului: „Pentru ca Germania să aibă un guvern alcătuit din oameni cinstiți, *care vor continua războiul prin toate mijloacele*…” – I-am arătat lui Krebs rîndurile respective. – Oare din aceste cuvinte postume ale lui Hitler nu rezultă că, respingînd capitularea generală, aşa-numitul dumneavoastră guvern „nou” vrea să continue războiul?

Timpul se scurge şi mai încet. Dar eram obligat să stau şi să aştept răspunsul Moscovei. Am trecut la discuții cu caracter particular.

— Unde se află acum generalul Guderian, cu care m-am întîlnit în anul 1939 la Brest? – m-am interesat eu. – El comanda pe atunci o divizie de tancuri.

— Guderian a fost pînă la 15 martie şeful statului major al trupelor de uscat ale Germaniei, apoi s-a îmbolnăvit şi acum se află la odihnă. Pe atunci, eu eram locțiitorul său.

— Boala lui Guderian este diplomatică, politică sau o stratagemă?

— Nu-l pot vorbi de rău pe fostul meu şef, dar a fost ceva de genul acesta.

— Ați lucrat tot timpul la cartierul general?

— Am îndeplinit funcția de şef al secției pregătire de luptă. Am fost şi la Moscova, unde pînă în luna mai 1941 am ținut locul ataşatului militar, după care am fost numit şeful statului major al unei grupări de armată în Est.

— Prin urmare, la Moscova ați învățat limba rusă şi prin dumneavoastră primea Hitler informații cu privire la forțele armate sovietice? Unde erați în timpul bătăliei de la Stalingrad şi cum priviți acest eveniment?

— În acest timp mă aflam pe frontul central, lîngă Rjev. Îngrozitor a fost acest Stalingrad! De la el au început toate nenorocirile noastre… Dumneavoastră ați fost la Stalingrad comandant de corp de armată?

— Nu, comandant de armată.

— Am citit sintezele informative cu privire la Stalingrad şi raportul lui Manstein către Hitler.

A urmat o pauză lungă.

Pentru a întrerupe tăcerea, am întrebat:

— De ce s-a sinucis Hitler?

— Din cauza înfrîngerii militare, pe care el nu o prevăzuse. Speranțele de viitor ale poporului german s-au spulberat. Führerul a înțeles ce sacrificii a făcut poporul şi, pentru a nu fi tras la răspundere în viață fiind, a hotărît să moară.

— A înțeles tîrziu acest lucru – am remarcat eu. – Ce fericit ar fi fost poporul dacă el ar fi înțeles aceasta cu cinci-şase ani în urmă…

Citesc cu voce tare din testamentul lui Hitler:

„Deşi în anii de luptă considerasem că nu-mi pot asuma o răspundere atît de mare cum este căsătoria, acum, înainte de

a muri, am hotărît s-o iau de soție pe femeia care, după mulți ani de adevărată prietenie, a venit din proprie inițiativă în acest oraş, deja aproape încercuit, spre a împărtăşi soarta mea.

Ea va înfrunta, din proprie inițiativă, moartea împreună cu mine, ca soție, ceea ce va constitui pentru noi o răsplată pentru tot ce-am pierdut cît timp m-am aflat în serviciul poporului meu". L-am întrebat pe Krebs:

— Se spune că Eva Braun nu era ariană. Cum de a abdicat Hitler de la principiile sale?

Krebs s-a schimonosit, dar nu a răspuns.

Am fost nevoit să schimb tema discuției.

— Poate instalăm o legătură telefonică din această clădire cu Goebbels?

— Aş fi foarte bucuros – a tresărit Krebs. – Atunci veți putea vorbi şi dumneavoastră cu doctorul Goebbels. Sînt gata să-l trimit pe adjutantul meu împreună cu telefoniştii dumneavoastră – ar fi foarte nimerit.

Între timp a telefonat mareşalul Jukov: i-am raportat că de la data de 15 martie Krebs îndeplineşte funcția de şef al Statului Major General, apoi am citit la telefon documentul semnat de Goebbels prin care îi erau delegate lui Krebs toate împuternicirile.

Am convenit ca colonelul care îl însoțea pe Krebs şi translatorul german să se înapoieze pentru a stabili legătura telefonică cu cancelaria Reichului. Împreună cu aceştia au plecat doi transmisionişti de-ai noştri, un ofițer şi un soldat, pe care îi numise şeful statului major al armatei.

Între timp, la punctul de comandă au sosit generalul-maior Pronin, membru în consiliul militar al armatei, primul meu locțiitor, generalul-locotenent Duhanov, şeful secției operații, colonelul Tolkoniuk, şeful cercetării, colonelul Gladki, locțiitorul acestuia, locotenent-colonelul Matusov, şi translatorul nostru, căpitanul Kelber.

Am trecut în camera alăturată, care servea drept sufragerie. Ni s-a servit ceai cu tartine. Flămînziserăm cu

toții. Nici Krebs nu a refuzat. A luat un pahar şi o tartină. Am observat cum îi tremură mîinile.

Eram obosiți. Se simțea că sfîrşitul războiului e pe aproape, dar ultimele sale ore erau apăsătoare. Aşteptam dispoziții de la Moscova.

În timpul acesta viața pe front îşi urma cursul. Statul major al armatei prevenise trupele, îndeosebi artileria, că trebuie să fie pregătite pentru a continua asaltul. Cercetaşii executau observarea inamicului, a rezervelor sale, a modului de aprovizionare. Subunitățile primeau muniție şi carburanți. Pionierii amenajau şi refăceau trecerile peste canalul Landwehr. Din cînd în cînd plecam de lîngă Krebs în camerele alăturate pentru a da ordine şi a aproba dispozițiile statului major.

Comandanții corpurilor de armată şi ai diviziilor au fost informați că tratativele nu se încheiaseră şi că trupele trebuie să fie pregătite să reia asaltul imediat, la primul semnal. Lucrurile stăteau astfel: Goebbels, Bormann şi Krebs voiau să tragă de timp în favoarea lor, doar-doar ruşii vor începe să se ciondănească cu aliații... Iar noi foloseam acest timp pentru a ne pregăti mai bine şi a desăvîrşi printr-o singură lovitură asaltul Tiergartenului dacă nu va fi acceptată capitularea.

Am reluat discuția cu Krebs. Doream să pătrund în tainele conducătorilor celui de-al treilea Reich, în concepțiile şi speranțele lor, cu atît mai mult cu cît nu puteam întrerupe tratativele cu Krebs înainte de a fi primit răspunsul Moscovei. Desigur, Krebs era la curent cu toate problemele, dar nu voia să spună nimic coerent, trebuia să te pricepi să scoți de la el ceea ce doreai, în cursul discuțiilor, comparînd între ele răspunsurile pe care le dădea la întrebări:

— Unde se află acum Hermann Göring?

Krebs a tresărit, de parcă ar fi fost trezit din somn:

— Göring? E un trădător, führerul nu-l poate suferi. Göring i-a sugerat lui Hitler să-i încredințeze conducerea statului, iar führerul l-a exclus din partid... Dar s-a corectat

imediat: înainte de a muri, Hitler l-a exclus din partid, acest fapt este consemnat şi în testamentul său.

Altă încurcătură: ba „führerul nu-l poate suferi pe Göring“, ba „înainte de a muri Hitler l-a exclus din partid“ – prima dată la prezent, a doua oară la trecut.

Încerc să precizez:

— Ce reprezintă, după părerea dumneavoastră, Himmler?

— Himmler e un trădător. El a acționat împotriva führerului, de mult voia să încheie o pace separată cu puterile occidentale şi să ne dezbine. Führerul a aflat despre intențiile sale şi… – o pauză de cîteva secunde – acesta este unul dintre motivele pentru care s-a sinucis. Führerul prețuia devotamentul camarazilor săi de luptă. Înainte de a muri, el a căutat soluția… în încheierea păcii, în primul rînd, cu Rusia.

— Prin urmare, Himmler e un trădător?

— Da – a confirmat Krebs. – Potrivit testamentului lui Hitler, Himmler este exclus din partid. Himmler nu se află în Berlin. El este în Mecklenburg.

— Ați cunoscut propunerea făcută de Himmler: capitularea totală față de S.U.A. şi de Anglia? (Aici, pur şi simplu, l-am tras pe sfoară pe Krebs: pînă în ultima zi nu aflasem aproape nimic despre propunerea lui Himmler.)

După ce a chibzuit puțin, Krebs a răspuns:

— După cum vă este cunoscut, noi îl suspectam şi mai înainte, dar m-am convins definitiv de acest lucru ascultînd comunicatul agenției Reuter. Nu am fost înştiințați de Himmler. Führerul l-a lăsat în provincie pentru ca el să poată trimite ajutor Berlinului, să concentreze aici toate unitățile forțelor armate ale Germaniei. Dar el l-a înşelat pe führer şi nu a făcut acest lucru. Himmler este un trădător, a vrut să încheie pace fără ştirea führerului, ceea ce este împotriva intereselor Germaniei. Eu m-am aflat tot timpul împreună cu führerul, am fost consilierul său apropiat în problemele războiului. Iar în provincie, la Mecklenburg, se afla O.K.W.-ul. Führerul dădea ordine direct din Berlin. Eu răspundeam de frontul de est.

Aici pe Krebs l-a luat gura pe dinainte. Se confirmau astfel toate supozițiile şi presupunerile noastre. În cuvintele sale, potrivit cărora Hitler dăduse ordin ca toate unitățile forțelor armate ale Germaniei să fie aduse „de acolo“, adică din vest, la Berlin, pe frontul de est, împotriva noastră, pentru a deschide astfel trupelor puterilor occidentale calea spre Berlin, se afla adevărul adevărat.

Fără a pierde acest fir, l-am întrebat pe Krebs:

— Pe cine aveți acum comandant suprem?

— În conformitate cu testamentul lui Hitler, Dönitz a fost numit comandant suprem. Schörner este noul comandant al trupelor de uscat, iar von Greim – comandantul forțelor aeriene. Göring e bolnav. Guderian, de asemenea.

— Unde se află Ribbentrop?

— La Mecklenburg. În locul lui este Seyss-Inquart.

— Prin urmare, o totală reorganizare a guvernului. Numai pe dumneavoastră nu vă afectează acest lucru. Ați fost pe timpul lui Hitler şi rămîneți şi în continuare şeful Statului Major General al trupelor de uscat?

— Da, a confirmat Krebs.

— Cine va fi împuternicit să ducă tratativele finale cu Uniunea Sovietică şi cu aliații săi?

— Goebbels şi cu Bormann. Ei se află la Berlin şi sînt singurii reprezentanți ai Germaniei.

— Şi ce vor face ceilalți membri ai guvernului?

— Ei vor îndeplini ordinul führerului.

— Dar trupele vor recunoaşte noul guvern?

— Dacă va exista posibilitatea de a aduce testamentul lui Hitler la cunoştința armatei, trupele vor îndeplini voința sa. Este mai bine ca acest lucru să fie făcut înainte de apariția unui alt guvern.

— Vi-e teamă de acest „alt“ guvern?

— Himmler ne-a trădat şi ar putea forma, la rîndul său, un guvern. El n-a aflat încă despre moartea lui Hitler şi despre testamentul său.

— Cum credeți că veți lua legătura cu celelalte regiuni? Doar acestea au fost izolate.

— Ca urmare a încheierii unui armistițiu cu dumneavoastră. În acest caz vom da publicității totul.

— Nu înțeleg.

Krebs a precizat:

— Cu concursul dumneavoastră vom lua legătura cu periferia, folosind aviația sau alte mijloace.

— Prin urmare, guvernul se formează pentru a acționa pe teritoriul Germaniei, a aduna forțe şi a continua războiul?

— Nu, pentru a începe tratativele şi a termina războiul.

— Totuşi – insist eu –, în testamentul său, Hitler arată fără echivoc că alcătuieşte un guvern din oameni „care vor duce războiul prin toate mijloacele”. N-ar fi mai bine să acceptați să terminați mai întîi războiul şi numai după aceea să începeți tratativele?

După o mică ezitare, Krebs a replicat:

— Numai guvernul meu poate răspunde la această întrebare, nu eu…

1 Mai la Berlin

1

Se aude bubuitul tunurilor. S-a făcut ziuă, iar 1 Mai începe pentru noi, la Berlin, într-un fel aparte. Toată noaptea am purtat tratative, dar fără nici un folos. Moscova a dat ordin să aşteptăm răspunsul, interesîndu-se din cînd în cînd cum se desfăşoară tratativele. Statul major al frontului ne-a cerut să trimitem de urgență documentele aduse de Krebs.

În cameră intră generalul Pojarski, care îmi aduce la cunoştinţă că sînt căutat la telefon de comandantul Corpului 28 armată de gardă, generalul-locotenent Rîjov. Trec în altă cameră, lăsîndu-l pe Krebs cu generalii Pojarski, Vainrub şi cu scriitorii.

Generalul Rîjov raportează că la ora 4 şi 30 de minute staţiile de radio germane, chipurile din statul major al apărării oraşului Berlin, au solicitat să fie trimis un ofiţer la marginea de nord-est a grădinii zoologice spre a se întîlni cu parlamentari ai armatei germane. Generalul Rîjov şi comandantul Diviziei 39 infanterie de gardă, colonelul Marcenko, l-au numit ca parlamentar pe maiorul Bersenev, ofiţer în statul major al acestei divizii.

Cum s-a desfăşurat şi cum s-a încheiat această întrevedere mi-a povestit însuşi Bersenev (în prezent, locotenent-colonel în retragere).

„Trebuia să prezint nemţilor un ultimatum prin care li se cerea să capituleze necondiţionat, garantîndu-se viaţa tuturor celor care vor preda armele şi vor înceta rezistenţa. De asemenea, trebuia să le comunic că, dacă vor refuza să se predea, vor fi complet nimiciţi în decurs de 24 de ore.

Îmi dădeam seama că îndeplinirea cu succes a acestei misiuni ar fi salvat numeroase vieţi ale soldaţilor şi ofiţerilor noştri. Dacă duşmanul ar fi încetat rezistenţa absurdă, în lume ar fi fost mult mai puţini mutilaţi, văduve şi orfani. Eram mîndru de încrederea acordată, fiind ferm hotărît să duc această misiune, cu orice sacrificiu, pînă la capăt.

În ziua de 1 mai 1945, exact la ora 5, mă aflam cu un steag alb în mînă în locul indicat, în colţul de nord-est al grădinii zoologice. Maşina, curierul şi şoferul rămăseseră după colţul străzii învecinate, într-o adăpostire.

În timp ce mă deplasam spre locul fixat, iar după aceea încă vreo douăzeci de minute, cît i-am aşteptat pe parlamentari, nemţii nu au tras în mine. Probabil că trupele germane din acest sector fuseseră prevenite că va sosi un reprezentant al comandamentului nostru.

În aceste douăzeci de minute de aşteptare am reflectat mult, dar mai ales un singur gînd îmi sfredelea creierul: nu era cumva fals acest apel din partea inamicului, nu era oare o provocare? Totuşi, cunoscînd bine condiţiile din Berlin, ştiind că trupele inamicului se află într-o situaţie fără ieşire, am respins acest gînd de la bun început. Dar el revenea iarăşi şi iarăşi. În sfîrşit, am putut observa cum la vreo două sute de metri ieşiseră de după un colţ doi nemţi care purtau un steag alb şi se îndreptau spre mine.

Am făcut cîţiva paşi în întîmpinarea lor. Deodată, unul dintre parlamentarii nemţi a căzut la pămînt. Au răsunat împuşcături, iar gloanţele au început să şuiere în jurul meu. N-am avut timp să mă feresc. Am simţit o lovitură în şoldul stîng şi în genunchi. Apoi am căzut, lovindu-mă puternic cu capul de bordura trotuarului.

Cînd mi-am revenit, mă aflam lîngă maşină. Se vede că, riscîndu-şi viaţa, curierul mă scosese din bătaia focului. Ajutat de şofer, el m-a urcat în maşină. Piciorul îmi atîrna, însă nu simţeam vreo durere deosebită, doar capul îmi vîjîia. Am spus numai atît: «Duceţi-mă la comandantul diviziei» şi am căzut din nou în nesimţire. Mi-am revenit după ce mi s-a făcut o injecţie. Colonelul Marcenko şi generalul Rîjov s-au aplecat asupra mea. Privindu-mi picioarele, nu l-am recunoscut pe cel stîng: în locul cizmei şi al pantalonilor am văzut un butuc alb cu pete roşii de sînge. Ochii mi se împăienjeneau, chipurile oamenilor erau nedesluşite. Am povestit în ordine totul, aşa cum a fost...“

După ce generalul Rîjov mi-a raportat cazul lui Bersenev, mi-am dat seama că în garnizoana Berlinului avusese loc o scindare; o parte a soldaţilor şi ofiţerilor era gata să se predea, în timp ce alta, alcătuită din nazişti notorii, nu numai că nu accepta capitularea, dar îi împiedica şi pe ceilalţi, prin forţa armelor, să se predea. Care din ei va avea cîştig de cauză? Totul depindea de acţiunile noastre. Era evident doar faptul că acalmia instalată ca urmare a tratativelor purtate cu Krebs era folosită de nazişti pentru a-şi spori influenţa asupra

garnizoanei încercuite. Trebuia să executăm imediat încă o lovitură, mai puternică, şi rezistența duşmanului ar fi fost înfrîntă. Eventual, chiar cu ajutorul celor care erau gata să capituleze.

Am primit un telefon de la statul major al frontului. Îmi comunica mareşalul Jukov că locțiitorul său, generalul de armată Sokolovski, plecase spre mine. Comandantul frontului îmi cerea să precizez informațiile cu privire la Himmler, să aflu unde se găseşte Ribbentrop, cine este în prezent şeful Statului Major General, unde este cadavrul lui Hitler. Şi încă multe, multe altele...

Am raportat ceea ce aflasem din discuția purtată cu Krebs. Restul trebuia să-l aflu tot de la el. Însă nu era prea vorbăreț; la fiecare întrebare răspundea scurt şi evaziv. Situația lui nu era dintre cele mai uşoare. El îşi dădea seama că era imposibil să ne înduplece, să ne inspire încredere în Goebbels şi în Bormann. Dar fusese trimis în acest scop şi acum încerca din răsputeri să-l atingă. Purtînd tratative, noi, cei de la comandamentul armatei, nu puteam rezolva decît o singură problemă: să consemnăm capitularea duşmanului. I-am fi făcut cu multă plăcere vînt lui Krebs ca să se înapoieze la Goebbels, pentru ca după aceea, prin forța armelor, să obligăm trupele germane să capituleze. Dar Moscova ne dăduse ordin să aşteptăm.

Revenind în camera în care se desfăşurau tratativele, i-am pus din nou cîteva întrebări lui Krebs:

— Unde este cadavrul lui Hitler?

— La Berlin. A fost ars, potrivit testamentului. Aceasta s-a petrecut astăzi.

— Cine este şeful statului major al cartierului dumneavoastră general?

— Jodl, iar Dönitz este noul comandant suprem, ambii sînt la Mecklenburg. În Berlin se află numai Goebbels şi Bormann.

— De ce nu mi-ați spus mai înainte că Dönitz este la Mecklenburg?

Krebs tace.

Ridic receptorul, îl chem pe mareşalul Jukov şi îi raportez:

— „Comandantul suprem”, amiralul Dönitz, se află la Mecklenburg, acolo este şi Himmler, pe care Goebbels îl consideră trădător. Hermann Göring este, chipurile, bolnav şi se află în sud. În Berlin au rămas numai Goebbels, Bormann, Krebs şi cadavrul lui Hitler.

Mareşalul Jukov îmi spune că această confuzie, această harababură cu trimiterea parlamentarilor la noi, la Berlin, iar în vest şi în sud, la aliații noştri, face să întîrzie hotărîrea guvernului sovietic. Dar în curînd va sosi răspunsul, cerîndu-se, cu siguranță, capitularea totală.

Krebs a auzit convorbirea mea cu Jukov: nu mă jenam să-mi exprim ideile în prezența sa. După ce am pus receptorul în furcă, m-am adresat lui Krebs:

— Prin urmare, principalii şefi militari se află la Mecklenburg, iar Goebbels şi Bormann au rămas în Berlin pentru a îndeplini voința lui Hitler. Care anume?

— Ei vor să înceteze războiul, dar numai după ce veți recunoaşte guvernul format potrivit voinței führerului.

— Adică guvernul care nu vrea nici pace, nici război?

Krebs a ezitat o clipă, după care a spus:

— În sectorul în care focul continuă sînt de acord ca acesta să înceteze.

— Ce rost are dacă aşa-numitul dumneavoastră guvern nu acceptă să capituleze? Vreți să mai curgă sînge?

— Eu vreau să fac totul, şi cît mai repede, pentru a fi recunoscut un singur guvern legal, cel de la Berlin, şi pentru ca să nu mai apară vreun alt guvern nelegal.

— Dacă nu veți capitula, trupele noastre vor începe asaltul, şi să te mai dumireşti atunci unde este guvernul legal şi unde este cel nelegal.

— Tocmai de aceea solicităm încheierea unui armistițiu.

— Iar noi cerem capitularea!

Mă adresez lui Krebs:

— Mai aveți şi alte documente în afara celor pe care mi le-ați prezentat?

— Am aici o anexă cu compoziția guvernului, despre care v-am raportat, şi îmi întinse încă o listă cu membrii cabinetului, ce fuseseră specificați şi în testamentul lui Hitler.

— Scopul sosirii dumneavoastră îl constituie numai tratativele cu U.R.S.S.?

— Numai cu dumneavoastră.

— Dumneavoastră cu noi, iar Himmler şi ceilalți cu aliații? De ce nu vreți să stați în acelaşi timp de vorbă cu noi şi cu aliații noştri, de ce preferați să acționați separat?

Pauză. Krebs şi-a lăsat mai întîi privirea în jos, iar apoi a ridicat capul:

— În cazul lărgirii împuternicirilor, vom duce tratative şi cu celelalte guverne, cu aliații dumneavoastră.

— Aceasta depinde de hotărîrea guvernului dumneavoastră?

— Da, cînd va fi convocat în plenul său. Acesta este scopul său principal.

— Unde urmează să se întrunească guvernul dumneavoastră?

— Pînă în prezent nu s-a hotărît. Dar la Berlin ar fi ideal.

— Însă pînă la capitularea necondiționată a rămăşițelor garnizoanei berlineze, guvernul dumneavoastră nu se va putea întruni aici.

— Eu sînt însă ferm convins că după capitularea garnizoanei din Berlin guvernul nostru nu se va mai întruni niciodată. Aceasta ar însemna nerespectarea testamentului führerului. Consider că problema capitulării totale nu poate fi rezolvată mai înainte ca noul guvern să fi fost recunoscut de toți.

— Aşadar, guvernul acționează, şi nu capitulează?

— Am venit aici ca să rezolv aceste probleme şi să vă transmit asigurările germanilor. Iar problema capitulării totale poate fi rezolvată în cîteva ore după încheierea armistițiului şi recunoaşterea noului guvern.

— Aceasta înseamnă că vreți să vă bateți pînă la ultimul? Cunoaşteți condițiile capitulării totale?

— Da, le cunosc – a răspuns Krebs. – Dar cine să poarte aceste tratative?

— Aveți un cancelar, iar alături de el se află şi Bormann. Dacă ei v-au împuternicit pe dumneavoastră să duceți tratative cu noi, înseamnă că pot lua şi o hotărîre definitivă. Nu-i aşa?

— Ei nu pot lua o hotărîre privind capitularea totală fără a-l informa pe Dönitz despre toate acestea. Unica stație de radio se află la Himmler. Stația noastră de radio a fost distrusă în timpul bombardamentului.

— Vă asigurăm noi legătura radio. Aduceți la cunoştința tuturor testamentul führerului. Aceasta va pune capăt vărsării de sînge.

Pe fața lui Krebs apăru o grimasă:

— E penibil. Dönitz va fi surprins aflînd această ştire. El nu ştie încă nimic despre testament. Noi am făcut o încercare de a trezi interesul U.R.S.S., dar nu dorim un guvern nelegal care să fie de acord cu încheierea unui tratat separat cu S.U.A. şi cu Anglia. Preferăm să ducem tratative cu Rusia.

Se pare că abia acum începea el să priceapă că nu aveam încredere nici în Goebbels, nici în emisarii săi. Nu-mi rămînea decît să-i spun pe şleau că pe mine, ca militar, mă interesa, înainte de toate, să termin cît mai repede cu trupele inamicului care se apărau fără nici o speranță în Berlin.

După ce m-a ascultat, Krebs a repetat din nou:

— Dacă va fi nimicită garnizoana Berlinului, nu va mai exista un guvern german legal…

— E un nonsens, l-am întrerupt eu.

— V-am adus la cunoştință împuternicirea primită, altele nu am…

— Iar eu v-am comunicat unica şi ultima condiție: capitularea totală.

În aparență, generalul Krebs şi adjutantul său se stăpînesc, dar cu cîtă trudă!

Reiau cele spuse anterior:

— Vă garantăm viața. Iar despre guvern vom discuta mai tîrziu. Nu aveți trupe şi totuşi vreți să strîngeți nişte forțe, dar nu veți reuşi!

Krebs se precipită:

— Propun o pauză în acțiunile de luptă. Putem da ordin ca de la o anumită oră să nu se mai tragă.

Telefonul zbîrnîie din nou. Comandantul frontului se interesează cum merg tratativele. Îi explic că germanii nu au mijloace de legătură. Ei nu vor să comunice nimic despre moartea şi despre testamentul lui Hitler, pentru a nu permite lui Himmler să profite de lucrul acesta. Se pare că le e teamă şi de Dönitz. Ei vor să anunțe această ştire cu sprijinul nostru şi numai după încheierea armistițiului. Himmler s-a izolat de ei şi a fost exclus din partid.

Pun receptorul în furcă şi mă adresez din nou lui Krebs:

— Cea mai bună soluție pentru cei ce doresc ca noul guvern să fie recunoscut o constituie capitularea.

— Totală? – a întrebat din nou Krebs.

— Totală. Numai atunci vom discuta cu aceşti membri ai guvernului.

Krebs dă din cap a dezaprobare:

— Eu nu am împuterniciri pentru a anunța capitularea. În felul acesta, guvernul nostru n-ar mai exista… Krebs vorbea cînd nemțeşte, cînd ruseşte.

— Dar nici proiectilul nu va ține seama cine este soldat şi cine este membru al guvernului, am remarcat eu.

Krebs dă iarăşi din cap şi spune în ruseşte:

— Eu mă frămînt în interesul încheierii păcii…

— Iar noi insistăm asupra cererii comune – a noastră şi a aliaților: capitularea necondiționată.

Krebs obiectează de astă dată enervat:

— Problema capitulării totale şi reale poate fi rezolvată numai de un guvern legal. Dacă Goebbels nu va ajunge la o înțelegere cu dumneavoastră, atunci ce se va întîmplă? Ar trebui să preferați guvernul legal în locul guvernului

trădătorului Himmler. Problema războiului este hotărîtă dinainte. Rezultatele trebuie tranşate cu guvernul indicat de führer…

— Aduceți la cunoştința trupelor voința führerului vostru, i-am spus eu.

Agitîndu-se, Krebs aproape că strigă în limba rusă:

— Trădătorul de Himmler i-ar putea distruge pe membrii noului guvern!

Fac eforturi ca să nu izbucnesc în rîs. E de-a dreptul ridicolă această teamă. Ei se gîndesc numai la propria lor piele.

Ce bine ar fi fost să ieşim afară, unde soarele de primăvară străluceşte mîngîietor. Iar noi sîntem atît de obosiți. Germanii discută în şoaptă între ei.

Soseşte generalul Sokolovski. Îi raportez despre desfăşurarea tratativelor. După ce mă ascultă, Sokolovski începe să-i pună el însuşi întrebări lui Krebs. Reproduc în continuare dialogul dintre ei:

Sokolovski (către Krebs). Cînd veți da publicității ştirile cu privire la Hitler şi la Himmler?

Krebs. Atunci cînd vom ajunge la o înțelegere cu dumneavoastră în privința noului guvern.

Sokolovski. Comandantul frontului consideră că, în primul rînd, trebuie să-l declarați pe Himmler trădător, pentru a-i zădărnici astfel planurile.

Krebs (înviorîndu-se). Un sfat foarte inteligent. Asta o putem face imediat. Fireşte, cu aprobarea doctorului Goebbels. Vă mai rog o dată să-l trimiteți la el pe adjutantul meu.

— Să i se transmită lui Goebbels că nu poate fi vorba despre un nou guvern înainte de capitulare, am spus eu.

Krebs. Vom face o pauză. Vom forma guvernul…

— După capitularea totală.

Krebs. Nu.

Sokolovski. Îi aveți pe Goebbels şi pe ceilalți – puteți face cunoscută capitularea.

Krebs. Numai cu aprobarea lui Dönitz, iar acesta nu se află în Berlin. L-am putea trimite pe Bormann la Dönitz de îndată ce vom anunța pauza. Nu am nici avion, nici radio.

Atmosfera se încinge.

— Depuneți armele şi după aceea vom discuta despre celelalte probleme.

Krebs. Nu, asta nu se poate. Solicităm încheierea armistițiului în Berlin.

— Aveți coduri, cifruri şi aşa mai departe? – îl întreb eu.

Krebs. Ele se află în posesia lui Himmler…

Schimb involuntar de priviri cu Sokolovski.

— Dacă sînteți de acord cu o pauză – spune Krebs –, vom ajunge la o înțelegere…

— Numai pe baza capitulării, după care Dönitz va putea veni la noi, aşa cum ați făcut şi dumneavoastră.

Krebs. Trebuie să-l chemăm pe Dönitz aici, dați-i voie să vină.

Sokolovski. Capitulați şi îi dăm voie imediat.

Krebs. Nu sînt împuternicit să iau o hotărîre în această problemă…

Ciuikov. Capitulați imediat şi apoi ne vom ocupa de organizarea deplasării lui Dönitz.

Krebs. Mai întîi legătura cu Dönitz şi după aceea capitularea. Nu pot capitula fără Dönitz. (După o clipă de gîndire.) Totuşi, în legătură cu această problemă l-aş putea întreba pe Goebbels, dacă vreți să-l trimiteți la el pe colonel (arătînd spre adjutantul său).

Sokolovski. Aşadar, ne-am înțeles: colonelul german pleacă la doctorul Goebbels pentru a afla dacă acesta este de acord cu capitularea imediată!

Krebs (întrerupîndu-l). Se va încheia mai întîi armistițiul sau Goebbels trebuie să fie de acord cu capitularea înainte de încheierea acestuia?

Sokolovski. Nu vom permite să i se pună lui Goebbels problema armistițiului.

Krebs (se încăpățînează din nou). Fără Dönitz, nici eu, nici Goebbels nu putem accepta capitularea.

— Atunci nu veți forma guvernul.

Krebs. Nu, guvernul trebuie format. Apoi va fi rezolvată problema capitulării.

Sokolovski pleacă în camera de alături, de unde ia legătura telefonică cu comandantul frontului şi-i raportează:

— Krebs o ține una şi bună, afirmînd că nu poate fi vorba de capitulare fără asentimentul lui Dönitz, iar Dönitz, chipurile, nu ştie nimic despre toate aceste evenimente. El ne roagă să aducem mai întîi la cunoştința acestuia toate cele întîmplate, urmînd ca numai după aceea să fie luată o hotărîre. Totodată, ne roagă să-l trimitem pe adjutantul său la Goebbels, după care poate fi trimis cineva şi la Dönitz. Pînă la Mecklenburg şi înapoi cu automobilul sînt mai mult de 400 km. Krebs propune să trimitem acolo şi un ofițer de-al nostru. Dönitz l-ar putea aştepta pe linia frontului. Toate acestea ar însemna o mare pierdere de vreme. Deocamdată îi permitem să trimită pe cineva doar la Goebbels.

Primind indicațiile cuvenite de la Jukov, revenim la Krebs.

Krebs. Îmi dați voie să ies pentru cîteva clipe?

— Poftiți.

Krebs şi adjutantul său au ieşit din cameră, înapoindu-se după puțin timp.

S-a hotărît ca adjutantul lui Krebs să plece la Goebbels. Îl sun pe şeful de stat major şi-i dau ordin să asigure trecerea colonelului, precum şi legătura dintre batalionul nostru de pe limita dinainte şi batalionul german, făcîndu-i astfel lui Goebbels legătura cu noi.

— Guvernul Germaniei trebuie să aibă autoritate, declară tam-nesam Krebs.

— Dumneavoastră considerați că în condițiile înfrîngerii totale a Germaniei autoritatea lui Hitler se va menține?

— Doar vedeți cît de mult suferim – a rostit Krebs cu tristețe. – Se prea poate ca autoritatea führerului să fi scăzut întrucîtva, dar ea este încă puternică. Măsurile luate de el nu

vor putea fi niciodată schimbate. Noii oameni, noile guverne se vor baza pe autoritatea lui Hitler.

Ce fanatic! Şi nu glumea. Iar pe deasupra, mai avea şi o înfăţişare impozantă: de veston erau prinse petlițe roşii de general cu fire de aur, epoleți înguşti, panglica primită în iarna anului 1941, Crucea de fier…

— Poate că baza va fi mai largă, mai democratică – a continuat el. – Admit acest lucru. Dar vrem să ne menținem. Şi dacă Anglia şi Franța ne vor impune anumite formule ale orînduirii capitaliste, va fi rău de noi…

Sokolovski. Noi nu vrem să distrugem poporul german, dar nu vom tolera fascismul. Nu avem de gînd să-i lichidăm pe membrii partidului național-socialist, dar trebuie să dizolvăm această organizație. Este necesar ca noul guvern german să fie alcătuit pe o nouă bază.

Krebs. Eu cred, sînt convins că un singur conducător nu doreşte distrugerea Germaniei. Acest conducător este Stalin. El a afirmat că Uniunea Sovietică nu poate fi distrusă şi că nici Germania nu trebuie distrusă.

— Dar Himmler?

Krebs. Dați-mi voie să fiu sincer. Himmler consideră că trupele germane sînt încă în stare să se ridice împotriva Estului. El a comunicat aceasta aliaților dumneavoastră. Pentru noi, lucrurile sînt limpezi, absolut limpezi!…

— Atunci, domnule general, sînt cu totul nedumerit de îndărătnicia dumneavoastră. Luptele ce se desfăşoară la Berlin provoacă vărsări de sînge inutile.

Krebs. Clausewitz afirmă că o capitulare ruşinoasă este mai dezonorantă decît moartea în luptă. Hitler s-a sinucis pentru a nu pierde stima poporului german…

Logică de sinucigaş. Îi punem întrebări generalului cu privire la amănuntele sinuciderii lui Hitler.

Krebs. Au fost cîțiva martori: Goebbels, Bormann şi cu mine. Potrivit testamentului, cadavrul a fost stropit cu benzină şi ars. Înainte de a muri, führerul şi-a luat rămas bun de la noi, ne-a anunțat hotărîrea sa. Am încercat să-l

determinăm să se răzgîndească, dar nu ne-a ascultat. L-am sfătuit să fugă în Occident…

Ora 9 şi 45 de minute. Sună telefonul. Guvernul sovietic transmite răspunsul său definitiv: capitulare totală sau capitularea Berlinului. În caz de refuz, la ora 10 şi 40 de minute oraşul va fi supus unui nou bombardament de artilerie. Îl informez pe Krebs.

— N-am nici o împuternicire în acest sens – răspunde el. – Trebuie să luptăm mai departe, iar sfîrşitul va fi îngrozitor. Nici capitularea Berlinului nu este posibilă, deoarece Goebbels nu-şi poate da asentimentul fără ştirea lui Dönitz. E o mare nenorocire…

Sokolovski. Să ştiți că nu vom accepta să încheiem un armistițiu sau să ducem tratative separate. De ce nu poate lua Goebbels singur o hotărîre?

Krebs (o ține una şi bună). Dacă vom da publicității capitularea totală a Berlinului, toți vor pricepe că führerul a murit. Or, noi vrem să formăm un guvern şi să acționăm în mod organizat.

Sokolovski. Să aducă Goebbels la cunoştință…

Krebs (întrerupîndu-l). Dar Dönitz nu este membru al partidului. Lui îi este mai uşor să ia o hotărîre. N-are decît să capituleze el pentru a pune capăt sacrificiilor inutile.

Sokolovski. Capitulați şi faceți cunoscută formarea noului guvern. O să vă dăm în acest scop o stație de radio în Berlin. Veți putea lua legătura şi cu guvernele aliaților noştri.

Krebs. Da, cred că Goebbels va trebui să ia o asemenea hotărîre. Aş putea să mă duc la el?

Sokolovski. Puteți să vă duceți. Sincer vorbind, n-aveți nici o ieşire din situația în care vă aflați, nu există nici măcar o legătură între Goebbels şi Dönitz. După capitularea Berlinului o să vă punem la dispoziție un avion sau o maşină şi o să stabilim legătura radio.

Krebs. N-o să ne aresteze? Toți militarii care se vor ocupa de problema capitulării vor rămîne în libertate? Sau vom fi considerați prizonieri?

Sokolovski. Nu ştim ce hotărîri vor lua guvernele aliate.

Krebs. Repet încă o dată această întrebare: ce ne aşteaptă după capitulare?

Sokolovski. Garantăm membrilor noului guvern provizoriu dreptul de a intra oficial în legătură cu guvernele aliate. Hotărîrile vor fi luate de cele trei guverne ale aliaților şi, vă repet, vi se va comunica…

Krebs. Trebuie să aflu ce părere are doctorul Goebbels. Este necesar să i se comunice varianta privind capitularea Berlinului.

Sokolovski. Luați legătura cu cele trei puteri aliate. Întrucît Hitler a murit, aveți toate împuternicirile.

Krebs. Cînd o să obținem legătura?

Krebs e nervos. Ora 10 şi 40 de minute. A început pregătirea de artilerie… Pe deasupra au trecut în zbor avioanele noastre.

Între timp s-a înapoiat translatorul german care plecase împreună cu colonelul von Dufving şi cu transmisionişti noştri pentru a realiza legătura directă cu cancelaria Reichului. Este foarte agitat.

— Pe timpul deplasării strigam mereu: „Nu trageți, sîntem parlamentari!“ Ai noştri nu mi-au răspuns. Maiorul rus întindea cablul pentru a face legătura. Pe Prinz-Albertstrasse germanii au tras în el, rănindu-l la cap. Cînd am văzut asta, am început să strig să nu mai tragă. Apoi am pornit să întind eu însumi cablul. Colonelul von Dufving şi-a dezbrăcat mantaua, a lăsat arma jos, după care a pornit-o înainte, purtînd un steag alb în mînă. Împuşcăturile n-au încetat. Au fost răniți cîțiva soldați şi un ofițer rus – comandantul unei companii; ei se aflau prin apropiere, aşteptînd să fie realizată legătura. Dar pînă acum nu s-a făcut nimic. Dinspre ruşi există legătura, dar dinspre noi, nu. Probabil că grupul de luptă german nu fusese informat. Ce-i de făcut? Să aşteptăm pînă vom avea legătura sau pînă se va înapoia colonelul? Ruşii au spus că, în ceea ce-i priveşte, ei vor asigura întoarcerea nevătămată a colonelului.

— Înapoiați-vă şi asigurați reîntoarcerea colonelului – a poruncit Krebs. – Cine a tras?

— Cred că un puşcaş-lunetist. Probabil că maiorul rus va muri. Păcat…

Am identificat pe o hartă Prinz-Albertstrasse. Privim cu toții.

— Aici este Hotelul „Excelsior“ – arată translatorul. – Aici am strigat noi, iar aici a tras lunetistul nostru. Ruşii nu au tras deloc în tot sectorul.

Am însemnat pe hartă trei cvartale. De la batalionul nostru ni se comunică prin telefon: colonelul german a trecut linia frontului, dar deocamdată nu există nici o legătură.

— Puteți pleca, îi spun eu translatorului.

Acesta cere un megafon şi un steag alb.

După ce le-a primit, a salutat cu mîna ridicată, a înclinat capul către noi, s-a întors energic şi a plecat.

Comandantul artileriei, generalul Pojarski, dă ordin de încetare a tragerii în sectorul 35, cuprins între lac şi grădina zoologică, pînă la Friedrichstrasse: pe aici vor trece parlamentarii.

Ceva mai tîrziu, Krebs spune:

— Pentru dumneavoastră, ziua de 1 Mai este o mare sărbătoare.

— Şi cum am putea să n-o sărbătorim! Tocmai astăzi, cînd războiul s-a terminat, iar ruşii se află în Berlin.

— În anul 1941 eram la Moscova. V-am mai spus că am avut cinstea să fiu locțiitorul ataşatului militar. Pe timpul parăzii am stat în tribună, lîngă Mausoleu…

După micul dejun a fost realizată legătura cu cancelaria Reichului. Generalul Krebs a mai prins ceva curaj şi a rugat să fie notate cu exactitate toate punctele capitulării formulate de comandamentul sovietic. Ridică receptorul şi începe să vorbească. Subliniază îndeosebi următorul punct: să se comunice la radio despre actul de trădare comis de Himmler. Goebbels îi cere generalului Krebs să se întoarcă la el pentru a discuta împreună toate problemele. Sîntem de acord.

Apoi Krebs mai dă o dată citire condițiilor capitulării, pe care şi le notase:

„1. Capitularea Berlinului.

2. Toți cei care capitulează să depună armele.

3. Ofițerilor şi soldaților li se garantează viața pe baza principiilor generale.

4. Răniților li se acordă ajutor.

5. Se oferă posibilitatea de a duce tratative prin radio cu aliații".

Îi dăm cîteva explicații:

— Guvernul dumneavoastră va avea posibilitatea de a face cunoscut că Hitler a murit, că Himmler este un trădător şi de a comunica celor trei guverne – al U.R.S.S., al S.U.A. şi al Angliei – că este de acord cu capitularea totală. În felul acesta vom satisface parțial şi rugămintea dumneavoastră. Dacă vă vom ajuta la formarea guvernului? Nu. Dar vă dăm dreptul să ne comunicați lista de persoane pe care nu doriți să le vedeți prizonieri de război. Vă dăm, de asemenea, dreptul ca după capitulare să adoptați o declarație către Națiunile Unite. De acestea va depinde ulterior soarta guvernului dumneavoastră.

— Lista persoanelor aflate în Berlin, pe care o să v-o dăm, nu va fi considerată ca o listă de prizonieri de război?

— Sigur că nu. Ofițerii îşi vor păstra gradele, ordinele, armele albe. Vă dăm dreptul să prezentați lista cu membrii guvernului, dreptul de a lua legătura cu Dönitz şi aşa mai departe. Dar toate acestea numai după capitulare.

— În scopul formării unui guvern legal pentru întreaga Germanie?

— Numai pentru a da o declarație şi a lua legătura cu guvernele statelor care fac parte din coaliția noastră. Lor le revine sarcina de a hotărî ce se va întîmpla în continuare.

— Aşadar, după capitulare postul de radio sovietic va transmite un comunicat cu privire la moartea lui Hitler, la noul guvern şi la trădarea lui Himmler?...

Krebs a dat asigurări că se va strădui să ajungă repede la un acord în toate aceste probleme.

Ora 13 şi 08 minute.

Krebs a plecat. Parlamentarul din conducerea celui de-al treilea Reich nu a fost de acord să capituleze, nu a vrut să evite distrugerea Berlinului şi să pună capăt sacrificiilor inutile pe care urmau să le mai facă cele două părți angajate în luptă, inclusiv cetățenii paşnici.

Ce dorea el de la noi, de la comandamentul sovietic, de la guvernul nostru? Înainte de a pleca, Krebs a ezitat cîtva timp şi chiar s-a întors de două ori: prima dată pentru că îşi uitase mănuşile, pe care le pusese pe pervaz împreună cu cascheta; totuşi, el nu şi-a luat decît cascheta, lăsînd mănuşile acolo. A doua oară, Krebs s-a înapoiat invocînd motivul că ar fi uitat servieta, pe care, de fapt, nici n-a avut-o. El susținea că în servietă pusese documentele primite de la Goebbels şi Bormann, deşi – îmi amintesc foarte bine – scosese hîrtiile dintr-un buzunar interior al vestonului.

Judecînd după priviri şi după comportare, era evident că generalul se afla în cumpănă: să se ducă înapoi în focul iadului sau să capituleze primul. Se prea poate să fi aşteptat ca noi să-l considerăm prizonier, fapt cu care, probabil, că ar fi fost imediat de acord.

Dar la ce bun un asemenea prizonier? Era mai bine să se reîntoarcă la ai săi, pentru că ar fi avut, probabil, de spus un cuvînt în încetarea vărsărilor de sînge.

Ce urmărea însă Krebs să obțină de la noi? Nu exista nici un dubiu că el exprima voința lui Goebbels şi a lui Bormann, care era, totodată, propria sa voință. Ei urmăreau să atenueze contradicțiile dintre Uniunea Sovietică şi Germania fascistă, aducîndu-ne la cunoştință ştirea despre moartea lui Hitler. Prin faptul că cea mai importantă persoană vinovată de dezlănțuirea şi ducerea războiului arsese în flăcări, Germania şi-ar fi ispăşit, chipurile, vina pentru milioanele de victime pe care le făcuse. Dar nu asta era principalul.

Principalul consta în faptul că instigatorii hitlerişti, ca şi Hitler însuşi pînă în ultimele ore ale vieții sale, contau pe intensificarea contradicțiilor dintre țara noastră şi aliații ei.

Nu era un secret pentru nimeni că existau anumite divergențe. Dar popoarele coaliției antihitleriste urmăreau un scop comun, aveau un duşman comun şi căutau să termine mai repede cu el.

Tocmai acest lucru nu-l pricepeau conducătorii celui de-al treilea Reich, precum şi unii conducători din Occident. Ei căutau o fisură în interiorul coaliției antihitleriste. Dar n-au găsit-o, pentru că nu exista.

Stînd împreună cu noi aproape douăsprezece ore, generalul Krebs n-a putut descoperi vreo lipsă de statornicie în fidelitatea noastră față de îndatorirea de aliat. Dimpotrivă, i-am demonstrat că nu sîntem dispuşi să ne abatem cu nici un pas de la hotărîrile conferințelor de la Teheran şi Ialta. Nici demersurile făcute de Göring şi de Himmler pe lîngă aliații noştri nu au fost încununate de succes.

Incontestabil că generalul Krebs, iscoadă de primă mărime şi diplomat cu experiență, a plecat, după cum se spune, cu buzele umflate. A fost, evident, o ultimă încercare de a-i dezbina pe aliați. După eşecul suferit, Goebbels şi compania trebuiau să ia o anumită hotărîre.

2

S-a dat comanda: foc cu tot armamentul, pentru a da inamicului cît mai repede lovitura de grație! Mii de bombe de aruncător şi de proiectile şi-au luat zborul spre cartierele guvernamentale, spre cancelaria Reichului, spre Reichstag.

Rezultatul acestei lovituri puternice şi minuțios pregătite nu s-a lăsat mult aşteptat. Au început să sosească rapoarte privind acțiunile izbutite ale trupelor noastre.

Comandantul Corpului 28 de gardă, generalul A. I. Rîjov, mi-a raportat că trupele sale se află în centrul grădinii zoologice şi dezvoltă cu succes ofensiva spre nord pentru a face joncțiunea cu armata de tancuri a lui S. I. Bogdanov.

Comandantul Diviziei 74 infanterie de gardă, generalul D. E. Bakanov, ne-a raportat vestea îmbucurătoare că ostaşii săi puseseră stăpînire pe gara Potsdam.

Bogate sînt tradiţiile de glorie ale acestei divizii. Înfiinţată în anii zbuciumaţi ai războiului civil, ea a participat, sub comanda eroului bolşevic Nikolai Aleksandrovici Sciors, la zdrobirea intervenţioniştilor şi albgardiştilor. Vestitele regimente ale acestei divizii, Bogunski, Taraşceanski şi Donskoi, care luptaseră eroic pentru tînăra republică sovietică, au dus cu aceeaşi abnegaţie lupte la Stalingrad, obţinînd acolo titlul de regimente de gardă. În oraşul de pe Volga, aceste glorioase regimente au dus lupte în împrejurimile Uzinelor „Octombrie Roşu“. Pe timpul contraofensivei, ele au fost primele care şi-au croit drum spre periferiile vestice ale Stalingradului, unde au făcut joncţiunea cu trupele Armatei 65, ce înaintau dinspre vest, şi, împreună cu acestea, au despicat în două gruparea încercuită a lui Paulus.

Acum, aceste regimente tăiaseră în două resturile garnizoanei berlineze, acţionînd în întîmpinarea Armatei 3 de izbire a lui V. I. Kuznețov, pe direcţia gara Potsdam, Reichstag.

Gara fusese puternic fortificată de către fascişti. În clădirea cu mai multe etaje se aflau numeroase încăperi ce comunicau între ele. Sub clădire existau galerii subterane ramificate. Procedeele folosite în luptă reaminteau în mare măsură încleştările de la Stalingrad, luptele pentru silozul de cereale, pentru casa lui Pavlov. Erau folosite pe scară largă aceleaşi procedee tactice verificate – întoarcerile şi învăluirile nu numai pe la flancuri sau din spate, ci şi de sus sau de jos. Luptătorii înaintau de la un etaj la altul, prin galeriile subterane şi prin mansarde, iar în multe cazuri, chiar pe acoperişuri.

Pe timpul asaltului birourilor şi atelierelor Uzinei „Octombrie Roşu“ ostaşii diviziei au fost nevoiţi să demonteze obuziere de 122 mm, să le transporte în clădiri, să le monteze

din nou şi să le pună apoi în funcțiune. Ostaşii de gardă foloseau acum cu succes aici, în Berlin, experiența acumulată în luptele de atunci. Dînd dovadă de dîrzenie, iscusință şi excepțională vitejie, după lupte ce au durat aproape douăsprezece ore, au reuşit să-i scoată pe hitlerişti din clădirea gării. Încleştarea a fost crîncenă. Multe camere şi săli, etaje şi galerii subterane au trecut de cîteva ori dintr-o mînă în alta. Dar luptătorii noştri au învins. De partea lor se aflau experiența şi o excepțională bărbăție. Şi iată că generalul Bakanov raportează că gara Potsdam este a noastră şi că luptele se desfăşoară acum în cvartalul 152, în fața stației de metrou Saarlandstrasse. Fasciştii folosesc faustpatroane. Luptătorii noştri răspund prin lovituri executate cu tunuri de toate calibrele, precum şi cu faustpatroanele capturate de la germani.

Asaltul continuă – este ocupat cvartalul 151 – bifurcația Wilhelmstrasse şi Leipzigstrasse, se duc lupte pentru cvartalele 150 şi 153 – centrul Tiergartenului.

Asaltul din ziua de 1 Mai îşi îndreaptă ascuțişul chiar spre inima celui de-al treilea Reich.

Este cucerit cvartalul 152 – Gestapoul. A fost distrus cuibul celor mai periculoase canalii, care s-au străduit să intoxice şi să ucidă cu otrava lor tot ce este viu şi progresist.

Unul dintre corespondenți citeşte la telefon sinteza ştirilor de pe limita dinainte. O citeşte ca pe nişte versuri:

— „Se duc lupte pe aleea Victoriei. Şuieră proiectilele pe deasupra capului statuii lui Bismarck, cancelarul de fier. În apropiere se află statuia lui Moltke senior, învingătorul de la Sedan, dar figura sa liniştită nu se armonizează cu situația: el priveşte cum pentru a treia oară în istoria Berlinului luptătorii sovietici păşesc victorioşi chiar prin centrul oraşului...“

În sfîrşit, ni s-a comunicat că generalul Krebs trecuse cu bine linia frontului. Acum raportează pesemne lui Goebbels şi lui Bormann.

După-amiază, Vsevolod Vişnevski vrea să plece în linia întîi, pînă la clădirile guvernamentale. Îi spun în glumă:

— Ție, Vsevolod, or să-ți găurească pielea, iar eu o să stau din cauza ta vreo douăzeci de zile la arest. Iar Sofia Kasianovna o să mă ocărască toată viața. Stai pe loc!

Mi se raportează că în grădina zoologică a fost aruncat în aer unul dintre ziduri, iar prin spărturile astfel create unitățile continuă ofensiva spre Charlottenburg, în întîmpinarea armatei de tancuri a lui Bogdanov. De pe acoperişurile caselor şi ale buncărelor germanii execută trageri directe cu tunurile antiaeriene. Dar artileriştii noştri nu se lasă mai prejos: şi ei execută trageri directe, măturîndu-i pe nemți de pe acoperişuri.

Mi se raportează că s-a ajuns la zidurile hipodromului. Ne sfătuim şi luăm hotărîrea să acționăm cu mai multă precauție, pentru a proteja caii de valoare.

Berlinul vuieşte şi geme din cauza împuşcăturilor şi a exploziilor. Nu mai e nevoie decît de un singur salt…

În cameră intră generalul Pojarski, care raportează:

— Am dat ordin ca tragerile să se execute numai prin ochire directă.

Hotărîre justă. Trebuie lovite numai obiectivele care se observă clar, pentru a proteja casele – acestea vor prinde bine locuitorilor.

Sosesc informații privind predarea de bună voie a multor soldați şi ofițeri germani.

Ora 22 şi 20 de minute.

Ziua trecuse pe neobservate. Sîntem extrem de obosiți, dar, cu toate acestea, mai rezistăm încă. Nimeni nu vrea să plece. Masa este tixită cu planuri, iar lîngă ele se află farfurii pline cu mucuri de țigări.

Odată cu lăsarea nopții lupta începe să se potolească. Pe străzi mai răsună încă țăcănitul pistoalelor-mitralieră. Toți vor să doarmă, dar este imposibil. Şi-apoi, nici n-ai putea ațipi din cauza stării nervoase: doar ne aflăm în ajunul terminării războiului!

Totuşi, m-am întins puțin pe canapea. Țin ochii închişi, dar mintea nu se odihneşte, funcționează cu aceeaşi înfrigurare. Sună telefonul şi ridic receptorul. Generalul Rîjov raportează:

— La nord de grădina zoologică luptătorii noştri au ajuns în raionul Ambasadei suedeze. Ambasadorul ne roagă să-i asigurăm paza, să-i dăm cel puțin cîțiva soldați. Sînt entuziasmați de vitejia Armatei Roşii. Personalul ambasadei se află în adăpost şi ne exprimă mulțumiri.

Dau următoarea dispoziție:

— Spuneți suedezilor să nu fie îngrijorați şi asigurați-le paza. Să fie tratați cu toată politețea!

Ziua de 1 Mai 1945 am petrecut-o în lupte, fără somn şi fără odihnă. În schimb, oamenii sovietici, Moscova dragă şi celelalte oraşe şi sate ale noastre au petrecut!

Fericirea soldatului

1

2 mai, ora 1 şi 25 de minute. În cîteva locuri luptele mai continuă, se aud rafale şi explozii de grenade. Încerc să ațipesc, îmi bag capul sub manta. Dar din nou zbîrnîie telefonul şi ridic receptorul.

Mi se raportează de la statul major al Corpului 28. La ora 0 şi 40 de minute stațiile radio ale Diviziei 79 infanterie de gardă au interceptat următoarea radiogramă transmisă de statul major german în limba rusă: „Alo! Alo! Aici Corpul 56 tancuri german. Vă rugăm să încetați focul. La 0 şi 50 de minute, ora Berlinului, trimitem parlamentari la podul

Potsdam. Semn de recunoaştere – un steag alb. Aşteptăm răspuns". Germanii au repetat de cinci ori acest apel.

Staţia radio a diviziei a răspuns: „V-am înţeles, v-am înţeles. Transmitem rugămintea voastră şefului eşalonului superior". Radiotelegrafistul german a repetat cu însufleţire: „Staţia radio rusă, v-am auzit. Raportaţi şefului eşalonului superior".

Dau de îndată următorul ordin: să înceteze asaltul numai în sectorul de întîlnire cu parlamentarii; să se transmită la statul major al Corpului 56 tancuri că trecerea parlamentarilor şi întîmpinarea acestora la ora şi în locul indicat vor fi asigurate; în celelalte sectoare să se continue asaltul. Pentru întîlnirea cu parlamentarii trimit un ofiţer din statul major al armatei, pe locotenent-colonelul Matusov, iar ca translator, pe căpitanul Kalberg. Acestora le dau indicaţii să nu ducă nici un fel de tratative, în afară de cele privind capitularea necondiţionată: să depună imediat armele.

Mi se aduce un plic. Pe hîrtie este aplicat antetul „Misiunea regală suedeză" (în limba suedeză). Apoi urmează un text în limba rusă:

„Către generalul comandant,

Prin prezenta ne permitem să vă aducem la cunoştinţă că Misiunea regală suedeză îşi are sediul în Rauchstrasse nr.1, 3, 25 şi în Tiergartenstrasse nr.36. Adresa bisericii suedeze este: Berlin, Wilmersdorf, Landhausstrasse nr.27.

Rugăm ca autorităţile militare sovietice să dea misiunii posibilitatea de a continua să-şi îndeplinească sarcinile privind ocrotirea cetăţenilor suedezi şi a bunurilor suedeze.

V-aş fi foarte recunoscător dacă ne-aţi da prilejul să purtăm discuţii cu un reprezentant competent al Armatei Roşii.

Aştept răspunsul dumneavoastră binevoitor în această privinţă. După cum se ştie, Misiunea regală suedeză asigură pînă în prezent ocrotirea drepturilor sovietice în Germania.

Berlin, 1 mai 1945.

Hugo Erifast, însărcinat cu afaceri".

Am trimis la Misiunea suedeză un ofițer din statul major pentru a da asigurări că scrisoarea însărcinatului cu afaceri a fost studiată cu atenția cuvenită de către comandamentul armatei, care îşi asumă obligația de a acorda misiunii tot sprijinul în îndeplinirea sarcinilor sale de serviciu.

Luptele continuau, dar cu pauze tot mai mari. Generalul de armată V. D. Sokolovski s-a dus să se odihnească în clădirea vecină. Eu, de asemenea, abia mă țineam pe picioare.

Sună din nou telefonul. De la Divizia 47 infanterie de gardă mi se raportează că ofițerii din statul major trimişi la podul Potsdam s-au întîlnit cu parlamentarii germani – un colonel şi doi maiori. Colonelul von Dufving, şeful statului major al Corpului 56 tancuri, a declarat că au fost împuterniciți de comandantul corpului, generalul de artilerie Weidling, să aducă la cunoştința comandamentului sovietic hotărîrea acestuia ca unitățile Corpului 56 tancuri să nu mai opună rezistență şi să capituleze. Totodată, colonelul von Dufving a prezentat următorul document:

„Comandantul Corpului 56 tancuri.

Punctul de comandă. 01.05.45.

Colonelul von Dufving, ofițer în Statul Major General, este şeful statului major al Corpului 56 tancuri. El a primit în numele meu şi al trupelor din subordine sarcina de a da explicații.

General de artilerie Weidling".

Colonelul Semcenko, care îndeplinea funcția de comandant al Diviziei 47 infanterie de gardă, l-a întrebat pe colonelul von Dufving: „De cît timp are nevoie comandamentul corpului pentru a depune armele şi a preda în mod organizat comandamentului sovietic personalul şi armamentul unităților din compunerea corpului?"

Von Dufving a răspuns că erau necesare trei-patru ore, dar că această operație trebuie executată pe timpul nopții, întrucît Goebbels dăduse ordin să fie împuşcați pe la spate toți aceia care ar încerca să treacă la ruşi.

Am dat următorul ordin:

— Colonelul von Dufving să fie trimis înapoi la generalul Weidling pentru a-i aduce la cunoştinţă că a fost acceptată capitularea, iar cei doi maiori germani să rămînă pe loc.

În timp ce aşteptam rezultatul, am aţipit. La ora 5 şi 50 de minute am fost trezit: sosise o delegaţie din partea lui Goebbels. M-am dat jos imediat de pe canapea şi m-am spălat cu apă rece.

Erau trei delegaţi îmbrăcaţi în haine civile, iar cu ei se afla şi un soldat cu cască şi cu steag alb. Am dat ordin ca soldatul să iasă afară. Unul dintre cei care sosiseră era Heinersdorf, consilier guvernamental la Ministerul Propagandei.

I-am întrebat:

— Ce doriţi şi cu ce vă pot fi de folos?

Heinersdorf îmi înmînează o scrisoare ce se afla într-un dosar de culoare roz. O citesc. În spatele meu se află Vişnevski, Pojarski, Vainrub, Tkacenko; şi ei citesc odată cu mine scrisoarea pe care o primisem.

„După cum aţi fost informat de generalul Krebs, fostul cancelar al Reichului, Hitler, este inabordabil. Doctorul Goebbels nu se mai află printre cei vii. Eu, ca unul dintre cei rămaşi în viaţă, vă rog să luaţi Berlinul sub ocrotirea dumneavoastră. Numele meu este cunoscut. Director în Ministerul Propagandei, doctor Fritzsche“.

Citesc şi mă minunez de modul în care s-au desfăşurat evenimentele în ultimele zile şi chiar în ultimele ore: după moartea lui Hitler s-a sinucis şi Goebbels; după Goebbels cine va urma? Oricine ar fi, războiul s-a terminat. Întreb:

— Cînd s-a sinucis doctorul Goebbels?

— Aseară, la Ministerul Propagandei.

— Unde-i cadavrul?

— A fost ars. I-au dat foc adjutantul şi şoferul.

Interesant… Şi Hitler fusese ars. Căpeteniile celui de-al treilea Reich şi-au ales focul ca mijloc de ispăşire a păcatelor…

— Unde se află acum şeful Statului Major General, Krebs, care a dus ieri, din împuternicirea lui Goebbels, tratative cu

noi?

— Nu ştiu. Dar îl cunoaştem pe noul şef, pe generalui Einsdorf. (Mai tîrziu am aflat că Krebs s-a sinucis.)

— Vă sînt cunoscute condiţiile noastre? Nu putem discuta decît despre capitularea necondiţionată.

— Da, ne sînt cunoscute. Pentru asta am şi venit, ca să vă oferim concursul nostru.

— Dar cum aţi putea veni în ajutorul poporului dumneavoastră?

— Doctorul Fritzsche vă roagă să-i daţi posibilitatea de a se adresa prin radio poporului şi armatei germane pentru a înceta inutila vărsare de sînge, pentru a accepta capitularea necondiţionată.

— Dar trupele vor executa ordinele lui Fritzsche?

— Numele său este cunoscut în toată Germania, şi îndeosebi în Berlin. El vă cere permisiunea de a lua cuvîntul la radio în Berlin.

Din nou sună telefonul. Raportează generalul Glazunov de la punctul de comandă al Diviziei 47 infanterie de gardă: din linia întîi ni se transmite că trupele germane au început să se încoloneze.

La statul major al corpului german este trimis ofiţerul S. A. Gluşcenko cu doi cercetaşi. În ultimele 24 de ore Gluşcenko pleacă pentru a treia oară la nemţi: el i-a întîmpinat şi însoţit pe Dufving şi pe transmisioniştii noştri şi, deşi a fost lovit de un glonţ, continuă să-şi îndeplinească atribuţiile. Acum se află la Weidling.

În ziua de 2 mai, la ora 6, comandantul Corpului 56 tancuri, generalul de artilerie Weidling, însoţit de doi generali din statul său major, a trecut linia frontului şi s-a predat. Weidling a declarat că îndeplinea în acelaşi timp şi funcţia de comandant al apărării Berlinului. Fusese numit în această funcţie în urmă cu şase zile.

La întrebarea comandantului Diviziei 47 infanterie de gardă, colonelul Semcenko, dacă Goebbels fusese informat

despre capitularea corpului, Weidling a răspuns că luase hotărîrea de a capitula fără ştirea lui Goebbels.

Am dat ordin generalului Glazunov să înceteze focul în tot sectorul corpului şi să-l trimită la mine pe generalul Weidling. M-am adresat delegaților trimişi de Fritzsche:

— Vi s-a adus la cunoştință, dumneavoastră şi lui Fritzsche, că garnizoana Berlinului a început să se predea?

Unul dintre delegați îmi răspunde că, în momentul în care au plecat de acolo, nimeni nu ştia încă nimic.

— Acum trupele germane capitulează în toate sectoarele frontului. Unde este Bormann?

— Pare-se că el se afla în cancelaria lui Hitler, unde a avut loc o explozie de gaze. Bormann şi familia lui Goebbels au pierit.

Iau legătura telefonică cu mareşalul Jukov şi-i raportez care este scopul sosirii delegaților trimişi de Fritzsche.

— Putem fi siguri că doctorul Fritzsche va spune la radio poporului german ceea ce trebuie? – întreabă Jukov.

I-am răspuns că îi putem permite să vorbească, dar numai sub controlul nostru. O să fim în stare să asigurăm acest lucru.

Peste cîteva minute mă sună Jukov. După terminarea convorbirii comunic tuturor celor de față, dar mai ales delegaților trimişi de Fritzsche:

— Punctul unu. Comandamentul sovietic acceptă capitularea Berlinului şi ordonă încetarea acțiunilor militare.

Punctul doi. Organele civile şi militare germane rămase în funcțiune trebuie să comunice tuturor soldaților, ofițerilor şi populației ca toate materialele militare, clădirile, construcțiile şi bunurile publice să fie menținute în ordine, să nu fie nimic aruncat în aer sau distrus.

Punctul trei. Dumneavoastră, domnule Heinersdorf, veți pleca împreună cu un ofițer de-al nostru la doctorul Fritzsche, pe care îl veți conduce la stația de radio pentru a lua cuvîntul, iar după aceea vă veți înapoia aici.

Punctul patru. Repet încă o dată că garantăm viața soldaților, ofițerilor, generalilor şi populației şi că vom acorda, în funcție de posibilități, ajutor medical răniților.

Punctul cinci. Cerem ca germanii să nu întreprindă nici un fel de acțiuni provocatoare – să nu tragă şi să nu comită alte acte de diversiune; în caz contrar, trupele noastre vor fi nevoite să ia contramăsuri.

Heinersdorf ne roagă să-i protejăm pe colaboratorii săi din Ministerul Propagandei.

— Aceia care vor depune de bunăvoie armele – îi spun eu – şi care nu vor desfăşura acțiuni duşmănoase împotriva noastră pot fi liniştiți: nimeni nu se va atinge de ei.

Între timp s-a prezentat colonelul Vaigacev împreună cu translatorul, plutonierul de gardă Juravliov. Îi încredințez lui Vaigacev următoarea misiune:

— Vă duceți cu Heinersdorf la doctorul Hans Fritzsche. În numele guvernului german, Fritzsche va da ordin trupelor să capituleze, cu tot armamentul şi tehnica de luptă. Fritzsche să anunțe la radio că comandamentul sovietic a acceptat propunerea de capitulare şi că asigură protecția Berlinului şi a întregii sale garnizoane. Însoțiți-l pe Fritzsche pînă la stația noastră de radio şi urmăriți ca el să transmită ceea ce v-am spus. După ce va termina de vorbit la radio, Fritzsche şi colaboratorii săi cei mai apropiați trebuie să vină încoace. Aici vom discuta celelalte probleme. Clar?

Colonelul Vaigacev şi plutonierul Juravliov, iar împreună cu ei şi delegația germană, se îndreaptă spre ieşire.

La uşă apare deodată în fața lor Weidling. Acesta îi priveşte chiorîş şi le spune:

— Trebuia să fi făcut asta mai de mult!

Discuțiile purtate cu Weidling nu au durat prea mult. Weidling, un om de statură mijlocie, uscățiv şi ponderat, poartă ochelari. Îl întreb:

— Dumneavoastră sînteți comandantul garnizoanei din Berlin?

— Da.

— Unde-i Krebs? Ce v-a spus el?

— L-am văzut ieri la cancelaria Reichului. Bănuiam că se va sinucide. La început mi-a reproşat că, în mod neoficial, capitularea începuse încă de ieri. Astăzi, ordinul de capitulare a fost transmis unităților corpului. Krebs, Goebbels şi Bormann au respins ieri ideea capitulării, dar nu peste mult timp Krebs s-a convins că cercul se strînge tot mai mult şi – împotriva voinței lui Goebbels – a luat hotărîrea de a pune capăt vărsărilor de sînge, lipsite de orice sens. Repet că am dat unităților corpului meu ordinul de a capitula.

— Dar cum rămîne cu restul garnizoanei? Autoritatea dumneavoastră se extinde şi asupra acesteia?

— Aseară le-am dat tuturor ordin să se apere, dar… după aceea le-am dat altul…

Îmi dau seama că în rîndurile germanilor a început dezbinarea. Weidling indică pe hartă locul de dispunere a statului său major şi a unităților corpului, a Volkssturmului şi a altor formații. Capitularea trebuia să înceapă la ora 6 dimineața.

Intră în cameră generalul Sokolovski. Discuția continuă în trei:

— Ce-i cu Hitler şi cu Goebbels?

— După cîte ştiu, Goebbels şi familia sa urmau să se sinucidă, führerul a înghițit otrava în ziua de 30 aprilie… Şi soția acestuia s-a otrăvit…

— Ați văzut toate astea sau doar ați auzit?

— La 30 aprilie către seară m-am dus la cancelaria Reichului. Krebs, Bormann şi Goebbels mi-au comunicat acest lucru…

— Prin urmare, acesta e sfîrşitul războiului?

— După părerea mea, orice victimă în plus reprezintă o crimă, o nebunie…

— Adevărat. Sînteți de mult în armată?

— Din anul 1911. Am început ca soldat.

— Dumneavoastră sînteți acela care trebuie să dați ordinul pentru capitularea totală, spune Sokolovski.

— N-am putut da tuturor ordin să capituleze pentru că n-am avut asigurată legătura – explică Weidling. – De aceea este posibil ca în unele locuri grupuri izolate să mai opună rezistență. Mulți n-au aflat încă despre moartea führerului, întrucît doctorul Goebbels a interzis ca acest fapt să fie dat publicității…

Sokolovski. Noi am încetat în întregime acțiunile militare şi am renunțat pînă şi la aviație. Nu sînteți la curent cu evenimentele? Trupele dumneavoastră au început să se predea; mai tîrziu a sosit o delegație civilă din partea lui Fritzsche cu o declarație de capitulare, iar noi, pentru a-i permite să-şi ducă mai lesne la îndeplinire sarcinile încredințate, am încetat focul.

— Îmi voi da toată silința să pun capăt acțiunilor militare ale trupelor noastre.

Apoi Weidling precizează locurile în care se mai află încă unități SS. În general, în jurul cancelariei Reichului.

— Ele vor să-şi croiască drum spre nord – spune Weidling. – Aceste unități nu-mi sînt subordonate.

Sokolovski. Dați ordin pentru capitularea totală… Să înceteze rezistența şi în celelalte sectoare.

— Nu mai avem muniție. De aceea, rezistența nu poate continua mult timp.

Sokolovski. Ştim asta. Dați ordinul de capitulare totală şi veți avea conştiința curată.

Weidling schițează un proiect de ordin. Toți cei prezenți în încăpere discută cu jumătate de glas. Weidling scrie…

— Nu cumva aveți nevoie de adjunctul dumneavoastră? – îl întreb eu.

— A, da, da. Foarte bine! – s-a bucurat generalul.

Dau ordin să fie chemat şeful statului major al corpului german. Intră un brunet înalt, cu monoclu, cu o cărare impecabilă, cu mănuşi de culoare gri. Un adevărat fante. Germanii se sfătuiesc între ei. Pentru un moment, Weidling se apucă cu mîinile de cap, pe urmă începe să scrie. Îl scrutez

cu privirea. Cu părul lins, pieptănat spre spate, are o figură îngrijită, tipic nemțească.

Fără a scoate vreun cuvînt, Weidling îmi întinde o foaie de hîrtie. Citim… Poate că nu toate formulările sînt reuşite. Dar acum, fireşte, nu-i stă gîndul la acuratețea redacțională. Iată ce scrisese Weidling:

„La 30 aprilie führerul s-a sinucis şi ne-a lăsat astfel singuri pe toți cei care-i juraserăm credință. Potrivit ordinului dat de führer, noi, trupele germane, ar fi trebuit să ne mai batem încă pentru Berlin, în pofida faptului că rezervele de muniții s-au epuizat şi în pofida situației generale care face ca continuarea rezistenței să nu mai aibă nici un sens.

Ordon: încetați imediat rezistența.

Weidling, general de artilerie,

fost comandant al zonei de apărare a Berlinului".

— Nu trebuie să scrieți „fost", dumneavoastră sînteți încă comandant, îl corectează Sokolovski.

— Sînt oare necesare formulările cu privire la jurămînt? – îşi exprimă îndoiala Pojarski.

— Nu trebuie să modificăm nimic – am spus eu –, e ordinul lui personal.

Weidling stă în cumpănă, nu ştie ce titlu să-i dea: „apel" sau „ordin"?

— Ordin, spun eu.

— În cîte exemplare să se bată la maşină? – întreabă translatorul.

— În douăsprezece exemplare. Ba nu, în cît mai multe…

— Am un stat major numeros – spune Weidling. – Am doi şefi de stat major şi încă doi generali care erau pensionari, dar au venit să-şi ofere serviciile, punîndu-se la dispoziția mea. Aceştia mă vor ajuta să organizez capitularea…

S-a servit ceaiul. Germanii au fost conduşi în altă cameră, unde li s-a adus de mîncare. Noi – Sokolovski, Tkacenko, Pronin, Vainrub, Pojarski şi cu mine – comentam pentru a nu ştiu cîta oară evenimentele din ultimele zile şi din ultimele clipe.

— Weidling a avut o criză nervoasă, aţi observat? – întreb eu.

— Pentru el nu-i deloc uşor! – spune Sokolovski.

— Bineînţeles – se învoieşte Pronin. – Dar ordinul este redactat cu tîlc. Weidling se referă cu subtilitate şi la jurămînt şi la îndatoriri… El nu face parte din guvern, joacă pur şi simplu rolul de „paravan”…

Mi se raportează că ordinul a fost multiplicat. Mă adresez şefului statului major al armatei, generalul Beleavski:

— Urcaţi într-o maşină un ofiţer de-al nostru şi unul de-al germanilor şi daţi-le exemplarele multiplicate; să meargă pe străzi şi să aducă ordinul la cunoştinţa trupelor şi a populaţiei.

Este o dimineaţă rece, mohorîtă. Ne aducem aminte de Stalingrad, glumim, fumăm.

Ora 11 şi 30 de minute.

Adjutantul raportează că a sosit Fritzsche pe un autotun. În cameră intră un om de statură mijlocie, purtînd ochelari şi un palton de culoare gri. În mers citeşte nişte documente. Se aşază fără a scoate o vorbă. Translatorul este lîngă el.

Şi Fritzsche a acceptat să capituleze necondiţionat. Fie că a vrut sau nu, acesta a fost rezultatul inevitabil al tratativelor purtate.

Sokolovski (către Fritzsche). Vrem ca în Berlin să domnească calmul. Sîntem gata să acordăm ocrotire celor pe care îi nelinişteşte propria lor soartă.

Fritzsche. Organele poliţiei germane s-au împrăştiat în toate părţile, dar pot fi adunate din nou.

Sokolovski. Poliţia nu prezintă nici un interes pentru noi. Personalul acesteia va intra în rîndurile prizonierilor de război. Ne interesează funcţionarii administraţiei. Acestora trebuie să le asigurăm paza. Ei nu trebuie să sufere nici un prejudiciu. E limpede?

Fritzsche. Nu înţeleg. Cine şi unde poate aduce vreun prejudiciu? Cine va îndrăzni să comită excese?

Sokolovski. Atît unii dintre ostaşii noştri, cît şi populația germană ar putea comite acte de cruzime față de dumneavoastră ca răspuns la acțiunile Gestapoului sau la alte acțiuni de acest gen.

Fritzsche. Da, e posibil acest lucru.

Sokolovski. Noi am prevăzut şi am organizat totul. În calitate de comandant al garnizoanei Berlin a fost numit generalul sovietic Berzarin. Au fost create raioane de comenduire. Aici vor fi luate toate măsurile necesare. Mai aveți vreo doleanță?

Fritzsche. V-am scris o scrisoare ca din partea ultimului reprezentant cu răspundere al guvernului. Am scris-o pentru a preveni vărsările de sînge.

Sokolovski. Înțelegem acest gest, pe care l-ați făcut fiind forțați de împrejurări.

Fritzsche. Aş dori să extind documentul, dar pentru aceasta trebuie să iau legătura cu Dönitz.

— Azi-dimineață la ora 9 – i-am spus eu –, Dönitz s-a adresat armatei şi poporului, declarînd că şi-a asumat conducerea şi că va continua pînă la sfîrşit lupta împotriva bolşevismului, precum şi împotriva americanilor şi englezilor dacă aceştia îi vor sta în cale. Dar nouă nu ne e teamă de el!

Fritzsche. N-am ştiut asta.

După ce am făcut ultimele precizări cu privire la condițiile capitulării, ne-am despărțit de Fritzsche. Eram cu toții îngînduraţi: oare nu fusese trimis ca să ne inducă în eroare? Deşi duşmanul e zdrobit, simți, totuşi, că nu ai încredere în el. Chibzuiesc cu voce tare:

— Dönitz l-a declarat pe Himmler trădător. Berlinul a capitulat separat. Dar, în general, le-am venit de hac. Ce haos şi ce dezbinare trebuie să fie la ei dacă Goebbels voia să se înțeleagă cu noi…

Toți au înțeles ironia din vorbele mele şi au început să rîdă.

Sună telefonul. Şeful statului major al armatei raportează că unitățile noastre au făcut joncțiunea cu armata de izbire a

generalului Kuznețov. În împrejurimile Reichstagului, ale cancelariei Reichului şi în tot Tiergartenul, luptele încetaseră. În Berlin se instalase calmul.

Am adus acest lucru la cunoştința tuturor celor prezenți la punctul de comandă.

— Se apropie sfîrşitul războiului, a spus cu emoție Vasili Danilovici Sokolovski.

— Da, să aprindem pipa păcii!

La prînz, garnizoana Berlinului, precum şi trupele SS care asiguraseră paza cancelariei Reichului, împreună cu ultimii reprezentanți ai guvernului hitlerist au capitulat.

Am ieşit afară. De jur împrejur se instalase liniştea, pe care n-o mai gustasem de mult timp. Ne dezobişnuiserăm şi acum ni se părea că ne țiuie urechile. Şi deodată am auzit cum undeva, prin apropiere, răsună paşi cadențați. Nici nu ne venea să credem că ostaşii noştri de gardă erau în stare să mărşăluiască cu o asemenea vigoare. Dinspre parcul Tiergarten se apropia o companie din Divizia 79 infanterie de gardă. În fruntea companiei se afla căpitanul de gardă N. I. Krucinin. Ei tocmai terminaseră de curățat buncărul situat în partea de est de fasciştii care mai încercaseră să opună rezistență. Acolo a răsunat ultima împuşcătură în fişia Armatei 8 de gardă. Ultima împuşcătură şi luptătorii de gardă au ieşit din luptă, mărşăluind în pas de front prin centrul Berlinului. Ce ținută, cîtă bucurie pe fețele ostaşilor biruitori!

Nu, cred că niciodată nu mai văzusem o asemenea formație. Pas lîngă pas, picior lîngă picior, umăr lîngă umăr. Eroii de pe meleagurile noastre natale pe străzile Berlinului! Şi deodată răsună un cîntec, un cîntec înălțător, melodios, un cîntec de-al nostru rusesc. El se revărsă pe străzile încă fumegînde ale oraşului, unde odinioară căpeteniile celui de-al treilea Reich îşi ticluiseră planurile de cotropire a lumii.

M-am uitat cu atenție la fețele ostaşilor: erau obosite, dar reflectau bucuria. Aceasta este adevărata fericire a soldatului.

2

Războiul s-a încheiat. A fost un drum lung şi anevoios. Dacă ar fi să aşezăm cap la cap toate tranşeele, locaşurile de tragere şi şanțurile de comunicație săpate în anii războiului, dacă ar fi să unim toate itinerarele care au servit la executarea marşurilor impetuoase sau a manevrelor de întoarcere, am putea înconjura Pămîntul pe la ecuator. Şi sînt mîndru că am parcurs această distanță împreună cu ostaşii mei, sub focul inamicului, trecînd peste cursuri de apă şi prin cîmpuri de mine.

Nimeni încă pînă atunci nu a avut de îndurat ceea ce au îndurat ostaşii noştri, întregul popor sovietic în acest război. A fost cel mai sîngeros şi cel mai pustiitor dintre toate războaiele pe care le-a cunoscut istoria omenirii. Ce am putea şi ce ar trebui să spunem noi, cei care am trecut prin asemenea încercări, copiilor şi nepoților noştri, tuturor generațiilor viitoare?

Fiecare rînd al acestor amintiri este rodul propriilor mele observații, frămîntări şi reflecții, poate, uneori, subiective, dar totdeauna sincere. Am povestit, povestesc şi voi povesti despre război fără a tăinui ceea ce gîndesc, ceea ce îmi tulbură sufletul.

Văpaia sinistră a războiului a izbucnit din centrul Europei, din Germania hitleristă. Cîtă strădanie, cîte sacrificii au făcut popoarele pentru a o stinge! Zeci de milioane de morți şi mutilați, multe mii de oraşe şi sate distruse şi arse.

Cele mai mari jertfe le-a adus însă poporul sovietic, deoarece lovitura principală a maşinii de război a lui Hitler a fost îndreptată asupra noastră, asupra oamenilor sovietici. Războiul s-a desfăşurat pe teritoriul nostru, începînd de la granița de vest pînă la Moscova şi Leningrad, pînă la cursul inferior al Volgăi şi înapoi. Avem tot dreptul să-l judecăm pe agresor, dar şi pe cei care i-au dezlegat mîinile.

Prin eforturile comune ale popoarelor din țările coaliției antihitleriste, flacăra războiului a fost stinsă acolo unde ea s-a înălțat.

Cine se gîndeşte la trecut, acela are în vedere şi viitorul. Cine vorbeşte despre viitor nu are dreptul să uite trecutul. Ca unul care m-am avîntat în vîltoarea multor bătălii, ştiu ce înseamnă povara războiului şi nu vreau ca această amenințare să întunece iarăşi viitorul popoarelor. Dar nu trebuie să considerăm că pericolul unui nou război mondial a dispărut cu desăvîrşire.

În ultimul semicentenar am avut mult de luptat deoarece încă de la crearea statului sovietic unii au crezut că s-ar putea pricopsi pe seama poporului nostru. Toată lumea ştie cum s-au terminat asemenea încercări.

Rațiunea reclamă ca aceste învățăminte ale istoriei să nu fie date uitării. Să le țină minte şi cei care urzesc noi planuri de agresiune.

Generația mea a fost chemată la arme pentru a-şi apăra patria socialistă de către cel mai mare umanist, Vladimir Ilici Lenin.

Am trecut de şaptezeci de ani, port uniforma militară de cincizeci şi cinci de ani şi afirm cu toată tăria: noi, oamenii sovietici, vom face totul pentru a ne apăra patria socialistă împotriva oricărui agresor şi vom păşi în primele rînduri ale luptei pentru pace în întreaga lume.

Cuprins

Prelață 5
Pe direcția principală 11
O nouă misiune 39
Vistula 61
Arcul se destinde 96
Condamnații 137
În curînd!!! 196
Cu drapelele de luptă în primele rînduri 204
Agonia 218
Asaltul 231
Tiergarten 248
Vizita lui Krebs 270
1 Mai la Berlin 290
Fericirea soldatului 309
Hărți 322

Notes

[←1]

Nicolae Ceauşescu. „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate”, vol.4, Bucureşti, Editura politică, 1970, p.377.

[←2]

Consiliul Național al Țării – *Nota trad*.

[←3]

Titlul versiunii româneşti: *La Marele Stat Major*, Editura Militară, Bucureşti, 1973.

[←4]

Fiți bestemați!

[←5]

Fiodor – fratele lui V. I. Ciuikov. Lucrează în prezent în statul major al apărării civile a U.R.S.S.